Николай Теллалов

Слънце недосегаемо

(роман-изповед)

Фондация Човешката библиотека
2009

По-желали:

Вяра Крушкова
Владимир Полеганов
Владимир Зарков
Владимир Венков
Виолета Кецкарова
Валентина Димова
Валентин Иванов
Бранимир Събев
Атанас П. Славов
Антония Дончева
Антон Попов
Антон Валяков
Анелия Стойкова
Анелия Иванова
Ангел Петров
Александър Василев
Лора Бранева
Крум Станоев
Констанца Христова
Константин Дичев
Калин Ненов
Искра Христова
Иван Петров
Евгения Буда
Добрин Махлянов
Димитър Петров
Димитър Панайотов
Дилян Благов
Даниела Соколова
Даниела Сиракова
Григор Гачев
Георги Мичев
Габриела Петрова
Янчо Чолаков
Юрий Илков
Тихомир Димитров
Стефан Караманов
Стефан Василев
Славена Илиева
Симеон Шопов
Радосвета Гологанова
Пламен Младенов
Петър Руевски
Павел Панайотов
Нели Иванова
Мирослав Моравски
Мая Стойкова
Мария Гуглева
Манол Дончев

Слънце недосегаемо

Приликите с действителни събития и хора не са случайни, но героите ВЕЧЕ никак не са свързани с действителни лица. Останаха събитията, но и те повече приличат само на себе си.

© Николай Теллалов – автор, 2009
© Николай Теллалов – корица, илюстрации, 2009
© Атанас П. Славов, Бранимир Събев, Калин Ненов, Ангел Петров – предговори, 2009
© Фондация „Човешката библиотека“ – издател, 2009

ISBN 978-954-92241-6-0

Тази книга е отпечатана на 100% рециклирана хартия.

На всички, които ме вдъхновиха –
На всички, които ми дадоха рамо да започна,
продължа и поставя последната точка –
На всички тях –
благодаря.

авторът

Съдържание:

Предговори
ВСТЪПЛЕНИЕ
ПОДГОТОВКА
ПОХОДЪТ
Бележки
ДИВЕРСАНТИ
Интерлюдия
ЗМЕЙСКА ДИРЯ
ДЕВЕТТЕ ЦВЯТА НА ДЪГАТА
ЕПИЛОГ
Приложения
Послеписи

Четвъртият роман от цикъла на Николай Теллалов, започнал с „Да пробудиш дракончe“, е грандиозен не поради най-големия до този момент обем от над 1000 страници, защото размерът не е гаранция за качество. Не поради увлекателния си стил – други книги също са увлекателни. Когато ви каним в света на „Слънце недосегаемо“, имаме предвид паралелна реалност, населена с народите на съществата от българската митология: народи със свое общество, закони, развитие и бъдеще – първокласна научна фантастика с атмосферата на епично фентъзи. Грандиозността е в мащабите на това приключение, написано от българин за българи, и същевременно космично и разпространяно сред хилядолетия.

В него има светостроителство, но то не е нито самоцелно, нито по-важно от фабулата или посланията. Теллалов е написал истински роман – с много пластове и вълнуващи съдби на героите, реалистично изобразени битки и безмилостни нравствени избори. Мен лично, като читател, изгълтал хиляди модели на чуждопланетни социуми, ме респектира сериозният опит на младия писател да изгради достоверна структура на общество, съставено от змейове – разумни същества, всяко от които притежава сили и могъщество колкото тежко бронирана бойна единица, и същевременно има богата душевност. Като прибавим към това, че средната възраст на змейовете е над 2000 години, можем да си представим каква неимоверно трудна задача си е поставил Николай Теллалов. И се е справил!

Героите му – и змейовете, и хората, дори халите и вампирите, са релефно доказани същества, които говорят и действат според особеностите и ценностите си. И същевременно, змейовете, посетили нашата реалност, предлагат гледна точка, която критично оценява състоянието на обществото ни, без дидактиката на „осъдителството“. Теллалов е намерил тънката граница между отчуждението и топлотата, която прави книгата му истинско събитие.

След излизането на „Слънце недосегаемо“ българската фантастика може да смята, че има поне един цикъл романи, сравним с епосите, създадени в англо- и рускоезичния фантастичен свят.

Атанас П. Славов

За пръв път се срещнах с Ники Теллалов на 11 март тази година на сбирка в софийския клуб за фантастика, евристика и прогностика „Иван Ефремов“. Нямаше как да пропусна сбирката – исках да се запозная с човека, който за мен е един от най-добрите съвременни български автори. Темата бе предстоящото за издаване „Слънце недосегаемо“ и Ники. Още от самото начало ми направи впечатление скромността му и липсата му на превъзнасяне. Останах очарован от неговата чистосърдечност и непрестореност: отговаряше на нерядко коварните въпроси на присъстващите искрено, без да се замисля, и когато нещо му бе неизвестно, просто отвръщаше: „Не знам“, прекратявайки всякакви по-нататъшни безсмислени дискусии. Сърдечно усмихнат, той се подписа на моето „Дракончe“ (първо издание) и със своето позитивно излъчване затвърди убеждението ми, че истинският автор е преди всичко добър човек.

Какво да кажа за „Слънце недосегаемо“? То е венецът на сагата, започнала през 1998-а с „Да пробудиш дракончe“ – едно от най-тиражираните български фентъзита, претърпяло досега три издания, всичките от различни издатели. Змейската сага

продължи с „Царска заръка“ (2001) и „Пълноземие“ (2003). И ето, най-накрая, след толкова години чакане, мечтаната книга е в ръцете ни. Книга от една поредица, която няма аналог в българската литература. Няма друга такава, в която да се преплитат научна фантастика, фентъзи, магически реализъм, българска митология, алтернативна история... И любов. Любов, която се разгаря отвъд представите за обикновени мъж и жена. Любов, която оцелява непокътната дори през убийствените вихри на времето и безкрайните ледени простори на Космоса. Защото Любовта е по-силна дори от смъртта.

„Слънце недосегаемо“ напълно оправда и двете думи в заглавието си – минаха толкова години и перипетии, за да се създаде тази книга. Със своя обем тя буквално изглеждаше недосегаема. Тъжно е, че тъкмо заради обема никой не се реши да я издаде толкова време. Трогателно е, че фондация като „Човешката библиотека“ не се уплаши и се захвана с кански усилия и несломим инат да я направи реалност. Този роман заслужава повече от всеки друг да е в ръцете на българския читател. Никой вече не пише толкова дебели книги. Никой вече не пише толкова добри книги. Това е истината. И стигаме до другата част от заглавието – слънцето. Подобно на животворното небесно светило, романът ще стопли сърцата и душите ни, ще ни помогне да избягаме от сивото ежедневие и да се впуснем в един приказен свят, от който накрая няма да искаме да си тръгнем. Ще ни се иска да останем да живеем в него завинаги. Затова четат читателите – заради насладата и изпитаното удовлетворение. Затова пишат писателите – за да направят себе си и околните по-щастливи и по-добри, по-богати духовно.

Прочетете тази книга. Тя не е само кулминация на змейската сага, не е просто най-добрата книга от поредицата. Тя е личният шедьовър на автора, неговият Magnum opus, връх в творчеството му, и доказва, че българската художествена литература, била тя приказна или фантастична, е все още жива.

А както казва Чарлз Буковски:

„Художествена литература? Тя е подобрение на живота!“

Бранимир Събев

„Слънце недосегаемо“ е... приятел.

От онези, с които си говориш нощем, край лагерния огън, в чийто пламък повърхностите се стопяват и остават съкровеностите, остава твоят собствен пламък... *ти*. Под звездното небе, което те зове да се издигнеш – на змейови криле, или на тия, дето носиш вътре в себе си. Преди да те унесе сънят, когато границите се размиват и не делиш света на „невъзможен“ и „възможен“, а просто... просто гледаш.

Той е приятел: Споделя ми истории, които хем звучат вълшебно, хем зная, че са истински, извървени, прелетени, лично. Учи ме – ненатрапчиво, черпейки от опита си... всъщност усещането е, че черпи *мен.* Спорим, не за да ме пребори, а да се доближим, и двамата, до истината – някоя по-пълна, по-изпълваща, цяла и изцеляваща истина. (Наричаме я още „красота“, или „добро“...)

И, щом отворя очи в новия ден, сам съм пълен и по-цял. Стъпвам по-леко, усмихвам се по-...заразително. В мен грее слънце.

Ако и с теб така се случи, докато четеш нататък – ще ми е Радост.

Калин Ненов

Приветствия, приключенецо!
робуди ли вече драконче?
рипомни ли си царската заръка?
релетя ли пълноземието?

Ако си сторил тия, знаеш що ти предстои. Ако ли не, представяш ли си да събудиш змей (змеица, всъщност), единайсет века прикована? Не бързай, не е страшно. Любов това е, искрена и чиста, необременена. За да се сбъдне, дълъг път и търсене ти предстоят. А дирят драконче то и джамачи настоящи, и от минали епохи – зарад свои цели и мечти. Ала оброк – заръка царска – тегне също века единайсет. Юнакът-преследвач ще трепне ли пред любовта, що ненадейно се явява, изгубена от толкоз дълго? Ще я послуша ли, или дългът е важен най? Тъй дълъг, пътят към целта те връща у дома (почти), ще спреш ли там, или сам ще продължиш? Нататък, дето крак човешки не посмял е да пристъпи? Някой ще спре, друг, ще го последва, а ти ще бродиш и пребродваш светове незнайни, паралелни и далечни. Но твоята любов и в тях не ще се изяви напълно. В пълноземие. Ще дириш още. И ще намериш.

Напред, лети високо, към слънцето недосегаемо лети.

***

Познайнико, щом четеш това, бързам да предупредя. Ако не вярваш във взаимното уважение между съперници, в искреното приятелство след (по)грешките, в чистата безусловна любов, в свободата на душата, в израстването на духа – тази книга е за тебе! Чети я с открито сърце и ясен ум, тя няма да те убеждава, нито ще спори с теб, ще те опровергава, обвинява. Позволи й да ти бъде събеседник, разговорлив, но слушащ, и верен спътник, на тебе уповаващ се, в едно незнайно, но поразително познато пътешествие. Позволи си да тръгнеш непредубеден, да се почудиш на различни погледи, преплетени в дъга от девет цвята.

Не се свени и да поспориш, да се намръщиш и дори да се ядосаш на тази страница, на оня ред. Значи внимателно си чел и със сърце; смей се и от него. Малко ще се просълзиш, навярно ще поплачеш. Ще бърчиш чело и ще въсиш вежди. Ще се дивиш и ще мечтаеш. Накрая, няма да усетиш как сте се сприятелили и колко драг приятел си намерил. И преживели сте животи не един, с всичките им чудатости, страдания и страсти. И ще поискаш още. Още малко да бъдеш между тия редове, листи, люспести криле.

Ако пък вярваш в силата на любовта, да стопля, непознати в братя да превръща и празнотата да цери. Ако я виждаш в мравката дори, в очите слепи, в празноглавеца (и значи знаеш що е състрадание). Ако изпитвал си я, и познал, и можеш да я разпознаеш – тази книга е за тебе! Да помниш и да не забравяш що разбрал си, и да научиш още как да я прилагаш, твоята любов. Да можеш да дадеш без притеснение и без страх да приемеш.

Ако не знаеш в нещо вярваш ли, объркан си, разколебан. Ако понякога усещаш се невидим, неразбран, излишен. Ако се криеш в сътворените си светове, където си говориш сам. И бягаш, за да се спасиш от действия решителни. И спираш своя устрем, не подкрепяш порив чужд. Ако току убиваш в себе си по нещо и се разкъсваш на парчета. И мразиш, без да си разбрал – тази книга е за тебе! Повярвай, все нещо ще научиш. Например, че: можеш да мечтаеш облаци и с някого до себе си; по-стойностен от снимката замряла е живият пейзаж; човека кожата не определя.

Е... нашите герои те очакват. Ти още ли си тук? Криле разпъвай и попътно...

Ангел Петров

ВСТЪПЛЕНИЕ

„Надеждата в цъфтеж е вечен.“
Айзък Азимов

„Вы в огне да и в море вовеки не сыщете брода...“
Владимир Высоцкий, 1976

► 1989 година:

Мъчех се да разбера. Търсех, като прескачах от себе си към не по-малко неясното вън. Всичките тези обикновени случки, явления... Понякога откривах нещо необяснимо и загадъчно в най-простичките процеси.

Е, и?

Собствените ми мисли ми пречеха да узная. Опитвах се да ги изключа. Не твърдя със сигурност, но веднъж за малко успях. Ала празнината не ми даде друго, освен по-голямо желание да намеря своето място, направо стръв за търсене!...

Но защо толкова исках това? Нима има нещо, от което да не съм доволен в живота? Не от постижения, резултати, спечелени точки, оправдани или излъгани надежди, осъществени или провалени малки и големи планове. От самия живот като такъв.

Не. Нямах ясно формулирани възражения. Всичко си бе наред. Наистина.

Но нещо липсваше в същността. Иначе откъде извира това мое усещане за *чуждост*? Не, не е точно това... Нямаше думи, с които да го изразя.

С часове си повтарях по най-глупав начин въпроса „Кой съм аз? Защо съм аз? Какво съм аз?“, сякаш някаква мантра, с надеждата че щом изреченията се превърнат в празни звуци без смисъл, ще изкристализира само чистият и верен, истинският въпрос, който сам по себе си е отговор...

Не съумявах да стигна до него.

Чувствах, че е необходимо да ида... отвъд себе си?

Бях сигурен, че ако не по-добре, *там* поне щях да съм... естествен.

Идиотско ли е всъщност подобно желание? Слаб израз. Копнеж, жажда! И това пак са бледи сътресения на въздуха, който минава през гласните струни от дробовете. Даже мисълта, емоцията, както щете, и тя е една прекалено фина материя, невпрегната стихия, неосъществена насочена енергия, която да задвижи...

...преобразяването? прераждането? ВЪЗраждането?

Уф да те...! Посоката отново се губеше и силата се разпиляваше в пустота.

Нуждаех се от докосване, ужасяваше ме перспективата да прекарам целия си живот в плен на някаква заблуда, илюзия, че ще преследвам нереален извън душата си свят?!...

Все пак естествено е за всяко живо същество да се стреми, дори безсъзнателно, най-вече така де, инстинктивно, към максимално благоприятна за него среда. Затова и нощната пеперуда хич не е тъпа, когато лети към светлината. За нея светлината е добро, нейният живот. А дали това ще е слънцето, или електрическа крушка, или газена лампа, свещ, отворена вратичка на пещ – друг въпрос... Превъзходен пример за истинска цел и лъжливи ориентири. Как би могла пеперудата да ги различава, без да опита?! А и в някои случаи, като отворената печка, хванеш ли пътя, не можеш се отказа, защото потокът въздух не ти дава да спреш на прага, измамната светлина увлича, притегля не само съзнанието, но и самото тяло, а слабите криле не съумяват да се противопоставят на засмукващия вихър...

Накрая цвър и край.

...Не бях ли аз такава пеперуда? На всичко отгоре привлечена от пламъка, запален в собственото ù въображение.

Смятах, че нямам въображение. Просто забелязвах връзки между разнопосочни и несъизмерими неща. Не прилики, не подобие. *Връзки.* Не успявах да го обясня на околните. Не можех да го обясня дори на себе си, щом прибегнех до думи, до нещо назовавано. Нека и не гласно. Мислено.

Отново разпадане в пустота. Този ключ не е от тази брава.

Струва ми се, проумявам стъписването на онзи будистки монах, който се питал дали е човек, сънувал, че е пеперуда, или пеперуда, сънуваща, че е човек... и все не бил сигурен кое е вярното. Кое е обективното, независещо от мисълта – като кварките, протоните, неутроните, звездите и галактиките?

Та за разлика от монаха, аз се бях оплел още по-отчайващо. Бях като човек, който сънува, че е пеперуда, сънуваща, че е човек... Или наопаки? По дяволите...

И все пак, не, не вярвах, защото знаех, знаенето и вярването са в различни пространства, бях убеден, че трябва, наистина има еднозначен отговор на загадката кой кого сънува и какъв е всъщност.

Трябваше да намеря начин да разпозная съня от будуването, видението от реалността. Необходим бе само алгоритъм, инструмент, нож за отрязване на лъжливото. Плевене на градината. За да се покаже винаги простата и винаги ясната истина. Истината за едно малко нещо, какъвто съм аз. Все пак за себе си съм от някакво значение, нали?

А ако приема „истината“ около себе си... може, да, защо не? Ще се покрия под уютния покрив на общоприетите представи за света и за мене си. Ще се чувствам като в атомно бомбоубежище, като мечка в зимна бърлога, като дете, скрито под одеялото от нощните си кошмари... ала комай по-скоро като някоя буболечка, която се е завила от студа със изсъхнала шумка – вятър ще повее и ето ме гол, кокошка ще ровне и ето клъвнаха ме, някакви влюбени ще се гонят под есенните дървета – щрак! с обувката... и няма ме.

В най-добрата ситуация – пак на открито. Очи в очи и насаме със себе си. И насаме с онова необяснимото, непостижимото, недосегаемото – моята тайна...

Къде се намира пътят, ключът, отговорът? Как? ...Отново безсмислен шум и разсъждения в омагьосан кръг, при който вместо истината захапваш собствения си задник... или опашка... ъъх, пак се изплъзна...

Между другото, за задника. Моят вече се е изръбил от седене на парчето бетон там, където на нашето игрище би трябвало да има трибуни. Самото игрища прилича на обикновена ливада, в края на която спокойно пасат крави. Но е време за мач – събират се местните любители-футболисти, хлапаци и мои връстници, идват и мъже, които са отчували дъщери-моми за женене – всички пристигат по къси гащета, някои тресат кореми. Разпределят си изтормозените черни и бели фланелки с протрити номера. Сега ще теглят чоп кой за кой отбор да играе. Ето го и дядо Фимчо – крета с бастуна. Най-вълнуващ запалянко. Днес обаче ще е разочарован – нашият доморасъл мургав Пеле си набоде крака на ръждив пирон и от огорчение дори няма да се мерне на „стадиона“, защото за него е мъка да гледа, щом не участва.

Селски съботен следобед.

Той превзема физическото пространство на размислите ми, измества ме. Трябва да вървя, ставам излишен...

– Мараба, Ванко, хайде да ритаме! Или имаш работа да чуваш? Аре бе! Падналите черпят у Начовата кръчма!

Повечето вчера са взели заплата.

Ха! Аз търся себе си, те ме викат да ритам топка. Егати. Наистина ли живеем в един и същ свят!?

Ммм... защо пък не? В спорта и любовта е тъпанарско да си зрител. И си нула като отсъстващ.

Макар че античният мъдрец Питагор още преди две хиляди и петстотин години е казал: животът е игра, едни идват да се състезават, други – да търгуват, а най-щастливите пристигат да наблюдават...

Хвърлям в шапката пет стотинки. Капитани са баджанаците Ставри и Стоян, вечните съперници навсякъде, и от това – неразделни дупе-гащи. Известен майтап в махалата е как баджанаците се препират на чашка чия съпруга е по-хубава и блага по нрав. А са женени за близначки, които и като характери, по-точно проклетия, са досущ две капки вода.

Хм... възможно ли е близнаците да делят една-единствена душа?...

Докато отново умувам над отвлечени материи, капитаните бъркат един след друг в шапката и вадят чоповете. Радостни или разочаровани възклицания съпровождат разделянето ни на два отбора. Нахлузваме фланелките и вместо загрявка си разменяме закани с противниковия тим.

Играта започва.

Не – продължава. Животът е движение и бяг. И, колко смешно, тичане подир една празна топка.

Ах...

Дай пас бе, левчо! Глей к'во изпусна!! Абе как се озовах в най-жалкия отбор за този мач!!! Ъх, Божееей!...

* * *

Безлунна нощ, забулена в облаци. По коремите им играе отблясък на голям град и затова на върха на могила, за която се твърди, че била тракийски погребален хълм, само съвсем отблизо са различими две сенки. Единият силует е черен и плътен, принадлежи на млад мъж.

Другата сянка би се изгубила при по-силна светлина. Мъждука като езиче на старо гробищно кандило, трепка точно както звезднят куп Плеяди – в очите на човек с по-слабо зрение. Сякаш е пара от устата в безлунна нощ. Стройна безплътна снага на жена, вероятно красива, ала дори младежът, който стои до нея, не е в състояние да съзре чертите ѝ. Прозирният силует се клатушка над дупка, в която се крият полски мишки или смоци и гущерчета. И говори. Тихо реди слова пред младия мъж, а той слуша. И навярно едва я чува, защото буквално крачка встрани – и гласът ѝ се сплита с шумоленето на близката ивица тополи. Край събеседниците обаче вятърът кротува.

Младият човек пристъпва от крак на крак. У дома му лежи повиквателна. Датата да се яви в родната казарма е осми септември. Не са го забравили във военното окръжие, ох не. Младежът не разполага и с две пълни седмици да се наживее и налудува преди закъснялата военна служба. Но и не иска. Чака датата почти нетърпеливо.

Жената-видение свършва монолога си и задава въпрос, на който той отвръща:

– Да, запазихме кръчмата в нашата махала. Тържеството ще е след пет дни.

Произнася думата „тържество" язвително, жлъчно. Сеща се за разнесените покани – идея, която би му се сторила забавна при други обстоятелства, да речем миналата година... Върху картичките са нарисувани зайци в униформи и кепета, с моркови вместо пушки на рамо. Гримасата му потъва в тъмното.

– *Таиш надежда за някакъв обрат* – изрича жената. – *Войниклъка си възприемаш като избавление. Ала то е бягство.*

Той премълчава, извръща лице към града. Блестят отражения в зениците му.

– *Трябва да се овладееш* – настоява жената. – *Сега, след като ти разказах и ти открих цялата истина! Защото не можеш избяга от себе си.*

– А какво да правя? – пита младежът глухо.

Сянката протяга гънка мъждукане, сякаш понечва да го погали по косата, той се дърпа крачка назад. Жената не може да го последва. Само казва:

– *Учи. Търси. Чакай. Твоят Път не е начертан яко же мост през река, навярно ще трябва да покриволичиш, щом не се получи което бях намислила. Само недей върши щуротии! Опомни се! Варе*[1] *вървя на бой с този свят. Не е най-доброто място да постъпиш така. В най-лошия случай ТУК ще си, дорде пораснеш...*

Човекът обмисля всичко чуто досега и изведнъж размахва припряно ръце:

– Лош случай! Какво по-лошо от това, което стана?! Планове! Защо изобщо ме роди в тази скапана страна, щом...

Пляяяс!

Той – а може би и тя – не е очаквал, не е допускал възможността да бъде ударен, ала ето – невероятното се случи. Шамарът не просто пали лицето му, той прониква навътре и жилва жестоко мятащата се в клетка душа. Последвалите думи го стискат за гърлото с остри като бръсначи срички:

– *Не смей да издумваш това! Тук е свята земя, ти, пале глупаво! Родът ми преди двайсет и пет иги е отдавал мъртвците си на Слънцето от тук, от тази страна! И в жилите на хората тукашни и наша кръв тече! И е попивала в тази пръст! Не смей! Едва от половин асу сме напуснали този край, затуй ви доведох и посях за живот, както се бях заклела, тъкмо на тази земя... Откъде да зная колко се е променило...* – тонът ù омеква. Може би защото стреснатият младеж отстъпва от нея, отдалечава се. – *Никъде нямаше да си Вкъщи, освен тук, сине! Не съм носила плътта ти в себе си, ала душата ти беше под сърцето ми. Белязан си от него, няма как. И затова по-голям клетник щеше да бъдеш другаде, миличък... Мъка ми е за теб, но как да ти помогна, как!... Сам трябва да намериш Пътя си, чедо, сам... Постой, прости ми! Синко! Дете...*

Но той вече бягаше по склона, кършейки буренака, и продължи да тича с възклицания по коларския път, водещ към тясно шосе. В нощта едва не налетя върху зиданото корито за поене на добитък. Продължи, хукнал презглава, за да не чуе, ако го викат откъм могилата.

Изскочи на шосето, но не спря, макар да го пробождаше отдясно под ребрата, сърцето дудумкаше в гърдите и вече бе невъзможно да определи от коя страна се намира то. С хриптене поемаше тежкия въздух, останал подир отминалия жегав ден. А на върха на хълма бе хладно. Хълцаше и от ридания, топуркаше по асфалта, криволичеше наляво-надясно, както правеха по светло лястовиците ниско над земята.

Спъна се и падна, претърколи се, тялото му избуксува като блокирала гума, той седна със стон от болката в жестоко ожулени длани, колене и лакти, панталонът и ръкавите бяха скъсани.

Седеше и се клатушкаше напред-назад по средата на пътя. Дойде на себе си, с охкане се изправи и куцукайки тръгна надолу по шосето към светлините на селцето, където живееше. Мислите му се въртяха единствено около кислородна вода, бинт и риванолов разтвор. И нещо против главоболие. И някое-друго хапче елениум.

Далеч зад него хълмът бе пуст.

* * *

Никой, освен офицерът, отговарящ за работната група, не знаеше за какво ще служи траншеята. Даже и двамата старшини нямаха представа за чий кеф пада толкова

[1] За старинните, чуждите и по-редките думи вижте речника в края на книгата – б.а.

копане. Войниците бяха командировани от три поделения и от различни батальони, затова не се познаваха помежду си. И ако в началото проявяваха естественото момчешко любопитство, много скоро бачкането потисна всякакви емоции, освен глуха омраза. Дали в изкопа щеше да легне силов кабел към близката застава, или бе предназначен за свързочна линия, а може би тук щяха да минават някакви тръби – кой му пука? Никой от младежите вече не се вълнуваше от това. Може дори да не послужи за нищо – просто за чанч, колкото да се намира занятие за деветнайсетгодишни глупаци, които нямат достатъчно връзки, за да се уредят на по-скатана служба.

От тях се искаше трап, дълъг седем километра. Широчина – колкото да има място за кирката, лопатата и държащия ги боец, дълбочина – метър и петдесет под терена. Мрачният заядлив старши лейтенант мереше траншеята с разграфен прът. Всички мразеха и пръчката, и офицера.

Всяка сутрин два бордовака ЗИЛ-131 чакаха момчетата на някаква забутана и навярно от десетилетия изоставена железопътна гара с един-единствен прояден от ръжда коловоз, който свършваше под куп траверси, с годините потънали в хълмче от пръст. В бараката до релсите, която вероятно бе бивш склад, сводната работна група нощуваше. Всеки ден в „лагера“ оставаха двама души да се грижат за печката и чистотата в импровизираното „спално“. Те трябваше и да охраняват обекта, въоръжени с автомати. Обикновено щастливците проспиваха целия ден зад залостената врата на тухлената съборетина.

В пет и петнайсет ранни зори камионите потегляха и около шест-шест и нещо пристигаха на място. Войниците скачаха от тях сънени и мрачни, пушеха по цигара, строяваха се в колона, нарамили кирки, лопати и термоси с горещ чай. В брезентови мешки носеха омръзналите им до смърт консерви и по един хляб на човек дневно. Хлябът бързо ставаше твърд като буца и абсолютно негоден за ядене, затова поголямата му част се излапваше на вечеря, когато бе пресен и към него имаше топла храна. Сухите остатъци се преглъщаха през почивките след обилно топене в соса на консервите, често загрявани – по желание – с бензиновата лампа на старшините.

От мястото на стоварването към проклетия изкоп колоната стигаше пеш през гората. Вървяха на фенерчета през калта. После местеха в тъмнината маскировъчни мрежи, с които прикриваха работата си откъм границата, макар че до нея имаше десетина километра.

Закусваха набързо и вече имаше достатъчно виделина да започват. Тъпото скотско блъскане в земята продължаваше с две почивки до вечерта. Ако валеше дъжд – обтягаха брезентови платнища и продължаваха под тях. Младежите вече не роптаеха. Когато изобщо се случваше да отворят уста, само псуваха. От време на време лейтенантът и фатмаците хващаха инструмент, колкото да се поразкършат и загреят. Това не им печелеше никакво уважение. Войниците просто не обръщаха внимание на началниците си, а продължаваха сляпо и злобно да раняват земята, да вадят каменните ѝ кости, да режат с белове и кирки сухожилията ѝ от преплетени корени. Сиво кално небе над безлистни дървесни корони, кафяво-сива кална почва и три дузини момчета в кални шаячни униформи. Тъмносиви шинели висяха на черни клони, също там жълтееха токи на колани и като капки кръв или горски ягоди червенееха петолъчки на кепетата.

Ако силно застудяваше, лейтенантът с намусена физиономия сипваше бутилка „Слънчев бряг“ в баката с чай. Алкохолът никак не радваше войнишките сърца, но сгряваше тялото, съживяваше мазолестите ръце. Къртовският труд продължаваше до здрач. В последния час от работния ден момчетата почти без резултат човъркаха земята, офицерът щъкаше по целия участък и тихо, през зъби, им се караше.

Най-сетне команда „отбой“! Облекчение, но не и радост, защото утре пак щеше да

бъде същото, предизвикваше командата за строяване. И ако сутринта колоната вървеше без следа от ентусиазъм, то вечерта войниците направо се влачеха. Въпреки заповедта, пушеха по пътя, криейки огънчетата в ръкавите. Лейтенантът неизменно им правеше забележка.

Колоната, не само безмълвна, но и с парализирани мисли, стигаше до камионите.

Въпреки друсането по горския път, всички заспиваха, подпрени на кирки и лопати. А возенето по шосето до временната им казарма сякаш бетонираше съня и когато пристигаха на гарата, поне двайсет минути никой не помръдваше. Началниците вече се бяха отказали да закачат войниците, които скоро сами се събуждаха и като сомнамбули се изнизваха изпод брезента на каросериите към бараката, влачейки инструментите си. Дневалните, малко по-свежи от завърналите се, живо сервираха докараната храна върху сандъци и поставяха сгъваеми столчета от зелени тръби и брезент, обикновено използвани от радисти във фургони-апаратни. Старшините – те бяха шофьори на ЗИЛ-овете – теглеха чоп кой да остане тази нощ при войниците. След вечеря следваше бързо строяване, старши лейтенантът сухо съобщаваше някакви проценти свършена работа, изреждаше по фамилии отличилите се, както и заслужилите мъмрене, без да става ясно кой в коя категория попада. Кратко дрезгаво „ура“ съпровождаше свалянето на знамето, войниците се прибираха в бараката и се просваха върху шалтетата. Лейтенантът заминаваше нанякъде със свободния фатмак – неясно къде, но кой знае защо младежите бяха убедени, че по курви, – а дежурният старшина избираше от списъка двама, които да пазят спящите. Съответно на следващия ден пазещите трябваше да остават за дневални, но и те обикновено заспиваха, прегърнали незаредените си пушки, разчитайки на краставото, изключително неспокойно куче, пристанало към „сборния взвод“, както предпочиташе да нарича подчиненото си сборище офицерът.

Голата крушка в бараката гаснеше, бързо стихваха апатичните разговори между войниците.

Настъпваше непрогледна тишина, само псето проскимтяваше, когато часовият го изпъждаше в просъница изпод наметнатата върху шинела си шуба.

И на следващото утро отново.

И пак.

И пак.

Изкопът сякаш нямаше край.

Но ето че един ден стана по-различно.

* * *

Прозрението.

Колко странно и леко се случи.

Като изведнъж да си спомниш нещо, за което си напрягал ума да ровичка в таваните – а може би мазетата! – на паметта, нещото, което те е тормозило с близостта, но и недосегаемостта си, нещото, което е сърбяло непоносимо и най-насетне забиваш нокти, драскаш до болка, ала тя е само щрих, незначително прилагателно към облекчението – ето го, ето го това, което не ти е давало мира – леле, чак е страшно за помисляне! ГОДИНИ... да... Да.

Но нима наистина бе за добро?

Нима наистина е победа това – да срежеш с мръсно парче стъкло срасналите се клепачи... за да видиш решетките. Толкова гъсти, че едва позволяват истинската реалност да се процежда през тях, светлината отвъд да мъждука, без да ти даде ясната картина за това, което знаеш, че би могъл да видиш.

Не е вярно, че очите не виждат истината.

Сърцето също е сляпо.

И разумът – той пък е лъжецът на лъжците, защото започва преди всичко със себе си.

Затова *исках* да *видя*!

Почти успявах...

Околната действителност е истинска. Уви. Не по-малко истинска от моята. Колко лесно би било да се поддам на утешението, че тя е илюзия, плосък параван, театрален декор, който би могъл да бъде изгризан – пфу, колко невкусно нещо е този стиропор, каква постнотия и горчилка цапа езика, това са остатъците боя... Не, не става. Не може се бутна тази реалност. Излишно е да се лъжа. Разбира се, всичко тук отрича и осмива Прозрението, мачка го и го задушава в праха си. Истината се свива като някаква твар в потайни цепнатини, крие се... Нима истината престава да съществува, когато никой не знае за нея? Дори да я обяви за лъжа – все пак я забелязва?... Така е още по-отчайващо – забвението, равнодушното крачене покрай ѝ. А тя седи на тясно в дупката, където поне няма да бъде стъпкана просто поради невнимание. Нима истината трябва да плете някакви оправдания? Да се примирява? Да храни унизителна надежда в илюзорността на този свят, а с това да мами себе си, че ако почака достатъчно, бутафорното пространство-време ще прогние, ще овехтее, ще се разпадне... и чак тогава може да изпълзи на слънце, да си поплаче за първи път със светлите сълзи на радостта, да избърше сгърчените си криле. Горките, под засъхналите презрителни храчки те приличат на есенни ланшни листа...

Само че аз зная – всичко е истинско: и затворът, който за местните създания е тяхна собствена вселена, и свободата, която е отвъд.

И каквото и да се случи – аз зная! Каквото и да ми казват, каквото и да си казвам сам в миговете на слабост, готов да се предам и повярвам в собственото си несъществуване – аз ще знам, че това не е така. Нищо общо с вярата. Вярата не търпи знаене, изтощава се от съмнения и се сърди на доказателства. Просто не съм като вас. Не съм повече. Не съм по-малко. Инакъв. И някой ден вероятно ще ме принудите да призная, да отрека, да умра... но аз... ще зная...

И затова не отхвърлям това бреме – да знам, нито ще потисна произтеклото от ситуацията страдание. И без това няма да го разберете – и тежестта, и постъпките ми да не го хвърлям по дяволите, защото тогава ще трябва да прогледнете... а после ще се уплашите. Макар според мен да няма от какво. Ала... защо да обяснявам. Никой не го иска, дори когато ме питат. Въпросите често се задават, та с тях да се запушва устата.

Ако някога се освободя, няма да ме накарате да млъкна и с азбестово одеяло.

И затова пазя мъката си.

Може би от нея ще успея да направя маса полезни неща. Да изплета въже от тягостните ѝ седмици и месеци. От коравите ѝ пипала, които отчоплям от гърлото си, може да стане прекрасна пила за решетките. С тежките ѝ буци, трудни за преглъщане, е възможно да се доразбият стените.

И тогава... тогава ще ви кажа сбогом.

Защото отивам Вкъщи.

...Още никога не съм бил *там*...

* * *

Когато оскотялата войска се прибра за поредното си преспиване в бърлогата, пред бараката стоеше „уазка“. Дневалните правеха ограда от бодлива тел. Уморените момчета в униформи бяха облаяни, но не радостно и не от кучето, за което престоят им тук бе същинско щастие, а от довтасалия на проверка майор. Под словесния му огън попаднаха и старшините, и лейтенантът. Два часа войниците се занимаваха с

вътрешния ред, докато обектът не стана „образцов“. Майорът не остана доволен, но все пак си замина.

Гневът му бе разпален още от момента на пристигане в района на гарата, в дванайсет и трийсет на обяд. Часовите спяха толкова дълбоко, че той четвърт час блъска по вратата и накрая стреля с пистолета си в прозорците, намиращи се под самата стряха. Но даже след гърмежите дневалните бяха събудени от безродния Шаро, който за благодарност получи безмилостен шут в ребрата от проверяващия.

Майорът записа имената на издънилите се войници, обеща им по десет денонощия арест (в началото се пенеше за военен съд, но се смили, като подчерта, че няма откраднато имущество. „Кой би го откраднал, няма жива душа наоколо“ – помислиха си злобно и войниците, и старшините, и самият старши лейтенант) и чак тогава отпраши.

Началниците на работната група съставиха нов график на дежурствата, така че дневалните да не са толкова изтощени и поне един от тях да не заспива на пост.

Офицерът се обърна към омърлушените, едва отърсили се от апатията войници малко по-човешки:

– Няма как, момчета. Имаме срок за свършване на трасето, твърд срок. Хора повече не дават. Още малко остана. Арестите... ще направя всичко възможно да не ги лежите. Сега по същество. Ще дежурят трима стъпаловидно. Всеки следобед един заминава за лагера, за да се наспи и да е бодър цялата нощ. Сутринта друг ще е отстъпил от наряд и отива на работа. Така всеки ден някой ще замества и подменя по един от дневалните. Въпроси? Лягайте да спите.

Ала още на другия ден изпратеният следобед за наряд войник изчезна от гарата. За това старши лейтенантът научи преди края на работния ден. Времето внезапно се бе влошило свръх всякаква поносимост и офицерът изкомандва войниците да се строяват за прибиране. И тъкмо тогава дойдоха граничари и съобщиха за застрелян на граничната полоса беглец, въоръжен с автомат. Дали не е... *не беше* ваш?

Последвалите събития бяха хаотични, безсмислени и неприятни за всички. Лейтенантът се поокопити чак на гарата, където проведе експресно дознание. Първо, наистина един човек липсваше. Не беше от постоянната воинска част на офицера, затова лейтенантът така и не можа да си спомни лицето му. Нещо съвсем смътно изплува заради фамилията, понеже войникът бе един от добросъвестните, но лицето, лицето убягваше. Май бе твърде обикновено за запомняне. Второ, липсваше вторият автомат „Калашников“, зачислен лично на един от старшините. Фатмакът се изпоти в студа. Трето, старшината-шофьор, откарал войника до лагера, призна, че са се отбили в селото, като при това са навъртели 27 километра отгоре. Оттам войникът влязъл в пощата и говорил по телефона. Но старшината не забелязал никаква промяна в боеца.

– Какъвто си беше начумерен и изморен, такъв си остана. Купи кутия локум... преди да ходи до пощата... да, гледам, че я е забравил в камиона...

Граничарите закараха лейтенанта и един от войниците, който познаваше беглеца, на заставата за опознаване на трупа.

Но там им се наложи да почакат. Лейтенантът, въпреки вълнението и яда си, забеляза сред граничарите признаци на необяснима паника.

– Къде е убитият? – запита той.

– Ами... още не е докаран. Стана някаква чекия, да му ебеш мамата, нещо се счепкахме с гърците... И як дъжд се изсипа над мястото... Тъкмо се разправяхме с техните офицери, понеже онзи нещастник падна в тяхната ничия земя и...

– Кога сте го... застреляли? В колко часа?

Граничарят отговори с точност до минута.

Лейтенантът, превъзходен математик, бързо сметна и се опули.

– Какво... – учуди се граничарят.

– Нищо, нищо – офицерът отново придоби обичайния си израз, леко намръщен и непристъпен.

Но в главата му бръмчеше. Войникът бе тръгнал за наряд в 15:25. Да е бил в селото към 16–16:10. Около седемнайсет часа със сигурност се е намирал на гарата. И после... вместо да си почине до полунощ и след това да застъпи на пост, за по-малко от час е пробягал дванайсетте километра до границата? Какъвто е бил скапан от работа?

Тези изчисления малко го ободриха. Вероятно не ставаше дума за *негов* войник. Лейтенантът въздъхна с надежда. Не би могъл да бъде той. Защото тогава... следствие, неприятности. Може би край на армейската кариера. Не, не е той, слава богу. Но... липсващият човек по списък, изчезналият автомат?! Ха! Навярно киртакът се е забил в някой от полусрутените складове на гарата и сега кърти... С пушката? С всички налични бойни патрони? Спокойно. Физически не е възможно. Спокойно, всичко ще се размине.

След един час докараха тялото на убития.

Изнесоха го от джип върху гумирано платнище, цялото оплескано с кръв... Лейтенантът обаче първо се взря в автомобила.

– Стрелял ли е по вас? – посочи той „уазката".

– Не – изпъшка старшина-школникът, докарал с няколкото войници трупа. – Градушка ни би. Леле, другарю старш' лейтенант, не можете да си представите какво се случи...

Лейтенантът не научи какво толкова бе впечатлило фазана, но забеляза, че момчето е бяло като платно и се тресе от... страх?

Приближиха се офицери, все от капитан нагоре, и лейтенантът не можа да зададе никакви въпроси повече.

– Внесете го някъде на светло за опознаване – разпореди се началникът на заставата.

– Къде?... – плахо попитаха войниците.

– В банята! – сопна се началникът. – Тъкмо да отмиете тази... кочина.

Той стрелна свирепо старши лейтенанта с очи и посочи с ръка, пропускайки всякакво обръщение, в което имаше някакъв обвинителен оттенък:

– Натам, елате...

От загърнатото в платнище тяло стърчаха краката в невероятно мръсни цинтари. Едната гета липсваше. Миришеше на съсирена кръв, урина и изпражнения.

Миришеше на най-грозното нещо за всеки още жив – на смърт.

Лейтенантът преглътна.

– Този боец какво прави тук? – начумерено изръмжа началникът на заставата. – Ей, боец?

Войникът не съумя да издаде никакъв звук. Като хипнотизиран гледаше убития. Ръката му трепереше.

– Той ще опознава – намеси се лейтенантът.

– Вие не си ли познавате хората!?

Твърдо гледайки подполковника в очите, лейтенантът отвърна:

– Съвсем не. Той е от друго поделение.

Началникът на заставата понечи да направи нещо, може би да кресне, но само махна с ръка:

– Хайде тогава, опознавайте... – и просъска нещо през зъби. Може би просто пое въздух.

Някой отметна платнището.

Всички се втрещиха. Освен войниците, които бяха докарали трупа. Те просто загърбиха зрелището, един от тях дори се подпря на стената.

Тялото само приблизително напомняше за човешки останки. През овъглени парцали стърчаха жълтеникави раздробени кости, главата приличаше на размазана с чук, но *изотвътре*. Напомняше някаква кошмарна дреха от плът и съсирена кръв, която душата бе съблякла и небрежно захвърлила...

След замръзнали от ужас секунди доведеният за опознаване редник припадна. А лейтенантът не съумя да потисне истеричен изблик:

– *Това* ли да опознавам, другарю подполковник, ха-ха-ха!... – и излезе, олюлявайки се, навън, към вятъра, където стомахът му се обърна и блъвна съдържимото си, пръскайки обувките и крачолите.

Докато хълцаше и се давеше, бършеше брадичката си и кривеше устни от вкуса на стомашен сок, лейтенантът с омерзение се питаше с какво оръжие е било стреляно по нещастника, че е така обезобразен, разкъсан, разкашкан, пфу!...

Последва нов спазъм.

– Другарю старши лейтенант...

Беше старшина-школникът. Подаваше му кърпа. Обикновен пешкир. Офицерът се стегна и взе гнусливо да се бърше.

– Той беше минал покрай наряда – рече изведнъж фазанът, гледайки право пред себе си с разширени очи. – Веднага го подгониха...

– И? – лейтенантът беше привършил с почистването. Не беше сигурен, че иска да чуе останалото, но се чувстваше задължен.

– Стоеше на полосата. Точно в ничия земя. Някой от нашите му викна да се връща... и тогава се появиха и гърците. Закрещяхме му да хвърля автомата...

– Тъмно ли беше?

Старшина-школникът помълча.

– Не... Ето това е чудното. Беше здрач, обаче... светло.

– Кой започна стрелбата?

– Той. Стреля във въздуха... после се оказа, че е имал само един патрон – онзи в цевта. Пълнителят беше празен. Не намерихме други патрони изобщо... Сигурно е пуцнал, без да иска. Като го запердашиха... от двете страни. Гърчеше се като на филм... – фазанът мъчително преглътна, затвори очи и продължи: – По едно време спряхме... Нашият капитан завика на гърците, излезе техен офицер, почнаха да говорят... Дойде наша джипка. И...

– Какво?

– Ами... стори ми се, че онзи... шавна.

Лейтенантът изгледа изненадано срочнослужещия до себе си, който продължи с безцветен глас:

– И тогава като тресна една мамата си такова светкавица... През живота си не съм виждал като нея. И гръмотевицата – не беше гръм като гръм, а като... като „здраве желаем!“, ама все едно великани крещяха, че ще ни размажат на пестил...

– Момко!

Но младежът заклати бърже-бърже глава, сякаш казваше: не, не ме прекъсвайте!

– Нямаше ниски облаци, а току изведнъж един се изду отгоре, увисна над нас и като удари градушка – страхотия! Като шрапнел. Свихме се под джипката, гърците също избягаха. Нищо не се виждаше, а така трещеше... И... някой си беше изтървал каската – градушката я направи на гевгир, другарю старши лейтенант! Пет минути ни млатеше! И... секна. И...

– Какво си заикал, старшина школник! Говори по-ясно!

– Страх ме е, другарю старши лейтенант.

Офицерът се задави. Фазанът го гледаше с огромни детски очи, в които се плискаше море от ужас.

– Чух гласове от облака...

– Какво?! – изумлението на лейтенанта го накара да забрави всичко останало.

Фазанът си гледаше обувките. После рече дрезгаво:

– Край трупа нямаше и едно късче лед, а наоколо всичко беше станало бяло. И съм сигурен, другарю старши лейтенант – преди това убитият не изглеждаше така... така... – младежът изведнъж хлъцна и хукна нанякъде, но не и към банята.

Офицерът постоя малко, втрещен от чутото. Сети се за мисълта, която му беше хрумнала, че клетникът прилича на съблечена дреха... И си помисли още, че никой не заслужаваше да умре заради проклетия трап. Лейтенантът стисна зъби и решително се върна там, откъдето беше така малодушно избягал.

Трупът вече отново беше завит, но старши лейтенантът съвсем живо си припомни как изглежда. И дълго щеше да си спомня тази гледка от късната есен на 1989 година. Още не знаеше, че съвсем скоро в страната ще настъпят промени. Щеше да остане твърд в убеждението си, че горкото и глупаво момче е било опушкано с куршуми дум-дум, защото какво друго би могло да го взриви така... сякаш вътрешностите са се стремели да изскочат невредими от разстрелваното тяло.

Неволно бе докоснал някаква невъобразима истина за случилото се. Така от бърз влак можеш да пернеш с върха на пръстите черешов клон, но няма как да спреш и релсите те отнасят нататък по поетия път, без никакви отклонения или неуместни спирки. По същия начин и съзнанието, понесло се по коловозите на избраната логика, желязно пристига до местоназначението си, изгражда изводи и тяхната материалност, подчертана от усилията за достигането им, го убеждава в правдивостта на околната действителност. Ала истината – истината е останала там, край релсите, и се поклаща на вятъра, никому ненужна... Но дори лейтенантът да бе запознат с пълните рапорти за инцидента, той никога не би ги свързал с реално състоялите се събития. За такова прозрение му липсваше едно-единствено допускане.

Твърде невероятно. Твърде фантастично. Твърде извън схващанията на всеки нормален човек. И все пак той бе докоснал истината... и тя дълго време не го оставяше на мира.

...кошмарна дреха от плът и съсирена кръв, която душата бе съблякла и небрежно захвърлила...

* * *

Ето че останах отново сама...

Той си отиде. Другите го изпратиха там, откъдето според тях няма връщане – само не и аз. Присъствах, бях тъжна, ала вярвах!... вярвах.

Чаках го. Дълго. Не идваше. И си помислих – намерил е щастието у Дома и му се радва, не може да се откъсне от него!...

А после си казах: би дошъл да го сподели, да ме успокои, че е добре... Значи... Значи няма такъв свят, в който е отишъл. Просто вече го няма.

Завинаги.

Той ме изостави. Липсва ми. Единствен като мен. Най-близък мой Приятел. Как можех да го имам по-инакво тук, където думите са за лъжене, където мълвата убива, свят, където за любов и за обида се ползват едни и същи думи, където обичта и унижението често имат едни и същи изразни средства...

Преди, когато ми липсваше, отварях папката с неговите чудновати стихове, които ми беше посветил и подарил. Пишеше ги на една машина с много изхабено от упо-

треба „р“. Те разказваха за други светове, ала смътно, плахо... и с тъга. Като онази песен на заточениците – „От заник слънце озарени...“. Той озаряваше стиховете с носталгията си... не ги разбирах, защото ме беше страх да го приема. Признавам. Не ме е страх да призная страха си.

И да имаше Долна земя – не беше за мен.

Той ме изостави. Какво ми оставаше друго, освен да заспя отново, както преди Той да долети, преди да видя истинското му лице и да усетя полъха от крилете му, които той самият не виждаше!...

Заспа душата ми, изпадна в летаргичен мъртвешки сън по ръба на небитието.

А тялото остана. Като робот да върши всичко вместо мен...

* * *

Откосите стихнаха и граничарите се втурнаха към трупа, извъртян в нелепа поза посред разораната ивица земя между оградено с метални мрежи пространство. Ала насреща им извикаха предупредително други войници и дори повдигнаха заплашително американски автоматични пушки.

Българите настръхнаха с калашници, но никой повече не искаше да стреля.

Почти едновременно изръмжаха пристигнали джипки от двете страни на полосата. Изскочиха офицери и завикаха през главите на войниците, чиито нерви можеха да не изтраят на напрежението и тогава инцидентът щеше да се разрасне до най-говняните възможни размери.

Българският офицер заговори на гръцки, неговият колега и противник отвърна на развален български. След няколко изречения заповядаха на войниците си да метнат оръжията на рамо. Преговорите продължиха още няколко минути, тонът взе да се охлажда и успокоява. Дори гъркът успя да пусне шега, че Варшавският договор и НАТО тъкмо са взели да си пооправят отношенията, а лошите диви балканджии... Отсреща с нервно изсмиване се съгласиха...

Изтрещя оглушителна гръмотевица и само заслепяващата мълния попречи на граничарите да се изпозастрелят.

Над залегналите противници от ниското сиво небе шупваше черно-лилав облак. Той шумеше, някакъв многотонен свист се усилваше, офицерите и от двете страни стояха с протегнати насреща си длани, прегракналите им вопли към подчинените да не откриват огън потънаха в набъбващ ромон от висините.

Удари градушка. Като сценична завеса тя падна върху браздата и само след няколко секунди подгони бойците, обезумели от свирепостта на небесата. Ледени куршуми пердашеха хората, напукаха стъклата на колите, покриха каските с вдлъбнатини. С ръце и автомати над главите всички униформени мъже се натикаха в джипките, навряха се под тях, преди някой да бъде ранен. Опулиха се към градушката. Земята бързо побеляваше, видимостта бе кажи-речи нулева, дори светкавиците не пробиваха твърдия порой, само за мигове озаряваха схлупения обзор с кървав отблясък, докато гръмотевици разтърсваха тела и машини.

Подир случката един срочнослужещ младши сержант и старшина на четирийсет години с жар убеждаваха приятели и началници, че в тътена на бурята са чували гласове. Гласове, изтъкани от самата градушка. Гласове на дяволи. Техните рапорти им осигуриха лечение във Военна болница. С тях се заеха психиатри, което впоследствие се оказа не толкова зле в сравнение с беседите, водени от ВКР и военни следователи с другите участници в инцидента. Дали нещо подобно ставаше и у гърците, никой не узна поне в следващите осем-девет години.

Бурята премина в проливен дъжд буквално за пет минути, а след още няколко секунди небесните стихии врътнаха кранчето до ситен ръсеж. Градоносецът се раз-

твори в общата облачност. Утихналата местност оглуши хората не по-слабо от одевешните гърмежи на пророка Илия. Или античния Зевс.

Войници, старшини и офицери недоверчиво изпълзяха от укритията си. В калта се топяха преспи ледени късчета с големина на едри орехи.

Откъм българската и гръцката страна погледи опряха граничната полоса... и стреснати възклицания на два езика призоваха православни светци, Дева Мария и копелето ù – българите не избогохулстваха, но всичките прошепнаха по едно „Господи", макар че малцина понечиха да се прекръстят.

По-късните им твърдения, че градушката е обезобразила мъртвото тяло на нарушителя, не хванаха дикиш на разследването... но и не бяха опровергани.

Гърците припряно подканиха българите да си приберат своето, но разговорът на офицерите през браздата продължи още известно време, като низшите чинове бяха прогонени на разстояние, многократно превишаващо дължината на ушите им.

Нещата потръгнаха по регламентираните пътеки на военната бюрокрация, удивително сходна и от двете страни в желанието си да измива ръце и шутира отговорността далеч надолу по йерархичната стълбица.

Все пак се наложи да има наказани, както и наградени. Под покрова на военната тайна и след още една среща на браздата, телефонен разговор и споразумяване с военния аташе в София (при което му предадоха деветнайсет сплескани куршума от М-16), окървавената страница бе затворена и подшита в секретен доклад. Свидетелите на ЧП-то дадоха подписка за неразгласяване.

Малко по-дълго се проточи опознаването на убития трудовак.

Междувременно случилият се партиен преврат в България заглуши трагедията сякаш завинаги.

* * *

По-нататъшната съдба на бившия старши лейтенант се оказа рядко щастлива. Разжалван и изритан от войската, той се възползва от драстичните промени, настъпили в страната броени месеци по-късно. Преуспя в цивилния живот повече, отколкото би постигнал под пагон. В началото на възхода си той видя на живо падащи късове бетон от стената в Берлин. Тя му напомни за онова момче, пречупено психически от напрежението на безсмислената работа. И го съжали. Той отля половин чашка шнапс на пода на немския гасщет за упокой на душата му. А после се отби в католически параклис и запали свещ. Този съвсем чужд на войничето човек не знаеше, че в същия ден и час, по същия повод трепна пламъче и в една стара православна черква в България.

* * *

А траншеята, доизкопана от друга работна група, не послужи за нищо. Наваля я дебел сняг, пролетни дъждове я срутиха до плитка канавка. Обрасна с млади дръвца, храсти и горска трева, забравена и незапомнена. Знаеха я само диви зверове и неколцина каналджии, които прехвърляха по едно време нелегални гурбетчии в Гръцко.

Ала тя с нищо не им помагаше, не ставаше за ориентир, нито за скривалище, затова рядко някой се замисляше за нея.

* * *

Мнозина от онези, които оставих в миналото и зад гърба си, ме жалят. Дори и непознати всъщност хора, особено свидетелите на разстрела. Както и други (слава на слънцето, че не са видели с очите си грозното събитие!) много, много близки ми същества. Ето, за тях ми е мъчно. Утешавам се, че някой ден ще им подшушна истината. Да, ще го направя. Дължа им го.

Особено на Нея...

Донякъде ме е срам. Навярно Тя се досеща, че не бях луднал от умора, друга беше причината да хукна под куршумите. Никой няма вина. За сметка на това, поне знам що е то умирането... гадно нещо е смъртта. Ако по същия начин умират човеците – имат от какво да ги е страх. Не, няма да го забравя, но не ми е приятно да си го спомням.

И случи ли се да се сетя, отдавнашният кошмар ме кара да потръпна за кратко... после усещам напъни да изкривя устни в гнуслива усмивка, а накрая, в знак пред самия себе си, че вече ми е безразличен онзи есенен ден на осемдесет и девета, свивам рамене.

Човешки навик.

► Девет години по-късно:

Два часа след полунощ. Градът бе утихнал, за което немалка заслуга имаше внезапната промяна във времето, последвала поройния дъжд. Тежките горещини свършиха, но на тяхно място вместо свежо късно лято настъпи застудяване – намек за напиращата да встъпи в права есен, а сетне и зима. Синоптиците предвиждаха значително спадане на температурите през следващите денонощия. Вече няколко години подред месец август поднасяше на София подобни изненади. Столицата кихаше и кашляше, проклинаше грипа, хремата и, съвсем парадоксално за случая, правителството.

В първата нощ след като студеният вятър, сякаш далечен разузнавач на зимата, захвана да мете улиците, полицията се радваше на голямо затишие откъм онзи тип прояви, които я интересуваха професионално. Патрулни коли кротко дремеха из кръстовища, катаджиите отвътре мързеливо изпровождаха с очи преминаващите нарядко таксита и пресмятаха идущите заплати.

Идилията на двамина от тях, киснещи на булевард „България“, бе прекъсната от фучащ джип „Гранд Чероки“. Луксозният автомобил идеше откъм квартал „Иван Вазов“ със сияещи фарове. Колата се движеше на зиг-заг, безгрижно пресичайки платната, цвилеше с гуми на мръсна газ, сетне изведнъж се давеше и запълзяваше като костенурка, чукаше с броня мантинелата, даваше заден и изобщо изпълняваше странни пируети.

Полицаите се спогледаха. И у двамата, освен всички други емоции, се пробуди жив интерес към промилите алкохолно съдържание в кръвта на любителя на висш пилотаж по пътищата. Кратки възклицания, и полицейската „Лада“ пиукна заканително със сирената си, запали буркана и изръмжа от място, за да пресече заплетения път на нарушителя. Той не направи опит да избяга. Подпря с лъскавия си борд колоната под моста до НДК и покорно зачака ченгетата.

Все още напрегнати – кой ли знае що за кретен седи вътре, – полицаите слязоха от колата си и приближиха джипа.

Вратата на водача бе отворена и те видяха, че шофьорът похърква с лице на волана.

Ченгетата поклатиха глави, след като порив на вятъра довя „аромата“ отвътре. Човекът в Чероките вероятно беше не просто пиян, ами сигурно бе строшил на задната седалка поне едно буре ракия. Или караше джибри.

Единият полицай почука с палката по стъклото. Шофьорът бавно извърти лице към блюстителите на реда, без да отлепя глава от волана. От касетофона меко се лееше песен на Панайот Панайотов. Очите на водача плуваха в кръчмарски блясък. Той изломоти нещо и ченгето сбърчи нос.

– Олеле, господине – рече той и кимна на колегата си да дойде и да се полюбува на това чудо. Вторият полицай записа номера на колата и надникна от другата страна в джипа. Вдиша въздуха и се задави.

– Кха!... Май тука ще трябва да се мези през носа! Къде си тръгнал бе, приятел?!

Човекът се ухили, опита да се обърне към говорещия, но изглежда бузата му се бе настанила твърде удобно на кормилото и той само се размърда. Бе млад мъж, русоляв, добре облечен... пък я как се освинил, майко мила. Дали не е и дрогиран?

Фенерчето блесна в очите на нарушителя, той с малко закъснение измига и се намръщи, но беше достатъчно да се види, че зениците му реагират на светлината. Е, малко по-добре...

– Документите, моля – почти бащински, с измамна нежност в гласа каза първият полицай.

Шофьорът направи някакво сложно некоординирано движение с ръка и прошумоля:

– ’бкатааа...

Вторият полицай отвори вратата и измъкна документите от жабката, като измърмори:

– Нямаш толкова голям талон за дупката, която заслужаваш...

Пияният хлъцна и изненадващо отчетливо, макар и завалено, попита:

– Аааxx се’а? Кво ш’ праим?

– Ами познайте от три пъти, господине! – полицаят сложи ръце на кръста. Колегата му четеше името от книжката на светлината от лампите по булеварда.

– Мммного зле, ъй?...

– Ами зле зер. Много ти е кофти положението, господине...

– Ясен Живков Георгиев – прочете вторият полицай.

Идентифицираният злостен нарушител на правилника за движение по пътищата отново хлъцна, изгъргори нещо неразбираемо, но с виновен тон.

– Дааа... – повтори тъжно катаджията, като трескаво пресмяташе ползата от задържането на този тип Георгиев. – Много зле. Много ти е тежко положението. Книжката на трупчета. Акт. Неприятности. Леле-леле. Сериозна работа.

Водачът на Черокито с мъка отлепи лице от волана и немощно се простря на облегалката като парцален. Измуча. А сетне пак съвсем членоразделно зададе следващ, много правилен в ушите на ченгетата въпрос:

– Ми... нема ли начин да се оправиме, а, м’чета, ъй?

Полицаите си размениха бързи погледи.

– Не знам, не знам – с лицемерно съмнение рече първият катаджия. – Нарушението е много тежко. Опасно шофиране. Употреба на алкохол. Не знам.

– Еее... с’урно има нек’ъв начин? – упорстваше нарушителят.

Полицаят сметна, че няма нужда от протакане. Всичко беше ясно.

– Абе... дай по двайсет бона и бегай по живо по здраво. Ама с такси!

Георгиев някак закрепи тежката си глава върху дългия нестабилен врат и загледа катаджията иронично.

– П’тнайсе? На к’лпак?

– *Двайсе*. Дойче марки.

– Ако ги нямаш – додаде вторият полицай, – много зле.

– Ъ’вайсе... Д’бре. Хмъ.

Водачът на Черокито се подсмихна криво и се зае да бърка във вътрешния джоб на сакото. Полицаят с привидно безразличие плъзна взор наоколо.

Когато сведе очи към нарушителя, вместо протегнати банкноти той видя, че поотвърдялата от студения въздух ръка му показва служебна карта.

Ченгетата усетиха пот да се стича под мишниците им.

С пиянски извивки в гласа Георгиев заговори, като размахваше картата на Националната следствена служба пред издължените лица на униформените:

– Олеле, м’чета. Руш-вет-чета вземаме, ъй? Тц, тц, тц. Много зле ви е положението, много. Курупсисс... Корупция, да. Ай се’а да пишеме протоколчеееее...

Той с мъка се измъкна от автомобила и разхвърля по капака книжа, които затисна от лакомия за игри вятър.

Развъртя като диригент тънка писалка и изломоти тържествуващо и ехидно:

– Ай се’а имена, звания, кое ре-пе-у сте... и тъй н’татък...

Ченгетата кисело го гледаха. Първият полицай пристъпи половин крачка към Георгиев, веещ се като байрак срещу поривите на вятъра, и почтително стабилизира мършавото му тяло, при което напипа под сакото му кобур на служебно оръжие:

– Абе... Добре де, колега... Няма ли начин да се оправиме, а? – заекна с надежда.

Георгиев се ухили до уши.

– Не знам, не знаааам...

* * *

Изникнаха внезапно. Нищо не предсказа появата им в прохладната нощ – нито повей, нито предчувствие. Нямаше ги преди момент, а изведнъж вече бяха тук всред не-светлинна имплозия. От точката на материализиране се втурна обемна инфразвукова ударна вълна. Мигновена вибрация сцепи на трески вековен бор и осея земята с телца на оказали се край дървото птици и горски животинки. След дълги секунди нечутата гръмотевица смути съня на хората в близките села. Но не тя ги събуди – отзвукът разлая кучета, дворни и бездомни псета се задавиха в див ужасѐн вой и врявата изкара навън не един разярен мъж по бели гащи и тояга в ръка.

Къде с вик и ругатни, къде със сънлива добра дума, и ето че нощната тишина отново пристъпи по тъмни планински поли, укроти пътища, поля и гори, застана пред огради и порти. Угаснаха електрически лампи в къщите, сънища като призрачни пеперуди кацнаха над топли възглавници и юргани. Само мишки човъркаха в килери и безброй часовници неуморно цъкаха във всеки заспал дом.

В епицентъра на кратката нощна суматоха мълчеше и вятърът, доскоро забавлявал се с вечните си облачни играчки. Отведнъж възникналата сред дърветата мъгла попиваше всеки шум. Тя лениво пълзеше на влакна, увиваше се около дънерите, овлажни кората им, изцеди се през храсти и вейки на млади фиданки, като остави по клонките и листата мънистени капки роса...

В средата на мъглата обилно кондензираше влага. Тя превърна петното оголена от имплозията земя в плосък кален кръг. В центъра му се гърчеха две голи страдащи същества. Тихите им стонове заглъхваха и скоро замряха. Избликналата при появата им пара се разсея. Блеснаха звезди и усуканият край Ал-Ринахаб Звезден дракон надзърна над Голямата мечка през короните на дърветата.

Пришълците лежаха неподвижно.

Постепенно, след час или два, шокът от пристигането в този свят премина. Безжизнено проснатите фигури трепнаха, размърдаха се. Ледената корица по тях тихо пукна, кожата им заблестя влажно, облече се в сребристия ореол на изпаренията. Те си помогнаха да се изправят на крака.

Единият бе висок, светлокос и сякаш целият петносан – пръски кал, но и чудновати лунички по цялата снага. Яки мускули трепереха върху изпъкващи кости, ала въпреки тях фигурата му изглеждаше по-скоро слаба. Когато завъртя лице, за да се огледа, очите му блеснаха жълтеникаво, а сетне се разгоряха и грейнаха в кехлибарена светлина. В тях нямаше бяло, топазови ириси ги изпълваха открай-докрай.

Той подуши *въздуха.*

#За първи път съм в Света на Хората – рече без звук на спътника си, – и се чудя как си оцелял ти#

Другарят му бе малко по-дребен, съвършено нормален, жилав, добре сложен млад мъж на около трийсет години. Но и под неговите клепачи искреше, само че в тъмнооранжево, като огънче на цигара в гъста градска пушилка.

#Някак. Това е мой Дом# – излъчи той отговора си към високия.

#Задушаващо. Макар че тук, сред гората, е почти прекрасно...#

Двамата завършиха пълен оглед, без да премигват. Не се опасяваха от чужди очи – никой не ги бе видял, не ги виждаше и нямаше да ги види, докато те не пожелаеха. Задържаха взор върху разцепеното дърво и мъртвите животни.

#Причинихме смърт# – казаха почти едновременно, но отново никакъв звук не се отрони от устните им. Лицата им останаха безизразни, докато местеха очи от едно телце към друго. Почти осезаема фаталистична тъга увисна над тях като тежка мъгла, от която евентуално оказал се наблизо човек не би изплувал лесно.

Ала нямаше други разумни свидетели на случилото се.

Пришълците се откъснаха от съзерцаването на неволните си жертви и насочиха внимание към себе си. Ниският вдигна длани, размърда пръсти, пипна си лицето, разроши и приглади тъмната си коса, закриваща ушите. Обхвана фонтанелата на черепа, все едно я измерваше. Провери врата, шията, доколкото можа – гърба със силно изпъкнали прешлени, докосна ключиците, гърдите, корема, бегло разтри бедрата, приведе се към слабините, огледа краката си един по един. Засъхналата кал се олющваше и падаше в прах под ходилата му като морски пясък. Не търсеше наранявания, знаеше, че няма такива, освен непривично понижения енергиен тонус. Той се протегна, приклекна, направи няколко лицеви опори. Проверяваше тялото си, сякаш пробваше на здравина и удобство стара дреха от дъното на гардероба. Не можеше да се твърди дали ѝ се радва или пък не, във всеки случай я намираше за позната.

Високият му спътник вършеше същото, но значително по-внимателно, по-любопитно, сдържано учуден. Проучваше себе си методично като непознат предмет, сякаш пробваше механизъм, за който досега бе имал само най-обща представа.

Те завършиха проверката на телата си, ниският изчака другарят му да приключи комплекса физически упражнения, чрез които оцени подвижността на ставите си.

Спогледаха се. Високият блондин – изчаквателно, ниският брюнет – критично.

– Ще трябва да ти взема слънчеви очила – рече той гласно. Високият в отговор също раздвижи челюсти, но не каза нищо.

– Намираме се в подножие на планина, наречена Витоша. Онова, което усетихме в тази посока – той посочи с ръка, *– е фургон на дървари. Оттам ще вземем дрехи. Десетина километра надолу е градът на хората, нарича се София.*

Високият бегло се озърна натам, откъде го лъхаше присъствието на града. Светкавично пресметна разстоянието в познатите си мерни единици и отбеляза в паметта си числената стойност на споменатите от другия мъж „километри". После отново анализира далечната аура на гигантското струпване човеци и съпътстващи ги същества – всички в смущаваща теснота на множество постройки. По усет предположи как ли биха изглеждали визуално, за да ги сравни с поражданото от тях поле.

Трепване на емоционалната миризма *на другаря му го накара да пренасочи сетивата си.*

#Сега виждам белезите ти# – сигнализира безмълвно след известно време.

#Забравил съм за... повечето от тях. Това е моят детски свят, Алванд#

#Доста си страдал тук, събрате#

#Но и съм се ***радвал****, приятелю... Усети ли нещо... странно?#*

Високият отново плъзна ментални нишки към града. Концентрира се. Сепна се и изръмжа, но отново предпочете да изкаже мнението си, без да отваря уста:

#В Мъдрия град е имало... нещо. Чезнещи следи. Прекалено е слабо. Различава се от

фона, само по това е забележимо. Ала не съм сигурен какво представлява... Пречи ми и миризмата на Смъртта, която причинихме. Съжалявам за тях#

#И аз скърбя# – *отзова се ниският мъж и довърши на глас:* – Помъчи се да разпознаеш дирята. Моят усет е далеч по-слаб от твоя, не забравяй. Стори ми се, че е маг... Изключително *могъщ.*

Русокосият се напрегна, целият внимание.

#Да. Имаш право. Подсказването ти ми помогна. Подушвам разсейки от магически заклинания. Мисля, че си е тръгнал. Дано не е бил враг. Как се чувстваш?#

#Гладен. Един тукашен месец не ни мърда, докато се възстановим за завръщане#

#Не и ако намерим редовен Път... Възможно е да не са заличени всичките...*#*

#Абсурд. Ако съществува някой отворен, той няма да е НАШ. А и тук по-лесно бихме усетили Отваряне, забележи колко е нисък енергийният фон...#

#По-висок, отколкото очаквах#

#Остатъчна еманация от древни времена. На планетата има и други такива райони#

#Разбрах. Виж – Месечината...#

#Месечината# – повтори на мисловното наречие другият.

Те дълго се взираха в облачния пробив към пълнеещата луна. Преди да се скрие отново, тя блесна в очите им, навлажнени от перлената ù светлина.

#Провървя ни да улучим подем на жизнена сила#

#Нямаше да преодолеем Процепа, ако не беше така#

#И ако не те бяха повикали# – предпазливо подхвърли високият.

Другарят му стисна зъби.

#Месечината# – каза русият.

Ниският мъж едва-едва кимна в знак, че приема извинението. Сетне махна повелително с ръка да тръгват. Насочиха се към фургона, без да разменят мисловни или звукови слова. Съчките едва пукаха под нозете им, сякаш пришълците нямаха тегло и дори не раздвижваха въздуха подире си. Прибяга катеричка, шавна в шумите друга животинка. Изпърхаха птичи криле. Пара се вдигаше от телата на двамата мъже. Високият с интерес огледа застинала в мрака сред дърветата фадрома и, щом схвана какво вижда, презрително изпръхтя като кон.

Фургонът, който се намираше на двеста крачки от точката на пристигането, зееше с отскубната от панти врата и избити прозорци – следи от ударната вълна.

Пришълците влязоха. Брюнетът намери петромаксова лампа и тя засъска под сръчните му, радостно-възбудени пръсти. Високият следеше действията на другаря си.

Ниският му посочи шкафче с дочени работни дрехи и изкорубени от налепи вкоравена кал и дзифт гумени ботуши, а сам намери купчина вестници. С жаден интерес зашумоли с хартията. Докато високият тромаво се навличаше, спътникът му издаваше неразбираеми цъкания с език и къси възклицания.

#Добре ли се справих?#

Ниският бегло погледна:

– Куртката се закопчава отпред. И свиквай да говориш гласно. Някои от хората в тази страна са чувствителни към телепатия. Старата еманация им е действала много поколения.

– ...Така ли?

– Накриво е. И наопаки. Дай да ти покажа...

Зае се да му помогне. Високият кимна накрая и подкани:

– Обличай се и ти. Какво научи от тез листа?

– Че сме в последните дни на септември 1998-а.

– Това значи ли нещо?

– Може би.
– Трудно те разбирам на Лъжовния език, събрате.
– Минали са почти девет години, откак съм напуснал това място.
– Само толкоз ли узна?
– ...Не знам. Трябва да помисля. Да вървим. И ме наричай отсега нататък Иван. В селото долу ще намерим млечни животни и по-свестни дрехи. Ще трябват пари. Хм... Тях ще ги набавя от София. Хайде.

Ниският огледа още веднъж фургона за нещо полезно.

Поеха по черен горски път, скоро свиха по стръмна пътека, понесоха се надолу по нея, едва докосвайки земята с ботуши. Като вихър брулеха храстите, мракът не им пречеше; изпъкналите като вени корени, подаващите се камъни и просто издатини по пътеката не ги спъваха; резките завои не ги караха да сдържат лудешкия си бяг. Тичаха повече от половин час. Очите им светеха като дупки в тиквени фенери. Поспряха чак преди селото и тогава Иван, без намек от задъхване, каза на спътника си:

– Докато *оздравяваме*, ще си свърша тук и личната работа. Нямам нужда от помощ – додаде след пауза.

– Сам ли ще ме оставяш?

– От време на време. Какво се цупиш, ще идеш на кино или най-добре на концерт... – Иван опипа с угасващи очи стобори и къщи зад потъналите в зеленина дворове. В тъмното цветовете не се различаваха. Обърна уши подир слабо измучаване.

– Крава! – ухили се широко и хвана другаря си за рамото. – Хайде сега да направим малко реквизиции...

* * *

Жената бе несъмнено млада, но видимата ѝ възраст непрекъснато се менеше според мимиката ѝ и така покриваше диапазон от двайсет до трийсет години. Седеше в кафене с големи витрини заедно с група свои приятелки, а може би просто колежки. Освен порцелановата чашка пред нея стоеше и пластмасова бутилка с минерална вода. Компанията приказваше, а жената-момиче вмъкваше къси остроумни реплики и пушеше. Цигарата ѝ почти не отсядаше в пепелника. През облепеното с реклами стъкло се виждаха сновящите навън минувачи, които се двоумяха дали да останат с връхни дрехи, или да ги преметнат през ръка. Слънцето и духащият надлъж по столичните улици вятър се подиграваха с хората, обърквaха ги – есен ли е вече, още ли тече сиромашкото лято, иди че разбери... Ръмжеше поток автомобили.

Радиото озвучаваше заведението с последния български рок хит, който бе достатъчно скандален и безвкусен, за да остане интересен на публиката още дълго време.

Гръб в черно кожено яке закри лепенката на „Кока кола“ и се закова пред витрината.

Жената тъкмо се шегуваше, когато изведнъж трепна насред дума, сякаш се заслуша, млъкна и докосна с пръсти слепоочие. Приятелките ѝ не забелязаха това и продължиха да си говорят. Тя – вече съвсем сигурно можеше да се каже, че надали има повече от двайсет и пет години – бавно, като че ли с усилие, преодолявайки недоверието си, се обърна назад.

През стъклото на витрината, между рекламните стикери, я гледаше притежателят на черното яке. Втренчено. Немигащо. В ъгълчетата на хлътналите му очи се таеше нещо като усмивка. Нещо като радост. Нещо като...

здравей аз съм

здравей... здравей... ох божичко ЗДРАВЕЙ!!!

– отвърна му тя със също такъв втренчен и немигащ поглед. Само че син, сякаш носеше под миглите си парче майско небе. Неговите очи бяха като тъмна борова кора.

Усмивки най-сетне раздвижиха устните им. Тя забавно и невероятно мило изви нагоре дясната си вежда. Косата ù бе стегната високо на тила в конска опашка и би могла да се нарече тъмноруса, но не и светлокестенява. Мъжът посочи съседно кафене и размърда пръсти, все едно я подканяше... или може би искаше да я помилва.

Младата жена се обърна към приятелките си.

Бе разсеяно-мечтателна. Устните ù станаха още по-красиви от загадъчния печат на неусетената от никой друг радост. Момичетата на масата продължаваха да чуруликат и да бърборят за неща, които и преди не я вълнуваха кой знае колко, а пък сега съвсем се превърнаха в празни звуци, вокални аранжименти към музиката от радиото. Попитаха я за нещо, тя обтекаемо отвърна с жест: не знам, нямам мнение. Напълно бе загубила интерес към компанията.

Песента се смени с друга, но младата жена не я чуваше.

Даде си сметка, че би трябвало да бъде шокирана или поне изумена. Помисли си го така, сякаш се отнасяше за друг, не за самата нея.

Подир няколко минути каза „до скоро“ и излезе, премятайки малък сак на рамо.

Кафенето, в което се шмугна след петдесетина крачки, нямаше толкова големи прозорци.

* * *

– Да, да, господине, ще направим каквото е възможно... – Северин отново подхвана подканящата към приключване на срещата фраза.

А клиентът отново го прекъсна:

– Разберете ме. Не искам да изглеждам като някакъв тиранин. Казах ви, с широки разбирания съм. Хич не ù преча да се забавлява. Обаче съм разтревожен. За безопасността ù. Да се чувства тя добре е най-важното за мен. Но искам да съм сигурен, че не се е забъркала в някакви гадости, нали се сещате, млада е и като нищо ще вземе да се оплете в... ъъъ... нещо, което ще ù навреди...

– Гарантирам ви, че ще ви предоставим всички материали в най-кратък срок – Северин опита тон на бюрократ с атрофирали емоции. Не успя да бъде последователен – потропваше с пръсти по открехнатата вече врата и едва се сдържаше да не избута посетителя, който не успяваше да си тръгне.

– Парите нямат значение! – горещо увери за пореден път клиентът.

„Ъхъ – рече си Северин, – вече чух вълшебните думички... Няколко пъти.“

Мъжът насреща отново не успя да овладее езика си:

– Вярно, не съм в цветущо положение, дори съм позакъсал с някои неща, но за мен щастието ù е по-скъпо... – замлъкна рязко, сякаш най-после се беше усетил, че се повтаря. Уви, не намери сили да каже „довиждане“. Собствената му бъбривост го сърдеше и той се мъчеше да замаже положението, като мърмореше, без да има какво да каже повече. Разбираше, че трябва да си иде и да остави с работата да се занимават професионалистите, но просто бе зациклил.

Северин преливаше от досада.

– Приятен ден, господин Тонев! – натърти той и късо, силно и отсечено изтропа с пръсти по бравата.

Изненадващо, но този път намекът постигна желания ефект. Клиентът почти като „благодаря“ изфъфли своето „довиждане“, а Северин с пластмасова усмивка затвори врата и облегна гръб на нея. Вслуша се в крачките на излезлия от офиса мъж, в сумтенето му, сливащо се с бученето на асансьора... Скърцане, хлопване, кабината забуча надолу.

Еейййй, слава на всевишния!...

Детективът отлепи широки рамене от вратата и прошляпа в коридора към кухня-

та. Беше ожаднял. В хладилника трябваше да има натурален сок.

Да, тук си беше, само че кутията бе почти празна.

– Искаш ли сок? – провикна се Северин към другата стая.

– Да – отвърна му не много ентусиазиран женски глас.

– А ще слезеш ли до супера да купиш?

– Не – също така равно отвърна жената.

Хитринката не мина. Северин провери срещу прозореца доколко чиста бе чашата.

– Тогава има само за мен! – съобщи той високо.

– Пий си го.

– А?

– Да ти е сладко!

Мъжът изцеди кутията до капка. Отпи, загледан към балкона. Вън бе ветровито и, макар едва да наближаваше обедно време, сумрачно. Съвсем ясно помнеше как предната вечер, а даже и *сутринта*, радио „Хоризонт" потвърди, че денят ще е с променлива облачност и *топъл за сезона*. Ядец, разбира се. Метеоролозите отново не бяха познали. Щеше да се наложи да пуши оттатък, в стаята.

Офисът се разполагаше в малка гарсониера на седмия етаж и гледката навън бе безрадостна – еднообразни панелни блокове – като кошери, произведени по калъп. „Променливата" облачност плътно скриваше единственото хубаво нещо – гърбиците на Стара планина. Витоша, за съжаление, се падаше от другата страна на блока. Же-ка „Люлин". Само тук наемите бяха достатъчно поносими за детективското бюро „Орфей-СВ".

Северин взе пепелник, помисли и го изтърси в празната кутия. Върна се в стаята.

Венета, съдружник в бизнеса и по съвместителство секретарка, играеше пасианс на компютъра. Под прав ъгъл към масата ù се намираше бюрото на Северин – президент на фирмата. И по двата плота цареше безукорен ред – най-вече на масата с компютъра, защото бюрото на президента практически пустееше, само три предмета оживяваха гладкия плот – строго подвързана тетрадка-бележник, стилна чертожна лампа и ужасно скъп електронен часовник, стъпил върху тънка подложка от черна пластмаса, който впечатляваше всекиго с вида си. В момента в прозрачната му кубична вътрешност черни, квадратно оформени знаци показваха:

„12:48, 14 октомври 1998 – СРЯДА".

Досадният посетител впрочем, сети се Северин, не удостои с внимание стъклената атракция, във вътрешността на която само много внимателно взиране би различило нишките на проводниците към течните кристали, съставящи елементите на цифри и букви. И това беше показателно...

Освен че президентът на детективското бюро харесваше часовника си, прозирното кубче не само показваше час, дата и ден от седмицата. Почти винаги предизвикваше спонтанни изблици у клиентите. „Ама той с батерии ли е? А къде са скрити?" – бяха обичайните им въпроси, които разкриваха всъщност кой какъв е. Даже да премълчаваха, посетителите МНОГО откровено го поглеждаха, зяпваха, звереха се... Пак същото – веднага ти става ясно що за тип се е довлякъл и доколко му е сериозен проблемът и дебел портфейлът.

А тръгналия си одеве – много го беше стегнал чепикът човека...

Странично спрямо официалните работни места се намираше удобно кресло за посетители, малко по-назад до стената – канапе, в случай че клиентите се окажеха повече от един.

Северин се изтегна в креслото за гости. Протегна крака.

Харесваше не само часовника си, който имаше и други шукаритетки, като да показва температурата или да подсеща за срещи, при това ИЗПИСВАЙКИ бележки върху

дисплей в недрата на корпуса си. Северин харесваше *целия* офис, най-вече защото сам му беше правил ремонта. И гордостта от факта още го напираше отвътре.

Стените бяха с цвят на силно избелял пъпеш, мебелите – червеникава тапицерия, тъмнокафяв байц. Зад гърба на Венета се издигаше добре – и подходящо! – боядисан метален складов стелаж с множество дебели папки и видеокасети в ненадписани, но прилежно номерирани пластмасови кутии по лавиците. Почти всички папки бяха празни, а видеокасетите съдържаха екшъни и клипове от MTV, така че изпълняваха декоративни функции. Телевизорът „Сони“ и видеото скромно стояха в ъгъла, екранът отразяваше белите щори на прозореца. Другата украса се мъдреше на стената над мястото на Северин – разкошен календар за 1998-а, рекламно произведение на списанието „Арсенал“ – напълно подходящ за детективска агенция. Е, съдружничката също може да се нарече украшение на офиса, но когато Венета се облечеше служебно, външността ù будеше най-вече респект и никой не обръщаше внимание на това, че е млада.

Естествено, не всичко тук имаше за цел да хвърля прах в очите. Например, в банята се разполагаше фотолаборатория – съвсем истинска, понеже не бе предназначена да я зяпат посетители. Също там се намираше огнеупорна каса с оскъдни, но проверени технически средства за нуждите на занаята, включително електрошокова палка и пистолет.

– Пак се дуеш като пуяк – съобщи Венета на шефа си съдружник, уж между другото.

Президентът се откъсна от радостното съзерцание на интериора и попита:

– Партнър? Кен ай смокинг? Нещо напротив?

– Пуши – отвърна жената безразлично, – имаш нужда. А смокингът ти е на химическо чистене.

Северин реагира на шегата с усмивката на благ ориенталски деспот. Докато палеше цигарата, оцени остатъка от дните според календара.

– Дано успея да гепя някакъв по-агресивен постер за следващата година – изрече през кълба дим, кимайки към стената.

Венета вдигна вежди:

– По-агресивен?

Съдружникът ù енергично обрисува с ръка във въздуха, разпръсквайки дима:

– Нещо със сатъри, ками, ножове. Повече патлаци. Или онзи от Интернет, с командосите...

– Вземи календар с гола мацка. Само по колан и кобур с ГОЛЯМ револвер под пъпа. И да носи шерифска значка на цицата.

– Ще позираш ли?

– С удоволствие. Със или без очила? И по-важно – за *колко*?

Северин размисли.

– Не – отказа се той. – Календарът трябва да прогонва идиотите, не да им слепва очите. Вместо теб ще сложаааа...

– Алис Купър?

– ...Сашка Васева. Или Цеца Величкович.

– Много от клиентите ни си падат по тях. Но ако желаеш да е зловещо, сложи на Цеца Величкович мъжлето.

– Лоша идея. Ще ни оставят някоя ръчна граната. Нека бъде нещо далеч от преки симпатии, политически неутрално. Ал Пачино, ъъъ... Никълъс Кейдж...?

– Брус Уилис.

– Ааа, не!

Северин придърпа бележника си. Използваше го при беседите с клиентите. Държеше го обикновено на коленете си – тетрадката хем се подаваше над ръба на бюро-

то, хем не се виждаше какво пише. Бе издраскано с цветенца и завъртулки, докато детективът кимаше умно, разчитайки Венета да систематизира в компютъра речите на често смутения човек насреща.

Срещата с одевешния тип, записан като Огнян Тонев, беше добавила в страниците на тетрадката мъдри вълнисти линии и цяла ливада маргаритки.

Президентът на детективското бюро не обичаше тези цветя.

Поемането на поредния случай започна преди около два часа и половина, в ранния предиобед на един чудесен според синоптиците есенен ден, в една все още изпълнена с оптимизъм година. Дойде мъж, младолик, към четирийсетте, и обясни с какво би желал да натовари фирма „Орфей-СВ". Срещу съответното възнаграждение – разноски плюс хонорар за оказаната услуга...

– Личеше, че е репетирал думите си предварително – изрече Венета.

Северин беше свикнал с дарбата на колежката си да отгатва с поразяваща точност мислите му.

– Ъхъ, и на мен така ми се стори. Обаче веднага след това изгуби самоувереността си и започна да мънка. Изхабих седмичен запас ловки насочващи въпроси да го подведа да изплюе камъчето ясно и недвусмислено. Защо ми смигна да приема?

– Смигах ли ти?

– Ами щом стана ясно за какво става дума, ти ме погледна едно така...

– И ти реши, че ти намигам.

С цялото си достойнство на президент на „Орфей-СВ" Северин остана спокоен:

– Сбърках ли?

Венета се задълбочи с безизразна физиономия в книжата на бюрото си.

Собственикът на кантората забрави цигарата.

– Венета!

– Да! – бодро се отзова тя.

– Само не ми казвай, че си натресох тази тъпа поръчка, без да... Аха. Пак шегички – той се отпусна, сключи пръсти, както правеше Робърт Редфорд в някакъв съдебен трилър, и се намръщи към падналата върху восъчно-жълтия паркет пепел. Мразеше голи подове, но пък килим или мокет биха създали твърде много уют за посетителите... – Какво ще споделиш СЕГА?

Венета вирна тънка химикалка:

– Нали по принцип не искаше да се занимаваме с подобни деликатни случаи. *Просто фирмата ни държи да не се замесва в семейни истории*...

– Тия не са семейни! – прекъсна цитата Северин и си спомни как клиентът изненадващо се беше изчервил:

„Касае се за моята... приятелка. Ние съжи... живееме си... съвместно, нали разбирате, но не е оформено официално, поради... понеже още не съм разтрогнал предишния брак..."

„Това променя нещата, но в още по-категорична посока" – внимателно му бе рекъл Северин. Колко неприятно е да отказва! Случваше се хората да реагират невъздържано. Сякаш си купуваха не частно детективско разследване, а самия детектив барабар със съвестта му.

Той въздъхна към Венета.

– Добре, даде ми да разбера лошите новини. Сега искам добрата! – подкани я със сурово изражение.

– Предполагам, че не вярваш в приказките му за криминални прояви в случая.

– Щеше да се обърне в полицията с тези си подозрения. Очевидно ще ровим зааааа...

– Прелюбодеяние.

– ... зааааа... невярност.

– Тогава защо той се стресна, когато го посъветва да иде в районното си?

– Е, нормално е. Хората още ги е шубе от ченгета. Социалистическо наследство. Пък и как се изрази той... предположението му било... много било... много е...

– Предполагаемо – подхвърли Венета.

– Да – кимна Северин, – ти точно тази дума му подсказа. И той се хвана като за сламка. Не е хубаво да иронизираш клиентите! – детективът отново повдигна недоволно вежди.

Венета сви рамене под сакото си.

– С какво разполагаме като факти в края на краищата? – настоя Северин.

– Факти много нямаше. *Някои* съображения и объркано повтаряне. Все пак безмълвно изстисках половин страница полезна информация. Включително анкетните данни на уважаемия ни възложител, както и на обекта, който ще бъде под наблюдение. Двайсет минути не можа да му запушиш устата.

– Двайсет и две – с достойнство отклони упрека президентът. – И?

– И. Твърде е неясно всичко, може пък и нищо да няма... обаче...

Северин търпеливо чакаше, тъжно загледан в празната чаша.

– Ситуацията изглежда точно каквато я помислихме в началото – уж банална история на среднозамогнал се чичко, който не живее със съпругата си, а с любовницата. За която обаче се съмнява дали ù е единствен. Така... – Венета тракна по клавишите на компютъра. Мониторът се отразяваше в съсредоточените ù очила с тънки рамки. – Отбелязала съм фантазиите му относно някакви заплахи и конспирации покрай момичето... Господинът така и не даде идея за какво би могла да бъде изнудвана приятелката му.

– Очевидно кьорфишек – кисело вметна Северин, – за придаване на важност.

Позната работа. И доста тъпа. Креватни снимки през мощен телеобектив, записи със скрит микрофон на интимни разговори в сладкарници, хотели и частни квартири, онези с наемите за една нощ, или от апартаментите на страните в неприятната свада. После – насинени очи, крясъци, искове и влачене по разводни процеси. Да му се догади на човек. Пък и заплащането – мизерия. Сто на сто следваше да се откаже.

Но нещо от самото начало го сърбеше сякаш в носа. Подушваше, че историята може би ще стане по-различна при близко вглеждане. Може би и дебела. Колебаеше се.

– Дали си струваше? Не че графикът на фирмата е препълнен с ангажименти. Не ми е приятен този тип – призна той.

– Определено. Определено неприятен... и определено си струваше.

Младата жена включи радиото, скрито под бюрото ù. Регулира станцията и силата на звука.

Северин вътрешно се усмихна. Съдружничката му се нуждаеше от музика, за да мисли. Той предпочиташе тишина, но не му пречеше особено. Винаги му харесваха анализите на Венета. Бяха по-увлекателни от романчетата на Мики Спилейн и дори бе готов да приеме, че са на нивото на Жорж Сименон.

Детективът плесна бележника на бюрото, готов да слуша. Не издържа и попита:

– Защо на ТЕБ тоя ти стана антипатичен?

– Няма връзка с това, което ще говоря сега – Венета се изви на стола, сложи лакът на облегалката и погледна над очилата. – Северине, клиентът не беше искрен.

След кратка пауза детективът мълчаливо се съгласи. Венета продължи:

– Позите му го издаваха. Когато се поуспокои и спря да се притеснява – *от мен,* – то и тогава не престана да е напрегнат.

Съдружникът ù се настани по-уютно на канапето, потъна в него и скръсти ръце. Кимна ù благосклонно:

– Продължавай.

– Позволяваш? И така. Непрекъснато мърдаше, все едно имаше карфици по фотьойла. Показваше всички признаци на тревога. Задник.

– Чакай, защо веднага така грубо? Загрижен е, напълно обяснимо...

– О, да. За себе си. Егоист. Забеляза ли, че я омаловажава, говори снизходително за нея, с превъзходство.

– ...и според мен той си седеше спокойно.

– Ами да, вдървяваше се от време на време, щом се усетеше.

– ...а това за „егоиста" преувеличаваш – примирително рече Северин.

Венета махна с ръка и продължи:

– Има две неща, които ми се видяха интересни. Първо, той с нежелание говореше за увлеченията ù. Не му харесва, че тя чете книги и се мъчи да разисква теми, които не го вълнуват, а бих казала – плашат. Спомена бегло, че пописвала стихчета, но го каза нервно.

– Хм. Не съм обърнал внимание.

– Нали за това съм тук.

– Дааа... Какво ли бих правил без тебе, партнър. Рядко някой мъж има твоята светла глава....

– Ами не знам – усмихна се най-после Венета. – Да използвам ли думите ти като повод да поискам повишение?

– Е, е, аде де! Ти от един приятелски комплимент взе да правиш...

– Ако таксувам това като комплимент, казвам ти „благодаря" и нямам други задължения. Повече обаче ми звучи като рецидив на обида. А това ще ти струва десет процента повече за секретарската ми работа.

– ...наистина светла глава... *Десет процента* ли?

– И пет дена отгоре към платената отпуска. С карта за „Албена". И ски училище в Пампорово.

– Парче хляб и една яхта, ясно. Сега, моля другарко, имам питане.

– Кажи, Георгиев. Ама стани, мойто момче, от чина, както правят добрите деца, и не бързай, говори четливо.

– Откъде реши, че случаят си заслужава? Откъде си толкова сигурна, че отново не се занимаваме с тъпизми?... К'во?

Венета кокетно повдигна рамене.

– Интуиция – напевно рече тя.

– Интуиция? Аха, това обяснява всичко... А би ли го повторила като за мен?

– Не очаквай смислени доказателства. В един момент господин Огнян Тонев произнесе думата „обладаване". Сигурна съм, че не влагаше сексуален смисъл. Наистина ли не чу? После се повтори, но с малък нюанс – изтърва „обсебване".

– Не. Не го чух. Може да е било грешка на езика... Какво, защо ме гледаш така?

– Пресмятам дали да не поискам петнайсет процента. Така. Второ. В репликите му относно странните неща около нея...

– Освен че май, бас ловя, не спи с нея от известно време, друго не го притесняваше. Откъдето идат подозренията му.

– Страх.

– Хм. Дали не се е забъркала в някакви секти? Нищо чудно тогава, че се страхува...

– Не *за* нея. Страхува се *от* нея.

– Тъй ли?

– Повдигаше си раменете като да си скрие главата.

– Ха!

– Когато подхващаше приказки по основната тема на идването си, Тонев заемаше агресивна поза, разперваше лакти. Наистина не спи с нея от известно време, както

се досети, и от това го е яд. Но при всяко споменаване на името Искра, раменете го издаваха. Той не я разбира. Тя го плаши. Той е зависим от нея, силно емоционално зависим, макар да не си го признава. За него е непоносимо всякакво допускане, че би могъл да я загуби, но не така изобщо – болка от раздяла и тъй нататък, а от това момичето да му избяга с друг.

– Е – поусмихна се подканващо към шега Северин, – мъжка реакция си е.

Венета не пое топката:

– Естествено – прохладно отвърна тя. – Нали ти казвах, че сте робовладелци по душа.

Северин се прокашля. Младата жена продължи:

– А когато стана дума за онова, което самият Тонев нарече... *магии*, то ни показа, че е *особено* гневен, стисна юмруци до побеляване.

Частният детектив изпита ненадейно безпокойство. Чувството премина като спомен за уплаха със забравен повод.

– Магии... – убито повтори Северин и след пет секунди избухна. – Абе тоя що не е отишъл на врачка, егати! Хм. Добре... – подпря брадичка с пръсти и почеса носа си. – А какво ще кажеш за основанията за страховете му? Имаш предвид, че има някакъв психически проблем, може би неосъзнати хомосексуални... Това не говори ли за страх от жени изобщо? Знам, ще ми кажеш, че не се отказвам лесно, но това е по-логичното и по-елементарното обяснение. А ти се концентрираш върху... хм, мистиката. Това те питам. Защо?

– Защо се правиш на психоаналитик?

– Хубаво, откъде са тези бръщолевици за магии?!...

Венета внимателно и с аристократична бавнина свали очилата си. Обстойно прегледа чистотата на стъклата. Северин чакаше.

– Това беше най-искреното му изявление за цялата делова среща! – заяви тя насетне.

Партньорът ѝ изобрази изумени очи. Всъщност, наистина се изненада.

– Най-искреното?

– Да не кажа *единственото* искрено.

– Хей, ти не вярваш нито на зодии, цупиш се, когато чета статии за НЛО, а сега ми говориш най-сериозно, че трябва да ставаме... ловци на зли духове. Заклинатели, дето прогонват бесове – как беше думата...

– Екзорсисти. Не бих се учудила – замислено рече тя.

Преди Северин да приеме очевидността, че секретарката на агенцията не се шегува, Венета разви мисълта си:

– Съдя по това, че когато стана дума за тези... хм, магии, клиентът престана да следи жестовете си. Вярно, външно като че се успокои. *Вцепени се.* Неподправен страх. На всичко отгоре абсолютно неосъзнат. Той се тревожи, но сам не забелязва, че *вече* си е отговорил на какво се дължи това.

– И на какво се дължи? На уроки, както го беше изтърсил?

– Да.

– Но ти не вярваше преди...

– Дали АЗ вярвам или не, е без значение. Работата е там, че всяко човешко подсъзнание *вярва* в чудеса. В магии, заклинания. В световна конспирация. В извънземни. Това е едно прасъзнание от доисторически времена. Същността ни е суеверна до мозъка на костите.

– Ааа, така те разбирам – Северин стана, заобиколи своето бюро и приклекна над покрита от случайни погледи кафе-машина. – За малко да си помисля, че става дума за нещо обективно... Кафе?

– Да, благодаря... Разбира се, че е обективно. Подсъзнанието е обективно. Нали ти

ми четеше от списание как на хипнотизиран човек му казват, че докосвали ръката му не с молив, а с нажежен ръжен. И „излъганият“ получава изгаряния. Дори с белези. Напълно обективни. Да, мерси – Венета обгърна чашката с длани. – И навярно магиите действат по този начин – по линията на подсъзнанието. Заклинанията са подобни на компютърни вируси, вкарани в мозъка на жертвата.

– Аха.

– Мозък – хардуер, съзнание – софтуер. И никакви полтъргайстове. Поне не знам Господ да се е консултирал някога с Майкрософт.

– Аха... А магия спрямо безсъзнателната мъртва материя, това как?

– Не се отвличай. Може би нашият човек е тъкмо такъв случай. Но ми се струва, че той надценява собствената си значимост. Помниш ли, в „Параграф 22“ Йосарян е убеден, че немските зенитчици стрелят *лично* в него, не по вражеския самолет изобщо, а *специално* се целят в господин Йосарян. Да, това е случаят ни. Клиър кейс... А! Чуй тук!

Венета усили радиото.

...*Само теб обичам само теб...*

– Аха, добро парче... на „Киора“ ли беше?

– Не става дума дали е готино или не. Аз не харесвам тази песен... слушай, слушай, чуй хубаво текста...

Северин се подчини.

...*Не не не искам да повярвам че друг...*

Венета намали радиото.

– Ето това е нашият клиент! – отвърна тя на повдигнатите рамене на Северин. – Целият Огнян Тонев като на рентген.

– В смисъл?

– Обичам те, не защото си ти... а защото не те давам. Само аз мога да те захвърля като парцал, но не и някой друг да те открадне. Защото си моя *собственост*. Важно му е да е под ръка, когато има нужда от нея. Не когато *тя* има такава.

Северин заразглежда ноктите си.

Венета не миряса:

– Перфектен мъж – носи пари, помага в домакинството... и обикновено чака нещата да се разрешат от само себе си. Обаче този път нещо го е изкарало от равновесие. И само колко театрално изтърси онова: „*Всичко бих направил за нея*“...

– Глупавите реплики и умни хора ги казват... – промърмори Северин.

Венета имаше остър слух:

– Не адвокатствай, ако обичаш. След като всичко би направил за нея, защо не се развежда? А? Ами че защо да го прави!? Ако се разведе, може да загуби родителски права над детето. Не го ли чу? Или ще плаща издръжка. Подялба на имущество. Неприятности. Грижи. А мъжете не обичат такива неща. Ето заради това ми е неприятен.

Северин рисуваше колелца в бележника.

– Вземаш страна – сухо произнесе той. – Това е непрофесионално. Пък и тя... Искра, нали? Тя сама си е избрала това... положение. Подай ми снимките ѝ.

– Моля, заповядай. Но нека ти напомня – тя *работи*. Той не я *издържа*. Тя дори не му дължи уреждане на място с прилична заплата, защото той щеше да ни го изтъкне. Не пропусна да изреди колко и с какво се грижел за нея... Макар че си прав – тук не става въпрос за морал. Не ни влиза в работата, че е обезпокоен за своята *собственост*, а не за нея като личност, нали? Трябва просто да му отговорим: да, Искра има любовник, не, няма любовник; да, занимава се с грабежи, дрога и убийства, не, от криминална гледна точка всичко е чисто. Нали правилно ви чух какво се договорихте? Понеже бях наблизо...

Детективът потупа снимките в коляното си. Още не ги беше погледнал.

– Тогава тя защо е с него?

– Нали точно това не е наша работа?

– И все пак?

– Поради много неща. Проблемът на клиента ни, дето се опита да го подложиш на фройдистка атака, е известен и често срещан – не желае да поеме пълна отговорност да приеме жената до себе си такава, каквато е. Бих казала, че си търси повод, за да прехвърли вината за тази вече провалена връзка от болната глава на здравата. Иначе би поговорил с Искра, а не би се довлякъл тук. Би отишъл на психолог за съвет. Той обаче предпочита да вдигне аларма, че някой *му краде приятелката.* Поне би могъл да я позалъже, че ще се разведе. Би могъл да сподели с нея плановете си. Това привързва. Така тя би била по-сигурна и не би му бягала.

– Бяга ли? Може пък да не желае да се омъжва.

– Северине, по дяволите, този юнак има страхотно силна позиция! Държи я от седемнайсетгодишна...

– Каза, че е имало, хм, „прекъсване“ на отношенията им след това. И още едно скарване през...

– Но след две или три години са се събрали отново, общо два пъти са се разделяли, но накрая пак са заедно. Така че на негова страна е *навикът*, а това е силата, която държи мнозинството двойки и бракове. А тук дори нямаме брак, няма деца. А му личи, че продължава да носи халка. Явно в случаите, когато му изнася. Когато не – сваля пръстена. Пилее си позициите. Не проумява, че тя е *вярна*, но не на него, а на обичта си към него. Или на спомена за тази обич... Егоистичен глупак!

– Доста изводи си направила вече за нея.

– Слушах с двете уши. И разгледах снимката. Тя също говори.

– Ъм... Да, в края на краищата, жените искат сигурност, нали така? – Северин вдигна фотографиите на нивото на очите си.

След няколко секунди рече, леко разочарован:

– Ха. Най-обикновена. Мислех... На живо може би е по-готина, поне... абе, при всяко положение устните са ù хубави... Лице по-скоро славянски тип, без монголоидни примеси...

Венета стана, взе му снимката и впи взор в нея:

– Много разбираш от жени, Северинчо. Седмица отгоре към платената отпуска... Да, тя си има някого – рече замислено, гризейки тънките метални рамки на очилата си.

– Банална работа, значи – разочарован провлачи Северин.

– Ами! – възрази тя, без да откъсва очи от фотографското лице на момичето. – Нещо ще изскочи. И няма да е заек...

– А?

– Приказвам си. Не знам.

– Пак интуиция?

– Интуиция.

– Ето я допълнителната екстра, която притежаваш, освен по мъжки логична главица, мойто момиче. А сега дай същото, но на български.

Венета отметна бретона от челото си и добави като на себе си:

– Нека анализирамеее... така. Изключително правилни черти... Я виж тази снимка, какво ще кажеш?

– О, тук не е толкова добре излязла.

– Виждат ù се ръцете. Широки длани, но с тънки пръсти. Китките са почти изящни, но с изпъкнали вени. Това са бързи ръце, нервни ръце, решителни ръце. Решителни до безразсъдство.

– Мъжки.

– Напротив – най-женските, които съм виждала. Често са непохватни, но могат всичко. Крехки са, но със сигурност не си знаят силата. Навярно доста пари дава за чинии и чаши...

– И какъв е анализът в крайна сметка?

Венета седна и подпря слепоочия с показалци. Изучаваше снимката на жената.

– Това не мога да ти кажа. Не знам. Нещо, което ще е интересно. Виж я как гледа в обектива. Право. Откровено. Смело. Убедена съм, че ù приляга да води доста бурен живот. Обича да се харесва, общителна... Множество предишни увлечения и все сериозни... Огнян Тонев обаче е наистина най-дългата ù връзка. Като се махнат разделите, с него е почти единайсет години.

– Значи вярваш, че си има някой. Всъщност... да. На колко години е тя, че не запомних?

– Скоро ще навърши трийсет и една.

– Хм, наборче?! Не бих ù дал повече от двайсет и пет, ако не и двайсет! Да не би да е февруари като мен?

– Двайсет и трети октомври, успокой се. Просто е младолика. И, според господина, била „емоционално млада за възрастта си“ – додаде с неприязън. – От кой ли речник е извадил тая диагноза!

– Аха, тенк ю очень боку. Бих казал, че е от онези мадами, които нямат възраст, като японките... Вероятно другият ù любовник ще да е по-млад от... съжителя ù.

– Таен *приятел*, Северин Георгиев! Чудя се... защо е толкова гладна?

– Каква? *Гладна*?

Венета се позамисли.

– „Гладна“ ли казах? Хъм. Нещо друго ми се въртеше в главата... забравих го.

– Окей – делово плесна с ръце детективът. – И така, какво се изисква от нас? Да потвърдим или опровергаем опасенията на уважаемия възложител...

– Той знае – със странно отстранен и глух глас каза Венета.

Северин внимателно заслуша партньорката си.

– Тогава защо ни нае?

– Надява се, че това са само призраци от собственото му въображение – Венета невероятно сериозно погледна съдружника си в очите. – Май ще бъде... жестоко разочарован.

ПОДГОТОВКА

„Наматываю мили на кардан
Назло канатам, тросам, проводам,
Вы только проигравших урезоньте,
когда я появлюсь на горизонте!“
Владимир Высоцкий, 1971

„...По много земли ходил есъм и толико не съм видел по
многу бродници и самовили и магесници, колику у българска земя...“
Йосиф Брадати

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Радослав до премала стискаше ножовете в двете си ръце, опитваше се да укроти треперенето и се питаше нервно колко дълго още звярът отсреща ще се чуди да напада или не.

Дъждовни струи се стичаха по раменете на младия мъж, мокреха люспите, прозиращи под прокъсана куртка с емблеми на планинска спасителна служба. Дразнещи капки се събираха по веждите, а Радослав не смееше да ги обърше, да не би точно в този миг изчадието да вземе да скочи... Ох, как би духнал презглава оттук! Само че идеята да си плюе на петите, грейнала като неонов надпис в съзнанието му, не беше приемлива.

Защото зад гърба му се намираше Селото.

А там вярваха в силата му, понеже бяха го признали за свой Змей-закрилник.

И как да мисли за собственото си спасение, когато двете му „жени“, макар и примрели от страх, стоят предано от двете му страни с жалките си кремъчни копия. Излъчваните от тях емоции го разсейваха и му пречеха да се настрои за предстояща схватка. А пък оръжията им бяха смешни дори в сравнение с неговите ножове – единият от остра шведска стомана, другият – от титанкерамит.

Радослав силно се съмняваше в ефективността им срещу чудовището пред себе си.

Изродът приличаше на оживял самосвал, приел формата на нещо като глиган с два чифта бивници, от вида на които му призляваше. Чудовището грухтеше като парен локомотив, но изглежда също се двоумеше как да постъпи.

От една страна, малките очички на звяра не виждаха нищо по-опасно от три двукраки фигурки, които отчаяно миришеха на страх. Ала от човечето в средата, необичайно високо на ръст, лъхаше и на сила, която възпираше горския единак от незабавна атака.

Глиганът тъпчеше останките от съборената Ограда, сумтеше сърдито, посъскваше гневно, но не успяваше достатъчно да уплаши изпречилите се на пътя му същества. Това силно смущаваше плиткото съзнание на звяра. Струваше ли си да напада толкова самоуверени дребосъци? Какви изненади криеха те, на какво се уповаваха, освен на нещо, с което не бе сигурен, че иска да има работа?

Ала и не отстъпваше, удряше с копито в земята, откъртвайки големи буци. Радослав усещаше как почвата се разтриса под нозете му.

„Да можех поне мъничко огън да плюя! – съжали той. Колкото и да го опитваше, този номер явно не вървеше автоматично в комплект с кожата на любимата му змеица. – Ами ако нападна? Дали няма да се стресне? Да бе, от шубе по-скоро ще ме прегази!“

Радослав си представи как хрущят костите му под огромните остри копита и едва се удържа да не направи крачка назад. А глиганът-камион може би тъкмо това чакаше...

На двете момичета сигурно всеки миг щяха да им се пръснат сърчицата – Радослав чуваше пулса им – две панически тракащи кречетала.

„Сега ще припаднат“ – помисли си той.

Внезапно последва оглушаващ квичащ вой и „баскервилският“ шопар тромаво скочи встрани.

Радослав замръзна с трескаво изпънати напред ножове. Бяха дълги колкото помалките глиги на чудовището. Имаше чувството, че звярът го е надянал на горните си бивници и се отдалечава със заслужено спечеления къс месо...

Противният глас на животното замря в дълбините на Гората с едно последно яростно и заканително хрюкане, с което навярно целеше да запази достойнството си. Така един току-що бит с метла селски петел наперено кукурига, за да омаловажи поражението си.

– Имахме късмет, че не е бил злобар с кариес – реши Радослав, отърсвайки с усилие напрежението. – Правилно, иди си хрупай тиквожълъди! *Момичета, печелим по точки... Ей,* сладурчета...

Сладурчетата наистина бяха припаднали.

Радослав тикна ножовете в плетени кании – витяшкия отляво, обикновения отдясно – и се помъчи да вдигне от разкаляната почва и двете си „сенки“ едновременно. Ако имаше крайници в повече, да речем чифт криле и опашка, навярно би се справил.

– Брей че живот... – промърмори той, докато леко пляскаше по лицето едната „змейова съпруга“, а с коляно подпираше другата да не тупне отново.

От колибите на Селото се изнизваха ликуващите жители. Надуваха свирки и биеха обкичени с кокалени звънци тъпани. И скандираха като на митинг:

– РААСУАУ! Раасуау! РААСУАУ! Раасуау!

Дичо се понадигна. Безчувствените момичета се изплъзваха от ръцете му. Криво отвърна на радостните усмивки:

– Благодаря, благодаря. Няма нищо. Очарован съм, да. Мерси. Аха, точно така. Де-мо-кра-ци-я. Браво. А сега някой да дойде, че изтървах Пава... и Мава... айде де!

О, не. Вместо да танцува, племето би могло да му се притече на помощ...

► Земя, светът на хората, минало време:

Бе една от задушните летни нощи на 1964 година.

Дърветата край оградата на болницата стърчаха омърлушено. Зной още се издигаше над асфалта, по пусти улици пробягваха електрически сенки.

– Тежко раждане – рече млад хирург, кимайки благодарно на медицинска сестра за поднесеното огънче.

Девойката го стрелна с дълбоки зеленикави очи и сведе модерно гримирани клепачи към своята цигара. Отново щракна бензинова запалка, по скулите ù плъзна светлинка от пламъчето.

– Ще оживее ли? – провлачи тя, като посочи с рамо назад към коридора.

Той гледаше кълрав кичур коса, галещ бузата ù.

– Не вярвам – отвърна замислено. – Бих казал, че детето е недоносено, но вероятно просто има органични уродства, защото явно е преносено... Цял великан! Само с това едва не уби майка си... Обърнахте ли внимание на кожата му?

Сестрата бавно кимна и елегантно тръсна пепелта зад парапета. Помисли си, че дясната страна на хирурга е зле избръсната.

– Да. Като на гущер. И това ли е вродено увреждане?

– Не, просто ефект от преносването. Вярно, доста необичайно изглежда...

Те млъкнаха. На тясното балконче много лесно се мълчеше. Бе далеч след полунощ, ала жегата продължаваше да смазва града. Нито полъх. Дори течението откъм вратата бе тежко. В потни изпарения и миризми на дезинфектанти се задушаваше цялата болница.

Хирургът косо изви очи към престилката на сестрата. Бузите му порозовяха.

„Горещо е, да – рече си той наум. – Де да можех и аз така, на голо..."

Тя забеляза погледа по тялото си, но не го показа. Вместо това зададе нов въпрос:

– А какво ще кажете за майката?

– О, тя ще се оправи! – уверено заяви той.

По булеварда бучеше камион. Чуваха се подвиквания на работници, ремонтиращи трамвайна линия. Някъде при тях свиреше радио:

Ти може би не си у вас,
Не знаеш, че съм тук...[1]

Станалата популярна мелодийка тутакси се лепна за съзнанието и мъжът затананика. Ех, лятото не е сезон за бачкане...

След малко младият хирург хвърли цигарата и небрежно подметна:

– Какво ще кажете за едно кафе с лед? Било много модерно във Виена. След такава работа, мисля, че заслужаваме.

– Бил сте във Виена?

Не прозвуча възхитено, тонът на сестрата оставаше учтив, леко приятелски. Ала не се връзваше с директния ѝ, почти немигащ поглед.

Омайница.

Хирургът се взе в ръце и добродушно се усмихна:

– Ами! По-далече от Прага и Белград не съм стъпвал... А това лято ми се размина и почивката на Балатон и Дубровник... ха-ха, даже Созопол. Приемате ли?

– С удоволствие. Нека само надникна в интензивното.

Лицето му трепна.

– Има кой да се грижи за кувьоза. Макар да е безсмислено. Детето вероятно е обречено...

– Ще дойда – закачливо натърти тя. – Изчакайте.

Той проследи дебелите платформи на сабото ѝ. Всъщност, повече го интересуваха глезените на сестрата, идеалните ѝ прасци... и така нататък. После го одраска мисълта за новороденото, което нямаше да го бъде на тоя свят. Бодлива мисъл. Хирургът я прогони.

Важно е да не вземаш присърце тези неща, иначе бързо ще си изхабиш нервите. А от нервите зависи точността на движенията. Които за човека със скалпела са най-важният му капитал, да...

Той протегна напред ръка и я огледа критично.

„Джери – помисли си. – Сестрата се казва Джери. Може би е Гергана по паспорт."

Разсеяно запали втора цигара и тръгна през топлия коридор към дежурната стаичка.

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Седеше върху изплетени от свежи треви килимчета и слушаше новосъчинената песен за собствения си подвиг. Отстрани, приклекнали на едно коляно, бдяха вер-

[1] „Нашият сигнал" на Емил Димитров. Песента за първи път е изпълнена пред публика през 1963 г. – б. а.

ните Мава и Пава – свестени, умити, сресани и облечени в най-хубавите си – сиреч току-що направени – тръстикови дрешки. С венци от цветя на главите.

С една дума – Радослав даваше прием. Банкет. Гощавка за цялото Село.

Неговата къща – или шатра, той не знаеше как да я нарече – бе събрала всички жители, изключая неколцината Пазачи, за които му се наложи отново лично да се разпореди да бъдат поставени. Кадяха задушливи благовония, факли хвърляха меко трептяща портокалова светлина върху гозбите, танцьорите с невероятно благоговение отмерваха такт с ритуално боси пети върху дъсчения под – единствен в селото, понеже само Дичовото жилище бе издигнато на къси колове над земята. От полумрака на високия таван черепите на Предците, излъскани и разрисувани с червена боя, одобрително гледаха веселбата. Досега Радослав не бе виждал изпълняване на погребален обред, макар вече да имаше два смъртни случая – един от старост, друг при злополука. Във всеки случай много скоро черепите на починалите, гравирани в тъмночервено и обкичени с фини висулки от другите кости на скелета, украсиха тавана на къщата му. По едно време Дичо се беше притеснил, че в обичаите на племето влиза канибализъм по отношение на мъртвъците, но след като зорко следеше произхода на манджите, се убеди, че подозренията му нямат основание. А че неговото жилище се използваше като костница, с това нямаше какво да стори – такова му беше положението, понеже освен всичко друго го смятаха и за Пазител на духовете на починалите. Постепенно свикна и само от време на време се сещаше за зловещичката украса. А и тя рядко напомняше за себе си. Както в момента – мъртвешките глави потрепваха и подрънкваха от внушителните гласове на хористите, които сякаш плетяха звукова рамка за солото на Певеца.

Дребни двукраки гущерчета щъкаха сред празнуващото множество. Животинките писукаха, просейки парченца от трапезата.

Радослав слушаше вече четвърти вариант на одата за себе си. Всяко изпълнение траеше колкото малък рок концерт и тържеството вече му писваше. Но преди да е изгоряла голямата факла, не беше прието да гони гостите. А този път тя като че бе изработена особено старателно и нямаше изгледи да угасне скоро. За сетен път си помисли, че трябва да се примири.

Езикът на фаморите бе беден откъм думи, но богат на жестове и интонации и чудно как Радослав успяваше да разбира кажи-речи всичко, което му казваха. Фаморите не изговаряха два съгласни звука един след друг, освен като носовки. Губеха им се звуковете „ж“ и „с“, много особено произнасяха „п“, смешно възпроизвеждаха „р“ и „л“. В процеса на изучаване на езика им – а услугите на Мава и Пава от един момент нататък го накараха да тъпче на място, – Дичо заподозря, че във фаморската граматика не съществуват обособени части на речта.

Така например думата „храна“, произнесена със съответен тон или придружена с красноречив жест, означаваше най-общо „ястие“, „храня се“ и „храня някого“. Понятието „път“ означаваше и „пътечка“ и „вървя“; придружено от бързо въртеливо движение на китката – „бягам, тичам“, а същото, но плавно и лениво, трябваше да значи нещо от рода на „влача се, пълзя“. Думата за „място“, казана с подчертано вдигане на вежди и разперване на пръсти, заместваше въпросителното „къде“. Понятията Ден, Сутрин, Нощ, Вечер, Пладне, Полунощ образуваха и граматичните категориите за време, а също за светлина и мрак. Интересно, фаморите имаха отделни думички за добро и зло, несвързани с периодите на денонощието, което може би свидетелстваше за това, че, поне що се отнася до Злото, не го свързват непосредствено с тъмнината. Най-силно обаче го бяха поразили имената на двете слънца – Райо и Йянку, бяложълтото ярко и червеното мъждукащо светила на този свят. Въпреки че следваше да очаква да звучат именно така...

Местните жители забавно повтаряха думите във всяка своя фраза. Поне засега Дичо не схващаше някаква функционална причина за това, освен че речта им ставаше по-напевна. В ушите му на българин изреченията „тръгнах да вървя да вървя“ и „пръчката вземам пръчката“ звучаха детински.

Той дълго недоумяваше как се справят с предаване на образи, за които нямаха специални думи, или как избягват двусмислието, докато не заподозря, че фаморите са малко телепати. Комай тази дарба притежаваха всички тукашни живи същества, държащи се като разумни, но мъжът със змейска кожа на плещите си не схвана веднага, че успоредно с речта, гримасите и разточителните телодвижения, всеки говорещ някак тънко му внушаваше конкретния смисъл на казаното.

Именно на този техен начин на общуване се дължеше фактът, че в момента Радослав отлично разбираше песента и смутено си даваше сметка, че ако не всички фамори, то поне *неговите* са страшни лъжци.

Вярно, сблъсъкът с грамадния глиган бе най-сериозното изпитание досега. Доста по-неприятно от конфликта с онзи индивид, когото Дичо определи за себе си като местен шаман. Свадливото старче постоянно предприемаше провокации, докато Радослав не му перна един шамар и се приготви да се бие с цялото племе. Вместо това...

Е, е, стига де... Петте минути противостоене срещу заплашителната свинска зурла се разрастваха в песента до епични три Дни и Нощи – цяла седмица от обичайното Радославово време.

Ако по подобен начин се е съчинявала Илиадата, то в основата на цялата антична история навярно е стояла една проста кръчмарска разправия, при която най-тежките жертви са били някой-друг избит зъб и едно насинено око...

Дичо въздъхна. Дори да имаше желание нетактично да прекъсне хвалебствията, най-силно го спираше собствената му тромавост при съставяне на разбираеми за събеседниците му фрази. А не искаше тъкмо в случая да ангажира за преводачки момичетата, с което би ги накарал да съучастват в нарушаването на племенните традиции.

Фаморите продължаваха неспирното си движение навън-навътре и от групата на певците към танцьорите, оттам – към яденето и пак отначало. Навън излизаха да се облекчат, включително и да повърнат, за да има място за още храна. На входа тутакси се появяваха младежи, натоварени с нови късове печено месо, някакви варени растителни зърна и други манджи, приличащи на сухи салати. Всичко това се носеше в умопомрачително красиво сплетени от тръстика и клонки кошнички, блюда, купи, тавички...

Радослав изтръпваше от факта колко малко ценяха тези си вещи фаморите, направо луд ставаше как прахосват труда си. Пръстите им бяха по-чевръсти от игли на плетачна машина. Когато ги видя в действие, той престана да мисли ръцете им за лапи. От трева, тръстика, мъх и дива лоза, от необработени и разцепени на ленти пръчки, дори от цели стволове, запазващи удивителна гъвкавост, те изработваха предмети, за чието разнообразие Дичо никога не би се досетил, преди да ги види. Канията за ножовете му бе истинско произведение на изкуството, но местните жители създаваха и далеч по-смайващи неща, а често и съвсем непотребни предмети, заради самата занимавка. Съдове, украшения и огради, стени и цели колиби, килими, килимчета и възглавнички, шарките на които просто захласваха – почти всяко със своя собствена уникална плетка, красиво, функционално... и всичко това се правеше много бързо и се изгаряше в огнищата или се хвърляше да гние при най-малката повреда или зацапване. Така всеки ден и дори по няколко пъти на ден те сменяха дрехите и обувките си – операцията им отнемаше не повече от времето, което тук минаваше за половин-един час.

Къщошатрата на Радослав също бе изцяло изградена от млади живи дръвца с дебелина на мъжка ръка и можеше да приюти в себе си средноголям софийски ресторант. Вътре висяха, стояха и лежаха здрави стегнати делвички, и те плетени, които без измазване или друга видима обработка спокойно задържаха течности. Като питиетата, с които племето сега се наливаше. Вероятно го смятаха за вино, но след като го опита, Дичо реши, че една кока-кола би предизвикала сред най-върлите фаморски пиячи тежко отравяне...

Другото, което обичаха да правят жителите на Селото, бяха кокалени изделия. Повечето, дребни сечива, закопчалки, украшения, звънци, музикални инструменти, гребени и амулети, се правеха от кости, а където се налагаше – и от дърво. И единствено за най-груби и един вид непрестижни дейности използваха камък – за изработване на оръжия, например, към които фаморите не проявяваха особено влечение. Предпочитаха юмруци, тояги или прашки, сплетени като коланчета от тънки жилави клонки, с които бяха страховито точни и скорострелни. В изключителни случаи вадеха отнякъде тежки тромави копия с кремъчни остриета, иначе ловуваха с капани, а дървесината режеха с триони от челюсти на хищни животни...

– Змейо?

Радослав се сепна. Пава отново му поднасяше плетена тръстикова чашка с „вино“, а Мава – ухаещо на подправки шишче с малко месо, но с много запечени плодове, подобни на ябълки. И двете моми въртяха тъмните си очи, чак в края на които се съзираше бяло; по свой си начин изящните им ръце, гъсто покрити като със златист пух, потрепваха от вълнение и гордост:

– Заповядай, Змейо наш Раасуау! Нека вкусно ти е вкусно!

Няма как, трябваше да го изяде. Защото по време на сън момичетата щяха горчиво и тайничко да плачат.

– Нека е само това.

– Едно още?

– Само едно, без още. Тежък ми е коремът.

Момичетата тихичко се закискаха. Навярно отново бе объркал фразата. Но го разбраха. Тъкмо те нямаше начин да не разбират какво им казва Селският закрилник – бяха му посветени. Схващаха какво им приказва, дори когато говореше на български – същинска мистерия.

– Едно сега едно, господарю наш мил! Ти казваш! – съгласи се Мава накрая, която особено държеше да му угажда и по цял ден измисляше какво да му сготви.

И по дяволите – беше вкусно! Макар че Радослав предпочиташе да не знае що за продукти се използват...

– Едно сега и докрай! – изпъна строго кутре той, както бе прието да се брои сред племето. – Преял съм. Едно!

Фаморите умееха да броят. Отначало Радослав смяташе, че математическият им таван е ограничен до числото 1520, понеже толкова бе сборът от пръстите на жителите на Селото – 76 по 20. При това фаморите забележително се абстрахираха от подробностите като например, че сакатият Таго има само една ръка, а на старата Уики ù липсват кутрета и единият показалец. За идеята на математиката чуканчетата се третираха наравно със здравите пръсти. В речника на племето съществуваха думите „едно“, „две“, „три“ и „четири“, след което преминаваха на „лява ръка“ – равнозначно на числото 5, „дясна“ – за 10, десен крак за 15 и ляв – 20. Нагоре смятаха, като споменаваха пръстите на „друг фамор“. При много големи числа, каквито за тях бяха 120 и повече, сиреч като стигаха до пет фамора освен себе си, започваше изреждане на имена, произнасяни сякаш нарицателни. Самите имена винаги бяха двусрични, женските с две еднакви на слух гласни. Струваше му се практично и при-

митивно. Ала веднъж се убеди, че звероподобните „диваци“ с лекота пресмятат и хиляди, само че вместо числителни употребяват календарни понятия...

...Аха, комай песните бяха на път да свършат. Слава на Слънцето, явно настъпваше ред на един от гостите, когото Радослав забеляза още преди да се появи чудовищният глиган и да внесе суматоха в Селото.

Очевидно беше чужденец, защото носеше дрехи от плат, а не подплатените с мъх против студа одежди от трева или тръстика. Жителите на Селото изключително рядко, само в най-мразовитите Нощи, намятаха животински кожи. На гърдите му висеше бакърен гердан. Тоягата, на която се подпираше на пристигане по време на дългия Залез, завършваше със зачохлена бронзова глава на брадвичка. На пояса му висеше нож – железен.

Иначе си беше фамор. Квадратно яко телосложение, плещест, въпреки ниския си ръст – метър и половина, метър и шейсет, – с дълги ръце, едри длани и ходила, къси крака. Дори при най-изправената си стойка изглеждаше прегърбен заради сведените напред рамене. Лицето – с широка долна челюст и изпъкнали околоочни костени дъги. Ниско чело. Косата си обаче, която приличаше на дълга животинска козина или чуплива конска грива, бе пуснал свободно, докато жителите на Селото си правеха прически от безброй плитчици. Личеше, че и тялото му е също толкова окосмено, колкото и на местните.

Дрехата му белееше подобно на Радославовите туземци – фаморите от Селото обичаха бялото за основен цвят, ала при тях то жълтееше или зеленееше заради естеството на материала. Племето шареше облеклата си с червено-оранжево и яркожълто. Но украсата по наметалото на чужденеца бе бродирана с цветни конци, подобни на сложно изплетените в познатия фаморски дух апликации. Към сякаш традиционните червено и жълто шивачите на Пътника-Разказвач бяха добавили светлосиньо и тъмнозелено.

Дичо беше чувал за Пътниците-Разказвачи. Сега виждаше един от тях.

Пасторалният живот на „неговите“ фамори не бе толкова изолиран, колкото го мислеше отначало. Наглед всичко бе простичко – за тях селото беше Село, светът – Свят, небето – Небе. Някак ясно се долавяше главната буква в тези думи, при все че уж нямаха писменост. Но Радослав имаше основания да предположи наченки на нещо наподобяващо запис на съобщения в сложно усуканите възелчета на оцветените в кафяво-червено и черно въженца, които не се използваха за нищо друго. Очевидно подчертаването на тяхното село, свят и така нататък не означаваше, че ги смятат за единствени във вселената. Така и той самият наричаше галактиката Галактика. Освен това Мава и Пава често използваха словата „свят“ и „небе“ във формата им за множествено число, при което явно не влагаха метафоричен смисъл в понятията. Колкото до други селища, то в Гората често се сблъсквaха с техни жители. Обикновено при такива срещи подчертано не си обръщаха внимание, но разменяха мълчаливи жестове, останали неразгадаеми за Радослав. Когато веднъж се случи група от неговото село и тълпа чужденци да захванат една и съща дъбравка за изсичане (никога не сечаха безразборно, а дълго и внимателно подбираха дори тръстиката, от която всеки ден плетяха леките си чорапо-сандало-цървулки), тогава и едните, и другите мълчаливо си обърнаха гръб и тръгнаха да търсят необходимия им материал другаде. И все пак бе чувал, че има няколко празника, през които не само съседни, но и отдалечени села се събирали. От странични подмятания научи, че след тези събори се появявали много деца. Необходимостта от контакти се диктуваше и от нуждите на племето да се снабдява с неща, които не произвежда. Понякога причакваха минаващите търговски кервани и получаваха нужното, обменяйки плетените си изделия срещу бои, метални инструменти, медни казани и други дреболии. Но известията от широкия свят пристигаха най-вече с Разказвачите.

...Гласовете на хористите продължиха със затихващи извивки последния тон на солиста. Последно носово бучене... Най-после тишина. Останаха да подрънкват зъбците на онези неща, които Дичо отначало мислеше за гребени, а после се оказа, че звучат не по-зле от китари. А и между другото, наистина се използваха за сресване...

Настъпи очаквателно мълчание. Погледите на фаморите бяха устремени към Пътника-Разказвач и към Радослав.

„Змеят" кимна на Мава.

Той имаше причина да се въздържа от приказки. Освен че обърквaше туземците с твърде неконтролируемите по сила и сложност образи-понятия, които телепатираше, повече от половината фаморски фонеми бяха непроизносими за гърлото му. За щастие и както винаги, на помощ се притичваше неговата лична говорителка. Загадка си оставаше как точно тя успява да знае *какво* иска да каже той. Обикновена магия – друго като обяснение не му хрумваше.

Когато от всички девойки племето избра двете фаморки за „съпруги на змея", последва дълъг и сложен ритуал за посвещаването им в тяхната роля – от Янкул-изгрев до залеза и на двете слънца. Обредът бе абсолютно неразбираем за Радослав, някои процедури бяха очевидно болезнени за момичетата и го ужасиха. Но пък навярно благодарение точно на това двете фаморки придобиха загадъчните си умения да знаят какво иска господарят им, преди самият той да го е осъзнал?...

В редките случаи, когато Дичо не схващаше нещо от околните речи, тогава не кой да е, ами Пава, с една-две думи или жеста, му избистряше неясното. Според класически човешките критерии за Радослав тя минаваше за „блондинка", понеже кестенявото ѝ изглеждаше направо русо пред повечето фаморки, ако не броим посивелите старици. И тъкмо Пава му беше казала, че „фаморите също са човеци, *други* човеци, *стари* човеци, но човеци". Съобщи му го на ухо, доверително и силно смутено, заради което той остана с впечатлението, че думата „човек", ако не мръсна, то поне не е желателна за употреба. И очевидно под „човек" разбираха същество, вероятно родствено на фаморите, но може би от друг биологичен вид – появилия се 40 000 години назад кроманьонец. И кой знае дали тук единственият представител на кроманьонския тип хомо сапиенс не бе Радослав. За съжаление русата Пава, която представляваше основният му източник на информация за света извън Селото, не можеше да му каже нищо по въпроса, даже ако той се беше решил да попита. Но пък за чуждия гостенин тя предварително даде доста подробни сведения. Според нея Пътниците-Разказвачи обикаляли Земята

(*– Земята ли, Пава?*

– Да, Змейо мой, Кашеп. Земята Кашеп. Обикалят я цялата обикалят, Господарю Раасуау, чак до Твоята Земя стигат!)

и срещу храна, подслон и безусловна защита разнасяли новини за случващото се. Лоша поличба и срам било да оставят Разказвач гладен.

(*– Ами... ако някой Разказвач... хм... направи нещо лошо, кой му държи сметка? – питаше Радослав.*

Очите на Пава, с цвят на конска грива, ставаха огромни от недоумение и тя се обръщаше към също толкова потресената от змейовите речи меденоока Мава. След кратка, но енергична размяна на неразбираеми репликомимики, момичето казваше:

– Пътникът-Разказвач НИКОГА не върши нещо лошо не върши!

– И все пак, ПРЕДСТАВИ СИ, че се случи такова нещо – упорстваше Радослав. Според предположението му Пътниците бяха нещо като монашески орден със своя йерархия, закони и ръководство. И съответно – със своя мърша в стадото...

Пава разби на пух и прах хипотезите му:

– АКО... Пътникът стори нещо... СТРАННО... – отвръщаше след дълго умуване тя, – тогава селото, което го е посветило в Разказвач, отменя ритуала отменя...

– И?

– И такъв фамор не може повече да разказва, защото престава да помни ВСИЧКО да помни.

– Добре – не се отказваше Дичо, – а ако извършената постъпка е... престъпление...?

Четвърт час бе принуден да уточнява понятието, даваше примери и отговаряше на въпросите на „съпругите“ си, за да получи накрая смайващ отговор:

– Тогава Ти ще накажеш злосторника, Господарю, защото си змей!)

...В момента Радослав се питаше какво следва да се каже на странника. Но очевидно Мава знаеше по-добре какво се говори в такива случаи. Тя се надигна и сред всеобщо внимателно мълчание изрече приблизително следното:

– Господарят и Закрилник на Селото, Змеят Раасуау, в чиято Къща празнуваме сега, докато навън царува студената Нощ, нашият Благодетел и Слуга моли теб, Пътнико-Разказвачо, да кажеш, доволен ли си от храната, която ти дава Селото ти дава?

Хм, помисли си Радослав, исках по-директно, ама нейсе, девойчето е по-веща в етикета... Господар и Закрилник, а? Пукам се от гордост, майна. Или по-скоро от преяждане...

– Да, доволен съм – кратко отвърна Разказвачът.

Ако е толкова стиснат на думи, по-добре да го преименуват в Телеграфиста – помисли Радослав. Пътникът обаче продължи:

– Във всяко Село храната е вкусна, но всяка по свой начин. И мен ми допада как е приготвена у вас, добри фамори на това Село.

„Тоя що те пренебрегва, бате Дичо?“ – обади се вътрешният глас и Радослав се понамръщи.

Мава отново зачурулика – гласът ù, според „змея“, би засрамил хиляди човешки певици:

– Нашият облакороден Пазач, слънцеликият Раасуау, Змеят, пита теб, Пътнико-Разказвачо, добър ли подслон намираш под покрива на нашето Село намираш?

Слънцелик? С тази четина, непревърнала се още в свястна брада? Ама... колко приятно звучи...

– В села и градове съм минавал, където всяка къща има свой покрив, и в такива, където общ е той за всички къщи, както е при вас, и отговарям, че мил ми е подслонът ваш, сякаш люлката ми е тук висяла!

Сдържан хор гласове и възклицания, заедно с игриво изплъзналите се от ръцете на музикантите трели, подсказаха на „слънцеликия“, че Разказвачът е казал нещо извън правилата, като е направил на Селото страхотен комплимент.

– Любезност за любезност – рече си Радослав, понадигна се и отправи към Пътника някакво подобие на къс японски поклон. „Дали не сгафих?“

Одобрението на фаморите шумно разсея съмненията му. Той тежко се отпусна обратно върху сложната и съвършена плетка на килимчето. Мама му стара, май съм си направо *надебелял*, а? Махна с пръсти към Мава, че може да продължи.

Пава плахо му поднесе още едно питие, този път киселко. Радослав с въздишка отпи.

– Защитникът на Селото, Змеят, те моли, Пътнико-Разказвачо – редеше като по ноти Мава през това време, – да наситиш сега ти ушите ни със сказания за туй, що става по Света ни. Честита ли е владетелката на Борея и нейната сестра-княгиня? Върнаха ли се в света си воините-победители на снежните духове? За какво пеят ли водопадите на Куум? Кажи ни за нерриите, които плуват из просторите водни на океана! Признай, Добро или Зло надделява в небеса, земи и дълбини?

В къщошатрата се забеляза раздвижване. Фаморите заемаха удобни за слушане пози – повечето се поваляха на хълбок и подпираха глави с длани. Секна разкарва-

нето навън-навътре, избраните за прислужници набързо се засуетиха край капаците на отдушниците в покрива, запалиха още от заместващите печки факли, затъкнати като цветя в пръстени делви, и разнесоха последните блюда с храна.

Разказвачът зае място току пред подиума, на който пуфтеше Радослав, изчака събралите се да затаят дъх от внимание и започна.

В речта му преобладаваха думи и ярки телепатични образи, ръцете едва-едва подчертаваха разказа, не се размятаха като на диригент, както при всеки разправящ нещо фамор от Селото. Създаваше се впечатление за почти стихотворен ритъм, унасящ, но неприспиващ ума, и скоро дори несвикналият напълно с цялата чудновата среда Радослав взе да *вижда* повестите за далечните земи на този Свят.

Светът, за който бе убеден, че е Долната земя, светът на неговата дълго търсена любима. Ала, за съжаление, не точно Змейската земя.

► Земя, светът на хората, минало време:

Обратно на очакванията на хирурга, бебето оцеля. С нежелание беше напуснало утробата на майка си едва към края на десетия месец, и то защото го принудиха. Изписаха го след близо месечен престой в болницата – период на нарастващ интерес към хлапето, извън нормалното педиатрично наблюдение.

Казано направо, докторите изпитваха умерен скептицизъм относно здравето на малкия. Намекнаха го на майката. Жената не разбра или не пожела да разбере. Опитаха отново да ù го кажат в деня на изписването, ала опитът бе осуетен от сестра Джери, на която, разправят, даже директорът на родилния дом избягвал да прави забележки.

Придружена от сестрата, майката слезе в централното фоайе, носейки повития пакет. Тук я чакаха роднини, мъчещи се да изглеждат подобаващо щастливи. Чудно как всички се бяха побрали в прясната гордост на свекъра ù – невиждания автомобил „Москвич-408“ (съвсем нов модел, направо от завода!), сребристосив като космическа ракета. Носеха цветя и кутии бонбони за лекарите. В дискретен кафяв плик от амбалажна хартия бълбукаше истинско уиски, което красавецът хирург възмутено понечи да откаже.

– Е, най-после, дай да видя внука! – бодро забуча като йерихонска тръба свекърът, поемайки пеленачето в ръчищата си.

Мъжът ù, както винаги плах и вял, се показа иззад рамото на баща си. Празничната микротълпа го избута напред.

– Ах, какъв си ми ти хуууубав! – радваха се гръмогласно наоколо.

Майката упорито търсеше погледа на таткото. Когато накрая успя, се постара да вложи цялото си презрение и обида в това втренчване, което закова нервния мъж пред нея като пронизан с игла бръмбар.

А той я видя погрозняла, уморена, повяхнала. Стори му се, че го зяпа като смахната. Опита да потисне отвращението си, да си я припомни не толкова изпита в лицето и без сенки под очите. Вместо това младият баща се сети колко бе надебеляла жена му, докато траеше бременността.

Той зърна увито в синьо одеялце *нещо*... и се объркa. Очакваше *то* да пищи, да плаче, да се къса от рев... Изтръпна от смътно безпокойство и в паметта му се разгъна като на магнетофонен запис онова обаждане на акушерката, която съобщи, че бебето е заболяло от магарешка кашлица. Коклюш. Тогава докторите за втори път отписаха детето от кръга на онези, които ще ги бъде... Също както в началото – бяха убедени, че нещо не е наред, и на младите родители не им остава нищо друго, освен да се примирят, да прежалят, да намерят сили, да...

Само че каква е неговата бащинска вина във всичко това? Защо на Валентина ù трябваше да се инати за секцио, когато настъпи терминът? Нали задействаха всички познанства и връзки, същинско разорение се оказаха подаръците от Кореком... Пък и после, той беше страшно зает, в края на краищата, не всеки ден се случва да ти обсъждат проекта в министерството... Трябваше да се срещне с толкова важни хора... Та нали го правеше за тяхното бъдеще?!

– Иди и виж сина си! – младата майка изсъска думите в очите му с, по собствена преценка, убийствена мощ.

Той едва я разбра, дори първо помисли, че киха, и отдръпна гнусливо лицето си.

Все пак се престраши и надникна в пакета с бебето, окуражаван от продължаващите да разиграват радост роднини.

От пелените изведнъж го зяпнаха две големи, не бебешки, дори не детски внимателни очи, с малко бяло в тях и толкова тъмен ирис, сякаш представляваха чудовищно грамадни зеници. Начинаещият архитект, гордостта на семейството си, а сега и щастлив баща, замря хипнотизиран. Спомни си, че беше имало и трети път, когато животът на това странно дете – не смееше да го назове свой син – е висял на косъм. Повърнало и се задавило. Било спасено след паника в отделението, кислородни маски и изкуствено дишане само заради случайното влизане в стаята на същата тази сестра, дето сега изпраща Валентина. Тя пък какви зелени очища има... и ярък, скандално дълъг маникюр... Не забравиха ли да ù донесат швейцарската бонбониера? Сестрата бе толкова грижовна и внимателна с бебето... за разлика от собствената му майка! Къде е била Валя през това време! Пушела в клозета! Горкото детенце, вече му било спряло сърчицето...

Архитект Владимир Чакмаков, млад специалист с големи перспективи в кариерата, тръсна глава, все едно се мъчеше да се освободи от нестихващите в ушите му гласове. Чуваше думите на майка си по адрес на Валентина: *„Тая мърла, тая никаквица“*. И подшушването на баща му: *„Бива я, синко, ама не за* почтена *жена“*. И одеве, на път за болницата: „Сега ще видиш каква сестричка котка нашия бебчо! Да бях двадесет години по-млад, а? Ха-ха-ха!!!“

– Махнете се – беззвучно прошепна той на гласовете. – Искам да видя своя... своя...

Така и не посмя да произнесе думата дори наум.

Детето го гледаше втренчено и насмешливо.

Нещо се скъса в отличника от гимназията и примерния студент от института. Той отстъпи, без да се опита да докосне бебето. Завъртя се на пети и под учудени погледи, сред стреснати възклицания, избяга през огледално проблясващия портал.

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

...Оттатък, в къщошатрата, Странникът продължаваше напевно да разказва на племето своите истории. Редуваше новини със сказания, на които жителите на Селото пригласяха и свиреха.

Отначало обаче не потръгна добре. Според Пътника, Владетелките на Борея се мъчели да помирят кавгите във „Великоговорилня“ от „бахили“, които все пак пристигнали с гемиите на ветроездачите в Двореца-остров, ала не се получавало помирението, твърде силно се карали, пък и в Гилдиите (Радослав не бе уверен, че правилно е разбрал думата) имало вълнения, а онзи бахил, който пропъдил снежните духове (Разказвачът ги нарече „варвари-гризачи“), тръгнал да помирява с дружини ратни смутовете...

Фаморите не харесаха вестите, въпреки че изслушаха всичко казано много вни-

мателно. Не поискаха подробности, а май и Разказвачът беше затруднен да ги даде. Тогава, за разведряване, пожелаха песни и легенди за „хубави“ времена. И като се заточиха едни идилии, бетер сапунки за слабонервни.

Но ТЯХ фаморите явно предпочитаха пред одевешното.

В атмосферата на общия унес Радослав успя да се измъкне навън през задната вратичка. В припрян тръс той стигна до външната ограда-стена, която подпираше непрекъснато ремонтирания Покрив на Селото. Там, в рова, по дъното на който се плискаше вода от близката рекичка, той с невъобразимо удовлетворение опразни болезнено вкоравения си от виното мехур.

Нощта бе студена и звездна. На юг-югозапад в небето светеше едната от луните. Наричаха я Малката вестителка – Клех Нзе, или поне така успяваше да възпроизведе името ù Дичо. През повечето време тя оставаше самотна на небосклона. И тъкмо по нея племето определяше цикъла си за спане и бодърстване, който съвпадаше с действителния изгрев на голямото слънце на всеки три райкови денонощия.

Това обстоятелство криеше някаква загадка, може би ключ към разбиране на повечето неща наоколо, но точно в момента Радослав не бе склонен да разсъждава над проблема. Малкият спътник над главата му тласна мислите в друга посока.

Останалите луни на Кашеп имаха видим период на обикаляне от петнайсет и половина местни денонощия и винаги се намираха на едно и също място една спрямо друга. Дичо прецени, че това би било възможно само ако и четирите спътника се движеха по една и съща орбита. Доколкото си спомняше, законите на небесната механика (специално онази прословута задача с трите тела и лагранжовите либрационни точки, за която имало частно решение) не забраняваха съществуването на стабилна система като Кашеп и спътниците му. Смущаващото се състоеше в това, че бе малко вероятно да се е образувала по естествен начин...

Изгряването на тройката спътници, докато дребната, жълтеникаво-бяла от лъчите на по-яркото слънце Клех Нзе слизаше все по-ниско на запад, бе впечатляващо и продължително представление. Млечнокакаовата, сияйносребриста в зенита си Вад Нзе – Средната вестителка, сякаш влачеше на твърд и много дълъг буксир следващата, а пък Шахар – Средната заднебесна земя – все едно изпълняваше роля на почетна стража. Дискът ѝ бе малко по-сив от Вад Нзе. Трите наведнъж едва се обхващаха с неподвижен взор, като очите неволно се насочваха първо към много по-големия спътник, а другите два трепкаха далеч отстрани, почти на границите на зрителното поле. Наистина, едрата луна в средата бе най-красивата. Тук я познаваха като Ишчел – Светът на дъгите.

Нежно лилава, с тъмни морета и размазани бели ивици на облачността. Според това кое от двете слънца я огряваше, сиянието ù преливаше и искреше в различни цветове. И трите спътника се намираха в леко различни фази, лъчите на Райко вземаха надмощие над червеното джудже Янкул. Особено красиво изглеждаше пълнолунието ù в разгара на червения янкулов ден. Гледката бе потресаваща... и тъжна.

Там, в Дичовата родна реалност, планетата-спътник Ишчел бе далеч по-дребна, нямаше атмосфера, беше мъртва. От прастари времена хората са я кръщавали с различни имена, отъждествявали са я с различни божества – Ищар, Изида, Танит, Артемис. По-късно римляните ù дали името Луна, което се използваше от множество съвременни на Радослав народи.

Тук, в различната действителност на общата Вселена, тъкмо Светът на дъгите бе целта на младия мъж. Другото ù название беше Вер Шелард – Змейска земя.

Или по-простичко – Долната земя от народните приказки.

Сега тя се струваше на Радослав още по-недостижима от преди. От Верена го деляха две атмосфери и безвъздушно космическо пространство между тях, а фаморите

не строяха ракети, нямаха стартодруми, нито радиопредаватели, с които Дичо да обади за пристигането си. И макар положението му да бе далеч по-добро от това да се намира на светлинни години разстояние, стотиците хиляди километри не можеха да се изминат и с милиарди крачки. Нямаше да му помогнат и криле през вакуума... Уви, тук липсваха удобствата на отвъдната пълноземна вселена, но тамошните ù долни и горни реалности не се припокриваха с онези места, които бяха „собствени" на Радослав, и там не съществуваше негов Аналог. Вярно, Разказвачът спомена за Врати към Вер Шелард. Но те били в Борея...

Радослав откъсна взор от небето и разсеяно се втренчи в мрака отвъд рова. Найсетне потрепери от студа, лазещ по голите му рамене. Разбира се, беше изскочил по потник, подгонен от малката си нужда. И сега лунната светлина пълзеше по врастналите в тялото му змейски люспи.

Той прокара длан по рамото си. Странно, драконовата кожа беше позагрубяла, позагубила от женствената си мекота. Вълшебно имплантираната тъкан очевидно се съобразяваше с пола на новия си стопанин. Дичо въздъхна, а после изсумтя към звездите.

Нощта бе красива. Но не го радваше.

Бе невероятно обидно – да закъсаш на прага!

Имаше късмет все пак, да не се озове пò на север, където в сезона на Двуслънцие валеше сняг. Пава казваше, че в Студените земи не живеели много племена. Щеше да му дойде нагорно да се скита из необитаемите простори посред зима. А така – преживя я.

Още с появата му тук се изясни, че чудодейните способности, които почти несъзнателно използваше в отвъдната вселена, сега сякаш бяха притъпени. Не съумя да помръдне с поглед дори камъче. С голяма мъка преминаваше на свръхскорост, и то на бавни обороти. Може би змейските качества се проявяваха само когато бе заплашен животът му, не по желание. Защото досега не беше имало наистина опасни ситуации. Но бе съхранил достатъчно, за да чувства неща, които преди не усещаше. Полъха на пролет, например. Зимата наистина свършваше. После обърна внимание, че и продължителността на нощите намалява. Двете слънца се бяха разминали във видимия си път в небето, раздалечаваха се. Дори без да пита, логиката му подсказваше, че в един момент изгревът на Райко ще съвпадне със залеза на Янкул и обратно. Тогава щеше да настъпи сезонът, който фаморите наричаха Няманощие.

Отначало му се стори лесно – само две годишни времена. Ала календарът, който използваше племето, издаваше солидни астрономически знания. Радослав все още не можеше да схване целия смисъл и причините на това защо годината „тин" от началото на едно Няманощие до следващия идентичен сезон не е единствената, а заедно с нея съществува и „яр", за продължителността на който в селото се ориентираха по изгряващите съзвездия. Просто не виждаше смисъл да си усложняват живота, след като на практика много повече зависеха от смяната на сезоните. Но не – племето стриктно броеше дни и ги съчетаваше в месеци с названия на небесни зверове. Дичо не смееше да разпитва защо толкова държат на това – като змей той трябваше и сам да е наясно. Ако продължеше да прекалява, би сринал авторитета си пред фаморите за нула време, и даже безусловната вярност на момичетата не би го спасила...

В мрака откъм Гората животно или птица нададе бухащ крясък, неочакван и пронизителен, който стресна тъгата на Радослав. Той трепна и се огледа подозрително наоколо. Реши да обиколи и да провери пазачите, поставени по оградата.

Разбира се, нямаше ги. Всички безрезервно вярваха в мощта и силата му. Имаше ли смисъл да грабват тояги, щом си имаха собствен Змей-Закрилник!

Поклати глава. Безсмислено щеше да е да им се кара. Гледаха го като писано яйце,

дадоха му двете си най-хубави момичета (*поне да спеше с тях, дръвнико!*) и, естествено, очакваха той да ги пази от всякакви беди.

– Насадих се – изграчи в тъмното Дичо и ядно плю под краката си. Похлопа се мрачно по корема. Все по-отчетливо закръглящото се шкембенце никак не му хареса.

„Ей, какво правя *тук*, а?! Някъде из този свят ме чака Верена, чака ме всичко онова, за което бленувам и мечтая, опитвам се да си го представя, нека и неясно и от мъгливо по-мъгливо, ееех...“

– Раасуау?...

Радослав вдигна глава. Присви очи и различи излъчващите топлина Пава и Мава. Усети безпокойството им, объркаността и нямащото граници обожание.

– Тук съм – глухо рече на български. Изпита досада и, преди да се овладее, си помисли за тях нещо жлъчно, нещо, което не би желал да повтори на глас.

Ефектът не се забави и миг.

Момичетата тихо изпискаха и се втурнаха с хълцане и ридания обратно. Дичо зарови пръсти в косата си и я заскуба.

Да, не бе в състояние да пропъди с телепатичен вик гигантски глиган, нито да го халоса по зурлата с юмрука на волята и мисълта си, обаче спокойно можеше да въздейства върху онези, които се настройваха сами към него. И въздействието имаше предимно разрушителен характер.

Колко пъти досега се беше сърдил на Мава и Пава! Тук външното сдържане не играеше никаква роля – те го усещаха, даже когато не насочваше мислите си към тях.

Егати, как са ме търпели... и търпят? Боже, слънчице! Вземай си поука, глупако, свиквай да стискаш зъби и наум, защото грубостта ти предизвиква съвсем физически рани!...

Представи си как сега лицата им муцунки пламтят, ударени с незримия пестник на отрицателните му емоции.

Първият път, когато се сопна на Мава, на фаморката ù потече кръв от нослето. И сега Радослав се разтрепери от спомена и отново закри лице с шепи. Въздъхна и зачака. Нямаше смисъл нарочно да ги вика да се върнат. Те не можеха да го оставят сам за повече от няколко минути.

Когато момичетата се появиха, „змеят“ ги гледаше засрамено. Искаше да им каже колко тъпо се чувства, но така, че да не ги обиди, да не ги нарани, но и да заплаче, да крещи, да...

Фаморките нежно го уловиха за ръцете и го поведоха, мили и покорни, него, примирения безпътник, към топлината и светлината на змейовата къща.

Дичо гледаше белеещите си боси крака, впримчен в упованието на Селото, че докато е с тях, нищо лошо не може им се случи.

Колко сковаваща е чуждата надежда!...

Само един не бе повярвал – шаманът. Но нямаше доказателства, че съществото с люспи не е дракон. И накрая, посрамен, посивяващият фамор се оттегли, отиде някъде. В друго Село навярно.

Прокуден от самозвания натрапник.

Трябваше да говори с него, ах, трябваше... А сега – търси го там – не знам къде...

Ще го намеря!

Укрепналата крачка на змея зарадва Мава и Пава.

Те винаги се радваха, когато техният Господар не биваше тъжен.

* * *

Пътникът-Разказвач приключи песните си, голямата факла вече пушеше, затова и гостите тръгнаха. Господарят Раасуау всекиго изпрати до прага, сбогува се и с Раз-

казвача – както винаги по смешния си начин, бъркайки наниза от приетите за случая слова.

На Мава и Пава не им е смешно. Змеят знае какво прави. Ето, иска нещо да попита Разказвача... ала е разсеян и се отказва. Змеят има право, трябва само да помислиш и ще видиш, че когато пита, не пита току-така. А когато реши да премълчи, това също е мъдро.

Заради умореното си гърло Разказвачът шепне, но почтително отговаря, защото знае тези неща и не се мръщи, че змеят малко е нарушил традициите.

По обичая Пътникът споделя накъде ще поеме нататък. Пава преразказва:

„Към пристанище борейско, що е яхнало устието на река голяма, тръгвам аз. Шарканите ни призовават на събор, там имат нещо да ни кажат!“

Змеят Раасуау трепва изненадан. Нима наистина е слисан? От какво? Не, невярно изпитва Разказвача. Змеят има право на това.

– Къде е това пристанище? Попитай го, Мава.

Момичето послушно изпълнява поисканото. И сетне другата змейска съпруга предава думите на Разказвача така, че змеят да ги разбере (той винаги разбира, но така е пожелал – да му го повтарят):

„От Селото ти, към гостите тъй драго, ще тръгна аз в посоката, на Изда Стож обратна, и с крачка леко ще кривна към залез. За няма и един колокотъл, три ръце сола сиреч, ще пристигна.“

Този път не само по лицето на змея, но и от мислите му нищо не може да се разбере. Залостил ги е, не се усещат вън от главата и сърцето му. Той си знае защо. Мълчи, разглежда колана на Разказвача, който търпеливо чака Пазителят на Селото да го освободи.

Пътниците-Разказвачи са възпитани и тачат обичаите.

Ето, Господарят Раасуау кимва, благодари и пожелава приятен сън на Пътника, който сега ще си почине, но едва небето почервенее от пробуждащия се Янкул, ще продължи да обикаля и скита по белия свят, за да носи храна за ушите на любознателните.

А после – о, радост! – змеят прегръща двете момичета, прошепва им нещо на своя си език, нещо много хубаво навярно, след което ги отпраща да спят в тяхната част на Къщата, дори идва и грижовно ги завива с тревни рогозки...

Пава и Мава не затвориха очи. Мълчаливо и тайно гледаха своя господар, как обикаля назад-напред, въздиша, клати глава и мърмори странни нечувани думи. После седна, извади от торбата си един от своите чудновати предмети, с които бе дошъл в Селото. Заби нос в онова, което наричаше *тетарадака*, и продължително време украсяваше вътрешните ù страни с еднообразни ивици смешни ситни завъртулки.

Когато той си легна, Мава и Пава безшумно станаха и отидоха при него. Той се остави да го разтрият. Единствената фаморска техника за масаж приличаше на месене на питка, но отпускаше превъзходно.

Така под ръцете им Раасуау заспа. Момичетата легнаха от двете му страни, прегърнаха го да му е топло и също скоро се унесоха, привикнали към загадъчните образи, които техният змей излъчваше, докато спи.

Тази нощ не се стреснаха от това, че той плаче в съня си.

► Земя, светът на хората, минало време:

Малкият не пропускаше нито една болест, редяха се като на парад: рецидив на бебешка жълтеница, поради което заподозряха вродена непроходимост на чернодробните жлъчни пътища; настинки; упорити симптоми на млечница, въпреки всички взети мерки против гъбички по лигавицата на устата, но вероятно провокирани от

антибиотиците... Педиатри от цяла София го познаваха. При все това имаше постоянен добър апетит и непрекъснато наддаваше... но растеше в нещо безформено, едро, по-скоро сковано, отколкото игриво.

Редовните прегледи изявиха една аномалия – според лекарите напълно безопасна за развитието на момченцето – декстрокардия. Иначе казано, сърцето му се намираше отдясно. То, по принцип, като явление, било съпроводено с аритмии, слабост на сърдечния мускул, но в случая се оказало просто изненадващо здраво... ама вие го пазете все пак, нека не се натоварва много.

Подир тази страшна, необяснима по смисъл вест, Валентина откри в червеникаво-кестенявата си коса бели косми и оттогава почна редовно да употребява кърна.

Болнавостта на сина ѝ сякаш бе наказание свише, затова майката не слушаше докторите, които я уверяваха, че никакви други нередности във вътрешните органи не се наблюдават, а и сама по себе си декстрокардията на Иван, специално в *неговия* случай, била практически безвредна особеност поради рядко хармоничното напасване на дясно разположеното сърце с белите дробове. Но Валентина се измъчваше, в мислите ѝ постоянно отекваше думата „урод". А имунизациите сякаш нямаха никакъв ефект и момчето все боледуваше – морбили, паротит, рубеола....

Докато на третата си година внезапно престана. Повече не го чуха да кихне или кашля. Единствено странни и необясними обриви, които педиатрите наричаха алергии, периодично го караха да оклюмва. Иначе тичаше като бесен, намираше се в постоянно и хаотично движение; свъсил вежди и стиснал устнички, той можеше да обикаля стаята в кръг с часове, ако навън времето бе лошо или когато майка му нямаше свободна минутка да го изведе. Докарваше я до полуда с този си навик, тя му крещеше, той не ѝ обръщаше внимание. Тя не издържаше и го пердашеше, а той без гък я гледаше с неразгадаемите си очи.

Може би заради недоволството и страха ѝ той стана флегматичен и престана да бъде малка вихрушка в къщата. Валентина гузно го глезеше, сетне се плашеше, накрая го нахокваше – доста едро за възрастта си дете, инертно като буца, мълчаливо и сякаш тъповато.

Той не се опитваше да гука или да издава някакви звуци от времето, когато навърши годинка и половина, камо ли да прави опити да говори. Само понякога избухваше в дрезгав безпричинен смях или хленчеше без сълзи, когато бе недоволен от нещо.

Валентина се отчайваше от мълчанието на сина си, наричаше го идиотче, отказваше да му даде това или онова, докато малкият поне не опита да проговори.

– Няма да те обичам повече, ако мълчиш, дебил такъв! – викаше тя, ужасявайки се от собствените си думи. – Вафла ли искаш? Кажи „ва-фла". „Ва-фла". Ах ти, инат проклет! Характер ще показваш! Ще слушаш мен, ясно ли ти е!? Ще се подчиняваш!! Пак мълчиш!!? Марш веднага в ъгъла!!! Не ми трябваш такъв!!! Бащелкьо!

Ала обратно на това, което казваше тя, в лицето му все по-смътно и отдалечено се долавяше прилика с таткото. Точно една седмица след появата на бебето у дома, през която стените на апартамента кънтяха от рева му, сякаш детето огласяваше правата си... бащата нелепо загина. Случило се, докато наблюдавал осъществяването на първия си, изцяло негов строеж, който, макар и под шапката на високопоставени титуляри, трябваше да стане бляскав дебют към върховете на кариерата и утвърждаването на семейството в едно общество с влияние и привилегии, власт и средства. Владимир се заплеснал и попаднал под стрела на кран.

Със смъртта му рухнаха всички надежди на неговата рода, вече безсилна да изстисква ползи от минали заслуги. И без тях имаше достатъчно други нахални потомци на активни борци против фашизма и капитализма. Затова мъката им бе така голяма. Някак съвсем между другото се сетиха за Валентина и детето, и то когато

жената грабна момченцето и напусна дома, в който траурът сякаш възнамеряваше да продължи вечно. Изтръгнала се от еснафската атмосфера на западащите дребни величия, Валентина съвсем физически почувства как гърлото ù се отпушва, доскоро задръстено от вдишван с месеци тавански прах.

Сега живееха под наем в полите на Витоша и градът се разстилаше под тях, подобен на макет върху проектантска маса, уютен, безопасен и почти красив.

Момчето навърши четири години, ала продължи да мълчи. Нещо повече – рядко показваше, че разбира какво му се говори.

– Докторите ми казват, че всичко му е наред, но защо тогава не приказва? Нищо не чувам от него, освен хленч или рев. Застане така, че да напомни какво желае, и стои като пукал, докато не получи исканото. И знаеш ли колко е упорит! Едно е хубаво, бързо свикна с гърнето... Но пък е толкова лаком! Виж го! – оплакваше се майка му на хазайката, която за щастие работеше в родилен дом. – Само знае да яде, да спи и да обикаля стаята като гламав. Книжките с картинки не го интересуват, играчките... докато не ги потурчи. Всичко чупи, което може да бъде счупено. Все едно ги купувам вече на парчета... – редеше горчивината си младата жена, рано състарена от вдовството си и последвалите преживелици, довели я до стая в селска къща. Вярно, строена за луксозна вила. Вярно, с чуден изглед и просторен двор. Но все пак не е апартамент с удобства. Е, слава Богу, има добри хора...

Хазайката бе връстница на наемателката си. Казваше се Джери Янелска, макар да не криеше, че малкото ù име по паспорт е Гюргя. Тя слушаше вайкането на Валентина и хвърляше укоряващ зелен поглед към малкия, който при нейното появяване неизменно се свиваше под масата в ъгъла. От всички лели и какички само нея той зачиташе по този странен начин. Седеше тих като мишка и святкаше с очички изпод ресните на покривката.

Посещенията, уж за да прибере наема, завършваха с това, че елегантната Джери, която обичаше да експериментира с грим, прически и тоалети, обикновено вземаше само част от парите, а за сметка на това винаги носеше армагани – било екзотични плодове, смядовски подкови, грамофонни плочи на Бийтълс, модни списания – не само мисленото за гедерманско „Прамо“, но и западни, – както и други подаръци, сред които и различни чешити плат. От тях младата вдовица шиеше рокли и други парцалки за познати на сестра Янелска, като после винаги се изумяваше колко щедро възнаграждаваха труда ù капризните и превзети дамички. Още повече, подхвърляше ù хазайката, че известни суми от заплащането отивали в сметка на наема, за ток, за майстора, дето поправи преди месец комина и оградата, за кюмурджията, за баба Герга комшийката, която държеше крава и която комай също имаше някаква стойност в очите на малкия Иванчо...

– Вземане-даване с паралии имам, Валентинче – обясняваше Янелска. – Това е страничната екстра да си съпруга на млад хирург в правителствена болница, а смея да твърдя, че той е от най-добрите специалисти по АГ в страната. Положението му създава интересна среда за общуване... Не ги мисли – дават ли, прибирай! Пък и работата ти го заслужава. Къде другаде ще намерят такива златни ръце като твоите, а? Ами ти – обърна се внезапно към Иванчо, – няма ли да се разбърбориш вече, калпазанчо?

– Не шъм калпажаншо – избуча момченцето с гърлено-дрезгав глас.

Мама Валентина припадна от изненада.

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

В ранни зори Радослав се застяга за път. Имаше цял ден ходене на север, до брега на морето, където се беше усамотил старият шаман на племето. Държа се много мило към Мава и Пава, но остана непреклонен.

– Оставате тук, за да ме замествате, сладурчета – рече им с усмивка.

В Селото важеше принципът на възрастовото старшинство, ала Дичо не се съмняваше, че „змейската“ му воля ще бъде изпълнена и докато го няма, Мава и Пава ще се окажат „най-старите“ в племето. Не се опасяваше, че момичетата нещо ще сгафят. Фаморите наистина умееха да се погаждат помежду си. Така например Радослав никога не беше забелязвал по-стари да се карат пред по-млади, а младите, въпреки немирния си нрав, също избягваха разправии пред по-възрастните. Ако се случеше кавга, дори най-буйните предпочитаха да повикат някой по-възрастен за съдия, отколкото да стигнат до юмручен бой. Кой ги знае как успяваха да се владеят. Може би просто им липсваше същинска злоба? Или като животните инстинктивно реагираха на приеманата от противника покорна поза и агресивността им блокираше? Водени пак от инстинкт, реагираха и на авторитетната осанка на възрастните и старейшините. На посредническото решение кой е прав, кой е крив се подчиняваха безпрекословно. И, най-простодушно, забравяха спречкването тутакси щом „съдът“ приключеше.

По неясен за Радослав начин старейшините се избираха от трите селски „съсловия“. Първата категория бяха семейните. Брачните съжителства рядко се ограничаваха до двойки, най-често представляваха групи от двама-трима мъже и три-четири жени. Ергените, които понякога образуваха нетрайни двойки, тройки и квартети, имаха само един водач, който носеше титлата Домакин на Самотната къща. Подрастващите спазваха нарежданията на най-авторитетния в очите им юноша, съответно девойка. Младите и децата бяха глезени от цялото племе, но не чак всичко им се позволяваше, те се подчиняваха на някакви незнайни табута, едното от които, за изненада на Дичо, беше да не се доближават до „змея“. Мава и Пава много мъгляво му обясниха смисъла на тази забрана и той се примири, без да е разбрал с какво би могъл да навреди на „съдбата на малчовците“. Избягваха да се мяркат пред младия мъж и фаморките в напреднала бременност. Така че Закрилникът на Селото гледаше отдалеч играещите хлапета, които живееха в отделни колиби под общия Покрив на Селото. От семейните жилища често долитаха звуци, издаващи присъствието на съвсем малки, непроходили дечица – тях змеят не трябваше да зърва дори. Радослав престана да любопитства, но не спря да се чуди на тези обичаи. Отначало ги мислеше за религиозни правила, но освен черепите на починалите нямаше никакви други идоли, нито пък редовно изпълнявани култови обреди. В ясно време с песни посрещаха и изпращаха слънцето Райко – и толкоз.

Добре че същите тези обичаи не му налагаха на практика никакви ограничения. Номинално той играеше ролята и на върховен арбитър при разногласие сред старейшините, но досега, слава на слънцата, не му се беше налагало да посредничи. Ако се случеше нещо такова, надяваше се, че неговите „съпруги“ ще му помогнат. Ето и сега той имаше пълното право да остави момичетата да го „заместват“, без това да е в разрез с традициите. Нямаше нужда и да дава обяснения за постъпките и решенията си.

Въпреки това Дичо посвети момичетата в целта на пътуването си и едва тогава те спряха да го гледат жално. Като че ли даже останаха доволни от решението му да се сдобри с магьосника.

Тръгна рано, още преди Селото да се е пробудило. Между колибите щъкаха само чудноватите двукраки гущерчета, които заради късата си перушина напомняха на зъбати кокошки. Трудно бе да се каже дали са питомни, защото фаморите май не отглеждаха нарочно животни, а суетливите и шумни създания се мотаеха от гората в селото и обратно когато им скимне. Най-голямата полза от тях беше, че забавляваха децата и пощеха козинката им с тънките си човкообразни муцунки, а когато се сбиеха заради нещо, врявата от боричкането им караше възрастните да се превиват

от смях.

В просветляващото небе с теменужен оттенък гаснеха по-слабите звезди, пурпурни тонове се плъзгаха по размазаните от висок вятър облаци. Над източните хребети висеше бледо оранжево зарево. В средата на тази малка зора Янкул вече подаваше горното резенче от червения си диск. В самата Гора бе тихо. Дървета, храсталаци и увивни растения искряха през тънка мъгла с бели кристалчета скреж. Светлината на Малкото слънце придаваше мрачен вид на околностите.

При завоя на пътеката Радослав се обърна назад. Контурите на Покрива и колибите под него напомняха на чудновата гъба с множество тумбести крачета. Плетената оградата приличаше на кошница. Ивици сплъстена мъгла пълзяха покрай нея и спящите домове. Забулваха в пухкави дифузни харманчета светлина и фенерите, държани от двете фаморски девойки.

Студеният въздух изгъделичка ноздрите на Радослав и той кихна. После вдигна ръка и сърцето му се стопли, когато Мава и Пава му помахаха в отговор. Дори подскочи, за да ги позабавлява, и прешироко се усмихна: „Чао, бъдете здрави, скоро се връщам!“

Щом навлезе в гъстото на Гората, стаените там късове нощ го докоснаха с мразовити длани. Дичо зиморничаво се уви в наметалото, стъкмено светкавично още докато закусваше. Имаше вид на мексиканско пончо, за каквото само бе чел в романите на Майн Рид, и бе изплетено от фини растителни нишки с пухкав тревен мъх за подплата.

Той отново хвърли поглед през рамо, но Селото вече не се виждаше, сенките попиваха искриците светлина, пръскана от фенерите. Радослав разклати своя, който в мъглата образуваше топложълт призрачен балон около себе си. Надяваше се, че фаморките ще го видят и приемат за още едно обещаващо завръщане довиждане...

Понечи да продължи... и игла страх го прониза съвсем внезапно, кожата на Верена настръхна и Дичо се вцепени на място. Мълниеносно стисна юмрук върху дръжката на витяшкия нож!... Усещането се разсейваше заедно с издишваната пара от зиналата му уста. Не, не беше интуитивен сигнал за непосредствена опасност.

Беше... някакво *предчувствие.* Откакто носеше змейски люспи, често го сполитаха неразбираеми вътрешни импулси. Постепенно започна да разбира едни, други оставаха загадъчни. Проявяваха се под формата на внезапни желания и щом се опиташе да ги анализира с човешкото си съзнание, те сякаш губеха причината си, лишаваха се от своята убедителност, но оставаха властни като силен сърбеж.

Сега той неистово искаше да се върне.

Нещо му говореше: „Остани, не ги оставяй без надзор!“ В същото време вътрешният глас неясно замърмори за капризи и мързел... Радослав взе да тъпче неспокойно на място. С всяка секунда подтикът му изглеждаше все по-глупав и лишен от смисъл.

Въпреки това се върна – почти на бегом.

Пава и Мава още стояха пред Оградата с ловните си копия и плетените фенери.

Наметна ги през раменете с пешовете на пончото. Чудеше се какво да им обяснява.

Фаморките се притиснаха към разгорещеното тяло на своя господар, заровиха лица под мишниците му и също останаха безмълвни. Дичо чувстваше с ребрата си диханието им.

– Ъръ... Докато ме няма в Селото... нека никой не излиза в гората. И поставете пазачи. Нека ги има и през деня!

Поколеба се. Дали не трябваше да се откаже? Би могъл да изпрати неколцина опитни ловци да помолят шамана да се върне... Не, прекалено господарско, дявол да го вземе. По-добре лично.

Но защо, защо толкова се боеше да оставя племето... без защита? Хайде холан! Живели са десетки години и без недоучил машинен инженер, ВРИД дракон-закрилник! Чу се да казва на български:

– Исках да ви кажа, съкровища... че... сте много мили. Страшно ви благодаря. Обичам ви.

В един глас фаморките изгъгниха със залепени носове в хълбоците му:

– И ние те обичаме, Раасуау.

Той стисна за кратко раменете им и горещо увери момичетата:

– Ще се върна много скоро! Много!

Този път не се обърна, докато широко крачеше по пътеката. Но бе сигурен – те махаха подире му дълго. Много дълго.

„Виждам ги за последен път" – помисли си и му се дощя да извика в протест срещу ирационалното зловещо предчувствие, стегнало в обръч гръдния му кош.

Вместо това ускори крачка.

* * *

Приблизително два часа след Янкул източното небе пламна в златисто и скоро над далечните планини изгря Голямото слънце. Лъчите му окончателно прогониха следите скреж, запълниха със светлина долчинките и притиснаха тъмнината в капан, изтиквайки я в най-глухите горски дебри. Остана прохладно, но силата на Райко премахна вцепенението на насекомите, промени цвета на небето и издигна в простора му птици. Междините в облаците станаха по-широки, синкава резеда сякаш повдигна небосвода като кулиса, по която угаснаха звездите и избледняха сърповете на луните.

Денят разведри и омърлушения Радослав. Той забрави за лошите поличби – и своето връщане назад, и ирационалните страхове за племето. Изправи гръб, завървя по-бодро.

Гората се пълнеше с ухания и гласове на живи същества. Все по-често младият мъж прекосяваше полянки, над които бръмчаха облаци от мушици. Откритото пространство, където почти цареше припек, повишаваше настроението на пътника. Той се отърси от сенките в себе си и се усмихна щастливо на слънцата.

Райко сияеше по-ярко от най-светлия ден в родната му реалност. Червен и не толкова ревнив към преките погледи, Янкул присъстваше колкото да внася допълнителен колорит в окраската на облаците, да очертава втори бледи сенки и да омекотява недокоснатите от лъчите на големия си брат места.

Към Райко-пладне Дичо седна да похапне. В кошницата, освен обилна закуска, имаше малка китка нощни цветя. Усмихна се. После бръкна и почна да вади една по една гозбите, всяка поставена в отделна изящна кесийка от хрупкави ядливи филизи. Фаморската кухня, освен че му се услаждаше (за миг той сведе очи към корема си, намръщи се и изтласка видяното от съзнанието си), му допадаше и с изисканията си вид. Храната следваше някакъв традиционен, монотонно преливащ се ритъм от изцяло вегетарианска към чисто месна и обратно към растителна, с периоди на строго суровоядство. Всичко ядивно, което можеше да се сплете, фаморите сплитаха в същински произведения на изкуството, а сетне го варяха или опичаха. Въпреки обработката, ястието продължаваше да изглежда като чудновато оригами и чак не ти се вярваше, че е предназначено да се излапа на една хапка...

...Денят не помръкна видимо след залеза на червеното слънце. Златно-белият Небесен събрат също тръгна към заник и ликът му стана по-портокалов и мек.

Радослав бе уморен, но подушваната близост на морето му придаваше сили. Драконовата кожа също го крепеше. Без нея не би могъл толкова лесно да извърши прехода. Според собствената му преценка, зад гърба си остави около петдесет километра.

Хич не е зле за една целодневна разходка, похвали се Дичо.

Въпреки шкембето, обади се вътрешното му дяволче и той се намръщи. Като че укорът го накара да закрачи още по-широко. Даже по едно време премина на лек тръс. След толкова много ходене бягането се оказа ободряващо упражнение. Естествено, заключи наум пътникът-бегач, тичането разнообразява натоварените мускули...

Гората ставаше все по-рядка, разкъсваше се на отделни дъбрави, появиха се иглолистни дървета и ниски бодливи храсталаци, пътеката криволичеше между каменисти хълмове, зареди ха се дюни с перчеми от растителност, подобна на тръстика.

Все по-близо до края на пътя си, Радослав размишляваше за срещата с шамана. Даже не толкова за това какво щеше да му каже, а какво би последвало завръщането на магьосника в Селото. Не се съмняваше, че ще убеди стареца.

Трябваше да си признае, че ролята на шамана в живота на фаморите навярно е повече от декоративна. Беше сбъркал, когато се скара с него. От откъслечни реплики бе узнал, че магьосникът правел заклинания срещу болести, освен че сочел на племето откъде да се наберат ягоди, точно на кой дивеч му е време да умре... и всякакви други работи, за които Дичо не си правеше илюзии, че би се справил. Но при все опасението, че ще разстрои нормалното съществуване на Селото, той много по-остро се нуждаеше да се отърве от „задълженията“ си на „змей“.

„Ето, казах си го – Радослав чак забави крачка. – Просто трябва да си вървя. Искам да си вървя. Чакат ме другаде...“

Поклати глава. Защо ли му бе толкова трудно да си признае, че отдавна е време да се сбогува с племето. В крайна сметка търсеше страната на змейовете, а не кариера на туземен полубог.

...Когато преди около два или малко повече месеца се озова в този свят, Дичо още се намираше под впечатлението от невероятното си футуристично пътешествие. Рязката смяна на обстановката го дезориентира. След изпадането от Прохода, той веднага усети промяна в атмосферното налягане. Въздухът тук бе малко по-гъст. Порази го небето – по-инакво синьо на цвят, а близо до хоризонта – бледозеленикаво като неузряла ябълка. Зърна и грамадната прозирнолилава луна. Зарадва се невероятно.

Беше я помислил за Аналога на Земята в тази реалност.

Ала после се показаха и другите спътници на планетата, на която бе попаднал. И осъзна какво се е случило.

Понеже наблюдаваното не се връзваше с твърденията на Верена, че Долната земя всъщност е Луната, движението на луните по небето го накара да приеме, че се намира на повърхността на централното тяло на системата, което на свой ред кръжи около Голямото слънце. Това го хвърли в моментно униние.

Унинието се засили и се превърна в отчаяние, когато слънцата залязоха и стана студено... много студено. Не искаше да си припомня как преживя безкрайните мразовити и тъмни часове, покатерил се на дърво, за да се отърве от нощните хищници, които му се привидяха като саблезъби вълци със светещи зелени очи. Отряд ловци го свали от клоните – беше почти вкочанен. Фаморите го заведоха в Селото и...

Е, може би в голямото му пътуване тази пауза бе необходима. Наистина се нуждаеше от подобна неочаквана почивка. Преживяното в отвъдната България трябваше да поулегне в паметта, да бъде прието като случило се. Искаше да го осмисли, макар че за пълното вграждане на всички онези събития в отминалата част от неговата съдба сигурно би му трябвало времето на целия живот. Вероятно до дълбока старост щеше да си задава въпроси, на които нямаше как да получи отговор:

Спряна ли е достатъчно бързо войната в тунелните градове? Оздравял ли е Пресиян? Ами как е селенитката Ерма-Фиона? Бунтовникът Лях? Какво обяснение е получил младият княз? А онези хлапета с хвъркоциклета?...

И по-важните:

Щяха ли някога *те* да се съберат, без да се крият? И... няма ли да стане *с него* нещо *подобно*...?

Наум често приказваше с Верена, представяйки си, че вече са се намерили отново (самата среща просто се боеше да си я въобразява, само примираше от очакването), и в безкрайни мислени монолози ѝ разказваше, разказваше... Разсъждаваше за видяното в алтернативния Всемир, приканваше милата си приятелка към някакви планове във връзка с осъщественото му пътешествие, предполагаше какво би му отговорила тя, къде би възразила, с кое биха били на едно мнение...

Колко имаха да си кажат!... Сто години не биха им стигнали... Както с инспектора...

* * *

Дичо излезе на брега на залива внезапно.

Платото свършваше с отвесни скали надолу към пясъчна долина с огладени морени. По камъните гниеха купища водорасли, пъстрееха раковини, множество птици и други летящи създания кацаха, излитаха и се рееха над настъпващия морски прибой. Въпреки че вятърът духаше откъм гърба, навярно в морето – или океана – имаше топло течение, дъх на сол и йод насищаше въздуха. И още нещо присъстваше почти осезаемо – дълбокият пулс на тъмните води. По скали и пясък сред хвъркатите подскачаха и някакви дългоопашати дребни животни, очевидно безкрили. Радослав се огледа. Изгряваше Малката луна и гонеше водите на прилива.

Той надникна надолу и плъзна поглед по скалните стени на залива.

Изобилието от луни, тяхната масивност и орбитална близост вероятно бяха причина за много високи приливи. И действително, следи от водна ерозия по отвесната тераса потвърждаваха това. В най-горната си точка нивото на морето тук стигаше двайсетина метра над пясъчната ивица в подножието на скалите. Бе толкова различно от познатото му Черно море, а може би и от всички човешки морета.

Радослав присви очи към хоризонта. Там, в зеленикава мараня, мъглееше ивица суша. Той различи няколко вулканични конуса, повечето димящи. На северозапад сушата свършваше, но кълбяща се купеста облачна шапка сочеше едва видим в далечината остров. Дичо завъртя глава наляво, после надясно. Някъде тук се беше заселил магьосникът. Но къде точно?

Предпазливо, с опасение и прихладняване в стомаха, той пристъпи до самия ръб на платото и за по-сигурно клекна. Зае се внимателно да изучава ръба-бряг на залива. Отляво, докъдето можеше да различи подробности, не съзря колиба или нещо подобно. Прегледа и бреговете отдясно. Нищо.

Вглеждаше се пак и пак, до болка, но и след час нямаше никакви признаци за жилище. Започна да се отчайва. А и по дяволите, ако скоро не намереше шамана, трябваше да се погрижи за подслон за зимно студената нощ...

Морето настъпваше към стените на платото – брегът долу скоро щеше да стане дъно на залива. И тогава Радослав случайно обърна внимание на точка, която се движеше, но като че по-различно от птиците, продължаващи да търсят храна пред приближдащото море.

Затвори очи и се съсредоточи да изчисти главата си от човешки мисли.

Сетне пак *погледна*.

Да. Наистина приличаше на фамор. Вероятно с кошница на гърба. Без да бърза, нищожната фигурка пъплеше към терасата. В близост до нея летящите създания подхвръкваха и кацаха, щом ги отмине.

Дичо прецени височината на Райко над морския хоризонт, сетне проследи посоката на движение на предполагаемия магьосник и се надигна. Раздвижи схванати

крака. Хлопна се по бедрата.

– Хайде – рече си. – Още четири-пет километра... или пет-шест. Колко му е!

Тръгна покрай ръба с палци под ремъците на раницата, като си свирукаше нещо оптимистично. Бе доволен, че има съвсем реални изгледи да се прибере в Селото утре вечер... Тц. Старчето сигурно ще го забави.

Пфу!

* * *

В колибата на шамана Радослав нахълта вече по тъмно.

Жилището се бе приютило в началото на дере, което ставаше по-дълбоко и като пукнатина цепеше склона на платото. По дъното на оврага можеше да се стигне непосредствено до морето и вълните му сега се разбиваха в края на клисурата. Мястото беше добре закътано и само светлината от огъня издаде къде е къщурката. Без малко щеше да подмине дерето, но мирис на печена риба го накара да се върне назад, както се беше засилил...

Преди да отметне вратата-рогозка, Дичо се обади и повика шамана по име:

– Муро! Раасуау тук! – и прегърбен, влезе в колибата, като на входа закачи с раницата си стряхата.

Разтърси цялата плетена в храсталака къщурка. По фаморски обичай шаманът бе я направил почти от нищо – тоест от суха трева, усукана в подобие на въжета и изтъкана в здрава конструкция.

Понякога Радослав съвсем сериозно се питаше дали фаморската раса не носи в себе си силни паешки гени.

В къщичката гореше огнище от глина и с комин, което поизненада Радослав, понеже в Селото никой не строеше подобни неща.

Шаманът недружелюбно светна с очи към нечакания гост. Седеше между извитата стена на жилището си и огнището, което въпреки комина попушваше, затова и лицето на стареца се видя през насълзения поглед на Дичо като муцуна на пресърдит горски дух с демоничен произход.

Радослав се закашля и приседна, за да се отърве от слоя дим, събрал се под купола на колибата. Протегна измръзнали ръце към огъня, но от топлината го побиха тръпки. Вън вече се виеше безпокоена от вятъра мъгла от скреж.

– Уф... – потрепери Радослав и се освободи от раницата.

Магьосникът хвърли недоядена риба обратно в плетена купичка и враждебно настръхна.

– Здрасти – глупаво му рече Дичо и се потупа по раменете, пъдейки остатъците студ.

Старецът нещо измърмори.

– Дошъл съм... – внимателно занарежда фаморски думи Радослав. Ах, как му липсваше Мава! – Искам ти върнеш тебе в Селото. Поднасям... моя вина... прошка. Не направих добре. Дай мене твоя прошка и ела в Селото. Фаморите радват се на това... – поколеба се, но реши, че толкоз е достатъчно. – Е?

– Затова ли идваш? – изръмжа шаманът.

Не личеше да е изненадан, доволен, или нещо такова. Оставаше сърдит и недоверчив.

– Да.

– За двамата ни няма място в селото! Ти си лъжец! Ти си...

Последвалата дума наостри ушите на Радослав:

– Какво? Ъъъ... след лъжец, какво каза?

– Настъпил си си ушите?

– Да, седя върху тях. Повтори! Моля.

– Атълан.

Дичо измига. Много приличаше на една изтървана от Разказвача дума.

– Какво значи това?

Шаманът изфуча.

– Лъжец!

– „Лъжец“ ли значи?

– Не! Лъжец си е лъжец, атълан‌ът е по-лошо!

– Аха... Ще се обиждаме. Ми, хубаво. Мнението ти за мен не ме вълнува, Муро-мурдаре!

– Не разбирам какво говориш не разбирам!

Радослав се ухили невесело и повтори на фаморски:

– Ти не добър към мен, това е... – махна пренебрежително с ръка, за да изкаже „все едно“. – Трябва връщане в Село. Ти! Аз ще си тръгна после.

Магьосникът го зяпаше с недоверие.

– Да. Ти върнеш тебе, аз... лява ръка дни... отивам вън от Село. Съгласен?

Шаманът осмисляше чутото.

– Ти си лъжец си.

Неканеният гостенин предпазливо се облегна на стената зад себе си. Възрази, подчертавайки несъгласието си с отхвърлящо движение на китките, като се постара да не ръкомаха рязко:

– Първо, това не е истина. Второ, аз трябва да си вървя. Защото отивам при шарканите. При тях вървя отдавна, но не мога да стигна.

Този път шаманът измига.

– Ти? Атълан? Търсиш змейове търсиш?

– Да.

– Ти си лъжец – неубедително повтори шаманът.

Лъжецът въздъхна.

– Ела си в Селото и ще видиме дали ще излъжа... Пък и какво толкова съм излъгал, мама му стара?!

– Не разбирам... – шаманът сам се прекъсна, млъкна и придоби замислен вид.

Дичо почака, почака и реши, че може да запълни паузата с нещо практично. Разопакова остатъците храна. Магьосникът продължаваше да мълчи и мисли. От време на време блясваше с едно око изпод вежди към „атълана“.

Радослав се наяде и му омръзна да чака. Обади се колкото да не задреме:

– Какво ще кажеш?

Муро първо разръчка жаравата с прът, а после заяви:

– Ще кажа на племето, че ни излъга, че си змей ни излъга ще кажа!

– Уф... А ще се върнеш ли?

Пауза.

– Фаморите ли ме искат?

Старецът навярно не си даваше сметка колко е прозрачен... простодушен. И дори... достолепен в простодушието си. Неволно Дичо изпита уважение към него. Пък е и смел – пусна го в жилището си, без да покаже страх. Ами ако бях дошъл да го убия?...

Отвърна пределно искрено, надявайки се старецът да усети това:

– Не са ми казали, но навярно ще се зарадват.

Беше убеден, че Муро е повярвал на произнесените думи. Обаче първо отново последва сумтене.

– Добре – рече шаманът накрая. – Ще се завърна. Но ти ще си тръгнеш, както обеща, ще си тръгнеш! – повиши тон и посочи събеседника с дълъг крив пръст.

Дичо кимна.

– Така да бъде.

Муро зачопли изоставената заради говоренето и мисленето вечеря. Радослав го наблюдаваше. Изведнъж му се видя нетърпимо да остава в спомена на стария фамор като лъжезмей.

– Шамане...

– Още ли имаш какво да казваш да казваш?

– Да, имам. Не съм ви лъгал, че съм змей. Фаморите сами ме нарекоха шаркан.

– А ти не отрече – Муро лапна голям къс месо и задъвка. Показваше пълно равнодушие към оправданията на човека.

– Отричах. Но тогава още хич не знаех езика. Освен това – Дичо оголи ръка, – кожата е истинска! И най-важното... не съм сторил никому зло. Добре, добре, не съм обяснил, че съм човек със змейска кожа. Но така или иначе нямаше да ми повярват. Обаче никаква друга злина...

Муро изчовърка от зъбите си дълга рибя кост и забеляза сухо:

– Освен че ме прогони, мен пропъди.

– Кха... Да. Прав си. Но сега поправям грешката. О'кей?

Шаманът за първи път го погледна право в очите.

– А защо грешката направи? Какво търсеше при нас търсеше? Храна? Жени? Да си най-възрастен?

Последното означаваше „власт".

Май беше безсмислено да обяснява. Но и не успяваше да се примири, да вдигне ръце и да се задоволи с постигнатия минимум.

– Повтарям ти пак: търсех змейовете – натърти Радослав. – Идвам от толкова далеч, че никога няма да си го представиш. И се случи да попадна при вас. Фаморите от Селото се зарадваха да имат свой Змей... и затова сигурно не упорствах толкова да отричам, когато се научих да говоря с вас. Не исках... да ви обиждам и разочаровам, че не съм това, което искате да съм. Разбра ли?

Шаманът отново потъна в мисли, но този път придружи това с шепа дребни сурови ядки. И когато в един момент протегна няколко от тях на Дичо, стана ясно, че е стигнал до благоприятни за лъжльото изводи:

– Само това извинява те извинява, Раасуау-атълан. Но... – намръщи се и присви набръчкани устни – атъланите са зли, зли са! Може да си другоякъв атълан, но аз не ти вярвам. Още не.

Ядката се оказа не по-малко корава от изреченото накрая.

– И какво да направя?

– Когато си тръгнеш, тогава знам ще знам, че може да има и не-лоши атълани да има.

– Хм... а ти срещал ли си... други атълани? Освен мен?

– Не. Чувал съм за тях и знам, че са лошо нещо!

Без да има сериозно основание в крайна сметка, Дичо се възмути.

– Значи, без да си виждал атълани, реши, че и аз съм такъв. Ашколсун бре, байно! И ги знаеш от чужди уста, че са лоши. Не е нещо, което знаеш сам!

– Чул съм го от уста на Пътник-Разказвач съм го чул! А те не са лъжци не са! Лъжлив Разказвач престава да чува Шепота на Предците да чува! Умът му отслабва и изпуща знанията изпуща като зле оплетена стомна! – Ненадейно суровият глас на шамана, който караше гостенина да се свива като от шамари, омекна. – Ти си като дете, Раасуау, разбирам сега го разбирам. И ти прощавам на теб прощавам. Но трябва да си вървиш по пътя да си вървиш! Още сега! Още веднага! Аз сам ще се върна да се грижа за Селото ще се върна.

Радослав си помисли за Мава и Пава. Навярно за това е било предчувствието...

– Искаш да се махна на часа?

– Щом Янкула се събуди, да, така искам!

Дичо реши, че е отстъпил прекалено. То бива, бива вина, престъпление и наказание, ама шаманът си е жив талибан с тая си непреклонност! Мъжът изправи гръб.

– Сутринта тръгваме обратно – рече той твърдо. – И аз ще си тръгна после... или поне ще обсъдим въпроса по пътя, става ли?

Мрачно, малко неочаквано и очевидно против желанието си, шаманът отвърна:

– Да. Добре.

– Още нещо. Би ли ме упътил накъде да вървя? За да намеря шарканите?

– Загърбваш Изда Стож ще загърбиш и малко към залеза се отклонявай. До друм на Странници ще стигнеш ще стигнеш и само по него – права ти пътека! Дано не се видим повече не се видим!

Радослав се сдържа да не покаже яда и огорчението си.

– Става. Въпросът е уреден.

– Тогава да спим. А ти преди това се срамувай от постъпката си се срамувай!

► Земя, светът на хората, минало време:

Един ден Янелска обяви, че заедно с мъжа си заминават за Дания, а после може би ще се уредят за далаверата покрай посолството ни в Либия:

– Стефан ще специализира козметичен профил. У нас в България акушерите хал хабер си нямат колко важно е родила жена да продължи да бъде хубава! Разбира се, че пак ще е за големците, поне за по-ошлайфаните сред всичките простаци... Ти за нищо не се притеснявай и наглеждай къщата. Забрави думата „наем“! – Джери повелително махна с ръка към Валентина да замълчи.

Вилата принадлежеше на съпруга ù. Невероятното съвпадение се състоеше в това, че преди четири години същият хирург бе израждал Валентина, а Джери му бе асистираща сестра и сега без куртоазна скромност заявяваше, че мъжът ù е майстор-виртуоз на цезаревото сечение. Тогавашният му престой в майчин дом бе щастлива случайност, хирургът остана на щат в същата болница кратко време. Дължеше този епизод в практиката си на зле използвани връзки и интриги в неговите среди, уж все за бъдещото професионално развитие.

Честно казано, Валентина смътно си спомняше сестра Янелска, макар че винаги обръщаше внимание на красиви лица и перфектно сложени женски фигури. Може би защото различните прически силно променяха сестрата. Напоследък тя се беше спряла на един фасон, който по-късно Валентина видя у младата французойка Мирей Матьо.

Изобщо, Янелска постепенно се бе превърнала в добрата фея за Валентина, един нахакан и самоуверен ангел-пазител – въпреки че поведението и излъчването на този ангел най-често предизвикваше асоциации с валкирия. Ала със самотната майка и с нейното чудато дете хазайката се държеше доста по-мило, отколкото с другите хора, освен със съпруга си. Валентина смяташе всичко това за неприлично голям късмет. Някак ù се струваше, че подобни нанизи от съвпадения граничат със същински чудеса. А после си казваше наум:

„Ами да, защо да няма и добри съвпадения, нима всичко трябва да е от кофти по-кофти?!“

– Ние със Стефан скоро ще ринем мангизите с лопата! – отвърна хазайката, когато Валентина все пак измънка нещо относно неудобство и че би могла да внася сумата в ДСК, понеже е редно... – Гледай си клиентките! – енергично добави Джери.

Тя продължаваше да работи заедно с мъжа си. Подчертаваше, че медицината е нейната стихия. А веднъж изтърси нещо в смисъл, че почти всеки вещ в убиване-

то е и потенциално добър лечител. Валентина само премига, но не обърна особено внимание на тези думи, отдаде ги на екстравагантността на Янелска. И не забеляза колко внимателно и продължително малкият Иван изгледа сестрата при произнасянето на тази реплика.

– Ами... какво друго да правя, Джери. Много идеи ми дават списанията, които ми носиш.

– И пак ще ти нося. А после ще ти ги пращам с колети. Така че ший каквото поискат онези джофри, бъди смела! Докато успяваш да им угодиш, ще те обожават. Ала не се пазари с тях. Покажи им достойнство. Спокойно, подковала съм ги – мизерни суми няма да смеят да предлагат...

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Против очакванията на Радослав обратният път не се оказа изпълнен с препирни и пазарлъци кога точно самозванецът да напусне Селото.

И друго опасение не се потвърди – шаманът вървеше също толкова бързо, колкото и той. Комай фаморите наистина бяха по-издръжливи от обикновени хора. А може би магьосникът прибягваше до вълшебните си умения, защото на всеки два-три часа спираше за почивка. Сядаше за няколко минути на земята, затваряше очи и поклащайки се назад-напред, бърбореше нещо под носа си.

Подир което продължаваха със същото скоростно темпо.

По пладне се разположиха за по-продължителен отдих пред същинската Гора. Оставаха им двайсет и пет – трийсет километра (според Муро – „един фамор, две ръце и два пръста“ *връсти*) до обиталището на племето. Дичо се просна на туфа трева и почти задряма. Магьосникът обикаляше наоколо и ровичкаше коренчета. Примлясваше от задоволство, когато откриваше нещо явно особено стойностно.

Слънцата продължаваха ленивия си бяг в резедаво-сините небеса, които призори обикновено изглеждаха теменужени. Чак привечер те щяха да придобият обичайния за Радослав син цвят. Почувствал, че се унася по-дълбоко, Дичо с нежелание седна. Огледа се и подвикна на шамана да потеглят. Отговорът бе нелюбезен и в смисъл да почака малко.

Радослав зачопли дребни белезникави цветчета сред тревата. От Мава и Пава знаеше, че когато стане по-топло, щяло да има множество красиви цветя, повече плодове и животни, тревите щели да станат сочни и тогава щял да дойде празникът на Първото безмрачие. Той леко прие твърдението на Пава, че сезоните се сменят само поради движението на слънцата в небето и никъде по целия свят не съществувало такова място, където да настъпва нощ за половин година. Вярно, имало земи, над които Райко и Янкул обикаляли ниско-ниско, докосвайки хоризонта и дори понякога се скривали за кратко под линията му, но самата девойка не познаваше никой, който да е ходил дотам.

„Така казват Странниците“ – обясняваше тя с безразличие, а той си направи извода, че оста на въртене на Кашеп е на практика перпендикулярна на орбиталната ѝ равнина около Райко. Следователно, сезоните тук наистина зависеха само от видимото движение на слънцата...

Замисли се. Имаше много неща, които му се виждаха интригуващи и които бяха свързани с календара и по-специално с луните. Фаморите обръщаха голямо внимание на фазите им. Наричаха периода от едно пълнолуние на Ишчел до следващото с думичката „нзе“ или „четвърт луновът“. Този свой „месец“ Нзе те разделяха на двайсет и три. Полученият отрязък време, кръстен доста директно „спя-неспя“, за изненада на Дичо или съвпадаше с „отвъдното“ земно денонощие, или бе много

близко до него като продължителност. Във всеки случай не можеше да усети голяма разлика, а и биоритмите му не протестираха, че в рамките на три местни „сола“ той, заедно с племето, си ляга да спи и става четири пъти. Райковото денонощие, например, траеше повече от трийсет часа. Също толкова време траеше и цикълът на червения Янкул.

Това, което смущаваше Радослав, беше че логиката изисква животът тук да се подчинява на естествената смяна на деня и нощта, местните организми би трябвало да са приспособени към задавания от светилата ритъм. И някои наистина бяха – гигаглиганът, например. Това страшилище спеше в тъмните часове и сновеше из гората денем. И, любопитно, в племето битуваше твърдото убеждение, очевидно основаващо се на опит, а не на суеверие, че подобните на огромната свиня „янкулови“ животни изобщо не спят през светлия безнощен сезон...

Да, обаче фаморите, а според твърдението на Пава и всички останали „говорещи народи“, предпочитали „неестествен“ цикъл от осем-девет часа почивка и шестнайсет-петнайсет будуване... Какво ли значеше това? Близко до акъла бе само допускането, че фаморите може би произхождат от същинската Земя, светът, в който се бе родил Радослав. Преди време – ох, сякаш безкрайно отдавна! – Верена се опитваше да му обяснява, че и Земята, и Кашеп са нещо като едно цяло, което по различен начин присъства в реалностните слоеве на Всемира... Мило драконче...

Радослав унило разглеждаше цветчетата и изведнъж му хрумна да набере две букетчета за момичетата – да ги зарадва. Чак сам се поразведри от идеята.

Ала протегнатата му ръка спря насред движение.

В главата, сърцето, в цялото му същество внезапно и рязко зина някаква празнина. Не бе чул някакъв различен от околните природни шумове звук, не беше и усещане от вида на загадъчните интуитивни прозрения.

Сякаш току бе надникнал в прясно изкопан, още празен гроб.

Дишането му спря като от астматичен пристъп.

Той скочи на крака... и в следващия миг вече се търкаляше полувъзнак на земята. Изобщо не можеше да разбере кога е залитнал, кога паднал. Общо отмаляване, сякаш изведнъж рязко се бе понижило кръвното му налягане. Той се прекатури замаян по очи и се заизправя, като за малко остана на четири крака, дишайки мъчително.

Шаманът стоеше като пън и сякаш се прислушваше към нещо, обърнат в посока към...

...Селото!

Радослав му кресна почти грубо да зареже тъпите си занимания и да тръгва, а сам, борейки се припряно с презрамките на раницата, тромаво се затича по пътеката, водеща към гората.

Старецът запуфтя след него, Дичо го изчака, потропвайки с крак.

Сред дърветата навлязоха с бърза крачка, като Радослав често подтичваше, изпотен не толкова от умора, колкото от онзи злокобен повей, за който не искаше да мисли. Скоро магьосникът изостана.

► Земя, светът на хората, минало време:

На следващата година, около началото на юни, във вилата се появи едно невиждано дотогава чудо – западногермански цветен телевизор. Съседките започнаха да идват по-често, особено в петък, когато имаше съветската телевизия. Едва ли беше от любов към руски филми, но тогава отечествените цветни програми, според малцината зрители, радващи се на съответни приемници, не били толкова качествени. Дали се превземаха, или наистина имаха право, това наемателката-стопанка не мо-

жеше да прецени. Изображението я омайваше, изглеждаше невероятно – същинско кино у дома. А с голямата антена на покрива цветното чудо хващаше – да не повярваш! – румънски и сръбски предавания, често много по-интересни от родните. Именно с комшийските телевизионни програми Валентина един ден свърза едно от най-хубавите си преживявания относно Иван...

Ванко не обърна внимание на телевизора и мама Валентина се отчая.

Кухнята и холът представляваха едно Г-образно помещение с големи – *панорамни* – прозорци във всекидневната част, през които се виждаше като на длан цяла София. Телевизорът стоеше в ъгъла, така че хем слънчевата светлина да не се отразява в екрана, хем да се вижда и от кухнята, където беше шевната машина. Докато готвеше или работеше, Валентина обичаше да поглежда през прозорците, а освен това следеше малкия Иван, чието предпочитано място за игри се намираше в средата на хола.

Дюшемето бе покрито с пъстра черга, но Ванко си домъкваше рошав китеник за постелка. Винаги вземаше своя, от леглото си в малката стаичка до тоалетната с душ. Тези помещения, заедно с трапезарията и всекидневната, образуваха основния правоъгълник на къщата. Спалнята на майка му бе отсреща. Делеше ги антре със закачалки и красив стелаж за обувки. Прозорците на спалнята излизаха на тераса, защитена от ската на покрива.

Върху китеника детето пръсваше своите играчки – или това, в което ги превръщаше едва ли не с донасянето им – и почваше да се забавлява, понякога мълчалив, друг път бълващ дивашки звуци. Валентина се опита да го отучи от китеника, защото не искаше да го похабява, пробва да го замести със старо одеяло, но Иван не се съгласи. Не помогнаха никакви увещавания и тя се примири. Но откри начин да го възпре да не шуми особено дразнещо, като си уреди радиола ВЕФ с грамофон.

Откакто Джери се завърна за малко в България и донесе телевизора, Валентина почти не го изключваше. Ако нямаше интересни предавания, гледаше през прозореца, а и през друго време не му обръщаше много внимание, освен ако не даваха игрален филм. Почти също така разсеяно се отнасяше и към музиката. Янелска ù изпращаше плочи на Елвис, Джери Ли Луис, Доули Фемили, Ролинг Стоунс и даже Джанис Джоплин и Джими Хендрикс, а самата Валентина си купуваше Лили Иванова и друга музика с марката „Балкантон“, но цветното домашно кино доста ограничи употребата на грамофона. Затова пък започна да го слуша Ванко – приказки за Лиско и магаренцето Мокси, Андерсеновата Палечка с чудесен класически аранжимент, хумореските на Мирча Кришан и дори някои подбрани песни от маминиите плочи.

Първия път, когато детето посегна към ВЕФ-а, Валентина бе унесена в размисъл; заработилият грамофон я стресна дваж – последното заради несръчността на сина ù. Но някак успя да се удържи от реакция и с удивление забеляза колко внимателно пипа момчето; самата тя понякога изпускаше иглата да скръцне. Иван не го стори нито веднъж, поне пред очите – и ушите ù.

Въпреки това, във всичко останало той оставаше тромав, непохватен и... Тя с нарастващо раздразнение и страх го заварваше да не знае какво да прави с кубчетата, тогава скачаше да му покаже, но той сякаш не възприемаше и тя почваше да му вика, че е идиот, че е дебил... сетне клюмваше, прегръщаше го и започваше да плаче и да го милва, но по-скоро утешаваше себе си, защото детето оставаше безучастно в повечето случаи.

Ала един път той се отстрани от обятията ù, докосна сълзите и каза:

– Недей, мама.

Риданията ù секнаха отведнъж. Почувства се ведра и спокойна, игра със сина си през целия следобед, та чак до вечерта, зарязала спешната поръчка за шаферска рок-

ля. Доправи я през нощта, прекъсвайки работата само колкото да смени или обърне плочите...

И оттогава престана с крясъците, примири се с това, че Иван е бавноразвиващ се. Скъса и последната останала ù снимка на мъжа си, покойника, макар след това да съжаляваше за тази постъпка. Не си призна, че причината за увреденото в момченцето може да се дължи и на нея. Но вече бе по-търпелива с детето си.

Все пак липсата на интерес от страна на Ванко към цветния телевизор ù навяваше печал. Е, малкият поне започна да разглежда книжки, не ги късаше, а ако драскаше страниците с молив, то го правеше само в празните полета... но все объркваше кое е козле, кое таралеж... наричаше ги някак по своему. И не можа да запомни и едно стихче дори, макар и една песничка... Валентина бързо прогонваше тъжните мисли и хващаше иглата, или завърташе шевната машина „Зингер“ – пак подарък от неистовата Джери, която умееше да дава толкова естествено, толкова царствено, че щедростта ù нито притесняваше, нито допускаше да ù се противоречи.

И буквално подир месец – а точно тогава се случи някаква необяснима пауза в прииждането на гостенките заради телевизора, – Иван прояви не просто интерес към предаванията, а предизвика същински фурор.

Валентина бродираше цветя по копринена риза и поради пипкавата задача бе спряла телевизора, когато момчето го пусна. Тя вдигна глава, все още без учудване, но заинтригувана.

Вече от седмица насам новините не смогваха да премълчават сензацията на века – американската космическа одисея към Луната. Имаше и скептични коментари. Валентина слабо се впечатли от това, навярно защото бе затрупана с поръчки и защото се беше запознала с мъж, който може би щеше да стане едно ново начало в живота ù. Тя още се колебаеше дали да откликне на намеците му. Спомена му, че има дете и че е била омъжена. Не каза „вдовица“, кой знае защо. Човекът никак не се отдръпна, а даже зазвуча още по-сериозно. И това ù се струваше къде по-важно от някакви си американци и ракети Сатурн ли, Аполо ли.

Иван седеше пред телевизора и не откъсваше очички от екрана. Валентина стана и отиде при него, клекна и ласкаво разроши косата му.

– Сънчо мина, Ванко. Искаш ли да ти пусна Лиско? А после да си лягаш.

– Там! – посочи той, без да се огледа. Подрипваше от възбуда и бе някак тревожен.

Валентина най-сетне осъзна какво показват.

Астронавтите стъпваха върху повърхността на Месечината. Шумяха сред радиосмущения гласовете им. Целият репортаж бе наелектризиран от възторга по случай достигането до някаква мрачна черно-бяла пустиня.

Студена. Безвъздушна.

Валентина потрепери, без да се усети. Заговори на Иван, като коментираше предаването:

– Да, чичковци. Слизат... Знаме, да.

Не се помъчи да обясни на сина си какво става на екрана, не вярваше, че ще я разбере, пък и самата не бе наясно с подробностите. Дори фактът, че Ванко никога не я беше попитал как са влезли в тази кутия телевизионните говорители, по нейно мнение безнадеждно свидетелстваше, че няма смисъл.

Репортажът свърши и Иван се извърна от телевизора. Очите му бяха кръгли, лицето – поруменяло. Тя го целуна и заведе в неговата стая, където му изпя песничка за зайчето и сърничката, а после и „Цвете мило, цвете красно“, която момчето обичаше.

Но Ванко не заспа и вече съвсем по мръкнало дойде в хола бос, по пижама. Издърпа я за ръка на терасата, посочи Луната в тъмното небе:

– Там! Там пуказъ велизизоръ! Там!

И чак след туй позволи да бъде занесен обратно в леглото.

– На лунатата не е студено, мама! – заяви той в края на приказката за непослушното мече, което крало от пчелите мед, но накрая написало „Аз направих важна грешка“. Илюстрациите на книжката много се харесваха на детето, особено му бе допаднала мецаната в народна носия, за която все питаше защо не танцува. Радваха го и пчелите, които държаха малки копия. *Войници*, уважително ги определяше той.

Но сега не понечи да надзърта в картинките, не зададе куп въпроси, почти всичките според Валентина нескопосни, а мълчаливо изчака края на историята и само това рече:

– Няма е студено, мама.

После послушно се обърна на една страна с ръчички под бузката и заспа на часа, както умеят само децата.

Валентина на пръсти напусна стаичката, бивш просторен килер с тясно, но високо прозорче – досущ бойница на крепост. И пред шевната машина и нови кадри от десанта на Месечината тя заплака от щастие.

* * *

От следващия ден Иван сякаш не бе същото дете.

Преди лапаше, без да гледа. Сега всяко хранене превръщаше в забавление. Заявяваше, че е огрооомно морско чудовище, а хапките – кораби. Особено подходящи за тази игра бяха нарязани на четвъртинки варени яйца – тях наричаше бели платноходи с товар злато. Валентина със смях го гледаше как по въображаеми вълни ги насочва право в устата си като в пещера...

Изобщо, той с удоволствие фантазираше и много сериозно се отнасяше към измислиците си. Доста по-късно свикна да лъже, за да си спестява неприятности, но дълго преди това просто разказваше невероятни истории, за част от които възрастните се чудеха откъде са му дошли. Тъкмо заради фантазиите си той изпитваше болезнена обида, когато ги подлагаха на съмнение. И даже не обида, защото в думата се съдържаше някаква дечурлигавост, независеща от никаква възраст. Чувстваше се *оскърбен*. Но се затрудняваше да каже кога е преживял споделяните си фантазии. Тези измислици понякога тревожеха мама Валентина, защото очите му ставаха неподвижни... страшни... наблюдаващи нещо невидимо, докато Ванко с монотонен или жив за озвучаване на действащите лица глас описваше видяното... все едно разиграваше въображаем куклен театър. Майка му свикна да не го гледа, докато той ù разказва поредната небивалица. Но... думите също бяха смущаващи – откъде такива странни хрумвания като „нощно слънце“ или „къщи-костенурки“? Не къщи от костенурки, а къщонурки, които били живи и летели да пасат от облаците, пък ти си живееш ли в тях, живееш ли, и всичко ти е наред, а портокали и мандарини там имало всеки ден. Валентина намираше за донякъде забавно измисленото от сина ù животно, което имало две глави, едната на мястото на опашката, които се редували да спят. Ала все пак, за нейно щастие Ванко предпочиташе невинните фантазии от рода на белите кораби със злато, които плуваха във водорасловото море – тоест варени яйца в супа от коприва и зеле.

Но един ден хлапето внезапно отказа да яде яйца и изобщо всичко, в което те се употребяваха. И как само познаваше! Козунаци, баници, майонеза, различни пасти и сладкиши, макарони, да не споменаваме очевадните панирани ястия и мусака. Валентина си го обясни с това, че баба Герга му е показала малките пиленца, които държеше в кашон в кухнята – на топло. Минаха почти два месеца, докато старата жена не разтълкува на момченцето, че не от всяко яйце излизало пиле. Той неохотно отстъпи.

Друг път намаза голяма филия с шипков мармалад и я изнесе да нахрани пчелите. Валентина бе поразена, че постъпката му се е разминала без ужилване, при все че Ванко смело буташе онези насекоми, които по негова преценка се бяха наяли, за да направи място на другите. Повече проблеми му създадоха осите. Майка му остана лошо изненадана, когато го завари да се кара на една оса със същите думи, които Валентина използваше срещу него самия. Беше ù парещо неприятно да ги чуе и направо не разбра, че момчето е било ухапано. Но жилването Ванко понесе така, сякаш то бе причинено от комар – почеса се и толкоз.

По-късно в поликлиниката установиха голяма резистентност на детето към упойки. За това веднага научи Янелска чак в чужбина и се обади по телефона, за да каже няколко думи лично на Иван, който много сериозно изслуша какво му говори слушалката. Оттогава преди всеки преглед той си мърмореше нещо. На лекари и медицински сестри, които го уверяваха, че инжекцията няма да боли, той възразяваше:

– *Мене* няма да боли. Знам вълшебни думички.

– Юнак! – хвалеха го докторите и се обръщаха към майката: – Синът ви е много здраво дете. Просто изключително. Но го пазете все пак от простудни заболявания... Какво, не е настивал от бебе? Хм. И казвате, че температурата 36,9 е нормална за него? Хъмммм... Така... Видя ли, че наистина не те заболя, Иванчо?

– Знам вълшебни думички – снизходително отвръщаше той. Но отказа да ги сподели даже с Валентина.

Най-предпочитана книжка му стана „Приключенията на Чипоноско". Дълго зяпаше картинките и дори им говореше (колкото и внимателно да се вслушваше майка му, нищо смислено не разпознаваше; словата на момчето бяха същинска абракадабра). Пазеше книгите, макар да държеше да украси празните им листа със завъртулки.

Веднъж Валентина го видя чучнал на китеника си с илюстрираната готварска книга и кошница.

– Какво правиш, Ванко?

– Ще ходя на пътешествие. Събирам храна за из път.

Тя веднага отиде при него и надникна в кошницата. Подозрително потърси наоколо ножица. Ала момчето не кълцаше страниците. То посягаше към картинките с думите „взем – слож" и пускаше празна шепа в кошницата.

– Много ли събра? – попита тя с усмивка.

– Не. Трябва още. Далече ще ходя далече.

– И къде?

– На луната – отвърна Ванко сякаш се отнасяше до някакво абсолютно достъпно място, не чак в двора, но и не толкова далеч както до морето, например, за което мама веднъж бе обещала, че ще го заведе... само още малко да порасне.

– Ще ти трябва ракета.

– А, взех вече от списанието взех ракета. Ама тя е... – той завърти пренебрежително ръчица, – такава – много пуши!

И изведнъж се пресегна и докосна Валентина, а сетне със заклинанието „взем – слож" постави нещо невидимо в кошницата. Направи го внимателно, сякаш държеше извънредно чуплив предмет. По подобен начин „складираше" буркани от снимките в книгата, вярно, не толкова грижовно.

– И мен ли ще ме водиш на луната? – засмя се Валентина.

– Дааа. Кошницата е голяма. Виж, виж колко е голяма!

– Значи, ще има и за мен храна.

Ванко се замисли и отрече:

– Не. Ти няма да ядеш. Само аз, защото ще нося тебе.

* * *

Приблизително по същото време Валентина установи, че настроението и общата активност на детето някак съвпадат с месечния ѝ цикъл. Тя сподели това с една от съседките, с която пиеха кафе. Комшийката гледаше по утайката, уверено редеше карти и минаваше за веща в астрологията.

Иван не я обичаше.

– Много странно – съгласи се съседката. – Момчето не е от лунна зодия. Не е Рак, нали?

– Нито Лъв, нито Дева. По средата.

– Аха... В колко часа, казваш, е родено?

– Четири без петнайсет сутринта, двайсет и трети август...

– Аха. Много объркана работа, много... – Комшийката се консултира с някаква дебела, изтъркана от употреба книга, а Валентина я следеше със страхопочитание – Аха. Всичко е ясно. Венерата и Марсът са му ранени, защото са тъкмо в Рак. А навярно и Асцендентът... но пък може и да е Лъв. Аз считам, Валентина – каза важно съседката, – че слънчевият му знак е смесен: Лъв и Дева. Това е добре, ако съчетае положителните качества. Ето, намира се под силното влияние на Водолея... Да видя какво ще рекат картите... Аха. Много светлина покрай това дете. Големи премеждия. Но много светлина. Навярно ще се насочи към окултни науки. Да, има защо да му влияят лунните фази.

Валентина изучаваше надрасканата на със амбалажна хартия схема. Посочи нещо, което ѝ се видя някак необяснимо странно, въпреки че не разбираше от сложната астрологична материя:

– Това съчетание тук, какво означава?

Стори ѝ се, че комшийката се смути за момент.

– Амииии... Предполагам, че нещо съм объркала. Не е важно. Защо не го доведеш някой път?

– Нали го знаете, малко е опърничав...

– Момчетата са такива. Като юноша ще е по-управляем. Гледай сама да му подбираш приятелките! Влюбчив ще бъде... Да, Валентина, сещам се за един модел пола-панталон, ах, ето случайно и списанието е тук, погледни го, ако обичаш. Няма кройки, но е много интересно, нали?

Джери от далечната Дания предложи друго обяснение:

– Нормално е месечината да му влияе, обаче я ми кажи – менструацията ти съвпада ли точно с лунните фази?

– Като часовник е. Почти де... Пада се на новолуние.

– Ами от това ще да е най-вече. Живеете в една къща, дишате един и същ въздух. Тялото ти излъчва химикали. Ако ти се беше паднало момиче, може би щеше да е още по-явна тази зависимост. Но, Валентинче, нещата са далеч по-елементарни – просто Ванко ти е свикнал с настроенията и когато си по-нервна, той внимава да не те дразни. Така че избери си кое е най-същественото – луната, ти или... пак ти. Ха-ха-ха! За Нова година чакайте подаръци. Я кажи още нещо за Ванко, моля те!

Валентина усети мимолетно убождане като от игла. Ревност. Джери ТОЛКОВА обича сина ми...

Неприятното чувство се сви, прерита веднъж-дваж и умря, безмилостно удушено от ледения срам.

– Какво толкова да ти кажа...

– Помага ли ти? Да мие чинии, да хвърля боклука, такива неща, например.

– И още как... Вчера белех картофи да му опържа, знаеш го колко ги обича. Та помощникът ми ги вземаше и ги миеше, преди да ги нарежа...

– Браво на него!

– Миеше ги със сапун.

Янелска нейде от владенията на датската корона издаде странни звуци.

– И това не е всичко. Миналата седмица ме попита колко е дълга една паста за зъби. Викам му, колкото тубичката, скъпи. А той много важно ми отговаря: неее, мамо, не позна! Дълга е колкото от банята, та чак до средата на хола...

Слушалката бълбукаше и цвилеше. Валентина с удоволствие продължи, напушена и тя от смях:

– Изстискал е пастата, за да види колко е ДЪЛГА! Това момче направо ще ме умори!

– Валентинче... ох... престани! Ще се напишкам! – тъничко молеше за пощада Джери от другия край на ужасно дългата телефонна линия. През девет планини, поля и реки, та чак... в друго кралство.

Янелска малко се укроти и рече, преди да прекъсне:

– Хайде, аз да затварям вече, понеже сметките никак не са за подценяване. Ох, ще има да разказвам на Стефан какви ги мъдри Ванко!... Дочуване, скъпа. Целуни го тоз калпазанчо от мен!

За последно от слушалката се дочу нов изблик на кикот...

А след този разговор Валентина смътно заподозря, че Иван не само реагира на състоянието ù. Например, той винаги знаеше кога тя ще се прибере от града (случваше ù се да носи поръчките лично), колкото и нередовни и с различна продължителност да бяха отсъствията ù. Баба Герга потвърди – детето сочело по часовника кога ще си дойде мама. А пък Иван още не познаваше часа, затова разперваше ръце, имитирайки стрелките на циферблата.

– Научило е разписанието на рейсовете момченцето – рече старицата.

Валентина прие това, ала остана с особено мнение. После поразсъждава и съмненията пак я завладяха. Първо, автобусите не бяха толкова точни; и най-важно – понякога, след особено добро заплащане, Валентина си позволяваше да хване такси. Ванко неизменно цъфваше на спирката в подножието на стръмната улица към вилата. Ако майка му носеше покупки, момчето пристигаше с големия пластмасов самосвал, вързан с канап.

– Ванко, моето добро дете! Ей! Нали не си се пускал пак отгоре!! Това не е шейна!

– За шейна трябва зима – резонно отговаряше той.

Зимата наистина идваше със шейна.

– Недей, моля те! Ще се счупи самосвалчето – (апели към това, че ще се нарани, не го трогваха), – ще паднеш много лошо! Ами ако мине някоя кола! Обещай ми, че повече няма да го правиш! Не искам да те сгазят!

– Няма.

– Няма „няма“! Обещай!

Тежка въздишка. Мислеше си за велосипед.

– Обещавам. – И подир малко: – Ама тогава може ли да се возя покрай баба Гергини? Няма да завивам надолу. Само до купчината пясък – буф и спрях! Може лиии?

Валентина разпита съседите. Те казаха, *увериха* я, че момчето спазва обещанието си.

Как се обясняваше всичко това? В дъжд довтасваше на мегданчето с големия чадър и необуздано шляпаше по локвите с гумени ботушки. Валентина се ласкаеше от тези посрещания... но и се плашеше.

Да речем, че стават съвпадения. Сигурно по няколко пъти излиза вън от двора, независимо какво приказва баба Герга. Да, но... ами онази случка, когато Валентина я тръшна грип?

Имаше много висока температура. Привиждаше ù се, че спалнята се смалява от растящи по стените остри бурени, които задръстваха въздуха. Задушаваше се. Едва

осъзна, че Иван се намъква при нея в леглото, шава под юргана. Заговори ѝ нещо – щял да прогони някакви чудовища, дето я мъчели. Тя се унесе, преди да събере сили да го изпъди, да не би и той да се зарази...

На сутринта не можеше да повярва, че е заспала болна.

– Разказах ти приказка за оздравяване – сви рамене Ванко. И тутакси добави делово: – Кога ще ме водиш на цирк? Добре, нека е кино. Може ли да си взема шоколадова *бомбона* от *бюфтета*? Ще си измия зъбките после!

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Дълбоко навътре в гората шаманът настигна лъжезмея, който бе капнал, а на всичко отгоре, спънал се по невнимание, лежеше простян на пътеката, тежко пъхтейки в мъховете. Излъчваше топлина, която с призрачна пара се вдигаше от тялото му.

Мълчаливо решиха да починат десет пъти по сто удара на сърцето.

На Радослав се стори, че в свъсеното небе, далеч отвъд, чу странно свистене.

Шаманът не бе сигурен. Допусна, че вятър шуми в клоните.

При все това не изтраяха да останат на място, а скочиха и продължиха напред през шубраците. Дичо склони да не тича повече чак след като обърка едно от разклоненията на пътеката. Шаманът го откри с викове, което им отне повече от час. Ехото лъжеше, а сетивата на Радослав сякаш глъхнеха от притеснението в сърцето му.

* * *

След залеза облачността се разкъса. Луните бяха изгрели. Ишчел – пълна, а предхождащата я Вад Нзе – леко нащърбена. Надничащата от хоризонта Шахар все още растеше. Тяхната светлина замести деня, но лъчите им не носеха топлина и температурата падаше.

Радослав и шаманът бяха съвсем близо до Селото.

Спряха и се ослушаха.

Тихо.

Само някъде там нощно животно пищеше на пресекулки и шумолеше. Попукваше образуващият се скреж. И нищо друго. По това време племето обикновено пееше. Поне тъпаните биха се чували ясно.

Дичо не издържа и се втурна напред.

Дишаше против всякакви спортни правила, с широко отворена уста ловеше мразовития въздух, очите сълзяха не само от клонките, които го шибаха през лицето. Тичаше без ритъм, скачаше през паднали дънери, едва различими дори в тройното „пълнолуние“, навеждаше се, без да намалява скоростта, и брулеше скреж и вкъклени листа като вихър. На завоите се ловеше за дърветата, за да не изхвръкне от пътеката, назъбената от студа кора жулеше дланите му. Удари си ръката, но не усети болката. Шляпна в тясно поточе, изхруска рязко корицата лед, кални струйки опръскаха храсти и стволове. Подхлъзна се, инерцията го понесе в неравна права, но успя да не падне. Наложи си да спре и да си върне усета за ориентация. И пак се хвърли натам, където вече чувстваше нямото присъствие на Селото...

Онемяло.

Мъртво.

С хриптящ глух вик, полуридание, полузов, Радослав се блъсна в Оградата. Трескаво заопипва плета, отстъпи, засили се и прелетя над него. Уви, обувките му закачиха края на оградата и той с вопъл падна връз ледената земя, събаряйки като домино колове с ослепели фенери.

Съвзе се след може би пет-шест минути. Нямаше счупени кости, но се чувстваше

натъртен и одраскан на поне дузина места.

Вдигна глава.

Чистата светлина на луните заливаше Покрива на Селото, разкъсан и срутен. Изглеждаше по-тъмен, отколкото би трябвало, и това беше второто нещо, което му направи впечатление. Сигурно ако се замислеше над него, веднага би го отметнал като оптическа измама. Но Радослав не успя да оформи никаква мисъл, преди да опипа края на рухналия скат.

По сплетените клони и пръчки усети тънък слой фина пепел. Пръстите му оставиха светли следи, а кожата се изцапа. Той тъпо изгледа дланите си и бързо навлезе навътре, към колибите.

Всичко наоколо бе покрито със същата пепел. И то такава, която сякаш изключваше пламък. Просто повърхността на всеки предмет, в слой от милиметър или два, бе станала на пепел. Не обгоряла.

Превърнала се в прах.

Участ, сполетяла всичко в Селото.

Рогозките. Стълбовете на жилищата. Навесите. Покъщнината, дребните вещи.

И хората. Неговите фамори.

Те лежаха безжизнени навсякъде. Някои свити като след удари в корема, други с разперени крайници. Между труповете са валяха мъртви и гущеропилците, с щръкнали нагоре крачка и сгърчени голи опашки.

Никаква кръв. Никакви рани. Освен сивкавата пудра на пепелта, малцина имаха следи от по-дълбоко овъгляне. Кръгли петна като от сажди покриваха обезкосменото тяло на едноръкия Таго, а чуканчето на липсващия крайник стърчеше и сочеше нагоре...

Вой на вълк, изтръгнал се от човешко гърло, отекна под тройното пълнолуние, но не смути звездното небе, полято с призрачното мляко на светлината.

* * *

Шаманът стоеше в средата на правилен черен кръг в самия край на селото и сочеше Радослав. Ръката на магьосника трепереше от страх и гняв, устата му сипеше порой проклятия, сред които младият мъж разбираше само думата „атълан“.

Най-голямата диря от незнайната смърт имаше диаметър на малък паркинг и бе като черен печат от невъобразим студен пламък. От всичко единствено кръгът най-безспорно приличаше на следа от обгорено. Вписващото се в очертанията му бе изчезнало – част от Оградата и Покрива, къщи, навярно и тела – гола встъклена земя с няколко пръста въглен над нея. В непосредствена близост до зловещия периметър незнайна сила бе издухала дори прахта на почвата на три-четири метра навън.

Точно там Радослав откри изстиналите трупове на Мава и Пава.

В оголените си от меката им козинка ръце те стискаха копия с метални накрайници. Само те от всички умрели – *убити*! – фамори носеха оръжие.

Лицата на девойките бяха пощадени от изпепеляващото обезобразяване, защото и двечките носеха бронзови шлемове и нагръдници с грубовато изображение на дракон.

Вкочаняването вече частично отпускаше телата им. Когато Радослав се опита да повдигне едната, главицата ѝ се люшна в тежката каска като на парцалена кукла.

Младият мъж остана на колене пред тях, безсилен да ги оплаче. Сълзите се сипеха вътре в него, ала мъката отказваше да излезе през очите. Може би щеше все пак да ревне. Но пристигна шаманът, пристъпи вцепенен из Селото... и после изведнъж избухна в хули и обвинения.

За Дичо най-нереално бе не съвършено различната планета под коленете му, не трите чудовищни луни, кръстосали седефени лъчи край тройни сенки, не и кожата

на змей, глухо вкоравена сякаш рицарска броня върху костите му, а тъкмо мъртвите момичета и това крещящо, пръскащо капчици слюнка старче.

Младият мъж мигаше към него, насилваше се да го разбере.

Вместо това отстраненият, хладнокръвен вътрешен глас сякаш бе поел контрол над тялото и без да говори на титуляра си, сканираше като робот черния кръг, яростно стъпкван от кльощавите крака на шамана.

Магьосникът се задави насред особено злобна тирада и Радослав се чу да говори:

– Не съм аз...

– Ти си! – изграчи фаморът. – Това е сторено от атълани сторено! Ти си атълан си! Ти си зло си! Махай се! Махай се!! Махай се!!!

Дичо понечи да възрази, но нещо в него се прекърши, счупи се сякаш ледена висулка в сърцето и той се оклюма.

Спомни си предчувствието. Сбогуването. Букетчето цветя в кошницата с храната за из път. Смеха на фаморките. Лукавите им закачливи очи, които сега не отразяваха нищо.

Може би шаманът е прав.

Знам си вината, истинската, не тази, за която гургориш...

Атълан.

Какво е? Кои са те?

За Мава и Пава вече нямаше никакво значение.

Когато младият мъж захлипа, магьосникът млъкна.

Изсумтя и се обърна.

* * *

Скоро шаманът наду старателно почистен рог. Отново зашета. Пак засвири.

Радослав не му обръщаше внимание. Изтръпнал чак отвъд мозъка на костите си, той механично милваше мъртвите фаморки и неподвижно гледаше в една точка.

През това време Муро строеше клада от дървените части на Селото. Няколко подребни огъня осветяваха полето на усилията му. С пъхтене влачеше и подреждаше мъртвите върху сетните им постели. Оправяше дрехите им.

При опита на Дичо да му помогне, старецът изпадна в истерия и размаха кремъчна брадва като да гонеше звяр. Повече не обели и дума на младия мъж. Само нечленоразделни възклицания. Радослав се отказа и шаманът се успокои.

В основата на кладата той подреди черепите на предците. На отделен погребален огън, не по-малко грижливо стъкмен от предназначения за загиналото племе, той изгори всички животни. Умело разпалените пламъци насочиха стълб дим право в зенита, като пушекът се размаза от вятъра високо, сякаш под самите звезди, с което хвърли траурен воал връз лика на преполовилите небесния си път луни.

Жарта от огъня подсети Радослав за кучешкия студ наоколо, но той само потрепери и не помръдна от място.

...Кладата за загиналото племе бе готова, когато небето посиня на изток и се препаса с аления пояс на Янкуловата зора. В нея едва искреше Сутрешната звезда.

Цялата нощ младият мъж седя до своите покойнички. Придряма неспокойно и накъсано, сепван от шума на шетащия безспир магьосник.

Призивите на рога привлякоха неколцина оцелели. Деца. Дичо ги съзря да се гушат под импровизиран навес пред пушливо огнище. Шаманът не му позволи да ги доближи. Разлютяваше се дори от опитите му да ги погледне. Младият мъж отново отстъпи с примирение. Раздвижи и разкърши тялото си, но мозъкът сякаш оставаше схванат и студен.

Янкул показа върха на бледото си огнено чело над далечните върхари и въоръженият с тежко ловно копие магьосник тръгна към Радослав. Спря на пет-шест крачки

и започна да го плаши с глухи изръмжавания. Явно искаше да го пропъди от последните неприбрани мъртъвци.

Дичо остана безучастен към маймунджилъците на магьосника, но се изправи тежко и понесе на ръце Мава към приготвената клада.

Шаманът се разподскача на място, започна да вие и да размахва копието. Продължаваше да не говори, но всичките му жестове втълпяваха: „*Не! Не! Не! Ти нямаш това право! Не! Не! Не ги осквернявай, изчадие, лъжец,* АТЪЛАН!“

Лактите на Радослав омекнаха. Той остави девойката и прегърбен, отстъпи окончателно. Ръцете му висяха като скъсани колани. Фаморът повлече телата на момичетата към дървената пирамида.

Когато целият лик на Янкул изгря, кладата пламна.

Вещо подредените дърва горяха като барут. Въздухът бумтеше в сърцето на огъня, пламтящата пазва засмукваше предизвикания от нея вятър и черен дим увлече нагоре неприятната миризма. Нагоре възнесе и пепелта на кремираните.

С риск да бъде опърлен, шаманът стърчеше като кол до пламъците и пееше високо. Зад гърба му се трупаше шепата оцелели хлапета.

Радослав стоеше от другата страна на кладата, хипнотизиран от бушуващия огън. Въздушен порив хвърли в лицето му кълбо тежък, лют и мазен дим, той направи няколко крачки назад и избърса очи.

Дори погребалните пламъци го проклинаха.

Кой бе убил племето? Не бяха зверове. Не личаха хищни зъби. Не бяха и кръвожадни туземци. Нямаше забити копия, наранявания и разрушения, характерни за въоръжена схватка.

Но бе оръжие. Радослав беше сигурен. Не като картечници, минохвъргачки или бойни отровни газове. Дори не микровълнови бластери.

Но нещо... не, не... може би жестока магия?

Сбогом, Село. Сбогом, момичета.

Простете ми.

* * *

Шаманът и децата вървяха в мълчалива нишка, Радослав ги следваше от разстояние.

Всеки опит да ги настигне се натъкваше на толкова невъздържана реакция от страна на магьосника, че младият мъж спираше, усещайки в стомаха си болезнени спазми.

Но после пак тръгваше след тях, мъчейки се да не ги изпуска от очи сред брадати от мъхове дървета и храсти. Даваше си сметка, че едва ли ще може да ги опази от онези сили, унищожили племето. Искаше да им обясни, че няма вина за случилото се, че сам не разбира какво е причинило трагедията...

Шаманът едва не го закла с кремъчните резци на копието си, гонейки го обратно. Не желаеше да го слуша, отказваше да му говори. Хлапетата плахо се притискаха към стареца.

Няколко часа след началото на Райковия ден бежанците стигнаха до по-разреден участък на Гората. Изневиделица се появиха непознати възрастни фамори. Те обкръжиха новодошлите и ги поведоха към голяма поляна, в края на която стърчаха колове с плет и се купчеха колиби със съединени провиснали покриви.

Друго фаморско село.

Дичо спря на края на гората.

Муро и децата изчезнаха под навесите на жилищата.

Групи мъже издигнаха бодливи стобори, сякаш за да възпрат глутница хищници.

Зад защитата на оградата притичваха фаморки и фаморчета. Те за малко вдигнаха паническа олелия, която бързо заглъхна.

Срещу Радослав се разгъна плътна редица от невиждано досега въоръжени фамори. Проблясваха медни шлемове, многороги копия демонстративно сочеха към змея-измамник, оказал се атълан. Туземците мълчаха и не помръдваха.

Дори с голи ръце, фаморите не бяха беззащитни създания. Въпреки неагресивната си природа, те умееха да се бият. Дичо бе виждал турнирите им, неизменно посвещавани на Предците. Когато старейшините емпатично доловяха твърде набъбващо напрежение – той също го чувстваше, но отначало му липсваше опит да изтълкува усещанията си, – на незащитената с Покрива площадка в средата на селото се устройваха ритуални схватки. Предвид пренебрежението им към други оръжия освен тоягата и, разбира се, прашките, ръкопашните им хватки бяха невероятно бързи, грациозни, изчистени и ефективни. Докато наблюдаваше двубоите, Радослав си бе рекъл, че нападащ звяр не би имал никакъв шанс за победа, стига да не е много по-тежък и едър от среден фаморски мъжкар, и да не връхлита от близка засада. По време на тези празненства, многозначително кръстени „Прогонване на злината“, жителите на селото правеха максималното, за да се разтоварят от негативните си емоции. Зрителите крещяха и подскачаха като павиани, непосредствените участници се зъбеха един на друг и ръмжаха, а челюстите им бяха достатъчно мощни и здрави, че да трошат черупките на многокраки костенурки и да гризат изкопавани около дървесните корени орехоподобни плодове. Ала никога не се хапеха по време на борба. Цяло чудо бе, че наистина никога не се наранявяха един друг.

Само дето сега бе далеч по-различно. Въпреки че не бяха разлюлели прашките си, от фаморите лъхаше на решимост да възпрат чужденеца със сила...

Радослав си тръгна.

Раницата му тежеше както никога досега.

► Земя, светът на хората, минало време:

Викаше му бате Райко. Думата „чичо“ му се струваше чужда и суха, вместо топлото и доверчиво „батко“.

В началото *бате Райко* бе само един от онези мамини гости, които забравяха да си тръгват вечер, та дори по няколко дни. Мама Валентина го инструктираше да ги нарича „чичо еди-кой-си“ и да се държи прилично. С първото изискване синът ù се справяше. Второто...

Ванко прие мартеница с фосфоресциращо самолетче и, както обикновено, тутакси се заяде с дарителя – наперен двайсет и пет годишен военен, – въпреки че „чичкото“ изненадващо му хареса.

– Летееец? – проточи момчето, след като получи отговор на въпроса си за професията на маминия гост. Нацупи се. – Много тъпа работа. И самолетите са тъпи! Даже крилата им са глупави и грозни!

Така постъпваше. Винаги.

На един шофьор заяви, че камионът му вонял (което си беше истина, хлапето не понасяше миризмата на петрол), и то така, че триста кенефа не могли да го надвонят. Здрав шамар от майчината ръка не му даде възможност да доразвие мисълта си и той се обиди, не толкова на плесницата, колкото на прекъсването. Друг път на шивач каза, че дрехите са дебилско нещо и са скроени гнусотно. Не се съгласи, че така изглеждала само фабричната конфекция, с което развали настроението на майка си, последвано от наказанието да стои в ъгъла с пламенеещо-сърбящ врат и подпухнало ухо. Какво беше казал на един чиновник, вече не можеше да си спомни, но яде бой

тройна порция. Деряха го и след магазинера, но особено след фелдшера, който опита да се представи за доктор. Най-голям пердах отнесе заради един нафукан келнер. Е, подробности – нямаше значение. Пък и не обичаше да се сеща за това.

Ето и сега очакваше, че военният ще се намуси, а майка му ще го плесне, но вместо това чичкото отметна назад глава и весело се разсмя, показвайки бели зъби:

– Много си прав, юначе, засега наистина са тъпи. Ама няма как, още не ни растат собствени криле!

И веднага стана вече признато симпатичен, какъвто изглеждаше още от самото начало.

Често, когато Райко идваше, Ванко го хващаше от прага за ръката и, без да обръща внимание на явно ужкимските – е, не винаги – протести на майка си, теглеше летеца да излизат на разходка. Когато се случваше топло, отиваха на поляните над селото. От високото се виждаше София, но момчето не я поглеждаше, а вперваше взор в небето и говореше, говореше, говореше на бате си Райко за Чипоноско, за неговата вълшебна калинка, която му дала шапчица от момина сълза и той станал мъничък, а пък с лупа можело да се видят мравките и тревичките така, както ги виждал Чипоноско; за това, че със същата лупа можеш да подпалиш вестник и от това излизало голяма пакост; а от вестника става хубава шапка, ама не е чудодейна; ето, шапката на бате Райко, да, казва се фуражка, като я обърнеш, прилича на кораб и навярно за кръгъл кораб трябва кръгло море, но това сигурно не е така, защото моретата не приличат на кораби; а пък на тавана има едни стаички и там в сандък се търкалят разни интересни неща, едното било *атълас* – виждат се всички морета; навярно отгоре, докато летиш, всичко е като на карта, но пък никъде по земята няма толкова големи табелки – разсъждаваше Иван и само от време на време стрелваше с очи, за да се убеди, че летецът го слуша и е съгласен с изводите му.

Продължаваше за това, че на картата е намерил къде живее дядо Мраз, обаче неговите колети *задължително* минават през кака Джери, понеже дядо Мраз е старичък и понякога забравя как се пише на български, а иначе подписвал картички за деца от цял свят; също някъде там стои леденият дворец на Снежната кралица, а мама показа онзи град, от който са тръгнали Кай и Герда, ама нали трябва да има и други приказки за тях... какво са правили, като са се върнали, знаеш ли, бате Райко? Чакай, чакай, после ще ми кажеш. Ама знаеш ли, че пък в атласа не са отбелязани подземните царства на джуджетата? Ванко беше убеден, че ги няма. А и после, дори лупата не помогна да открие пиратския остров, където разбойниците са затворили таткото на Пипи Дългото чорапче, а България кой знае защо е толкова мъничка, а оттук прекрасно се вижда колко всъщност е голяма, та даже продължава зад ей онези планини, значи България е голяма, пък на картата защо е мъничка... но това, че я пишат дребна, никак не е зле, защото така остава много място за пътешествия в различни страни: в Африка, където има нил и крокодил, хората са от шоколад, растат жирафи и банани; а може и по-близо, например при Синдбад, където догодина ще ходят кака Джери и чичо Стефан-с-хубавите-мустаци, при Малкия Мук и Аладин, които живеят в Багдад, само че сега онази вълшебна лампа с джина е станала на вълшебно електрическо фенерче, нали? А дали летящите килимчета ги пускат да кацат на самолетно летище? Не, сигурно за тях има нещо *специално*...

Бате Райко почти не успяваше да вметне и сричка в монолозите на Иван. А нощем шепнеше в ухото на Валентина:

– Синът ти е направо страхотия! Да де, при такава майка!

Ванко чуваше целувките им и заспиваше доволен. Мама бе почнала да изглежда все по- и по-млада.

Веднъж, по време на разходка из ливадите, момчето се възмути, че самолетите оставяли *такива* следи. С малко пръстче посочи небето:

– Виждаш ли колко са тъпи? Дирята трябва да е *една*! А такава и аз мога да направя с греблото в пясъка!

– Искаш да кажеш... единична?

– Ъхъм, да!

На това лейтенантът внимателно и простичко, като за почти шестгодишен, му обясни за инверсията, за реактивните и турбовитловите двигатели, които понякога се монтират по няколко на един самолет – според това колко е голям... Летецът бе учуден, когато Иван го прекъсна:

– Ами нали точно това ти казвам, че са тъпня, защото не са живи! Даже криле не махат и само моторите са им топли! Аз, бате Райко, като порасна, ще летя!

Лейтенантът поруменя и с блеснали очи дълго гледа момчето.

– Това е много хубаво, да искаш да станеш авиатор като...

– Не, не летец! *Ще летя!*

– Е, може и така. Докато пораснеш, учени и изобретатели ще намерят начин да хвърчим без самолети... – и бате Райко отпусна фантазията си, като искрено вярваше, че забавлява малчугана.

Ванко потайничко въздъхна.

Натъжи се, че бате Райко не го разбира, макар да бе толкова добър и готин. Но останаха приятели. Нямаше как да му се разсърди – такива бяха хората, такива бяха възрастните...

* * *

Един следобед, две седмици преди рождения си ден, докато играеше с други деца при водопада, на Иван изведнъж му стана студено. Хлад бликна от сърцето му посред лятната жега. Той се дръпна от водата, чиито струи навярно бяха причинили усещането, а после му се зави свят...

А на следващата сутрин, съвсем забравил за припадането си, той чу дългоочакваното ръмжене на мотоциклет и изскочи на двора, пълен с преживелици, които искаше да сподели с бате Райко...

Човекът, яхнал мотора, бе военен и също със сини ивици по пагоните, но с нищо друго не приличаше на неговия приятел, макар моторът да бе същият... ала машината, уж бездушно съчетание на железа, изглеждаше някак посърнала, не толкова весело лъскава както преди. Сякаш беше осиротяла.

Мама го изгони в неговата стая, но той чуваше, думите прелитаха стената и кънтяха над белосания таван: *авария, повреда във въздухозаборника... катапултирал се... твърде ниска височина... парашутът не успял да се отвори... винаги оставяше писмо на ръководителя на полетите... то е за вас... и тези пари, за велосипед на малкия... много съжалявам... бяхме приятели...*

бяхме приятели...

бяхме приятели...

БЯХМЕ ПРИЯТЕЛИ

Колко неестествено звучеше това *бяхме...*

* * *

Следващият „чичко“ се появи единайсет месеца след гибелта на старши лейтенанта със слънчевото име. Иван го посрещна на нож с глух въпрос:

– А какво работите?

– Часовникар съм, мойто момче.

„Колко тъпа работа – искаше да каже. – Колко *гнусно* нещо!“, но вместо това се обърна към майка си и рече:

– Отивам в моята стая да си играя със самолетчетата...

Изумените очи на Валентина изпратиха малкия, който вървеше прегърбен като уморен мъж.

Не обичаше самолетчетата. Тези жестоки машини бяха убили бате Райко. Ала единствено те му напомняха за него. Затова си наложи да не ги мрази.

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Времето се развали, когато Радослав наближи полите на планината. Облаци скриха върховете. Със сигурност горе валеше сняг, защото дъждът в подножията бе много студен. Спаси го само грейката на родопските Зелени патрули – за разлика от куртката, тя бе съвсем здрава, понеже Дичо я пазеше в раницата.

Губеше натрупаното излишно тегло, защото разполагаше с твърде оскъдна храна. За щастие се натъкна на животинска хралупа с няколко кила изсъхнали плодове в нея. Зверчето-собственик не се мярна и Дичо предположи, че това не му е единственото хранилище, но все пак не изгреба всичките запаси. Стана му съвестно дори за това, което взе – разбира се, след като се наяде.

Ровейки в раницата, той внезапно намери в потаен термоизолиран джоб нещо, което не очакваше. Три шоколада. Върху шарените опаковки с мастилена писалка бе надраскано:

За <u>твоята</u> Верена, Радичо. <u>Бъдете!</u>

И подпис – *Радославъ Хр. Радославовъ, инспекторъ от крим. полиция.*

Почеркът, естествено, почти не се различаваше от неговия собствен.

Почувства се странно. Усмихна се. Доплака му се. Пак се усмихна.

Нямаше да докосне шоколадите дори при опасност от гладна смърт. Поне така мислеше. Уви, щеше да ограбва хамбарите на катерички и други подобни животинки...

Изминаха няколко дълги местни дни. Мрачното време се пооправи, но облаци все тъй криеха планините.

От мотаенето в полите им имаше неочаквана полза – натъкна се на истински път, вероятно същият, споменат от Муро магьосника. Друмът беше направен от втъпкани в почвата плоски камъни с различна форма и размери. През равни интервали край грубите, едва обработени бордюри стърчаха скални стълбове, тук-там заместени с обикновени, вертикално побити в земята морени. Върху тях Радослав видя първите писмени знаци. Дълбоко изсечени в камъка, някои от символите напомняха на нещо познато. Дичо ги прерисува в бележника си.

Между тези „километрични“ указателни знаци той преброи средно по 11 400 крачки. Вероятно тукашните мили възлизаха на около седем километра и половина. Това ли бе дължината, която фаморите наричаха с *нещо*, което си беше превел като „прелет“? Такова разстояние покривал един размах на змейски криле, както казваха в Селото... Според друго определение, трийсет и шест „прелета“ един ловец би пробягал от изгрев до изгрев на едното от слънцата, „ако не би знаел умора“. Прелетите нямаха нищо общо с дългите малко под километър, както предполагаше, „връсти“ – най-често употребяваната от фаморите мярка за разстояние...

Радослав записа всичките си догадки и пресмятания в тетрадката, като избягваше да мисли за покойното горско племе.

Вървеше „обратно на Изда Стож и с малка крачка към залеза“, както го бяха посъветвали Разказвачът и шаманът, тоест на юг-югозапад. Лъкатушещият път следваше основно тази посока. Издигаше се нагоре в планината и тъмните гори скоро остана-

ха назад. Студен вятър забрули жълтеникави ливади, по които растяха черни цветя – вече вехнещи подобия на макове. Поривите тласкаха Радослав в гърба, но скоро пътят изви и Еоловият син предприе опити да избута пътника от друма.

Всяка вечер Дичо търсеше да намери достатъчно голяма туфа суха и жилава планинска трева, под която да се свре за през нощта. Скоро откри, че през всеки три мили (или прелета) край пътя стои каменен заслон. Досега или ги нямаше, или поскоро не ги бе забелязвал. Заслоните представляваха примитивни градежи от няколко побити камъка и скална плоча за покрив. Когато Дичо застана на прага на първия такъв заслон, усети нещо чудновато, сякаш процепът, служещ за врата, бе зареден със статично електричество. Но пътешественикът беше толкова уморен, че не обърна длъжното внимание, нито свари да помисли има ли вътре стаени опасни животни.

Чак на заранта разбра, че не е имало нищо по-едро от гущерчета, мишки и тромави бръмбарчета. Животинките бяха привлечени от топлината на тялото му. Една от буболечките поразително приличаше на скорпион, но се оказа съвсем миролюбива. Във всеки случай не го ужили. Дали защото Радослав носеше драконова кожа?... Подобни твари в Гората се смятаха за опасни. В крайна сметка реши, че гадинката просто е замаяна от студа.

Небето оставаше заоблачено, но вятърът бе поутихнал. Дичо вървеше, бързайки да използва сравнително хубавото време, чудейки се кога ли ще срещне други странници.

Минаваше край пропасти и урви, над които пълзяха мъгли. В тези участъци внимаваше поривите на вятъра да не го съборят. На моменти му се струваше, че лети покрай орловите чукари...

Влизаше в тъмни теснини, в които непрекъснато се озърташе нагоре, страхувайки се от срутвания на камъни.

Когато се изкачи по-високо, ливадите изчезнаха и отстъпиха място на скалист пущинак.

Заслоните станаха по-здрави, с плътни дебели стени и тесни прозорчета с вградени парчета слюда. На входа, запушван с фаморска плетена вратичка, Дичо усещаше странната съпротива на електризиран въздух. В помещенията имаше огнище, но не се виждаха дърва. В първата от този вид крайпътна къщурка той поспря, в размисъл дали е видял наблизо нещо подходящо за топливо, но изведнъж в гърлото на камината светна искра, а после заиграха огнени езичета, които скоро запламтяха и огряха заслона. Сякаш в огнището се процеждаше природен газ, лумнал като реакция на присъствието на посетител. Младият мъж допусна, че може да е магия. Срещу огнището винаги имаше подобие на каменен одър, издадена навътре плоскост от голям гранитен къс, част от стената. До него, в дълбок долап откри резервоар, предназначен да събира дъждовна вода. Варовиковата купа (или делва) бе облицована с плочки от метал, който приличаше на сребро. В друга ниша намери голямо гърне от изпечена глина, пълно със семена, подобни на слънчогледови, но доста по-едри. Езикът му изтръпна, докато ги чоплеше, но все пак бяха някаква храна. Не изпитваше чак остър глад, недояждането бе по-скоро ободряващо. Само че дали щеше да издържи на такъв режим дълго? А междувременно продължаваше да сваля налепналите по него килограми.

Нощем често валеше. Радослав търпеливо чакаше да отмине тъмното време. По стените и плоската морена-ложе забелязваше следи от драсканици – чертички, криви кръгчета, символи – навярно писмена, рисунки на нещо, което би могло да се нарече животни или дървета, изобразени или детински примитивно, или чудновато-пестеливо стилизирани. Направи му впечатление, че мястото за спане не бе покрито със сламеник или шума; дебелият пласт повехнала трева имаше корени, промушени

в пукнатините. Бе достатъчно меко за капнал от умора човек, фамор или някое друго същество на два крака и със сходна физика. Спеше се добре и сутрин Дичо почти изцяло забравяше изтощението от предишния дневен преход.

Продължаваше нататък.

Скоро навлезе в зоната на снеговете. Бродеше като призрак. От парче плат (предназначен за кърпене на подарените му от Инспектора дрехи) си направи чалма над шапката, оставяйки тесни процепи за очите, защото въпреки облачността снеговете блестяха нетърпимо. После се сети за слънчевите филтри за очила – бяха останали у него след шантавото бягство с хвъркоциклета, там, *отвъд*...

В заслоните продължаваше да няма и следа от зверове, изчезнаха и дребните животинки, освен вкочанени паякоподобни същества. Бдителното за гости огнище съживяваше и тях. Въпреки че плетяха мрежи и приличаха на паяци, насекомите имаха по дванайсет крака и се държаха по-скоро като задружно мравешко семейство. Дичо чоплеше семки и ги наблюдаваше как шетат из заслона и си намират в тревата на одъра плячка. В едно от убежищата, над чудодейната камина откри чертеж – съчетание от концентрични окръжности, запълнени с дребни йероглифи, които младият мъж не смогна да различи добре, но съвсем отчетливо напипа с пръсти множеството резки и дупчици, с които бяха очертани линиите. Може би врязаната в камъка рисунка представляваше календар. Оказа се, че едната от окръжностите

описва осморка със свързваща вдлъбната точка между двете си части. Малката крива беше съставена от двеста и седемнайсет дупчици, голямата имаше осемстотин и тринайсет. Най-дълбоки усети врязаните в камъка три кръга; вътрешният бе съставен от 363 резки, но дублиран с 242 дупки. Средният, който пресичаше главата на осморката, като че ли наброяваше дванайсет сегмента. Външният имаше по улея на периметъра си два вида изпъкналости – квадрати и триъгълници – 12 квадрата и 11 триъгълника. Радослав надраска примерна скица в бележника си, без да е сигурен, че не е изпуснал важни детайли. Беше уморен да строи хипотези. Доспа му се непреодолимо, докато броеше за проверка резките, дупките и изпъкналостите по окръжностите.

Когато се събуди, дори не се озърна за календара. Сети се за него, след като измина повече от половин миля-прелет. То се знае, не понечи да се върне...

Задуха топъл южен вятър. Дичо помисли за лавини, но като че друмът не минаваше край такива места.

Отлетяха три четвърти от лунния фаморски месец „нзе". И когато небето взе да се изчиства след поредица кратки дъждове, Радослав най-сетне се заспуска към топлината на равнините.

► Земя, светът на хората, минало време:

Иван не изтрая дълго да се въздържа от гняв и ненавист. Светът го провокира. Животът отново го зашлеви, блъсна го и продължи да си тече, сякаш всичко си беше останало същото. Но макар и дете, той разбираше, че нищо вече не е същото. Най-малкото дядо Мраз нямаше да праща колетите си с посредничеството на кака Джери.

През август 1971 година жертви на авиокатастрофа край Триполи станаха доктор Стефан Янелски и съпругата му Гюргя.

Всъщност, сред овъглените останки на пътниците така и не откриха нищо от зеленооката Джери. Затова в касетка от поцинкована ламарина сипаха шепа пепел и я положиха в закрития ковчег на мъжа ù. Валентина облече траур и обясни на сина си какво се е случило. Поплакаха и двамата, но и след като се успокои, Иван още дълго стискаше юмручета...

А после изхвърли всичките си самолетчета на боклука. Освен едно, онова от мартеничката.

Точно на четирийсет и първия ден след церемонията на Централни софийски гробища, гладък сив адвокат, нает от родните сестри на доктор Янелски, уведоми Валентина, че разполага с един месец да потърси *по-подходяща за детето квартира*.

Валентина напусна къщата след седмица.

* * *

Причините за аварията, довела до експлозия на борда на авиолайнера, останаха неизяснени.

От катастрофата до Триполи се заинтересуваха ВВС на САЩ, по-специално една служба с абревиатура NRO, съществуваща от 1962-а, но призната чак след трийсет години. Естествено, те не публикуваха нищо. Проектът „Синя книга" вече бавно, ала сигурно излизаше от мода, а значи – секваше необходимото за съществуването му финансиране. Инцидентът се оказа закъснял и оскъдните данни за него така и не попаднаха във файловете на програмата. Освен това, макар че случаят можеше да се сравни с мистериозната гибел на кубински МиГ-21 през 1967-а, никой не съумя да докаже, че цивилният самолет в либийското въздушно пространство е бил подпален ИМЕННО от неидентифициран летящ обект.

А после за известно време изчезнаха всички съобщения за забелязани НЛО.

Така бе по цялата планета. За покруса на уфолозите. Скептиците приеха това за служебна победа.

Чак на 21 октомври 1978-а радарите на Мелбърнската контролна кула регистрираха повтаряната на пресекулки позивна „Делта Сиера Джулиет“, след което предавателят замлъкна завинаги. Вестниците съобщиха за безследно изчезвал над пролива Бас самолет „Чесна“, пилотиран от Фредерик Валентич. Тук-таме в статиите се мярнаха редове, според които австралиецът споменавал за летящи чинии.

Ала фактите за агресивно поведение от страна на НЛО спрямо самолети оставаха малобройни, несигурни и недоказуеми. Други фактори причиняваха загуби на световната гражданска авиация – не паранормални явления, а по-разбираеми за публичното пространство причини: терористи, въздушни пирати и сякаш неизбежните технически повреди. От всеки изброен сорт прояви не липсваха.

* * *

Нейде *другаде* на виновниците за едното от трите крушения щеше да бъде предявена сурова сметка.

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Каменната настилка бе изчезнала и само ивицата отъпкана пръст всред безкрайните поля и обли хълмове бележеше друма. От време на време Дичо се натъкваше на „километрични“ знаци, които освен „прелети“ отбелязваха и девет пъти по-късите мили – въпросните „връсти“. В равнината имаше повече живот, тревите бледо цъфтяха, щураха се гризачи, топуркаха някакви дребни копитни, толкова стремителни и плашливи, че друмникът не успя да различи дали наистина приличат на сърни. Разредиха се и заслоните, които тук, в равнините, повече наподобяваха землянки. Но всеки път на входа им пращяха слаби статични разряди. Често до тях имаше кладенче, ала не се забелязваха следи от едри животни.

Слънцето Райко жареше в зенит и Радослав отново намота чалмата около главата си. Тъкмо на втория ден той взе да изпитва смътно безпокойство, че никъде не се вижда разумно същество, а фаморите надали обитаваха единствено горски масиви.

И тогава го настигнаха чергарите, както първо ги помисли.

Отначало забеляза прах и тълпа черни силуети, твърде малки, за да различи подробности, после дочу тропот... Спря със смесени чувства. Скри филтрите за очила и се наметна с одрипавялото фаморско одеяло.

Отряд ездачи се отдели от пъплещото множество и препусна към самотния пътник. Едва пристигнали, бързо го обкръжиха. Лъхна на прах и животинска пот, наоколо заскърцаха юзди, всяко движение на воините бе съпроводено с метално подрънкване.

Радослав дълбоко пое дъх и се помъчи да изглежда дружелюбно. Поразкри лицето си. Не бе сигурен как следва да се държи с тези фамороподобни същества, които яздеха безкрили тъмнокафяви грифони с къса и лъскава козина. Предводителят на отряда им бе възседнал истински вран жребец, вярно – копитата на животното изглеждаха раздвоени, а и муцуната не бе съвсем конска...

Краткото мълчание бе нарушено от въпрос, от който Радослав почти нищо не разбра.

Отвърна им на нескопосния си фаморски.

Сред ездачите настана моментно оживление, подир което един от тях му заяви сравнително разбираемо:

– Ние сме грамори. Ти кой си?

► Земя, светът на хората, минало време:
Времето летеше.
Валентина продължаваше да бъде сама.
Синът ѝ ходеше на училище и растеше.

– Не харесвам гълъби, ама не роня трохички да ги подмамвам, за да ги ритна после!
– Хайде де, птицолюбецо, защо не закачаш мачката?
Ванко проследи с поглед отиващата си котка, която стискаше в зъбите си нещастното врабче.
– Защото тя не го прави да ѝ стане приятно – отвърна той. – Гладна е. И *няма* прашка!
– Ами и аз съм гладен, ама не съм котка, затова ми е прашката!
– Добре. Другия път, като убиеш някое врабче, ще те накарам да го изядеш – сериозно каза Иван.
Децата се захилиха. Но усмивката на хлапака, към когото бе отправена заканата, замръзна, защото осъзна, че това не бе празно обещание.
Заедно с момчета от квартала Иван щъкаше край големите заблатени локви между блоковете и оградата, зад която вълнуващо тракаха товарни влакове. В гьоловете имаше стотици жаби.
Там заедно с другите хлапета си устройваха „жабешки лов“, избиваха десетки от кротките земноводни. Иван нямаше нищо против тези убийства, но не закачаше нищо, което имаше криле, и дори налиташе на бой, като чупеше или хвърляше в боклука пленените прашки. Изобщо не се колебаеше да прасне по носа и по-голям от себе си малчуган, при това не всякога с юмрук, а с първото попаднало му нещо под ръка – летва, топка, че и камък. Някои – повечето – деца се бояха от него. Родителите им се караха с Валентина през два-три дни.
Но една вечер Иван се прибра с рев и през хълцане и бършене на сополи едва смогна да обясни на майка си, че повече няма да убива нито жаби, нито попови лъжички.
– Жааал ми еееее! Толкова съм лоооооош, хлъц, аааааа...
– Някой ти е казал, че е лошо да убивате жаби? Ами добре ти е казал. Е, не се разстройвай, нали вече няма да го правиш, мойто момче... Кой ти го каза?
– Нееееее... Аз... хлъц... чух жабата да плачеееее...
След тази случка Иван престана да бие и децата.

* * *

Местеха се от едно жека в друго, от централен район в микрорайон, разположен нейде из диви покрайнини. Заедно с кварталите се сменяха и училищата на Иван.
Валентина само веднъж отиде на родителска среща – докато синът ѝ бе първолак.
– Вижте, другарко Чакмакова... – поде учителката, на което Валентина сви устни, но се въздържа да уточни, че не е Чакмакова. Беше си върнала моминската фамилия – Йорданова. Ала замълча. Горчивият опит я караше да не споменава пред учителки и възпитателки, че е „самотна майка“. Дори не казваше, че е вдовица – неизвестно защо не ѝ вярваха. А отношението им към Иван се променяше забележимо... и нараняващо гордостта ѝ. Макар и да смяташе, че момчето е още малко и не схваща тези неща, не искаше той да свиква с унизителната жалост от страна на педагозите, до горчиво посолена с пренебрежение.
– ...детето е... мързеливо, другарко Чакмакова. В час пише някакви кошмарни... безобразни... неща в тетрадката...
Валентина наежено прекъсна класната:
– Вкъщи изписва всичките ви глупави ченгелчета идеално!

Учителката я погледна със строг упрек:

– Упражненията по краснопис не са глупаво занимание, моля да ме извините...

– Иван знае да чете и да пише, уважаема. Тоест – *знаеше*, преди да почнете да го карате да се *упражнява*. Преди ми четеше книжки на глас, докато работех! А сега срича като повредена грамофонна плоча!

– Моля да ме извините – учителката също почваше да кипва, ала студените черни очи на майката не ù позволяваха да се възмути. Валентина несъзнателно бе усвоила този поглед от Ванко, но не ù се удаваше толкова често, колкото ù се искаше. – Моля за извинение! Работим по утвърдена програма! Освен това се съмнявам, другарко Чакмакова, че момчето самостоятелно се справя с домашните си... Нищо не намеквам, моля да ме извините...

– Да, не намеквате. Направо ме обвинявате в лъжа. Дори да исках, нямам време да пиша вместо сина си неговите домашни. А и не ми се налага! Той се справя превъзходно. Само дето са напълно излишни за него, защото Иван *умее* да чете и пише. Господи! Та той знаеше да чете откакто проговори!

Не беше преувеличение, нито празна хвалба. Валентина бе забелязала, че Иван запомняше книжките, с които го приспиваше – страница по страница. И оттам бързо свикна с тайнствената способност на буквите да образуват думи, които говореха, без да имат уста.

Учителката обаче не бе запозната с тези факти, а и Валентина нямаше настроение да я посвещава в тях, затова в тона на педагожката пролича вежливо недоверие:

– Вижте, повечето родители преувеличават способностите на децата си...

– Напротив. Имам грях към Иван, че го подценявам. Не бъдете толкова скептична.

– Моля за извинение, но очевидно сте твърде емоционална, не искам да ви обидя... Навярно мъжът ви ще погледне по-обективно върху проблема...

– Проблем? Бихте ли формулирали *проблема*, моля? Ако се затруднявате, ще ви го кажа аз – Иван има нужда да го учите на *правопис*, защото пише достатъчно *красно*.

– Вижте, наистина това е в разрез с учебната програма... пък и училището не може всичко, а и не бива. Важно е съдействието на родителите. Разбира се, под съдействие нямам предвид... Да, моля за извинение... Но трябва да отделяте повече време на сина си... Какво всъщност работите вие и съпругът ви? Може би някакъв изход е допълнителната занималня, след редовните часове... има специални училища за целта... не, не, не става дума за интернат. Удължена занималня. Всяка вечер детето ви ще се прибира у дома. Та ако работата ви е пречка...

– Работя вкъщи – високомерно заяви Валентина.

– О... А какво по-точно?

– Шия дрехи по поръчка – с едва присмехулни нотки произнесе Валентина и с подчертано пренебрежение огледа класната от глава до пети.

Учителката леко отстъпи назад и стори същото. Поруменя. Сравняването на собственото ù облекло с това на настъпателната майка я накара да посърне за миг... а после проблесна искрица надежда:

– Ами... вероятно би могло да се уреди нещо като индивидуални занимания... но нали разбирате, че това би ми коствало допълнително... извънреден ангажимент.

– Извънреден? В рамките на работното ви време? В час?

– Афиширането на специално внимание към Иван би разстроило колективния дух сред децата.

Валентина кимна, като с усилие задържа лицето си неподвижно, въпреки че устните я сърбяха да се изкривят.

На път към вкъщи, при което хващаше Ванко за ръка само докато пресичаха улиците – винаги на светофара или „зебрата“, – тя каза:

– Иване, искам от теб да си по-старателен в училище. Какво ти пречи да вършиш там същото, което правиш у дома?

Ванко почовърка нослето си – бърже, за да не успеят да му се скарат, – и отвърна:

– Мисля си разни работи, дето ми пречат.

– Какво толкова мислиш, сине?

Момчето ù отговори чак на другата страна на пешеходната пътека:

– Ах, бате Райко, трябваше да летиш *високо*!

Валентина спря и леко пребледня.

– Какво?

– Това си мисля – обясни Ванко. – И докато го мисля, става ми тъжно... и не мога да внимавам какво казва другарката класна.

Гибелта на лейтенанта-авиатор още не бе зараснала рана и за Валентина, затова тя едва не изкрещя. Не го направи, защото синът ù трепна уплашен. Тя побърза да изтрие чувствата от лицето си, като за сетен път се порази от наблюдателността на Иван.

– Недей да мислиш повече за това, миличък. Бате ти Райко... вече лети много... високо.

– Знам. И... и когато си го мисля вкъщи, не ми е толкова... такова... да не мога да пиша ченгелчетата. Само в училище.

Валентина приклекна и прегърна момчето.

– Мамо! Гледат ни! – задърпа се той.

– Да си гледат работата. Всички, които се обичат, трябва да се гушкат.

– Ама аз не съм бебе!

– Ти си мъж.

– Ама малък! Вкъщи ще ме гушнеш за лека нощ. Не сега.

– Ами ако беше голям? – подкачи го тя. На всяка цена трябваше да измисли нещо весело – за лек. За запълване на незапълнимата пропаст, останала след летеца.

– Няма да ставам голям, докато не си намериш кой да те гушка и целува като бате Райко!

Валентина преглътна. Надали щеше да намери такъв като него. Но, Боже, какви са тия приказки от седемгодишно дете! Тя раздвижи пресъхнали устни:

– Защо?

– Защото теб обичам като мама и не мога да те гушкам като голям мъж!

Веждите ù едва не килнаха шапката към тила ù. Хем развеселена, хем сърдита, удивена и разтревожена, Валентина попита:

– Кой ти го е казал това?

Момчето леко се намръщи.

– Бате Райко ми го беше казал. Ама аз си го знам отдавна, само дето не го можех да го казвам така... такова... като спретнати думи.

Тя продължително изгледа сина си, после се изправи и предложи:

– Правилно. Само че за да можеш някой ден да правиш добро впечатление на момичетата, трябва да свикваш да се държиш кавалерски още отсега! Наужким.

Момчето се ококори любопитно.

– Какво е „кавалерски“?

– Заведи ме в сладкарница и ме почерпи боза и пастичка!

Иван кимна:

– Добре. И трябва да ти отворя вратата на сладкарницата и да не сядам, преди ти да седнеш, нали така?

– Точно така! ...Хайде, защо стоиш?

– Дай ми парички, за да мога да те почерпя. Леличката в сладкарницата не знае, че сме наужким. А за ужкимски стотинки не дават и ужкимска боза, мамо...

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Настигналото Радослав пътуващо племе бе по-инакво от фаморите. Чергарите бяха по-стройни, по-мургави, с по-тесни и издължени лица в сравнение с добродушно-кръглоликите жители на Гората. От това сигурно изглеждаха някак *по-хищни*. Но и те имаха склонност към плетачество, съдейки по кожените им черни доспехи върху тъмните дрехи, които носеха. Изпод шлемовете избиваха коси с цвят до синкаво-черно гарваново крило, съвсем различно от по-меките, дори рижавеещи фаморски козини. Изпъкналите им слепоочия създаваха впечатлението, че очите им са обградени от костени рамки.

Граморите дрънчаха със зачернени оръжия; по тях и по животните им, съскащи и фучащи с орловите си човки, слънчево играеха златни накити и яркочервени пискюли.

Радослав не съумя да им се представи достатъчно благонадеждно и затова предприе друго. Разбойническият вид на ездачите го накара да им предложи пари. Надяваше се, че двулевките на Република България, сечени през 1992 година след Христа, ще им блестят достатъчно привлекателно. И така подкупени, вероятно нямаше да го закачат...

Монетите наистина ги заинтригуваха, и то сериозно.

Те се спешиха и, държейки за юздите странните си коне, заразглеждаха парите.

Към вече даденото Дичо добави няколко десетолевки.

Като че най-ги интересуваше изображението на Мадарския конник. Моментално разбрали, че животното от монетите силно прилича на това, което възсяда предводителят им, те му ги поднесоха. Някои свалиха шлемовете си, лъснаха бръснати глави с по три ивици коса – два кичура над ушите и един пънкарски гребен.

Повече не го попитаха *кой е*, но помежду си обсъждаха проблема доста нашироко. Езикът им вероятно бе от същата група с фаморския, но Радослав не разбираше нищо. Той продължаваше да стърчи в центъра на образувания от тях кръг. Поне половината грамори следяха всеки негов жест, поставили ръце на коланите близо до чудноватите си мечове, или съвсем откровено потропваха с нокти по дългите дръжки на многоглави бойни брадвички.

Докато траеше оглеждането на левчетата, пристигна и основната група. Бе колона двуколки, впрегнати в бикоподобни грифони, по-тромави и масивни от ездитните. Те спряха и от тях изпонаслязоха още грамори, сред които и жени, покрили главите си със забрадки. В дрехите преобладаваше черно, тъмнозелено и тъмнокафяво. И пак злато, пак пискюли – алени, жълти, бели...

От каруците довтаса грамор, обкичен с амулети върху тъмночервени одежди. Пазачите на Дичо млъкнаха. Граморът помърмори и три пъти обиколи Радослав, а останалите стояха безмълвно в кръг, докосвайки оръжията си.

Шаманът запали тънка пръчица, която заискри като бенгалски огън. Радослав се съсредоточи в емоционалната миризма на вещера и доста смътно разбра, че цветът на пламъка го е удовлетворил. Магьосникът обиколи с горящата пръчица изпънатия мирно мъж... и изведнъж нещо се навъси – пламъкът кадеше. Дичо инстинктивно се сви и почувства познатия войнствен гъдел в змейските си люспи. Не последваха обаче другите усещания за ускоряване на собственото му време – може би вургалът се разминаваше... Шаманът смени пръчицата и сканира с новата, като с детектор за метални предмети, снагата на Радослав. И този път остана безрезервно доволен. Махна към воините, които тутакси отпуснаха оръжията си и на часа загубиха интерес към чужденеца.

За Дичова изненада, те му върнаха монетите. После се смесиха с колоната. Очевидно щяха да продължат, притягаха сбруи, преглеждаха колелата, натъкмяваха бали с багаж.

Скоро двуколките потеглиха, начело с две дузини ездачи. Но явно никой не възнамеряваше да оставя младия мъж насред пътя, защото един конник го побутна да се качи на теглена от двойка бавни грифони каруца. Грамадните колела поскърцваха и кораво друсаха, спиците равномерно насичаха страничната гледка.

В двуколката седяха старец-кочияш, облечен в същите кожени доспехи, две жени и неопределен брой деца, еднотипно остригани нула номер, които се бяха скатали сред плетени кошове и кожени торби. Воинът даде някакви разпореждания на кочияша и тичешком се отдалечи. Радослав проследи елегантния скок, с който той се озова върху плетеното седло на грифона си и препусна напред с гърлено подвикване.

През това време старецът тикна поводите в ръцете на едната жена и се зарови в багажа, струпан върху полюшващото се дъно на каруцата. После се върна при Радослав, който още не бе успял да се огледа добре и тъкмо протягаше крака с известно задоволство – колко гот е да се возиш!

Граморът го побутна. Подаваше му нещо.

Дичо се вгледа в предлаганите му предмети. Забавено. Сетне с мълниеносна острота дойде обяснение за новото му положение.

Беше мобилизиран.

Изплетена от кожени ремъци и железни халки, ризницата представляваше ромбовидно платнище, с дупка за главата в средата, около нея – корава изправена яка и ребристи нараменници. Бронята се запасваше с пояс от метални сегменти. Коланът му напомни на къс от поточната лента за шишета в един консервен комбинат, където беше карал първата си студентска бригада. С куки и щипки към звената на пояса се крепяха торбички от дебела кожа, в които имаше някакви дребни принадлежности. Радослав закачи до тях фаморските кании с ножовете си. Към екипировката се добавиха два обшити с железни пластини наръкавника – не можеха да се нарекат ръкавици, въпреки че предпазваха китките, защото имаха общ отвор за пръстите и само отделна дупка за палеца. Стояха му малко неудобно, поради леки анатомични несъответствия в конструкцията на граморските крайници и ръката на нормален човек.

След като прецени, че няма какво друго да прави, освен временно да се примири с натрапената му „длъжност“, Дичо порови в паласките на пояса и откри шило с ушенце, канап, пилички и някакви мазила, навярно лекарства... или оръжейна смазка – трябваше да попита за тях, но по-късно, когато научи езика достатъчно. В момента не му се ръкомахаше като малоумен.

В довършек на всичко му връчиха червено-бял пискюл. Понеже пролича, че Радослав не знае какво да го прави, едната от жените го завърза за халка в ризницата на дясното му рамо. Същото украшение венчаеше шлема, нахлупен от кочияша не много нежно върху Дичовата глава.

С последната такъмка също възникнаха затруднения, тъй като каската не прилягаше на човешкия череп, затова старият грамор го разплете и пригоди в по-подходяща форма. След натаманяването Радослав го намери за сравнително удобен – много подобен на танкистки шлем от времето на Втората световна в неговия свят, но с широка яка за предпазване на врата. Пискюлът обаче често падаше пред лицето му и втората граморка го привърза да не пречи.

Под зачернените метални плочки по черната кожа на снаряжението Радослав се чувстваше по-люспест, отколкото напоследък бе свикнал да се възприема.

Младият мъж, бивш Закрилник и Господар на Селото, неосъждан и неженен български гражданин, годеник на змеица с царска кръв, а понастоящем – редник в охраната на обоза на граморската войска, се зае да пропъжда мрачни мисли и да бае на душевната си тегоба, като пристъпи към наместване на „униформата“ към поразличното си тяло.

Още щом вдяна канапа в шилото, старият грамор изхъмка одобрително.

Сред скърцане и подвикване на кочияши, степите оставаха назад.

На първата почивка за храна Дичо получи метално гърненце, кожена манерка, две остри дървени клечки, с които да боде храната, и тежък калъф от зебло. Вътре кротко спеше дълга триглава брадва. Голямото острие бе широко и заемаше две трети от дължината на дръжката. Горното приличаше на човка.

Е, мама му стара, сега вече можеше да се чувства истински войник. Па макар и от обоза.

Поклати глава – не, хич не му се караше още една служба. А и в краен случай би предпочел микровълнов бластер или, хайде от него да мине – калашник, нека и с дървен приклад.

Само че нямаше избор.

За разтуха продължи да чопли снаряжението си и да зяпа околностите...

* * *

Войската пълзеше по своя път, съобразявайки се единствено със слънчевата светлина. Бивологрифоните, както и по-грациозните им ездитни събратя без умора вървяха през деня, но се оклюмваха след залеза на слънцата. Иначе сред граморите Радослав забеляза ритъм, който отговаряше на неговите собствени потребности от сън.

И отново се запита – същински рòден ли е този свят за същества, чиито жизнени ритми се различават от местното редуване на тъмнина и светлина?

А тъмнината все по-забележимо намаляваше. Янкул все по-високо излизаше над хоризонта, преди Райко да го последва. Според грубите сметки на Дичо след няколко месеца щеше да настъпи двусветлие или двуслънцие – пълна липса на нощ. Щеше да има два дни в денонощието – червен Янкулов, може би сравнително прохладен, и бяло-жълт, горещ Райков.

Още при първата нощувка направи откритие – впрегатните тежки животни, наричани „мала-грзу“, се оказаха женски, защото ги дояха, а пък яздитните повратливи и стремителни „грзу“ бяха самците от същия вид. Убеди се напълно, когато едно от яздитните се покатери върху вдигнало опашка впрегатно...

Когато колоната спираше за почивка, граморите разпрягаха животните и започваха да оглеждат каруците за нещо разхлабено, повредено или на път да се счупи. Радослав помагаше. Порасналата му коса покриваше ушите, които с формата си предизвикваха почуда и смях в Селото, а и с късата си гъста брада („Ох, замязал съм на Буги Барабата!...“) той някак не биеше на очи сред околните. Викаха му „едрия космат фамор“, макар вече да се беше представил като Раасуау. Впечатли го граморският синоним на „фамор“ – *по-млад братко*. Очевидно не визираха неговата лична възраст. Но веднага изникваше въпрос – какво искаха да кажат? Че се имат за по-древна раса от фаморите, които изглеждаха някак по-тромави и примитивни? И това трябваше да попита...

Докато мъжете се занимаваха с каруци и добитък, жените палеха огньове и пълнеха големи медни казани с вода. Част от нея отиваше за миене, а в другата варяха гъсти супи, които, поизстинали, ставаха на яхния, годна за ядене с клечки по китайски маниер.

Радослав се миеше пестеливо и скришом. Не искаше да показва змейските люспи на гърба си.

В манджата често откриваше парчета сребро. Отначало едва не си строши зъбите, но нататък внимаваше. Металните късчета даваше на жените, както правеха другите грамори, а при следващото стануване те отново ги изсипваха в казаните. Радослав полюбопитства като как разбират домакините му тези си действия. Отговорът, че

сребротo пропъждало „малките-малки зли духове на болестите“ издигна граморите в очите му – очевидно имаха понятие от природата на инфекциите. В собствените му паласки подрънкваха сребърни халки, които да пуска в манерката си, особено ако за в бъдеще му се наложи да измие с тази вода получена в сражение рана.

Перспективата да участва в неведоми битки никак не го вдъхнови. Замисли се дали да не драсне някоя нощ от пътуващата армия. Но реши да остане – племето се движеше в нужната му посока, а и би предпочел да обясни на граморите, че е станало недоразумение и той не иска да участва в чужда за него война.

Имаше и още нещо – наличието на междуособици в Долната земя, които можеха да се вместят в рамките на човешките понятия за война, противоречеше на твърденията на милата му. Според откъслечните реплики на Верена, която все отлагаше подробен разказ – искаше да си довърши „Описанието“, тукашните въоръжени конфликти приличали повече на масови турнири с минимални жертви и под зоркото наблюдение на Посредници, признати от двете противникови страни. В такъв случай нищо не го заплашваше. А и на граморите не им личеше да са особено щастливи и възбудени от предстоящото, което доказваше, че психиката им е съвсем нормална – правилно, какво толкова има да се радват на една война! Така че...

Но пък, за хиляда и сто години в Горната земя, и вероятно около седем-осемстотин тук, обичаите може да са се променили...

Радослав се колебаеше. И по навик избра да не предприема нищо, докато не си изясни обстановката.

Настроението във войската, загатващо за всеобща мрачна потиснатост, може би се обясняваше с факта, че умората казваше тежката си дума. Граморите пътуваха вече втори „кане“ – период, който нямаше нищо общо с лунните месеци. Според наученото от Радослав, „кане“ се състоеше от трийсет и три Райко-Янкулови денонощия и само подир две нощувки той също се почувства разбит. Затова нерядко скачаше от каруцата и вървеше край нея. Мнозина вършеха същото, защото особено на каменистите места друсането ставаше непоносимо.

Повеи на оживление, искрици радост се появяваха при среща на племето с други колони, насочили се на югозапад също като граморите. В Дичо обаче повя полъх на безпокойство – явно съюзните колони говореха за някакви мащабни събития, причините и целите на които все още оставаха загадка за пришълеца поради езиковата бариера.

Той сериозно захвана да учи граморски, наблюдавайки появяващите се по пътя племена, най-често изпреварвани от по-подвижните грамори.

Ала едно от тези племена, което водеше стадата си през равнината, накара граморите да проявят известна нервност и да спрат, за да пропуснат пастирите пред себе си. Множеството животни, подобни на овце с дълги шии, пълзеше успоредно на друма в прах и шум. Блеене, тенекиено дрънчене на чанове, клепала, звънци, подобни на лай подвиквания от страна на стопаните... Когато основната група се изравни с неподвижната граморска колона, овчарите надуха гайди, а неколцина от тях се приближиха с дарове на ръце – по една жива овца на всеки седем граморски каруци. Отдалеч Радослав си помисли, че пастирската армия е по-примитивно въоръжена – тояги с метални пръстени накрая, подострени колове с метални накрайници. Самите овчари бяха нахлупили странни качулати шапки.

Но ето че един пастир тръшна приношението си до двуколката на Радослав и се ухили към облещения отгоре човек.

По-точно – озъби се. Макар и дружелюбно.

Лицето му бе... поразително. Не човешко, не фамо-граморско, а кучешка или вълча космата муцуна. Ръцете нямаха друго название освен лапи.

Докато Дичо се пулеше към него, цъфнаха още пастири и оставиха пръстени делви със сирене. Говореха с благодарящите им грамори, като приджавкваха и подръмжаваха. Бяха като очовечени от някой луд доктор Моро немски овчарки, облечени в бели и светлокафяви шаячни дрехи, с широки лилави пояси от вълнен плат, затегнати с кожени колани, от които стърчаха криви като сърпове ножове с кокалени дръжки. Все пак носеха шапки – тежки рунтави калпаци, и бяха наметнати с ямурлуци в бяло, черно и зелено. Над босите ходила, от глезените нагоре – черно-бели навуща. Тъкмо тези едва ли не български носии го извадиха от равновесие.

Бе готов да се закълне, че е видял не кукери, а ни повече, ни по-малко – живи върколаци, особено когато чу граморите да ги наричат „хора-вълци". Радослав проумя тревогата на граморите, когато вирна глава към луните. Наближаваше пълната фаза на Вер Шелард.

Изпроводи с облекчен поглед калпаците на вълците и червените забрадки на вълчиците.

По време на нощувката далеч напред се чуваше дълъг вълчи вой, който плашеше грзутата.

А месото на „овцата" – прилична по-скоро на дребна латиноамериканска лама – се оказа много, много вкусно.

* * *

Степите свършиха. Започнаха гори, разделени с дерета, поля и хълмове.

При прекосяване на една особено обширна дъбрава, отдалеч в просеката ù се показаха някакви дългокоси горски жители, яхнали елени и въоръжени с грамадни лъкове. Изреваха сигнални рогове и колоната спря. Вождът на граморите дълго опипва донесена му възлеста връв. Радослав се мъчеше да разгледа еленоездачите, които много повече от досега срещнатите раси и племена приличаха на хора. Поне от разстоянието в няколко хвърлея изглеждаха подобни на него... Но те изчезнаха сред дърветата, потънаха като видения в шубраците, а каруците отново потеглиха по заповед на издаващите пронизителни звуци рогове.

С помощта на кочияша Радослав уточни за себе си, че разстоянието „хвърлей" се изминава от двуколката за три завъртания на колелата – хвърлеят излезе трийсет-трийсет и един метра. Установи също, че използваната от неговите спътници мярка „разтег" е точно два метра, петдесет и пет сантиметра – с около седемдесет сантиметра по-малко от диаметъра на колелата на каруците. Завършил изчисленията, той си даде сметка, че след срещата с еленоездачите граморите са смълчани и угрижени.

Когато лагеруваха същата вечер, над тях прелетя ято кораби. От въздухоплавателните съдове се донесоха сигналите на някакво съобщение. Радослав със смайване гледаше тези исполини, ловящи с яркоцветни платна ветровете. Какво само можеше да се направи от дървени гемии, вързани за събрани накуп делтапланери...

При друг пък техен стан кацнаха огромни орли. Яхналите ги същества бяха със забулени лица и само отдалеч имаха човекоподобен вид. Пристъпваха така, сякаш коленете им се свиваха назад, а може би така си и беше. Пилешките им движения накараха Дичо да предположи, че и те са вид безкрили птици, а после съвсем се обърка кои всъщност са разумните същества в тази летяща армия, след като видя, че командирът на граморите приказва с един от орлите, по чиято сбруя блестяха мънистени украшения.

Радослав постепенно свикваше с езика на граморите и вече имаше известни успехи.

И тук, както във фаморския, думите служеха и за съществителни, и за прилагателни и глаголи. В употребата им съществуваха специални форми: отрицателни и „сочещи", което от българска гледна точка му звучеше като *немълча, отдърво, към-*

мен, каруца-във. Той често се сблъскваше с твърде познато звучащи слова, например *стягх* за знаме, съвсем българската дума *плък*, която се отнасяше до голям отряд ловци, тръгнали да преследват глутница хищници. Други фрази смътно му напомняха нещо чуто. Често смисълът на някой израз сам изникваше в главата му. Буквален превод понякога помагаше, друг път пречеше. В моменти на силно умствено напрежение той сякаш чуваше изреченията в някакво описателно транслиране: *скърцало* – означаващо много неща, които скърцат; *коловрът* – около; *всекин* – общ; *всичкост*, *обратник*, *тукай насам, тамай си там*... хубав глагол – „тамам“ или „тукам“! Направи му впечатление съвсем ясното задно членуване на думите в значението им на съществителни. А тази особеност я имаше и в родния му български език! Силно го объркваха обаче формите за множествено число: един грамор, но много *грамарду*; едно грзу, но стадо *гуразан*.

Как да е, все пак напредваше. Със задоволство отчете, че родовете се отнасяха само към живи същества, въпреки че и двете слънца бяха за граморите „той“. Но все по-силно подозираше, че граморската граматика изцяло е съставена от изключения. Накрая събра кураж да проговори.

Попита защо са го взели в колоната.

Отговорът не бе точно на въпроса, защото му обясниха, че отиват да се бият със сивите мъртваци, превзели Борея. Радослав мигом осъзна, че са го разбрали погрешно какво иска да знае. Не остана очарован и поиска да научи кое ги е накарало да си мислят, че копнее за сражения. Но от друга страна – целта му бе Борея, а сега се оказа, че армията се е насочила тъкмо натам.

Граморите наричаха въпросната територия и с още едно име, което Дичо си преведе като „Земемория“.

Вече все по-често се засичаха с други колони, прелитаха орлите и хвъркатите гемии. Появата им събуждаше задоволство сред племето, но и някакви необясними за Радослав опасения, а часовоите често гледаха към небето.

През една нощ, в близост до лагера минаха странни създания, от които грзутата загракаха уплашено и доста по-различно, отколкото при воя на върколаците, които на дневна светлина никак не ги стряскаха. Но сега подобните на грифони добичета завираха човки под каруците и граморите с мъка ги успокоиха. Не последва обаче сигнал за тревога и неизвестните зловещи съюзници преминаха, без да се задържат покрай стана.

Дичо надникна и се огледа, но освен едно неприятно излъчване и смътни сенки, не забеляза друго.

Никой от колоната не пожела да даде обяснения.

– Тварите на Нощта! – ограничиха се само с този лаконичен отговор.

Подир пладне колоната настигна пехотен отряд фамори. Сърцето на Радослав се сви.

Още по-късно се натъкнаха на прясна могила до друма, на чийто връх бе забучен черен щандарт, досущ мрачна църковна хоругва. Граморите отклониха очи и кръстосаха пръсти, докато я подминаваха. По краищата на кръстовидния флагщок блестяха железни наглавници на секири. Вятърът едва полюшваше платнището с извезан в средата символ, подобен на сложен моряшки възел, обкръжен с четири сребристи полумесеца. Радослав беше виждал същия „възел“ и в Селото, а и тогава му се стори познат отнякъде. Имаше го и по сбруите на грзутата, и по шлемовете на граморските командири. Значеше „Кашеп“ – името на този свят.

В двоумението си дали да приеме, че символът не е просто култова пиктограма, ами писмен йероглифичен знак, Дичо попита стария кочияш какво е това черно знаме, *някой да не е умрял*?

Граморът изръмжа гневно и уплашено, рязко се пресегна към глупавия си спътник

и го накара да кръстоса пръстите на лявата си ръка. Сетне рече по-спокойно, но сухо и с такъв вид, все едно му забраняваше да го тормози с други въпроси:

– Нощни твари тукденуват. Не гракай!

Радослав се изчерви от допуснатия гаф. Без особени надежди за успех, той се помъчи да долови поне някакво излъчване откъм хълма. Изненадващо се получи, но от всичко, което „помириса", можа само да каже, че под нахвърляната пръст се спотайват множество непознати му същества. Те спяха. Сънищата им бяха нежни, дори някак лирични. Дичо не разбра защо змейските му люспи настръхнаха от погнуса. Навярно спящите наистина бяха неприятни твари....

Мрежата пътища ставаше все по-гъста, по-често прекосяваха кръстовища.

И ето, скоро на хоризонта изникна град, или по-скоро голямо струпване от лагери и катуни. От поведението на граморите стана ясно, че целта на прехода е достигната.

Каквото и да предстоеше нататък, първият етап бе отминал.

► Земя, светът на хората, минало време:

Валентина повече не стъпи на родителска среща. Общуваше с учителите само по телефона. Но когато Иван премина в четвърти клас, нямаше как да избегне посещението на една от класните ръководителки.

– Чакайте, чакайте, какво искате да ми кажете с това „саможив"? Това дразни ли ви?

– Не внимава в час.

– Вдигате го с неочакван въпрос и той какво – не отговаря ли?

– Не... отговаря си.

– Значи внимава.

– По вида му изобщо не може да се каже!

Валентина знаеше какво значи това. Иван наистина често придобиваше такъв израз, все едно се вслушва в себе си. Ала това бе съвсем друго! Нямаше нищо общо с „невнимаване"! Тонът ù стана остър:

– Ако имате претенции към това какви гримаси прави синът ми, недейте ме баламосва, а направо си признайте, че не ви харесва по какъв *начин* ви слуша!

– Не съм дошла, за да търпя грубости!

– А за какво сте дошла в дома ми? Да нагрубявате *мен*? Да искате от сина ми да е играчка с навиваща се пружинка? Или сте чула за костюма на преподавателката по аритметика?

– Виждам, че сте директна.

– Точно така! И директно ви заявявам, че няма да търпя изсмуквани от пръстите упреци към сина си! Ако не учи, ако наистина *не внимава*, ако чупи нещо или се конфронтира със съучениците си, или с вас и вашите колеги – ще ви изслушам и ще взема мерки. А така да се чудите за какво да се заядете – няма да стане. Та какво конкретно не е наред с Иван? По кой предмет сте недоволна от него?

– В час по рисуване постиженията му са... незадоволителни.

– Направо кажете „жалки". Е, не всеки е роден художник. Друго?

– Винаги отговаря мудно при изпитване.

– Да. Детето ми се оплака, че сте го нарекли глупак пред целия клас. И то защото е решил да ви даде пълен отговор на въпрос, за който сте искала еднозначен кратичък отговор. Вместо да оцените способността му да разсъждава, вие сте го огорчили. Иван всичко ми разказа. И каза какво е възнамерявал да ви отговори. Лично аз бих се възхитила на такова изложение, ако се намирах на вашето място. Дори не можах да повярвам, че той сам го е измислил. А Иван не лъже. Не лъже, нали?

– Не... но е склонен да преувеличава... да фантазира...

– Това също опровергава твърдението ви, че бил „тъпак“. Щом бъркате склонността към изчерпващи отговори с недосетливост, що за педагог сте! Друго?

– Слушайте! Престанете да ме нападате толкова яростно! Не знаете как... как е способно да смути някого това дете! Сигурно знаете, но сте свикнала. Не ви пречи.

– Какво имате предвид?

Знаеше предварително какво ще чуе.

– Това как гледа понякога! – учителката потрепери. Плъзна взор по захабените тапети. Валентина стисна зъби. Не можеше да си позволи дори най-дребния ремонт на наетата стая. Класната продължи почти плахо, но и с някакво потиснато ожесточение: – Много особено гледа. Очите му са все едно... обърнати навътре. А когато по този начин забележи някого... като се втренчи... и... като гола съм пред него! Промушва те с очи като с шиш...

Настъпи мълчание. Валентина унило изучаваше ръцете си. Вече втори месец не можеше да си направи най-обикновен маникюр – просто да придаде приятен, не моден или екстравагантен вид на ноктите си – все пак работеше с тези ръце, не ù трябваха многосантиметрови атрибути на граблива птица с паунски разцветки.

Учителката бавно осъзнаваше, че на това, което бе изрекла одеве, не можеше да се отвърне нищо смислено. Валентина се изкашля и дрезгаво – напоследък пушеше много, и то съвсем евтини цигари, „Слънце“ – попита:

– Да не би да не изпълнява някакви ваши разумни и регламентирани изисквания?

– Не... дори е прекалено изпълнителен. По същество това затруднява контактите му с останалите деца...

Валентина предизвикателно забарабани с пръсти по плота на прибраната в своето шкафче шевна машина – друга масичка в стаята на тази „квартира“ нямаше.

– Нарочили сте го за подмазвач значи – бодливо изрече самотната майка. – И настройвате съучениците му против него. Разбирам.

– Аз не...

– Не вие конкретно. Колегите ви накуп. Специално вие навярно сте по-свястна от тях, въпреки че нарекохте сина ми глупак публично. Мисля, че ще е по-добре да потърся друго училище за Иван... Какво, нима желаете да ми предложите „компромисно решение“? Съжалявам. Шиенето и бродирането, да не говорим за плетенето, са моят занаят и с него изхранвам детето... и себе си, ако остане. Стига толкова подаръци и услуги без пари.

Учителката сковано стана от стола. Прошепна задавено:

– Не. Няма да ви предлагам „компромис“. Въпреки че имах намерение, признавам. Не допусках, че положението ви е толкова...

Валентина блесна гневно с очи и класната се отказа да довърши започнатата фраза, а вместо това заговори припряно, прескачайки на следващото, което имаше наум:

– Мисля, че решението ви е правилно. Надявам се синът ви да се чувства по-добре на другото място... Става късно, налага се да си тръгвам...

– Кажете ми нещо хубаво за Иван! – Въпреки че Валентина не бе повишила тон, гласът ù прозвуча почти като вик. Вик на давещ се.

Класната спря. Почти не се замисли, когато рече с бледо подобие на усмивка:

– Много е емоционален. Но външно невинаги му личи...

– За ученето имам предвид.

– И аз говоря за същото. Добър е по история. И тъкмо по този предмет понякога реагира на отдавна отминали събития, сякаш се случват сега. Много лично приема нещата. И прекалено... буквално. Характерно е за децата, да, но при Иван е особено силно изявено. Все едно миналото продължава да живее... И с художествената литература е така.

– Той обича да чете...

– Да. И сте напълно права – държи да мисли самостоятелно. Само дето би трябвало да се придържа към някакви рамки, понеже преподавателката му по български беше шокирана от някои негови характеристики на литературни герои... те граничеха с неприлични епитети. Не че нямаше известно право, но съгласете се... да. Забелязах още, че взема от библиотеката учебници за горните класове и ги разглежда с голямо любопитство. Дори задава въпроси, на които съм принудена да казвам, че това ще се учи по-късно. В часовете по физкултура... май не му допадат, макар че през голямото междучасие с жар играе футбол. И то с големите. Колегата ми по физическо смята, че за момчето са по-подходящи индивидуалните спортове, трудно се вписва в колектива...

– Знам за физкултурника – каза Валентина унесено. – Вика, че Иван „се ослушвал". То е защото синът ми не умее да изпълнява безсмислени команди. Обаче с радост и старание прави нещо, за което му е обяснено с каква цел го прави.

– Да – съгласи се тихо учителката. – Иначе детето няма мотивация. Но...

– Колегата ви физкултурник е ограничен и духовно беден фатмак! – отсече Валентина. Бузите на класната пламнаха. – Ала Иван получи от това нищожество един много добър урок. И сега е отвратен от печеленето с измама. От лекотата, с която е възможно да се победи нечестно. Затова не обича състезанията. Той е против да се печели на всяка цена... Не е моя заслуга. Той сам е избрал да постъпва така... Как да не се гордея с детето си, кажете?

Учителката прехапа устни и внезапно произнесе като скоропоговорка:

– Искам да ви кажа още нещо. Справя се с математиката. Наистина. Не е било необходимо да шиете онзи костюм... – Класната посърна. – Аз... простете ми, но подло се радвам, че Иван повече няма да е в класа ми. Интересно дете е. Само че... само че ме плаши. Той... не е като нас. Съжалявам.

Учителката изхвръкна от стаята разстроена.

Валентина мрачно се загледа във вратата.

Иван дойде след пет минути. Докато бе траяло посещението на класната му, той, поради липса на друго помещение, бе стоял навън, до парното на площадката. Поне така бе обещал, че ще направи. И Валентина не се съмняваше, че ще спази обещанието си.

Иван трудно обещаваше. Но, дали от инат, или от много сериозно отношение към клетвеното „обещавам" – държеше на думата си. Разбира се, бе дете. Случваше се да не успее. И тогава страдаше.

Какъв ли мъж щеше да порасне?

Иван влезе и кротичко застана до шевната машина. Зачопли с пръст ширитите на покривката. Майка му уморено го изучаваше с отсъстващ поглед.

– Мамо?

– Всичко е наред. Може ли да те прегърна? Време е за лека нощ.

* * *

Хванаха го отново. В коридора пред самата класна стая. Вкопчиха се в ръцете му, разпънаха го като на кръст и един дангалак тъкмо се канеше да разкървави носа на безпомощната жертва.

Побойниците като диви животни бяха подушили, че новото момче е плячка. Уж бе отстъпчив, а пък взе че не даде на тартора в класа да препише задачите на контролното! Примерно вдигаше ръка в час – многознайко и натегач! Бой за него!

...А Иван продължаваше да чува плача на жабите. Вкусът на чуждото страдание бе неизразимо по-горчив от собствената му болка, която от съвсем малък бе научен да укротява с вълшебните си думички. Самите тях дори бе забравил – вече нямаше

нужда от заклинания, контролът беше станал инстинктивен. Затова по-безопасно му се виждаше да понася ударите, ала не и да *причинява* болка. И когато плачеше под градушката юмруци и чанти, то не бе от това, за което си мислеха нападащите го.

Но точно в този ден му писна да бъде жертва.

Той нададе гневен вой и тръгна в атака. Момчетата, които го държаха, видяха звезди посред бял ден от острите му лакти. Иван се нахвърли върху мъчителите си толкова яростно, че никой не помисли да окаже съпротива. Побягнаха. И тогава той освирепя, че бягат, че не приемат честен бой. Втурна се да ги преследва. Ненадейно станалите плячка хищници потърсиха защита от по-големи свои приятели и Иван налетя на коравите юмруци на *батковците*, а сетне – върху твърдата мозайка на пода... Падаше – изправяха го с шутове. Той ръмжеше и се хвърляше отново и отново в схватка без никаква пощада, скачаше на крака, заслепен от плесници, задавян от кръвта от носа – и не спираше... Пред това необуздано зверче големите момчета се стъписаха. Той се мяташе в образувания от тях плътен кръг, известен сред любителите на жестоки забавления под името „моряшка топка“, но този път всеки се стремеше не толкова да го цапардоса, колкото незабавно да го отблъсне от себе си. Иван всяваше ужас, но те не можеха и да отстъпят, защото цялото училище ги гледаше... Вече съжаляваха, че са се забъркали в тая каша.

Най-сетне се появиха и учителите. Те едва укротиха истеричния, според преценката им, малчуган. Преди да дойде на себе си, Иван нанесе чувствителни загуби и на възрастните, но отнесе здрав мъжки шамар, който го изтръгна от лудостта му на берсерк. Той застина – изумен и изцеден, обезсилен... Тогава един от онези, с които се биеше, го издебна и с премерен ъперкът го повали на пода. Последната постъпка остана безнаказана – учителите бяха твърде ядосани на Иван, за да обърнат внимание на подлостта. Докато го водеха-влачеха при медицинската сестра, която изми окървавеното му лице и залепи дълбока драскотина на челото, а после го помъкнаха към директора, Иван не можеше да си обясни този последен удар. Плачеше. Никой не разбра защо. Душеше го жалост към всички, които бе напердашил.

Тъкмо това – не носът, не драскотините и синините, не бушонираните очи и скъсаните дрехи – подлостта и смазващият поток от страх, който бе предизвикал, възбудил, отприщил го караха да реве. Както и начинът, по който го съпровождаха – сграбчили за яката като злобно кутре за каишката. Унижението.

Инцидентът се превърна в скандал. Противниците на Иван бяха оставили на бойното поле избити кътни зъби, от близката детска поликлиника заваляха медицински удостоверения за счупени носове, смазани пръсти, очни и бъбречни контузии; пестниците му бяха отворили изискващи сложни шевове аркади и по физиономиите на големите момчета. А хлапакът, който бе автор на последния безчестен удар, изведнъж взе да заеква и да сънува кошмари, които продължиха дълги месеци и го караха да се напикава в леглото.

Родителите на пострадалите подрастващи поставиха пред директора въпроса за пращане на Иван в интернат за трудни деца или нещо такова. Неколцина поискаха обезщетение, заплашиха с адвокати, изразяваха се не с нормални думи, а с чиновнически клишета, сред които най-разбраното беше „причиняване на средни телесни повреди“. За щастие се намесиха двама педагози, които намекнаха пред свиканото събрание, че битите от новия ученик деца системно са го тормозели, така че неизвестно кому би се паднало да получи обезщетение... Стискайки зъби, Валентина опакова предназначените за продажба полуготови дамски костюми и така спечели поддръжница в лицето на съпругата на директора. Възмутените родители, попарени от разкритията, че и техните чеда са се проявили откъм не най-добрата си, меко казано, страна, се задоволиха със санкцията изключване от училището.

По-късно, когато Иван си спомняше случката, той благодареше на съдбата, че не бе успял да запази хладнокръвие в схватката, а бе действал заслепен от емоции. Защото инак щеше да има и строшени на много места кости. Вероятно дори и осакатени.

* * *

– Какво се случи, сине? Защо трябваше да преследваш онези деца като дивеч? Та ти дори и месец не изкара в това училище.

– Те почнаха първи.

– И ти тръгна да ги наказваш? Смяташ ли, че си ги научил на нещо? Че не трябва да са толкова зли и глупави, например?

– Не...

– Видя ли? Било е безсмислено.

– Съжалявам, мамо.

– Ох... не е достатъчно. Какво те мъчи, Ванко? Познавам те вече. Кажи какво криеш.

Момчето заби поглед в пода. Валентина го остави да намери нужните думи.

– Страх.

Тя бавно запали цигара.

– От какво се боиш?

Той доверчиво вдигна лице, по което следите от побоя вече бяха едва забележими (а бе изминало едва денонощие от грозната случка!), и простодушно, трогателно отвърна:

– Да не се разболееш и умреш.

Тя тъжно се усмихна.

– Ще се постарая, доколкото зависи от мен, да не правя такива неща. А... какво значи за теб „страх“, сине?

– Срам, мамо.

– Срам?

– Щом някой ме... мрази, значи съм му направил нещо лошо. Нещо съм... виновен. Само че... не знам с какво съм лош. Не разбирам. И не само срам. Болка. Страх ме е от болката. Страх ме е, че когато ударя... ще ги боли.

Тя допуши цигарата и тихо въздъхна:

– Помниш плача на жабите, нали?

– Да...

Синът ѝ бе готов да заридае. Валентина го помилва по рамото и помоли:

– Ванко, опитай се да бъдеш като другите. Наужким. Прави каквото правят те. Така ще ти е по-лесно.

– Ако правя като тях, ще стана като тях.

– Не е задължително. Просто им подражавай. За да престанат да те кълват като бяла врана. За да оцелееш. Защото няма нужда да си направил някому някаква злина. Достатъчно е да отстъпиш, за да се намерят такива, които ще поискат да те мачкат, защото ще си кажат, че отстъпваш от слабост. Така ще искат да се почувстват силни, тъй като в действителност не са. Не си виновен ти. Просто те са такива. Затова... опитай се да приличаш на всички... – Тя извади нова цигара от пакета. – Опитай. И остани какъвто си.

– Като... костенурка? Да се свия?

– Да, с черупка. В черупката.

– Но аз не съм костенурка. Аз съм различен. Наоколо хората са... чужди. Даже не знам КАК са ми чужди. Не съм костенурка.

Валентина мачкаше незапалената цигара. След дълга пауза промълви:

– Не знам какво си. Но знам, че живееш сред костенурки. Не ТЕ са чужди. Може

би ТИ си чуждият. Няма да ти го простят. Затова говори като тях. Смей се като тях. Приемай правилата им... а после ги променяй едно по едно, но полека, за да не те усетят. И не мисли като тях, не постъпвай като тях. Не показвай, че си различен. Нека само изглежда отстрани, че си като другите. Разбра ли ме?

– Завинаги ли?

Тя се замисли. И отвърна честно:

– Не знам. Може би, някой ден... Направи го заради мен. Просто се опази! Ако трябва – стани им главатар! Ако в следващото училище ти посегнат – върни им го веднага! Не чакай да трупат смелост и да се съберат на глутница. Опази се, моля те!

Ванко внимателно изучи пукнатините по тавана и накрая кимна:

– Ще се опазя, мамо.

Нямаше представа как точно ще го постигне. Бе свикнал да се усеща неразбираем. Постоянно носеше в себе си чувството на несъвместимост с останалите. Беше толкова естествено за него, също както очевидните неща, че водата е мокра, или че диша даже когато спи. Ето защо преди не се замисляше над това. Но вече пета година, шест дни в седмицата бе принуден да общува с други деца и го забеляза. По-късно Иван щеше да прецени ранния си ученически период като първото докосване до самотата, защото вече имаше как да се сравнява с другите. Неговата постоянно усещана чуждост не пречеше единствено на майка му. И сега се убеди окончателно.

Той усети страха ù за него, почувства слабостта ù както никога преди.

Затова трябваше да бъде силен. За да я пази. И щом Валентина държеше на него, трябваше да защити себе си.

Бе длъжен.

Не съумя да си го каже. Но и без това не смяташе, че владее думите.

* * *

На новото място, в новото училище Иван не отстъпи при първото спречкване. Изтърпя нанесения му ритник и решително отвърна. Престанаха да го закачат. А и отнякъде по неведоми пътища пристигнаха слухове за предишните му „подвизи“...

Успя да изпъкне и във физкултурния салон. Демонстрацията на физическа сила му спечели уважение, което всъщност никак не ценеше. Започна да подражава на връстниците си. И конфликтите умряха в зародиш. И тогава той получи смътна представа какво е да принадлежиш към някаква общност. Пак след време си даде сметка, че навярно това му е липсвало по един мъчителен начин. А още по-късно разбра, че не то бе основата, ами само един, вярно важен, ала само симптом на някаква друга, по-съществена и невъзпълнима загуба.

В крайна сметка се оказа, че е лесно да имитираш околните, при това достатъчно сполучливо.

Но остана страхът. Прояви се една друга негова страна, досега заглушавана. Беше толкова неясна и безформена... приличаше на изоставеност. Все едно се беше загубил.

А не помнеше да е изпадал в паника, даже когато се залутваше из непознатите улици на новата махала. Защото накрая винаги намираше пътя.

* * *

Последва поредното местене. И отново заживяха на село.

Там Иван откри антипода на страха. И въоръжен с новото чувство, излезе победител, въпреки че претърпя тежки загуби.

Но нима само спечелените битки в една война правят някого победител?

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Беше минал почти цял трийсет и три дневен граморски месец от първите часове на Радослав в Лагера, за които паметта му пазеше откъслечни картини и усещания. Хаос от разположили се на бивак разнорасови въоръжени отряди, шатри, колиби, навеси и просто каруци с разглобени колела; между тях – огньове, животни, жени, деца, прах, тълпи, стада, вождове на различни племена, командири на малки армии, дерящи гърлата си, за да надвикат блеене, мучене, говор, свирня, дрънкане на оръжие, плач на хлапета, звън на камбанки, удари на тъпани, вой на рогове... Дичо ослепя от прах и пушек, оглуша от шум и гълчава, задуши се от воня на какво ли не; над становете се виеха рояци мухи и комари, отгоре печеше двойното слънце... кошмар!

После се появиха командири с големи лунни и слънчеви знаци на гърдите, облечени в доспехи, близки до граморските ризници. Те решително започнаха да разпределят пристигналите войници, като ги строяваха край побити в отъпканата пръст разноцветни знамена. В огромното поле със струпаните по него тълпи бързо кристализираха островчета ред, оформи се някаква структура. Напред-назад щъкаха вестоносци и минаваха под строй групи, чиито оръжия повече ставаха за лопати и кирки, отколкото за алебарди...

Когато дойде време за почивка, Радослав заспа като убит под сянката на голямото зелено платнище, опънато над неговия отряд. Събужда се на няколко пъти, за да отскочи до ямите, изкопани за хвърляне на отпадъци и задоволяване на естествените нужди. И се връщаше да си доспи. За разлика от повечето почиващи грамори, които играеха с двуцветни камъчета или нашарени ашици, като чертаеха за играта мрежа направо върху земята. Колкото и да ги гледаше по време на пътуването насам, Дичо не можеше да схване правилата, затова и предпочете да дреме.

А после, когато ги вдигнаха, слънцето Райко тъкмо залязваше, но наоколо бе светло от факли и огньове. И за изненада на Радослав полето не беше вече просто поле. Опасваха го скачени във верига каруци, чиято редица се губеше в далечината, стърчаха скелета на издигани дървени кули, отрядите строяха бараки. Още по-големи блокхауси, същински бункери, растяха на мястото на грамадни купища дебели дънери. Гора от знамена с всички цветове на дъгата, къси арии от сигнални рогове, отново пушек и сълзи от очите... Не успял да се съвземе, и той заедно с останалите вече мъкнеше талпи, чували с пръст, кошници с камъни... Успяваше само да се изуми на вещата, направо чудотворна организация. Накрая, макар да не се пресили от работа, след петнайсетина часа, по време на които спираха четири пъти, за да се нахранят и отдъхнат, отрядът му се намести да спи под истински покрив. Бараката миришеше приятно на пресни стърготини.

Така започна третият войнишки живот на Радослав, ако бе редно да брои за войниклък незначителното си участие в лунната кампания на една алтернативна своя родина.

* * *

Все по-рядко Дичо се сещаше как бе изглеждал Лагерът в първите си дни. Можеше да възпроизведе ясно и отчетливо само един епизод – когато заедно с отряда си участва в изграждането на Периметъра, външната крепостна стена. Тъкмо защото това бе свързано с наистина неочаквано събитие.

Бяха изминали десетина сола – така свикна да нарича дългите кашепски денонощия. Радослав получи заповед да се премести в друго подразделение, заради което се сдоби със зелен пискюл за шлема и се научи да се ориентира в структурата на войската, именувана „Северна армия“.

Заедно с другите войници от отряда си, той помагаше на целокупно мобилизираните племена, прославени с уменията си на строители. Те принадлежаха към някакъв смесен фамо-граморски вид и според Дичо правеха чудеса, макар да не усещаше да използват същинска магия. Освен може би някак тънко и само там, където се оказваха недостатъчни механичните им приспособления във вид на хитроумни механизми от скрипци и блокови макари, куки и лостове. Войниците само домъкваха нужните материали, чевръстите зидари ги подхващаха и... нататък сякаш бръмбари виртуози сглобяваха сгради от конструктор „Лего". Фамо-граморите първо настилаха основи от обработени каменни плочи, а сетне продължаваха нагоре с оригинални дървени конструкции, които след облицоване с дъски ставаха стени, кули и казарми... Радослав работеше от няколко дни при майсторите на къщи и все повече се убеждаваше, че голяма част от съоръженията се правят с оглед на някаква понататъшна употреба. Например казармената барака, в която живееше с отряда си, отвътре приличаше на корабен трюм.

Лагерът се роди и израсна, избуя едновременно от няколко места, ограничен в полето между скалисти хълмове на изток и лъкатушеща река с множество вирчета и езерца на запад. Зад шумолящите тръстики на другия бряг тъмнееше величествена гора. От север, по все по-отъпкан път, приждаха нови въоръжени племена и дружини, точеха се каруците на снабдителни обози. Те вдигаха прах, който забулваше близките възвишения. Над землистожълтия облак от тътрещи се армейски попълнения в далечината сивееха планински върхари със снежни петна по склоновете. Хоризонтът на юг бе плосък и понякога вятърът донасяше оттам дъх на море.

Първоначалната верига каруци със спуснати бортове по периметъра на Лагера постепенно изчезваше и там се издигна висок стобор от заострени колове. Сетне той се сдоби с вътрешни тераси, по които сновяха патрули и надничаха през бойниците. Камъни и пръст укрепваха оградата, превръщайки я сектор по сектор в същинска крепостна стена, над която през равни интервали стърчаха пететажни стражеви кули от дърво.

Гарнизонът постепенно избутваше към периферията на полето становете с цивилно население. Заедно с това намаляваше хаосът и безредието вътре в ограденото пространство, където кипеше работа. От разнопородно гъмжило Лагерът заприличваше на все по-образцово военно поделение.

Но изместеното нестроево множество не се разсея, а се разположи зад Периметъра. Постепенно в него се оформиха що-годе еднообразни махали, които окончателно се установиха от двете страни на Лагера, освобождавайки полето към реката. Там, според асоциациите на Дичо, цареше дух на ориенталско тържище. Море от огньове пушеше нощем отвъд оградата и светлините се губеха сякаш до хоризонта. Там до късно не стихваше ромонът от голямото струпване на живи същества. Командването на армията се ограничаваше да изпраща на мястото патрули за поддържане на реда и следене да не се задръстват пътищата, тръгващи от всяка порта на Лагера.

И ето сега, когато външната стена беше почти готова и с това Периметърът бе на крачка окончателно да се затвори откъм реката, дозорните внезапно се развикаха, сочейки небето. Радослав, който допреди миг се потеше с другарите си по оръжие, моментално заряза работата и заедно с другите войници хукна към забитите в земята алебарди, по които ризници и шлемове висяха като парад на бостански плашила.

Едва след като се въоръжи, Дичо свари да погледне нагоре. Приповдигна козирката на шлема си в мига, в който сигналистите обадиха с рогове и раковини „отбой, но внимание!", като с това бързо овладяха мимолетната паника сред оказалите се далеч от подразделенията си войници. Всички живо се покатери по терасите на оградата – на Радослав гледката му заприлича на истински щурм, но вече бе свикнал и не се

впечатли както преди. Последва другарите си, питайки се какво става. Като малко половък в катеренето от граморите, той се настани сред първите на най-горната, почти довършена стражева площадка на близката кула и внимателно се загледа в разкъсаните облаци. Прикривайки очите си с длан от двете слънца, той премига и ахна.

В небето се белееше ветрило от инверсионни следи! Нима Северната армия притежаваше реактивни самолети?!...

Спомен за един безкрайно мил глас веднага обори това предположение:

– Най-лесно е да се стори магия на сложна машина. Простите механизми са почти неуязвими за заклинания, а пък живите същества имат душа, която криво-ляво се съпротивлява на магията...

– Е, добре, миличко, ама не ми е ясно как ще омагьосаш един танк, например!

– Ох, Дичооо... Ами че електрониката по него, нека и високоорганизирана, ала няма душа – ще я блокирам по-лесно, отколкото да смачкам с магия комар!

– Ха! В един Т-34 няма електроника, ще прощаваш...

– Ала това свидно ти желязо гори нафта, която мога да превърна в мазут или в бензин – така даже по-лесно ще е, отколкото да я правя на вода, да речем... и тогаз – бам! изгоря ти танкът! Или ще се задави. А пък и барутът в снарядите няма да гърми, както трябва, а ще ги плюе аки стара баба зъбите си. И туй е само мъничка магийка – не съм казала, че ще направя от горивото захарен сироп, а експлозивите – в глина, нали? А най-никаква мъчнина би ми било да изсуша смазката в лагерите на ходовата част – ще ли ме гониш с такова возило, а, Тома Неверни?

– Значи... В Долната земя не използват... хм, огнестрелно оръжие като нашето?

– Кой би посмял да мъкне пушка, след като всеки вещер даже, не споменавам колобър, ще му възпламени патроните в паласката!? По-добре е с лък или сабя.

– Сабя не може ли да се омагьоса?

– По-мъчно. А ако и име ѝ дадеш, тя ще се ерчи на заклинанията като да е жива, без да е такава. И стрела, кога е ненадейна, или в облак от други стрели лети – също не е леко с вълшебство да отклониш-отметнеш...

– Значи, най-сигурно е да знаеш огън да бълваш, като тебе, нали, Веренче?

– Ха-ха! Може и тъй...

– Ами ако...

– А, не. Като си допиша в тетрадката за моя Свят, ще го прочетеш сам! ...

...Радослав въздъхна и смъкна шлема си.

Облачните следи изтъняваха, дочу се далечен гръм. Няколкото светли точки прекъснаха дирите си и се превърнаха в бледосини парашутчета на глухарче, но илюзията за размерите им се разсея моментално. Те се уголемяваха, растяха, а заедно с тях растеше изумлението на Радослав.

Метални кълба с големина на двайсететажни блокове със съвършена точност кацаха в полето на юг и запад от недостроения Периметър. Издутите парашутни куполи увяхваха, сбръчкваха се и покриваха гигантите, земята до тях, цопваха в реката.

Местността потръпваше при всяко приземяване.

Общо кацнаха единайсет кълбовидни апарата. Дори отдалеч по корпусите им личаха следи от обгаряне.

Разнообразни племена грамори и фамори, човекоподобни горски жители (за които Дичо реши, че трябва да са самодивски род), върколаци и други същества, приличащи на междурасови мелези – всички те наблюдаваха кълболетите с одобрение и коментираха помежду си събитието. Радослав понаостри уши, но схвана малко от репликите. Само едно разбра: за пристигналите се говореше, че идвали от Белон.

Белон бе една от планетите, чиито имена служеха за означаване на батальоните – „арави“ – в състава на Армията. С още по-разпалено любопитство Дичо впи очи в машините на пришълците. Металните сфери пукаха, докато изстиваха, а от бронята им се сриваха и падаха големи пластове шлака.

Измина четвърт ури, ала кълболетите нито помръдваха, нито се отваряха. Офицерите, наричани „квирини“, върнаха войниците към работата им.

След още половин ури обаче около близката порта в Периметъра настъпи оживление – към Лагера пъплеше колона „белонци“, напуснали своите апарати. Строежът отново замря.

Жителите на незнайната страна (или планета, скептично уточни наум Радослав) рязко се отличаваха от всички срещани досега кашепци. Явно и местните народи никога преди не бяха виждали с очите си живи белонци, защото от близките казарми довтаса солидна тълпа зяпачи.

Новите съюзници представляваха невероятно зрелище. Едри колкото земни крави, те необичайно тихо топуркаха по прясно настлания паваж на шосето-улица. Краката им приличаха на алебарди, а самите те като цяло – на паяци или морски раци, но само бегло. Пълзяха бодро, в съвършен синхрон, над фасетъчните им очи (ако бяха очи) потрепваха пипалца и антенки. Около Дичо войниците се отдръпваха на безопасно разстояние.

Лъчите на двете слънца играеха по насекомешките черупки на белонците. Тази външна обвивка бе покрити с релефни, по-точно вдлъбнати орнаменти, твърде правилни, за да са естествени гънки. Кой знае, може би гравираната украса бе аналогична на татуировка. Маршируващите пришълци бяха еднакви като близнаци, като механизми... но Радослав ги чувстваше, че са живи.

В средата на колоната съществата-войници носеха върху гърбовете си странни и фини създания. Те приличаха на хибриди между оси и богомолки, макар че приликата бе по-скоро опит на Дичовото въображение да намери в чуждите им тела аналози на познати земни форми. Когато носените грациозни белонци се изравниха с младия мъж, той отстъпи почти ужасен. Техните вкостени кожи също имаха гравировка, но още по-гъста и дълбока, изтънила черупките им до крехка прозирност. Радослав виждаше как пулсират вътрешностите им.

Колоната спря стряскащо внезапно – всички като един.

Нежните същества – очевидно някакъв вид аристократи – се поизправиха върху гърбовете на носачите си. Размахаха пухкави антенки. И нададоха глас.

Така би могъл да проговори щурец през синтезатор.

Радослав нищо не разбра, дори не предположи, че в звуците се съдържа някакво смислено послание, но войниците наоколо отвърнаха – малко плахо, предпазливо, но дружелюбно.

Белонските редници затракаха с предни крайници. След кратко объркване бойците на Северната армия им отвърна с удари на каските по оръжията си.

Това сякаш окончателно разреди напрежението, повече или по-малко човекоподобните войници се усмихнаха на крайно нехуманоидните си съюзници. Пред офицерите-богомолки застанаха граморски пеон-квирини, тоест офицери от щаба, и поведоха необичайното попълнение към вътрешността на Лагера.

За съжаление крепостната стена трябваше да се довърши, майсторите се развикаха за материали и заедно с другите Радослав се върна на работа. Така и не видя как точно белонците изградиха сиво-кафеникавите куполи, под които се скриха. Във всеки случай, когато Периметърът бе окончателно затворен откъм реката и нейните езерца и мочурища, белонските „термитници“ вече бяха станали част от пейзажа в Лагера.

Късно вечерта в корпуса на всеки от спускаемите апарати, максимално близо до земята, зееха по няколко кръгли отвора. Те се открояваха в мрака и през тях можеше да се видят фосфоресциращите недра на кълболетите. Край тях бъкаше от суетящи се инсектоиди, които вадеха от вътрешността на металните сфери нещо като яйца или ларви. Подреждаха ги в каруци, постлани с бали вълна, и ги караха към термитниците си.

В ранни зори паякомравките приключиха с разтоварването на първия кълболет и започнаха да разглобяват по шевовете самия него. Каруци с метални части се проточиха към ковачниците в Лагера. Сегментите на сферичния кораб представляваха шестоъгълни или капковидни плочи, за които Радослав си помисли, че прекрасно биха послужили като щитове и без претопяване. Когато зърна и елементите от демонтираните вътрешни подпори, поразително наподобяващи по форма поетапно въвежданите в Армията нов образец алебарди, Дичо смело предположи, че гигантските апарати са били конструирани именно с идеята да послужат за изготвяне на оръжия.

С изгрева на Янкул отрядът на Радослав проведе серия маршировки отвъд Периметъра, тъй като тренировъчните плацове в Лагера все още бяха затрупани със строителни материали. И по време на упражненията, и през почивките, кашепските войници любопитно проточваха вратове, за да хвърлят по едно око към сферите, където белонците методично и вглъбено продължаваха работата си.

По едно време пришълците явно се сблъскаха със затруднения при един от кълболетите и представител на „аристократите“ поиска съдействие от граморските командири.

Радослав незабавно се натисна за доброволец.

Заедно с другите престрашили се бойци той с разтуптяно сърце доближи апарата. Облият корпус застрашително надвисна над доброволците, сякаш всеки момент щеше да се търкулне и да ги смаже. Изчерпвайки запасите си от кураж за дни напред, Дичо първи от сборния отряд надзърна в грамадната метална сфера.

Синкаво светещи паяжинени нишки мъждукаха в полумрака. Във вътрешното пространство се различаваха само слоеве и слоеве многоъгълни резервоари или килийки – сякаш в целия обем на апарата нямаше нищо друго. Зад полупрозрачните капачета на шестостенните контейнери нещо мърдаше. Радослав пристъпи предпазливо.

Квиринът искаше от тях да пренесат застрашените от незнаен проблем ларви в очакващите ги каруци. Сетне бръкна в една от килийките и внимателно извади първото създание. Беше зеленикаво и фосфоресцираше.

Дичо не успя и да хлъцне, а квиринът вече бе тикнал нещото в ръцете му, така че той пое дебелата като бъчвичка ларва, преди да е преодолял отвращението си. Понесе я много внимателно, почти нежно и грижовно – само заради ужаса да не би грамадната гъсеница с прозирна опалова кожа да се спука в ръцете му и да го оплеска от главата до петите. Но изведнъж *подуши* топла омайна вълна откъм създанието. Ларвата не излъчваше ясни образи, нито някакво специално послание, но очевидно осъзнаваше, че някой се грижи за нея, пази я. И съществото не можеше да отвърне с друго, освен с безкрайна и трогателна емпатична признателност.

Радослав чак спря. Никой досега не беше му благодарил така. Пашкулът вече не изглеждаше противно. С ъгъла на очите си той забеляза, че и останалите доброволци се сепват и забавят крачка, а сетне бдително и с къси стъпки понасяха чуждите мъничета.

Дичо прехвърли повече от четири дузини невръстни белончета, когато от друг апарат пристигнаха ракопаяци с множество чифтове щипки, което направи сборния драговолен отряд излишен.

Но преди да се оттегли, Радослав обходи целия кълболет по чудати спирални ленти от пружинираща материя. Вече наистина вярваше, че сферичните апарати са пристигнали от космоса и точно заради това търсеше някакъв команден център. Ала навсякъде имаше единствено пити със стотици и хиляди ларви, тук-там и възрастни индивиди, свити и оплетени в рехави какавиди, вцепенени, вероятно изпаднали в състояние на анабиоза. Някои от тях силно се различаваха от двата телесни типа, които бе видял досега. В апарата не се виждаха нито машини, нито технически съоръжения или поне такива, каквито би припознал човек, който е учил за инженер.

Когато сферата започна да се пълни с белонски работници, Дичо си тръгна. Очевидно нямаше да открие тук совалка или пилотска кабина, явно корабът не бе в състояние да излети отново и да достигне Вер Шелард. Кълболетите наистина бяха приспособени само за кацане трюмове, а и Радослав взе да се съмнява, че в орбита са останали някакви космически влекачи. Ако белонците притежаваха техническа цивилизация, биха ли се ограничили с пращане на сухопътни подкрепления, въоръжени единствено със средства за контактен механичен бой?

Дали пък змейовете не бяха прехвърлили огромните метални топки през космическото пространство? Дичо въздъхна горчиво.

Разочарованието му бързо се стопи под натиска на приятното усещане, подарено от гъсениците. По лицата на останалите личеше, че и те са попили същото. Помисли си, че надали някога ще изпита и капка погнуса от тези същества.

* * *

Буквално на следващия ден след демонтажа на апаратите Радослав изведнъж си даде сметка, че Лагерът е придобил съвсем завършен вид: стандартни, подобни на бастион постройки за всяка една трета арава, групирани около учебни плацове за различни тренировки. Бараките на отрядите стояха върху каменни фундаменти, под които се криеха мазета, подозрително напомнящи бомбоубежища. За различни временни нужди се опъваха шатри, включително за ковачници и складове с хранителни припаси. Отделните легиони се разделяха с широки, все още не изцяло павирани булеварди. Известно изключение от казармения стандарт правеха само белонските термитници. Те просто заемаха свободните площи и нямаха плацове. Паякомравките се скриха вътре и излизаха само за патрули и учения. Целият гарнизон бе отделен от останалото поле с Периметъра, чиито стени в крайна сметка се състояха от изправени вертикално масивни дървени платформи. От същите сегменти, съединени с метални халки и въжета на обтегачи, инженерните войскови дружини направиха плаващ мост през реката. Оградата бе най-укрепена откъм реката и на юг, в другите направления периметърът остана по-нисък. Навсякъде из Лагера се пръснаха светлинни ями, които заместиха пещите на дърва. Крила на вятърни двигатели си съперничеха със знамената на подразделенията.

В източния сектор на военния град се разполагаха летящите сили. Две кръстосани затревени писти приемаха въздушни кораби под ръководство на сигналчици с ярки знаменца. Край всяка полоса стояха приземени крилати фрегати, галеони и леки корвети. По тях непрекъснато нещо се работеше – чукаха брадви, екипажите оправяха платната и въженото стъкмяване. Огромна дървена шанца за стартиране на ветропланите използваше естествения склон на скалистите хълмове. Над нея стърчеше истинска диспечерска кула със сигнални отражатели и факелни прожектори. Корабите излитаха тежко и само при насрещен вятър. Почти винаги над Лагера кръжеше поне едно звено хвъркати гемии. Понякога Радослав можеше да ги види как провеждат учения на североизток – сякаш ято грамадни птици се събираха за миграция.

Гарнизонът заживя в нов ред, не по-малко напрегнат от строителния етап.

Всяко ново строителство секна. Рутинни останаха дейностите по поддръжка на съоръженията – пионерни отряди укрепваха Периметъра, варяха смола, с която мажеха дървените сгради, като че възнамеряваха да ги направят херметични. Чистеха се помийните ями, нечистотиите се събираха в огромни делви и биваха извозвани нанякъде. Заедно с ремонтните групи край канализационните траншеи често се навърташе някой от прислугата на магьосниците-лечители, наричани тук „нуаде“ – множествено число „нуадугу“. През портите от различни посоки продължаваха да прииждат обози и снабдителни кервани.

Порталите бяха осем, всеки охраняван от четворка кули със сменна стража. От външната страна тежките им врати бяха украсени със знаци и йероглифно-рунически надписи, които даваха представа кои подразделения се намират в близост до съответната порта. Вън от гарнизона, в сянката на кулите, изникна като катун минипанаир, на чийто терен обикновено ставаха свижданията.

Между всеки две противоположни порти на Лагера разстоянието бе точно девет граморски мили или „връсти“, което правеше един прелет. Веднъж Радослав дръзна да попита защо един връст не е цял брой крачки, ами 1621 и една трета, както пише на дървената колона? Граморът-барастарх, командир от Вътрешната стража, към когото Дичо зададе въпроса, снизходително го поправи, че точно това, което войникът сочи, означава „Северна армия“. Сетне приятелски обясни, че за сметка на дробния брой крачки, поясът на Кашеп е точно (непозната дума) връста. Кълнейки се наум, Радослав пожела да узнае какво ще рече „Поясът на Кашеп“. Освен това помоли офицера да му напише числото, като се надяваше да пресметне дванайсетичните кашепски числа в привичната човешка десетична система. Квиринът огледа *тъпия селянин* от глава до нозе, въздъхна и каза, че това е пътят, който трябвало да се измине, за да се обиколи светът, „ако нямаше морета и планини“. После му надраска върху дъсчица колко връста е дълъг екваторът. Оказа се – 61200.

Радослав благодари, поразсърден, че пак затвърди репутацията си на глуповато момче от глуха провинция.

Поне вече знаеше как се пише съчетанието на руни „Северна армия“, получи ключ за разбирането на кашепските мерни единици и откри, че граморите познават нулата като знак и умеят да записват числата позиционно, а не като древните римляни, да речем. Информация за размишления имаше повече от достатъчно.

Еталоните за дължина бяха отбелязани и върху новораздаденото оръжие. Копията имаха точно един разтег. Кавалеристките саби – два лакътя и половина. Пехотните мечове се изработваха като по калъп със строго спазваните дължини от една крачка за „бранителния“ меч и една крачка и осем пръста за „нападащия“. Алебардата, която връчиха на Дичо вместо граморската секира, бе девет педи. Върху дръжката ù с врязана медна тел бяха отбелязани универсалните мерки: пръст, педя, лакът, крачка. Като цяло оръжието представляваше подобрена модификация на граморска брадва – същото широкоглаво и дълго острие на секира, но с допълнително саблевидно острие, насочено напред, както и къса странична дръжка, позволяваща на войника да върти този хибрид между копие, топор и меч така, както се върти обикновена селска коса. Теглото ù бе 576 галу или едно тунгалу, което според преценката на Радослав отговаряше на около единайсет кила. Металът беше белонски, синкавочерен на цвят. Огледалното петно върху острието на секирата се оказа не просто украшение, а функционално приложение за слънчева сигнализация. С линийката от тефтера, подарен му от Инспектора, Дичо измери алебардата-брадвомеч и пресметна, че един разтег е 255 сантиметра.

В неговата казармена барака имаше няколко опънати върху стените пергамента с рисунки на това, което тук минаваше за таблици. Те включваха основните теоретични познания, задължителни за всеки воин. Разтегът се подразделяше на 12 педи, или 5 крачки, или 7 лакътя. В педята имаше девет пръста, по-точно – дължината на първата фаланга на палеца. Дванайсет разтега даваха един хвърлей, но Радослав със собствените си човешки сили, без да прави опит да разшава позадрямалите си псевдозмейски възможности, не покриваше това разстояние с еталонния камък от 250 галу. По-дългоръките измежду граморите като на шега запращаха гранитния къс на повече от трийсет метра. Но пък не бяха много точни в хвърлянето на предмети – освен ако не грабваха прашки (с които отстъпваха само на фаморите). Тогава бяха способни и с по-тежък камък да поразят от разстояние два хвърлея голям щит на бранител. Само едно граморско племе, по-бледокожо от останалите, се славеше с умението си да борави с метателни оръжия, но не копия, а... бумеранги! Вярно, граморските „дроти“ бяха праволетящи и не се връщаха при стопаните си, но за сметка на това събаряха и дори пръскаха на парчета глинени чучела от пет-шест хвърлея, като при това издаваха характерен и доста зловещ звук, порейки въздуха. Навярно заради това граморите от въпросното племе използваха извънсистемната в Лагера единица „дрохте“ от седем хвърлея – практическият таван на любимото им оръжие.

Таблицата от пергамента сочеше, че един прелет е 243 хвърлея. Изискванията на офицерите бяха тази дистанция да се пробяга в тръс за време от една ури. Квиринът на отряда, дванадесетникът Ндрангнекх, рече по този повод, че ако на Кашеп не би имало морета, а само суша и един гладък път, то тогава с помощта на едно силно магическо заклинание против сън и всякаква умора, целият свят би могъл да бъде обиколен в бяг за 189 сола без четири ури.

Радослав за сетен път не разбра числото, преди да го види написано според граморската – и обща за всички племена – дванайсетична система.

Една ури се състоеше от 3200 мига или „сърцеудара“ – Дичо буквално си преведе думата – и се пресмяташе като една трийсет и шеста от кашепското денонощие. В същото време режимът в Лагера, приет за „пълна стража“, съдържаше двайсет и седем ури, които имаха собствени имена. Така че граморският час не беше по-продължителен от 53 минути и десетина-двайсет секунди стандартно човешко време. Наблюдения и сметки окончателно потвърдиха хипотезата му, че повечето местни „говорещи народи“ произхождаха от неговия Свят. Бе освежаващо откритие. Вече се чувстваше не само емоционално, но и съзнателно близък с чудноватите човекоподобни от Долната земя.

Освен по слънцата, точното време в гарнизона се отчиташе и благодарение на едно дребно създание с четири крилца и зъбата човка, което обаче не летеше, а само пърхаше. Тъкмо навикът на тази чудновата птичка да надава пронизителен и тънък писък през строго определени интервали бе дал името на граморските „часове“. Не случайно животинката се наричаше *урурруй* – заради режещия си зов: „Уриииии!... уриииии!...“ По воплите ù се ориентираха воините от Вътрешната стража, които удряха басовит гонг. Значението на това създание бе наистина неоценимо и то съвсем заслужено заемаше място сред „старшите“ зодиакални съзвездия, познати на кашепските раси и народи.

Щом се закачи за кашепските мерни единици, Радослав съумя да направи и пообщи изводи за планетата-аналог на неговата родна Горна земя.

Ако наистина тичащ в продължение на 189 местни денонощия грамор можеше да обиколи екватора със скорост 7,44 километра за 0,88 часа, тогава размерите на Кашеп бяха по-значителни от тези на Земята. Приблизителната оценка – подпомогната от географски данни от тефтера-календар – даваше за повърхността на Долната земя

резултат, по-голям от земния с площта на почти два Тихи океана, или по-точно, два Атлантика, Азия и Индийския океан. Значи, Кашеп беше поне един и половина пъти по-обширна планета от Земята.

Когато Дичо видя и световните карти, предположението му се потвърди.

Уж между другото той попита квирина си колко е голяма тогава Змейската луна. Дванадесетникът се учуди на въпроса, но реакцията му не бе като тази на по-високомерния барастарх, не му се присмя, а най-сериозно каза, че би могла да бъде обиколена само за девет пъти по девет сола.

Елементарна пропорция помогна на Радослав да оцени повърхността на Змейската земя – колкото два Индийски океана без една Гренландия и Нова Гвинея. Или един Атлантик плюс Азия и Антарктида без островите и шелфовите ледници. Поне имаше по-малко за претърсване, някакви си непълни 149 милиона квадратни километра. Някъде из това пространство го чакаше дракончето с небесни очи...

Той се върна поомърлушен в бараката и за кой ли път се настани пред пергаментите. Доста изоставаше с материала в сравнение с другите воини. Все пак повечето неща им бяха познати. Календарните цикли например.

Периодът между две еднакви фази на луните тук се наричаше, както и във фаморското Село, „нзе“, но по-твърдо произнасяно, и траеше седемнайсет сола и девет ури. Относно месеца „кане“ от трийсет и три сола Дичо остана с впечатлението, че се предпочита от сухоземните, немореходни племена, тъй като 21 нзе не правеха точно годината „яр“, състояща се от 363 сола. Единайсет кане обаче идеално се напасваха в един яр. Ала едно кане се делеше на два колокотла, което му се стори излишно раздробяване на календарните периоди.

Ярът като срок бе свързан с една звезда, наречена Сохдет или *Дивечът на Небесния ловец*. Схемата, нахвърляна от Ндрангнекх, позволи на Радослав да заложи главата си, че става дума за Сириус.

От своя страна сезоните се подчиняваха на друга кашепска година – тин. За разлика от схващанията на горските фамори, в Армията се втълпяваше на войниците, че освен Двуслънцие и Няманощие, между тях се падат Растеден и Растенощ. Нов тин се отчиташе от едно Слънцесливане до друго. Дичо чувстваше, че затъва в бъркотията на никаквите си астрономически познания и затова просто наизустяваше числата:

Един яр е равно на 11 кане, или 21 нзе „с остатък от по-малко от две ури“, а също така – 363 сола, или 242 котла.

Една тини... или един тин е 12 кане, също така 23 нзе „без почти две ури“, както и 396 сола, или 264 котла...

А дванайсет яра са един янкотъл, или единайсет тина, като това се нарича ситлаколо – хмък!

Един колокотъл е равен на шестнайсет сола и половина... единайсет котла... Уф!...

А сега другите:

Един котъл е 54 ури или сол и половина... ама за какво са им 48-часови денонощия, мама му стара! Освен за чанч! Ами да! Новобранците трябва да се шашкат. Така е по всички армии във вселената! Ох... айде пак...

Един... едно? Едно коло съответства на един янкотъл, но само за изразяване на възрастта на някое „говорещо“ живо същество.

Пет коло правят един „живот“... Брей! Да не би почти първобитните фамо-грамори да доживяват до близо осемдесет години?

Един... хъммм, една иги е седемдесет и осем яра.

Дванайсет иги, или 936 яра, правят едно асу.

Дванайсет асу са цял анун, а девет ануна правели една югха, след което „небесата се завъртали отново“... Аха! Тук има нещо!...

1452 сола – 4 яра, 1449 сола – 84 нзе... Дванайсет яра съдържат 2904 котла, които са точно 4356 сола без остатък... Хмък. Наистина има нещо...

Обаче какво? Очевидно се привеждаха в съвместимост някакви цикли... орбитални периоди на планети? Може би. Но откъде идеше нескопосното денонощие „котл“?

Радослав въздишаше и подпираше глава с длани. Къде по-лесно свикна със структурата на Северната армия. Там наистина всичко си беше ясно.

Щандартът на главнокомандващия на цялата войска висеше от хоризонтална греда като ветрило на кораб. Върху бялото му платно вятърът си играеше с бродираните двойно слънце с четири луни.

Надолу войнството се разделяше на девет легиона, всеки белязан с определен цвят от дъгата. Представянето на слънчевия спектър дълбоко впечатли Радослав. За първи по ред се смяташе черният, наричан „топъл“. Нататък следваха червен, оранжев, жълт, зелен, светлосин, син, лилав. Последно стоеше така нареченото „слепящо“, символизирано от белия цвят.

Откъде граморите знаеха за съществуване на инфрачервени и ултравиолетови лъчи?...

Легионът се командваше от лег-квирин. Опознавателен знак на военачалника и неговата свита пеони (множественото число от пеон звучеше като „пехан“, Дичо реши да го смята и за тъждествено на понятието „щаб“) бе цветно платнище с три опашки, като флагщокът се увенчаваше с накрайник на трижилно копие. Върху материята на знамето бе извезан символът на Армията – руноглифът „Райко“ и възелът-знак „Кашеп“.

Следващото подразделение носеше наименование „плък“. Ръководеше се от офицер с чин *ирмин* и помощници плък-пеони. Правоъгълното му знаме с две опашки се развяваше от върха на неимоверно дълга, двуглава бойна секира. Платнището имаше цвета на легиона и бе белязано с едно от животните, образуващи „главния“ кашепски зодиакален кръг. Съответно, всеки легион се състоеше от една дузина плъка.

Впрочем, имената на съзвездията бяха мъчни за свикване. Освен птицата Урруруй, никой зодиакален звяр не му приличаше на нещо познато. Ориентираше се най-вече по изображението. Според старшинството си зверовете се подреждаха по следния начин: Върколак (или просто Вълк), Двухоботен слон, Лястовица, Мида с пипала, Саблезъб не-знам-какво-си, Двуглав антилопо-мастодонт, Пеперуда, Жилеща саламандра, Невестулка (или плъх), Брадворог козел, Урруруйче и Риба. Второстепенните зодии служеха най-вече за маркиране на някакви помощни подразделения: Зъб, Дърво, Водно конче, Охлюв, Вълча диря, Цвете-слънчоглед, Жерав (или феникс?), Водна змия, Нокът, Шишарка, Бухал, Морско конче.

От своя страна плъкът се подразделяше на девет арави с арай-квирини начело. Знамето, естествено с цвета на легиона, бе дълъг триъгълник с правия си ъгъл на върха на едноглав топор. Зодиакалният знак на плъка вървеше след символа на аравата – пиктограма на небесно тяло, по-точно – планета. Първа в йерархията стоеше Тесан, Сутрешната-Вечерна звезда. Следваха я четирите луни на Кашеп, за които Радослав веднъж чу епитета „Децата на костенурката“. Шести по ред се падаше Белон и в един момент на Дичо му просветна, че това навярно бе аналогът на отвъдреалностния сега Марс, а паякомравките-съюзници са ни повече, ни по-малко марсианци... Но коя планета бе Фухтон? Янкул заемаше осма позиция с един от вариантите

на йероглифа си, а в пиктограмата на последния, Шани-Нин'ур, присъстваше намек за пръстени, така че трябваше да е Сатурн.

Радослав старателно преписа руноглифите в тетрадката си.

Една дванайсета част на всяка арава се наричаше дургха с командир дургхин. Дичо веднага ги прекръсти наум на дружина и дружинен командир, дружинник. Флагът на дружината бе петзъбо копие с равнобедрено триъгълно платнище, по дължината на което се редяха означения с намаляващи размери: дванайсетичният номер на дургхата, планетата на аравата и зодията на плъка.

Най-долу в армейската йерархия се намираха основните бойни единици – отряди, като седем отряда съставяха една дружина: глава, гръб, ляво крило, дясно крило, център, корем и опашка.

За опознавателен знак на даден отряд служеше дълго разтег и половина бойно копие с шипове на върха и щит под острието. Върху щита съответно бе нарисувана или гравирана картинка на глава, опашка, крило и така нататък. От щита надолу по пръта пърхаха триъгълни знаменца за цифра, планета и зодия.

Отрядът включваше различен брой войници: главата и опашката по шестима, крилете – по дванайсет души, останалите – 24, но в специалната пехотна арава на Радослав редниците в отряд „център" достигаха до 27.

Всеки войник носеше на шлема пискюл с цвета на легиона си, а на гърдите – полукръгла метална плочка, по която можеше да се определи мястото на боеца във военната система: в средата зодията на плъка, откъм дясното рамо на войника – планетата на аравата, отляво – номерът на дружината. Най-отдолу се намираше символът на отряда, а над полковата значка – силно изпъкнала рунобуква, която сочеше званието.

Смисълът на руните бе да бележат старшинството в отряда. Руна първа носеше командирът, руна втора – знаменосецът и негов помощник. При гибелта на отрядника, квирин ставаше онзи от оцелелите в сражението, който носеше най-старша руна. Той трябваше само да премести токата с изображение на костенурка от колана си и да я закрепи на шлема, ако нямаше възможност да свали от загиналия предишен командир рогатата каска на младши офицер.

Дружинниците носеха плочки с формата на войнишките, само че бронзови; арай-квирините имаха островръхи, по-точно „еднорогови", шлемове и медни плочки във вид на слънца; при по-висшите офицери слънцата отново бяха от бронз. Техните вестоносци и помощници от свитата – полумесеци със същата буквено-символна йерархия.

Мяркаха се и такива с неразгадаеми значки. Воините пък от Вътрешната стража, брастагу, която изпълняваше ролята на нещо като военна полиция, се кипреха с дракони върху броните си. Тъкмо заради последното Радослав отначало гледаше все тях да пита за нещо неясно, докато не схвана, че обикновените войници гледат да странят от вътрешните стражници.

Изобщо, колкото по-малко символи носеше някой, толкова по-висок ранг имаше.

Така монквиринът – главнокомандващият Северната Армия – притежаваше единствена златна руна „слънце Райко" на лявото си рамо, и толкоз. Неговите пеони се кичеха с Янкулови „ордени", по-различни от онези, с които обозначаваха аравите, а пък вестоносците му – с метално знаменце.

Дичо видя отблизо своя „генерал" само веднъж. Той приличаше на таласъмоподобен грамор и очевидно притежаваше магьоснически умения.

След разпределителния зелен легион, Радослав попадна под червените знамена в плък Саламандра, арава Шахар, Десета дружина, отряд Гръб. Присъдиха му звание „тшун" – двайсет и първа руна от общо двайсет и четиримата войника в отряда.

Универсалната кашепска писменост бе второто главоболие след календарните цикли.

„Таблицата“ с писмената също висеше окачена на една вертикална греда в бараката на дружината. Представляваше тънка каменна плоча с главина в центъра, на която се въртеше. Не бе съвсем кръгла. Съдържаше двайсет и седемте основни руни, а освен тях – „отразените“, „левите“ и „десните“, както и още доста помощни знаци, специфични пиктограми за планети и цифри.

При все това Радослав се убеди, че скоро няма да може да ги чете свободно в изречения. Той упорито наизусти само имената им и се запъна нататък. Отчайваше се. Не го смущаваха редицата допълнителни загадъчни знаци с незнаен за него смисъл, а това, че руните не се използваха като букви за изписване на думи според обичайния за младия мъж начин. Почти. Съчетани по двойки – и съвсем рядко по тройки, – било слято, било един над друг или по диагонал – те образуваха някакво понятие, често нямащо нищо общо със значението на отделните знаци.

От многобройните надписи из Лагера Радослав се увери, че някои, специално асиметричните букви, могат да се изписват обърнато или огледално, което като значение променяше смисъла им. Фонетичната подредба във фамо-граморицата отразяваше някакъв друг строй, чиято логика му се губеше. Но чрез имената си руните можеха да съставят непознато звучащи слова, например чужди названия като думата „Радослав“.

Още в първото подразделение в Лагера квиринът записа името на странноватия си подчинен, след като дълго се вслушваше в гласа му. После му показа наниз руни върху намазана с восък плочка и го накара да възпроизведе надписа с тебешир на пода, за да си го запомни. Така в списъка на личния състав Радослав влезе с поредицата знаци:

При назначаването му във Втори легион той с лекота нарисува името си на граморица. Писарят в щабната шатра извади сандъче с книжа, нещо като парчета плътна оризова хартия, бледо оцветена според баграта на легиона. В ъгъла на всеки лист стояха означенията на подразделението. Пеонът отвори и втора кутия. Сред набора писмени принадлежности, като изящни мастилници и връзка пера, солидно място заемаха резбовани дървени печатчета. Тъкмо с тях граматикът ловко и бързо напечата името на новопостъпилия редник. Дичо се ококори на скоростта, с която стана това. Може би тя се дължеше на анатомичната особеност на писаря – ходилата му имаха дълги пръсти. Вадеше мълниеносно нужния печат и чукваше с него хартията, а докато оставяше вече използвания, удряше следващия – руните се нареждаха като по конец, звукът напомняше пишеща машина.

След тази процедура му дадоха металната марка с неговото отрядно звание, която се завинтваше за нагръдната плочка.

Дичо не намери обяснение защо името му се пише с това, което бе отбелязал на слух в тефтерчето си като „рхот“, а не например с йероглифа „руф“. Добре, да речем, че руната, предшестваща собствено думата „Радослав“, очевидно сочи, че писмената се употребяват във фонетичното си значение. Той обаче продължаваше да си блъска главата над логиката, според която двете „а“-та се изобразяват различно.

Именно разпитванията, предпазливи и мъчни поради несправянето му с някои граморски звукове, както и изобщо трудното напъване да говори, му спечелиха печалната „слава“ на неграмотен селяк от далечни и диви планини.

Той подозираше, че руните и тяхната подредба са свързани със сложни религиозни вярвания и вероятно отразяват универсален пантеон, въпреки че според него

идеята на кашепци за божество бе прекалено мъглява. Като че ли бяха убедени в съществуването на могъщи същества, както и че всяко нещо притежава свой дух, а над всичко стои единна Сила, съзираема обаче по нейните прояви.

Пак се беше заблудил, или по-скоро – пропуснал по-същественото.

– Райко е наш прабаща – обясниха му снизходително, но и с готовност, когато реши да се просвети по религиозните въпроси. – Прабаща на всичко под небето и някои неща в самото небе. Ти и да не го знаеш, пак е така!

Не беше сигурен дали правилно си превежда думата „прабаща". Беше ли това „Бог"? Синонимът бе твърде съзвучен с понятията „порой", „поток"... и „прислужник, помагач".

– Райко е Великият змей-закрилник – назидаваха го в отряда. – Да му кланяме ли? Защо? Ние го поздравяваме заран, другополза нищоняма...

Дичо се почесваше по тила и питаше защо тогава наричат фамо-граморицата „свещена".

– Рунописите ли, Расуау? Неразумваме какво въпросваш... Що ще рече картинорунището ли уможелаеш да сърцепопиеш?

Сочеха му „таблицата", за да се убедят, че точно за нея става дума. И на драго сърце заявиха:

– Ами туй е всичкостта на Кашеп, Расуау! Туй са главните свещени слова за приказване и разнобройство, туй е бешелото на света, законите му неизмисляни, мъдростта на безчет животи! Кой я е измислил? Древни мъдреци в незапомнени времена, шарканите са им помогнали... Ти да не си паднал от Клех Нзе, Расуау?! Сигурно са те отгледали диви зверове неговорещи, горкият Расуау... Ела, ще ти разкажем! Може ли да държиш ума си така заспал?! Или пък имаш болна глава, сътратнико. Иди при нуаде! – съветваха го най-сериозно и искрено загрижени. – Магът-лечител ще ти отпуши разума, не бива да живееш в безщастие и умосянка, туй вреди на Съдбата!

Естествено, Радослав не отиде в лечебницата, но си направи извода, че руните определено заемат важно място в календара – всеки ден от месеца носеше име на руна. Самите грамори като че ли поголовно бяха поне начално грамотни, но сякаш само колкото да четат. Пишеха неохотно, понеже казваха, че пишат онези, които имат слаба памет и не помнят каквото е нужно. Впрочем, дванадесетникът имаше по-особено мнение, но склонността на Дичо да реди в тефтерчето ситни за икономия редове дори и него караше да го смята за странен. Вероятно сътратниците не признаваха в драсканиците му писменост, макар и да го оцениха като рисувач. Затова, колкото можеше, той се опитваше да разгадава нещата сам, а уточняващите въпроси, без които не можеше да мине, се научи да формулира съвсем конкретно и ориентирано към отговори с „да" или „не".

Не искаше да сгафи. По много причини. Най-простата – още не разбираше добре граморската реч. Споменът за обвиненията на шамана Муро го караше да се стреми да не се набива на очи. Дори оценяването му на последните места по ранг в отряда бе добре дошло, въпреки че дълбоко в себе си се позасегна. Навярно проблемът с комуникацията и Радославовата „неграмотност" веднага бяха забелязани от квирина, който изрази съжаление, че не разполагат с достатъчно време да му преподава четмо и писмо. Това постави бариера във воинската му кариера. Но така или иначе, командирът наистина имаше право.

Езикът, който се използваше в армията, бе далеч по-сложен от този на Селото, но като че граматически по-елементарен от недоучената реч на граморите-чергари, затова пък още по-богат на думи. Категориите за род и число включваха чудатите женски и мъжки ритуален род, неутрален за всичко неживо и два средни рода за одушевени обекти; единствено число, двойно, тройно, множествено и множествено неизчислимо. Армей-

ският жаргон допускаше по-малко мимика, жестовете се свеждаха до военни команди и приветствия. Телепатичните послания бяха свити до ниво уточнения на двусмислени изречения. Възприемаше ги като някак по-остри, но отново по фаморски ярки, само че още не съумяваше да измисли как с помощта им да поразпита за туй-онуй в обикновен разговор. Явно и в телепатията съществуваха общоприети правила за общуване, а неговите внушения се оказваха прекалено заплетени за местните жители.

С говоренето бе почти толкова зле, колкото в началото. Веднъж каза на командира си, че иска да се изкъпе в реката, и онзи, видимо озадачен от думите и след кратко колебание, му подаде манерката си. Но в повечето случаи Радослав съвсем вярно се ориентираше в смисъла на чутото. Специално усилие изискваше разпознаването на словата по слух заради твърде неясното граморско произношение, при което „з“–„ж“, „п“–„б“, „с“–„ш“, „ч“–„ц“ звучаха още по-близки помежду си в сравнение с изговора на горските фамори. Съгласната „х“ пък граморите издишаха с широко отворена уста... Помагаше му това, че войсковият диалект имаше еднакви ключови понятия с фаморския говор и, разбира се, не всички бойци размазваха „р“ или изглаждаха „л“-ето в „уъ“, защото племената в Северната армия бяха доста разнообразни.

Освен специализираните подразделения, непредвидени за директно изпълнение на бойни задачи, или напротив – подготвяни за диверсанти, в ударните части не се спазваше племенна или расова еднородност на войниците. Пехотните дружини включваха представители на различни кашепски народи, може би за да придадат универсалност и многостранна издръжливост на онези, върху които щеше да легне основната тежест на кампанията.

Единствено за върколаците съществуваше известен режим на изолация, и то при пълнолуние. През останалото време те бяха рядко беззлобни и дори глуповато весели.

На Радослав му се струваше, че смесването на племената в общи войскови части, въпреки целените предимства, ще се окаже твърде невнимателно решение, но квирините си знаеха работата и някак бяха потиснали евентуалните вражди в зародиш, а начинът им за справяне оставаше незабележим отстрани. Разновидовите воини съвсем спокойно общуваха помежду си. И да спазваха някаква дистанция, то това убягваше на Дичо. Може би общата цел благоприятстваше погаждането. Или пък способността на кашепските народи да се приемат и търпят далеч превъзхождаше всякаква средночовешка толерантност. Във всеки случай младият мъж усещаше „на гърба си“ предимствата на тези обичаи.

Основното ядро на Армията се състоеше от фамо-граморски племена. Те даваха пехотинци и кавалеристи. Другата част от „конницата“ бе попълнена от същества, с които Радослав се запозна в разгара на лагерното строителство.

На първо време градът-гарнизон гълташе огромно количество дървесина. Всеки ден отряди дървосекачи се отправяха отвъд реката и навлизаха в гората. Водни колела и вятърни двигатели скърцаха на отсрещния бряг, мърдаха няколкометрови джаги в дъскорезници под открито небе. Веднъж Дичо отиде с дърварите. Няколко пъти прекосиха водите по плаващ мост. Направи му впечатление, че скоростта на течението не бе една и съща в различното време от денонощието. В един момент водата дори сякаш спря. Той загреба шепа и отпи. Усети леко солен привкус. Преди да се зачуди, съзря отраженията на троицата луни и веднага ги свърза с прилива на невидимото от равнината море.

Самата сеч и добив на дървен материал се водеше против всякакви фаморски мерки и стандарти – направо хищнически. Оголените брегове откриваха множество заливчета и езерца. Сутрешните мъгли станаха по-плътни. Тази практика имаше и своята опозиция, в лицето на един от народите, дал свои войници в Армията.

Отдалеч Дичо ги обърка със същински хора. Тези обаче имаха твърде животински уши, в пропорциите на лицата и телата им присъстваше нещо твърде нечовешко, но при все това оставаха извънредно привлекателни и почти всеки човек би се захласнал по тях. Бяха дългокоси, носеха елегантни одежди с цветове на горска шума, за оръжие предпочитаха лъкове, камшици, тесни ками и тънки метателни копия. След срещата с овчарите-върколаци Радослав съвсем спокойно прие съществуването на самодивите – жени, но и мъже на този народ.

Гладката им неокосмена кожа имаше млечен тен, но той съзря у неколцина, които газеха в реката, лица с цвят на жабешки или риби коремчета, едва ли не бледозеленикави. И пак не ги загрозяваше. Появиха се и други, възседнали елени – тях бе виждал и преди. Поради облеклото и въоръжението им, но най-вече заради красотата и гордото поведение, Дичо без колебание ги причисли към самодивската раса. Кожата им обаче бе светлобронзова, а косите – руси, заплитани в сложни прически.

Всички те съвсем явно не одобряваха погубването на гората. Изглежда най се дразнеха от използването на дървесината като гориво. Ето защо неумолимо и прецизно съблюдаваха да се събират само паднали клони за нуждите по огрева и готвенето. Под тяхно ръководство Радослав се занимава два дни само с това. Опита се и да завърже разговор, но самодивите определено не бяха в подходящото настроение, тъй като все пак им се налагаше да се примиряват с добиването на строителен материал.

Един ден настъпи неочакван край на сечта, макар интензивността на строене да бе нараснала. Броят дървосекачески групи рязко спадна и в следващите дни продължи да намалява. Радослав бързо научи причината. Първо, притокът на дървен материал идеше от снабдителните кервани. Що се отнася до нуждата от гориво, то тя бе задоволена по оригинален и буквално блестящ начин.

Извън работата по благоустройството, войниците отработваха на отъпкани плацове строеви упражнения и оръжейни тренировки. След една такава маршировка и почти двучасово размахване с брадвомечовете срещу въображаем противник (което поразително напомни на Дичо някогашните му тренировки по кендо), трите отряда тръгнаха да се прибират по бараките си. Между казармените помещения и складовите блокхаузи общата колона се натъкна на стадо товарни камилоподобни животни. Стопаните им – двукраки човекоподобни същества, омотани в дълги дрехи като бедуини, дори ръцете им чак до върховете на пръстите бяха увити в бели бинтове, същински мумии – суетливо смъкваха на земята вързопи, инструменти и някакви метални части. Почетно място в камарата багаж заемаха големи тумбести казани. Върху зачернените им повърхности блестяха руни.

В армията всичко се надписва – даже и кибритените клечки, помисли си иронично Радослав и поспря да види какво ще правят новодошлите. Заинтригуваха го значките им на тилова част към неговата арава, които обаче носеха досега невиждан символ: слънце с ръце.

„Бедуините“ приключиха с разтоварването и незабавно грабнаха лопати. Изключително бързо изкопаха равна кръгла яма, след нея още една и още една. Сетне ги съединиха така, че се образува изкоп с очертания на детелина с малка бабуна в средата. Докато работеха, копачите все поглеждаха към слънцето и мереха с канапи сянката на затъкнато недалеч копие. Тъкмо когато започнаха да монтират в центъра на бабуната метален – вероятно бронзов, потъмнял от употреба триножник, тръбачите нададоха сигнала за вечеря и Дичо забърза към опашката пред кухненския навес.

Мистериозните копачи не спираха да се трудят и след залеза, работеха на факли и вече облицоваха трапа с метални многоъгълни плочки, излъскани като огледала. Радослав се смая. Още в сънни зори той изтича до „детелината“, за да се убеди, че е предположил вярно за какво ще служи. Забулените тъкмо сипваха в казана на три-

ножника вода, с кожени кофи, които висяха на края на дълги колове с противотежести, качени върху подпори. На Дичо му се дощя да изръкопляска на тяхното умение да боравят с подобни примитивни лостове-кранове. Изгряващото слънце надзърна в изкопа и се отрази в плочките, подредени със смайваща прецизност. Ямата заблестя чак нетърпимо. Забулените продължаваха да протягат кобилиците към казана, който сякаш още в първия момент взе да се нажежава. Радослав видя всичко това и си тръгна.

За майсторите слънцеловци научи, че са пустинни жители от далечния юг на друг континент, където имало много солена вода. Тамошните племена я опреснявали в своите светлинни ями, понеже не разполагали с достатъчно дърва, пък и растенията за тях били свещени.

Много скоро техните слънчеви пещи почти изцяло изместиха огнищата в Лагера. В тях варяха храната, перяха дрехите на войскарите – ето за какво са надписвали казаните! – даже в по-малки ями изпичаха хляб и месо. Дим от горени дърва вече се издигаше само над някои ковачници и откъм катуните извън Периметъра. Самодивските представители спряха да се мръщят.

Един ден Радослав фиксира далеч на плаца въоръжена пехотна група, от която сърцето му затупка неистово. Бяха... този път – наистина хора! Въпреки разстоянието, той можеше да се хване на бас, че войниците, които упражняваха групова фехтовка, са досущ като него. Жълтите им ризници от застъпващи се плочки ярко блестяха в слънчевата светлина. За разлика от граморите, носеха островърхи шлемове. Оръжията им, доколкото можеше да съди, бяха къси и широки, дочуваше се дрънченето на малките им кръгли щитове. За съжаление, него ден Дичо стоеше на пост върху кулата на Оградата и докато го сменят, златобронните воини изчезнаха. По-приказливите от отряда го осведомиха, че вероятно е видял бегълци от някакви острови, чието име той си преведе като Цитаделата. Остана с надеждата, че ще ги срещне отново. Бе сигурен, че не са фамо-грамори, нито от самодивски произход. Опита се да ги потърси. Карти със схемата на подразделенията в Лагера имаше във всяка отрядна барака, но... Първо – как да прочете пояснителните надписи? И второ – Армията бе *грамадна*!

От схемата на войсковите подразделения лесно можеше да се направи обща оценка на числеността ù: 972 арави, 11664 дружини – 81648 отряда, по минимум 108 души в дружина – личният състав възлизаше на... милион двеста и шейсет хиляди бойци!

В първия миг Дичо не повярва на сметките си. Мъчеше се да пресмята различни варианти, получаваше ту едно, ту друго... Нуждаеше се ако не от калкулатор, то поне от владеене на граморското изкуство да смята на пръсти – тяхната система позволяваше умножение и делене! Но Радослав се срамуваше да помоли някой да го научи, а колкото до бройката на войниците в Северната армия, тя оставаше не по-малка от един милион при различни количествени разпределения в отрядите. Допълнително, в отделни от останалата войска части, се намираха обозните бригади, сигналчиците-музиканти, готвачите, маговете-шамани и вещерите-лечители. Армията включваше в себе си следните родове войски: два вида конница (или това, което можеше да се нарече конница); лека и тежка пехота, но пак отделно; свързаните с тях, отново като самостойни единици, въздушни сили и инженерни отряди. Колко народ бе това отгоре към полученото число – Радослав нямаше и понятие, само с гледане не ставаше.

Въпреки всичко той не се отказваше от усилията си да обхване цялостната картина.

По време на строителството на гарнизона, при което войниците биваха използвани като помощници и носачи на майсторите, Дичо обикаляше целия Периметър. Покрай работата той с любопитство наблюдаваше живота на организиращата се в

очевидно позната, но досега непрактикувана в големи мащаби структура. В почивките скитосваше из градското поле на Лагера и продължаваше да зяпа.

Поуспокои се, когато забеляза, че напълно липсват легионите оранжев, светлосин и лилав. Първи легион не беше пълен, половината от плъковете му или се намираха на хвъркатите вятърни кораби, или бяха пратени другаде. Никъде не се виждаше подразделението „черна саламандра Белон", но имаше техни отпускари в катуните. От това числеността на струпаните сили не олекваше драстично – пак оставаха около осемстотин хиляди души.

Ами катуните на чергарските племена зад Оградата?! Сигурно наброяваха 200-300 хиляди! Освен това снабдяването на подобно градско множество не бе никак лека работа! Но пък повечето проблеми, свързани с пребиваването на милионна войска, видимо просто не съществуваха.

Тиловите части към всяка арава безспир довеждаха кервани, кервани и кервани. Обозниците най-често бяха от вездесъщата фамо-граморска раса. Някои приличаха на таласъми – грозни, страховити, полуживотински. А членовете на едно племе бяха същински джуджета, най-високото от тях едва стигаше на ръст три пети от алебардата на Радослав. Те доставяха и обработваха камъни, а поради легендарната си спестовност, да не кажем стиснатост, тъкмо под тяхно ръководство регулярно пристигащите в Лагера товарни колони се разпределяха по подразделения и хамбари.

Подир кацането на белонските апарати, в керваните започнаха да преобладават гигантски многоколесни каруци, теглени от внушителни животни-хълмове. На ръст те спокойно биха се извисявали поне с един разтег над възрастни африкански слонове. Бяха бавни, но мощни и земята потрепваше под късите им крака. В профила им, в малките очички, а най-вече заради чифта гъвкави хоботи, Дичо разпозна един от зодиакалните зверове. Ала наред с многоколките пристигаха и цели „влакови композиции" от талиги, в които бяха впрегнати още по-чудновати добичета. Макар да ги бе виждал изобразени върху полковата символика, на живо те направо шашнаха Радослав.

На пръв поглед нищо особено – зебра, тренирала културизъм и прекалила с растежа. Когато съзря кервана, Дичо прецени на око, защото не му стискаше да проверява, че спокойно би пипнал корема на някой от този вид тежковози, ако протегнеше ръка над главата си. След това продължи да копае отточни траншеи за „канализацията" на военния лагер-град. Когато обаче се озърна и видя „зебрите" отстрани, той първо затаи дъх, после дълго три очи и се ощипа няколко пъти. Защото там, откъдето на всяко животно расте опашката, у тези тук се изправяше втора шия с още една глава.

Дичо мигаше и изпровождаше с накъсан поглед чудатата процесия. Двуглавите зебри му напомниха за някаква детска книжка с подобно нелепо създание. Как се казваше то – тегли-бутай? Нещо такова... Двете глави обаче не бяха еднакви – досущ рисунката по знамената на всеки шести плък от всеки легион. Едната глава имаше дълги рога, веднъж прави като на антилопа, друг път извити като на коза. Другата хич дори не мязаше на конска като първата, а от ъглите на широката ѝ жабешка паст стърчаха леко изкривени бивници. Обикновено една от главите винаги клюмаше в дрямка.

Ала най-грандиозното зрелище се оказаха сравнително рядко появяващите се в Лагера колоси, които мъкнеха товари на гърбовете си. Пред тях и двухоботните безухи „слонове" изглеждаха като овце спрямо крави. Дичо не съумя да ги назове с нищо познато и условно ги кръсти на веднъж срещаните в книга по палеонтология „мегатерии". Гигантските животни преминаваха бавно и величествено, местейки три чифта стълбовидни нозе. Шесторка прешленести мустаци вземаше бали сено

от топуркаща пред туловищата им каруца и ги пъхаше в мляскаща уста с дебели кафяви бърни. Червено-сиво-глинестата им козина висеше на сплъстени фъндъци, около тях кръжаха облаци от насекоми и ята дребни птички, разнасяше се воня на тор, която заедно с особения им естествен мирис се усещаше надалеч.

Армейските тиловаци оползотворяваха максимално всеки керван. Разглобяваха каруци и многоколки до последния им дървен клин. Повредените части отиваха в ковашките пещи, останалото се разпределяше по другите работилници. Оттам пък дървесните отпадъци се смесваха със суха тор и смола и се вземаха от бивакуващите извън Лагера цивилни за гориво.

Голяма част от животните попадаха в ръцете на касапите. Самото клане ставаше по абсолютно безкръвен начин. Пристигаше магьосник от групата на лечителите и простираше ръце към обреченото добиче или пък го докосваше с жезъла си. Животното моментално се просваше на земята като поразено от мълния. При тези обреди Радослав съвсем реално усещаше, че косата му шава като наелектризирана. Смъртта връхлиташе толкова бързо, че не успяваше да я подуши. И чак тогава идваше ред на ножовете и сатърите...

Волнонаемните готвачи отнасяха месото, а кожите, костите, рогата и копитата попадаха в ръцете на военните занаятчии – всичко влизаше в употреба. Пестеливостта в Армията смайваше Дичо, навикнал на пилеенето на сили и средства, характерно за родната му страна и нейните въоръжени сили.

Един ден неразтоварен още мегатерий измуча неочаквано тъничко, чак смешно, и взе да се гърчи. Обозниците се засуетиха. Гигантът така се мяташе, че потроши грамадния самар, който се намираше на гърба му, оттам се посипаха плетени делви с едро зърно, веднага втъпкано в земята. Керванджиите съвсем се сащисаха и завикаха да дойде *колхор*, както тук величаеха магьосниците. Ала преди да пристигне нужният специалист, побеснялото животно тежко се свлече, вдигайки прах като каменна лавина, падна настрани и захърка. А след това дебелата му кожа изведнъж се разпука и от агонизиращото туловище с хленч заизлизаха дребни колкото зайци зверчета! Бяха навярно стотина на брой. Един-единствен поглед бе достатъчен, да се припознаят в тях малките на издъхналото животно. Предните им два чифта крайници бяха недоразвити, за сметка на пригодените за скокове задни крака, а мустаците за захващане и късане на растителна храна представляваха същински външни челюсти. И с тези зъби малките незабавно захванаха да ръфат останките на родителя си!

Свидетел на необичайното раждане, Дичо остана да види какво ще стане. А стана скандал между магьосника (поразително звучеше множественото число на тази граморска дума: *колобру*!) и обозниците. След като им се навика достатъчно и прецени, че виновниците са потънали от срам в земята, той нареди да съберат малките „сукалчета“. Колобърът прегледа всяко едно зверче, отдели онези, които му се видяха болнави, и сетне ги приспа завинаги. Останалите малки бяха връчени на обозниците заедно със запас месо и строга заръка да ги върнат там, откъдето са примамили мегатерия.

Трупът бе предаден на касапите, които опънаха над него парче белонски парашут и се заеха да го кълцат. Случайно Радослав научи, че от ребрата на колосите ставали прекрасни далекобойни лъкове. Останките пък от потрошения самар, изработен от особено лека и здрава порода дърво, ги отнесе въздушна гемия. Ето по такъв начин се решаваше тук проблемът с изхранването, а също притокът и движението на строителни материали, що се касаеше до дървесина. Камъкът се добиваше от фамограморите джуджета.

Те бяха ниски, но не и дребни. Широчината на раменете им бе почти същата като на високите до метър и шейсет, метър и седемдесет грамори. Снагите им бяха като

бъчви – само мускули, ако не броим тук-там провисналите коремчета, а крайниците – някак пропорционално къси. Джуджетата като че ли се оказаха най-космати от всички раси. Имаха истински бради, а рунтавите вежди понякога закриваха топчестите им личица така, че оставаха да стърчат само чувствителните им дълги носове. В този си вид те напомняха за много сериозни и гневливи таралежи от илюстрирани детски приказки. Характерът им, впрочем, бе тежък.

Радослав придоби представа *как* вадят каменни блокове от скалите, когато му се случи да наблюдава раздробяването на един почти кубичен мегалит.

Джуджетата не търпяха да им се пречкат и сумтяха сърдито даже като ги зяпаха, но Дичо си сложи дебелите очи и остана глух за свадливите им подмятания, огромна част от които и без това не разбираше, тъй като диалектът им бе различен от граморския.

Пренебрегваха и чуждата помощ, затова и сега самостоятелно се покатериха по раменете на другарите си върху скалния отломък, за да овържат мегалита с мрежа въжета. Радослав се зачуди защо го правят, след като арай-квиринът бе поискал от тях не да го местят, а да му го натрошат на блокчета с определени размери.

Но камънарите се струпаха около гранитния куб, облепиха го като мухи и внимателно го заопипваха с пръсти. Сетне изведнъж замряха и хором извикаха нещо. Миг по-късно се чу звук на пропукване, блокът сякаш се слегна малко и поизду мрежата. С пискливи подвиквания джуджетата се пръснаха на няколко разтега от него и замахаха с ръце към реещата се над тях гемия. Тя се сниши, закачи с кука въжетата, издърпа ги нагоре и канарата се срина в купчина правилно отсечени блокчета с две педи височина, две педи широчина и два лакътя дължина. Само малка част от късовете бяха спукани или криви.

Косата на Радослав отново бе щръкнала – вече познат ефект от приложено заклинание. Джуджетата пък сърдито заврещяха към войниците, които преди минути бяха пропъдили, да се захващат за работа и да влачат с мързеливите си лапи камъните натам, накъдето са им изпотрябвали... Дичо и другарите му се втурнаха към камарата. Материалът отиде за настилане на улиците в Лагера, за строеж на сгради и устрояване на тренировъчните полигони.

Скоро строителството и поддръжката на каменните и другите съоръжения премина под отговорността на инженерно-пионерни части. Три четвърти от дружините с кръстосани чукобрадви на стяговете си бяха изцяло джуджешки.

Една сутрин в гарнизона се появиха няколко хиляди души от племе гигантопитеци. Всеки от тях бе по-едър от мъжка горила. Силно прегърбени, изправеха ли се, стърчаха над копие от един разтег. За изненада на Радослав, *ортите* попаднаха не в строителните дружини, макар някои да получиха такива назначения, а предимно в медицинските служби – като санитари. По време на ученията Дичо се убеди колко внимателни и нежни бяха грубите на вид същества, колко грижовно пипаха бойците, обявени за „ранени“. Незначителен брой от гигантите си навлякоха брони и се въоръжиха с огромни чукове под знамената на аравите, специално предназначени да щурмуват крепости.

Непосредствени началници на тролоподобните великани бяха офицерите нуадугу – лечителите. Те спадаха към невижданата в човешките цивилизовани армии специалност – тази на магьосниците *колобру* – и имаха представители от всички раси, дори от върколашката. Явно всички кашепски народи познаваха заклинателното изкуство.

Това за пореден път подсети Дичо за шамана на Селото. Все повече се съмняваше, че старчето е било само ритуална фигура. Дали старият Муро не е някъде тук, в Армията?...

Свитата на всеки лечител се открояваше с бяло-червено-черните си наметала, украсени с особена емблема, която тук заместваше червения кръст. Самият нуаде бе препасан с широк метален колан с гравирани елени, или по-скоро кошути.

Числящият се към тяхната дружина лечител още при комплектуването на войската връчи на всеки ратник набор мехлеми: мазило за рани, мазило за уши и за цапане под носа, предназначението на което остана загадка за Радослав, както и шумолящ пакет с два вида превръзки за счупвания – кръвоспиращи и самостягащи се. Пред младия мъж магьосникът се затрудни, огледа го, почеса дългия си, провиснал като хобот нос и реши да го третира като фамор. Така Дичо получи съответните лекарства за една от паласките си.

Дружинният нуаде непрекъснато гонкаше редниците да се мият и чистят. Веднъж в отряда раздадоха парчета от някакво вещество, в което Радослав припозна смачкани пчелни килийки. Миришеха горчиво и той заподозря пчелна отрова. Наредиха им да се мажат с това преди сън, но Дичо отказа и се помъчи да обясни на лечителя, че е алергичен. Онзи по едно време схвана и му даде друго. На втората вечер Радослав вече бе свикнал с мускусния мирис.

На всеки три сола долните дрехи на войниците се изваряваха в казаните на светлинните ями. За по-радикално обезпаразитяване лечителите отваряха сандъчета с мравуняци. Ръководеха рижите насекоми с помощта на игла, която топваха в малки шишенца от малахит и докосваха с нея някоя от мравките. Бе същинско чудо.

Дичо категорично отказваше да се съблича пред другите войници. Когато всяка Райкова вечер ги водеха в кожената шатра-сауна, той срамежливо се криеше зад тръстиково килимче от погледите им. Присмиваха му се, но вероятно си обясняваха чудачествата на Раасуау с някакви негови религиозни възгледи. Всъщност, в Лагера липсваха религиозни обреди. Или преобладаващите тук народите не изповядваха строги в човешкия им смисъл култове, или за времето на война се чувстваха свободни от такива задължения. Вярно, в погубеното Село на Радослав фаморите проявяваха някаква суеверност, имаха и етикет на поведение, церемонии, но май не приличаше да е религия.

Ала към личната си хигиена всички бяха повече или по-малко доброволно принудени да се отнасят с фанатично усърдие. То и поначало фаморите например често се миеха, след ядене пък чистеха зъбите си с влакна от мека дървесина, а граморите за последното предпочитаха дъвки от парчета ароматна смола. Тези и други мерки успокоиха Дичо, че поне докато Армията е на стан, епидемии няма да бъдат допуснати.

Което не значеше, че лечебниците пустееха.

Радослав стана свидетел на пристъп на апандисит, приблизително по времето, когато изостави зеления пискюл на Пети разпределителен легион. Въпросния ден грамор с лисича муцуна изведнъж се строполи на плаца, като виеше от болка и се държеше ниско под стомаха. Най-бързо реагира самият Радослав, който буквално бе залят от страданието на копиеносеца. Усещането на чуждата болка се оказа внезапен пробив в дремещите му змейски сетива и той веднага разпозна на какво се дължи врявата. Без да се замисля, метна нещастника на гърба си и го замъкна на бегом в болничната колиба. След туй приседна на прага ù, уморен от твърде интимното съпреживяване. Пък и граморът бе тежичък.

Смълчан, той наблюдаваше как помощникът на лечителя мие ръцете си в гореща отвара от някакви треви, докато граморските санитарки нареждат остри инструменти от посребрен бронз. После магьосникът-нуаде постави пръсти върху слепоочията на страдащия и онзи веднага се укроти, даже май заспа. Но миг преди пеон-нуаде да започне операцията, главният лечител опипа корема на страдалеца и се развика.

В операционната настъпи паника. Вероятно диагностикът бе регистрирал някакво

усложнение, защото моментално подгониха вестоносците от лечителската свита да дирят помощ.

Дичо захапа кокалче на десния си юмрук, молейки съдбата да пощади войника.

Пристигнаха няколко нуадугу, а с тях и един офицер-белонец. Тъкмо той, под ръководството на тълпата лечители, извърши операцията с режещите си като бръснач щипки. Радослав не виждаше подробности заради гърбовете на магьосниците, а и не държеше особено. Искаше само да се убеди, че боецът ще прескочи трапа.

Не пропусна обаче една подробност – паякомравката заши разреза с произведена от нея самата паяжина.

Дали заради инцидента, или според предварителен план, но част от инсектоидите бяха зачислени в полевите лечебници на Армията. Радослав пък бе тържествено награден лично от лег-квирина с грубоват пръстен, изработен от подобен на рубин камък, но с неочаквано фино изрязан рунознак, означаващ „спасявам живот".

Случайно ли този медицински символ приличаше на древноегипетския йероглиф Анх?

Когато оперираният копиеносец се върна в строя, Дичо се зарадва, но категорично отказа да се включи в свитата на лечителя, който поиска това от командира. Приемаляваше му от мисълта да остане в тила сред ранени, кръв и болка, под пороя страдание, което чувстваше твърде остро с драконските си сетива. Разбира се, на бойната линия щеше да има и кръв, и болка... но нямаше да му влиза в задълженията да се грижи за обуздаването ù. Предпочиташе окопите, макар да му бе трудно да си представи как ще убива с тази кошмарна алебарда... Да, наистина, огнестрелното оръжие бе голямо улеснение, изключваше всякакъв тесен контакт, всякакъв допир с жертвата. Радослав изпроси лък, за да се опита да смени своя род войска, но резултатите се оказаха плачевни, стрелците се превиваха от беззлобен смях и го утешаваха. Всъщност, подигравките съвсем не бяха сред силните черти в характера на фамограморската раса.

Дичо опита праволетящ бумеранг и пак не сполучи.

Явно му бе писано да е пехотинец – див кашик.

► Земя, светът на хората, минало време:

От двете страни на коларския път до стопанството стърчаха ивици плевелни джунгли. Същите пущинаци бяха плъзнали навсякъде – и в дъното на двора, и зад канала към блатистите рибарници, и особено край шосето. Сред тях най се пъчеха грамадни многоглави тръни-чудовища. Дори копривите нямаха толкова свиреп вид.

– Хайде да ги посечем!

Предложението дойде сред малчуганите сякаш от само себе си. Ванко не се поколеба да подкрепи войнственото намерение – трънаците имаха навик да се скупчват под сливи и джанки покрай реката, вардейки вкусните плодове от набези, а когато хлапетата успяваха да се накатерят по дървото, сетне злите растителни пъдари бодливо наказваха забравилите се (и наяли се!) покусители по къси панталонки.

И към копривите Иван не питаеше нежни чувства, защото често се случваше баба Стана да го подгони със зелен жилещ стрък в едната ръка и с върбов плетен бастун в другата. Ох, как пареха голите колене и гърбът!... Виж, за да те погалят с бастуна, трябваше да си сътворил *наистина* голяма пакост.

Ала трънните бяха нещо по-лошо. Случваше се *да ти пуснат кръв!* Това ги сродяваше с другите най-подли и досадни същества на света (след пазача на стопанството) – комарите, а значи и нямаше милост за тях! Грозни и заканителни, зловещите растения сега се превърнаха в обект на отмъщение.

Летви от стари щайги, изхвърлени на бунището, се превърнаха в юнашки саби-дипленици. Хлапашката чета с викове връхлетя трънака, в движение и сред кълба прах скочиха от кончета-велосипеди и...

...настана сеч!

Жилавите стебла отчаяно се защитаваха, протягаха шипести лапи към нападателите си. Сок – *кръвта на чудовищата* – и късове бодливи листа хвърчаха на всички страни и понякога нанасяха временни загуби в рицарските редици. Но напорът на атаката бе мощен и неукротим – трънаците се огъваха и падаха поразени. В агонията си те хапеха тъпчещите ги крака на малчуганите, с което само ожесточаваха онези юначета, които носеха сандали вместо кецове. Бръмчащият от насекоми въздух се прорязваше от звънки дивашки викове:

– Бий ги!

– Ура!

– Смърт на бодилите!

– Ура!

– Бий змейовете зелени!

Иван се закова на място и отпусна позеленялото си оръжие.

– Защо змейове? – попита той.

Битката моментално утихна. Хлапетата се замислиха, потни и зачервени.

– Защо *змейове*?

Устоялите трънци се поклащаха от ветреца – благодат в зноя! – а от бойното поле, осеяно с обезобразени вражески останки, лъхна на спарено.

– Ммм... защото са многоглави.

– Защото са лоши!

– Защото са *чудовища*!

– Пазят имане и съкровища!

– Отвличат момите... онези... царкини!

– Принцеси бе, главчо!

– Голема работа, принцеси ли, царкини ли! Ако откраднат комшийка ти кака Мариана, нема да можем да я гледаме през прозорецо как се съблича.

– Хммм...

– Аз пък веднъж... я видях кога ветърo ù дигна полата.

– Бре че чудо невидяно... То на нейното поленце чак вихрушка му не требе. Аз пък мога още тая вечер да прерипам плета, да се вмъкна през прозорецо и да я цуна. По *устата*!

– Яааа... – смая се първоначално четата и веднага изрази недоверие: – Еееее!...

– Ловиме ли бас?

– ХА! Айде!... Ама как че разбѐреме, че не ни ментиш! Освен да дойдеме с тебе...

– Нека *не са* змейове – Ванко решително върна дружината на предишната тема. – Това са *лами* и ако не ги изтепаме, ще удари градушка.

– Ама верно? Че пада градушка?

– Да – уверено кимна Иван.

– Добре тогава. Да ги довършим! Напрееед! Ура! Бой по ламите зелени!

Жаждата за убийства обаче бе намаляла в сърцата на смелите малки юнаци. А и Ванко вяло размахваше сабята.

Кой знае защо не му се трепеха дори и лами. Вярно, може да забие град... Ала и този сериозен довод не го удовлетвори и той миролюбиво предложи:

– Айде да ритаме топка.

– Ау, не! Требе да избием ламите, щом сме почнàли.

Той помисли и се съгласи:

– Вие тепайте, аз ще почакам.
– Я па тоя! Жаби немой, гугутки немой, с'а па и трънье!
– Бе, ти не докачай Ванката! Он знаеш ли кого мо'е да бие? Вальòто от долната ма'ала!
– Да, ама Перо не го мо'е.
– Кажи му, Ванко!
– Мога, ама не ща ...Аре да набереме от горната бара папур за индиански копия, утре да играеме на Гойко Митич.
– Ухааа! Оти утре? Давай сега!
Оцелелите тръни останаха в прахоляка, вдигнат от гумите на хлапашкото ято.

...Докато уморени, във вечерния здрач бутаха по нагорнището на пътя към селото колелетата си – които на хлапашки жаргон важно именуваха *кòлища,* също както наричаха големите камъни *скалоци*, – някой от тайфата се сети за Марианка.
– Я по-добре да ù кажеш, че я обичаш безумно и че скочиш в Таласъмскио вир, ако откаже да я цунеш.
– Ааа... – дори в здрача момчето, толкоз нахакано одеве, се изчерви. – Как па не... Че ми се изсмее и чао. Що пък ти не ù го кажеш! По-добре да я издебнеме в градинката... Ама там ша са и другите женски...
– Еее, лъжльо-пъзльо! Ти да не се жениш за нея! Само колко да те видиме дали верно че я мляснеш.
– Абе... нощеска че ù влезнем през джама. Она спи до него и всекогаж е отворен.
– И ние как че разберем бре? По червилото?
– Ами... да!
– Ха-ха, тя баш тебе че чека – червосана! Я по-добре ù кажи, че че се утепаш, ако не ти пущи целувка! Женските са жалостни. Че си посакаш.
– Щом са толко жалостни, оти сам не си поискаш... направо... таковата...
Избухна смях, който заглуши общото смущение, но и необикновена възбуда. На момчешкото веселие пригласи далечен гръм.
– Я! Светна! Ау! Че вали!
Дружината яхна велосипедите и се напъна, натисна педалите в неподвижния топъл въздух. По ливадите цвърчаха щурци. Отново отекна гръмотевица. Шосето заобикаляше ТКЗС-то. Неколцина малчугани боязливо погледнаха към къщурката на пазача на стопанството – най-вредният човек на света според тях. Поне по време на ваканцията.
Други усещаха само умора или не се притесняваха, че пътят лежи покрай обитаването на пазача. Затова възроптаха към останалите:
– Къде сте се разбързàли бе! Нема да вали тука. Питай Ванко да ти каже кога че ливне дъждо...
– Ти не бери грижа дали че вали. Мисли как да излъжеш кака Марианка, ама тъй че да го видиме!
– Стига с тая Марианка! Че ми се подиграе, че съм мънечок за нея.
– Ам'че тя кой набор е?
– Три-четири години по-голема от нас. Наесен че ходи да учи осми клас у София.
– Яааа...
– Бре, чудо големо. Сите одат у София за осми клас.
– Да, ама она че учи у некво *специално* училище. Френско.
– И?
– К'во „и"! По-голема е!
– И к'во като е по-голема? И то само три-чет'ри години, пфу! Ти си висок колко нея!

– Бе аре стига! Оди ти си я мляскай и се дави у Таласъмскио вир, па даже от бента рипай...

– Аз ша я целуна – обади се Иван, който досега мълчаливо въртеше педалите и слушаше препирните, задъхани от усилието по стръмното. – Утре вечер, като излезе на момичешката пейка в даскалския двор! – допълни след малко.

Колелетата вече се търкаляха по равно. Предстоеше чудесен скоростотворящ наклон до самото село.

– Оти не днеска?

В здрача проехтя дълъг натрошен гръм. Малчуганите се озърнаха към небето.

– Ша вали – отряза Ванко. – Утре няма да вали.

– Ама... ти верно – пред сите? По *устата*, като на кино!?

– Ша скиваш.

Велосипедите започнаха да *набират инерция* – така се изразяваха хлапетата – и дружината с радостни викове се занадпреварва кой първи ще подмине трафопоста и ще влети като на мотоциклет в селото. Там вече блестяха живачните улични лампи и меките цветни квадрати на прозорците. Лаеха кучета. Някъде бучеше камион. Колелетата пореха въздуха, който рошеше косите на малчуганите, шмугваше се във фланелките им и ги издуваше. От възторга на скоростта примираха детските сърца. Крайпътните дървета останаха назад.

– Ейиии! Ма верно, че праска яко дъжд!

Над хем далечната, хем близка София – още в тази си възраст момчетата усещаха, че разстоянията са нещо твърде относително – святкаха мълнии. Паднаха първите едри и редки капки. Асфалтът с тъмни кръпки и полуневидими дупки бягаше назад и съскаше – от гумите на велосипедите и от настъпващия дъжд.

Щом връхлетяха като ято млади хали в селцето, без да губят време, момчетата завъртяха бясно педали. В движение си викаха „чао, до скив!“. Дружината се разпиля по къщите, където ги чакаше вечеря, някой-друг упрек за закъснението и, ако не угаснеше и този път токът, „На всеки километър“ по телевизията. И леглата – пристанища на детските им сънища.

Дъждът не успя да ги застигне. А може би не искаше.

* * *

Разбира се, токът угасна тъкмо когато Митко Бомбата поведе магарето през минираното от фашисти поле. Синове и бащи нададоха вой, майки и баби се сопнаха на съпрузите си да не псуват пред децата, дядовци обещаха за лека нощ приказки за американските летящи крепости от войната.

Децата заслушаха, захласнати и заспиващи. Свещи и газени лампи, трусове на гръмотевици и стари снимки правеха разказите далеч по-убедителни от телевизията. А възрастните угрижено надничаха навън, където с картечно-барабанен трак млатеше едра градушка и съсипваше труда на ръцете им по градини и бостани.

Дворовете побеляха от ледените шрапнели.

Навярно ламите отвръщаха на хвърленото оскърбление – да ги сравнят с някакви си тръни!

...Колко примитивно магическо заклинание...

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Откакто бе попаднал в тази шарена войска, Радослав нямаше време да се замисля достатъчно задълбочено върху случващото се. Като че ли никоя армия във вселената не толерира войниците ù да се отдават на разсъждения. Граморската, за разлика

от човешката, поне не се занимаваше нарочно да изтребва умствените заложби на редовия си състав, но самото ѝ скоростно формиране не оставяше време за размишления. Просто така, без повод, Радослав не гледаше под краката си, нито зяпаше безцелно небето, погълнат, както и другите рекрути, от ангажиментите на службата.

Но ето че първият нощен пост на една от дозорните кули по Периметъра му подари възможността да остане за малко насаме със себе си.

В тъмнината звуците бяха по-особени – остри, отчетливи и самотни.

Лагерът присъстваше. Позатихнал, той не спираше да шуми и мирише. Скърцаха ветродвигателите, чиито крила съперничеха с множеството знамена на подразделенията. Дрънкаше снаряжението на обходните патрули. Отнякъде, далечно и самотно, звънкаше ковашки чук. Вероятно поправяха нещо спешно или колобърът-оръжейник бе намерил нередност в нечия сабя и сега ковачът я преработваше, докато магът я нажежаваше с пиромагия, шептейки вълшебни заклинания, които да се слеят с микроструктурата на стоманата. Измучаваха, изпръхтяваха и цвилеха животните. Пращяха факли. В сенките на шатри, бараки и зидани фортове минаваха сенки на часовои. Край северните порти посрещаха точещи се по друмищата обози. Глъчката в цивилните катуни обикновено стихваше едва два-три ури преди съмване.

Ала огромният военен стан бе отпуснал прегръдката си, от стражевата площадка на Периметъра той само напомняше, че е редом, че е реален.

М-да – рече си Радослав. Сякаш малко го подсещаха за това и ризницата на плещите, и шлемът, и алебардата, на която се подпираше, загледан в небето. А то бе несравнимо по-изобилно от трепкащите долу в полето безбройни фенери на гарнизона.

Бе нощ, в която лагерното време за почивка съвпадаше с истински тъмните часове.

Спътниците на Кашеп още не бяха изгрели, а може би бяха тъмни, новолунни. Безчет звезди украсяваха нощта. Понякога през тях минаваше дънище на въздушен кораб-ветроплан, или сянка на незнайна голяма птица засенчваше за момент хипнотичния им блясък, но Дичо не забелязваше нищо освен иглиците светлина.

Слабо се ориентираше в своето нощно небе, но тук издири всички познати съзвездия, макар и носещи различни имена. За полярна тук смятаха синята Изда Стож, позната на Земята под името Вега. Млечният път се въртеше около нея като титанични перки на вятърна мелница. Плеядите искряха на хоризонта също толкова ясно в незамърсената от фабрики и заводи атмосфера, колкото ако се гледаха в зенит нейде над Рила в безоблачно спокойствие. Тук ги наричаха *Духове на предците* и закусващите стражници отливаха по глътка вода в тяхна посока, хвърляха залък от царевичните си питки – в почит на мъртвите.

Само още едно съзвездие бе обект на поклонение – *Прародителят*. Но за него казваха, че се виждало само от „южния пъп на Света“. Изобразяваха го като маймуна със спирално навита опашка. Е, поне според Дичо рисунките приличаха на маймуна.

Зов на гонг възвести Пети час след залеза. Сутринта щяха да започнат отброяването на дневните, „светли“ часове. Радослав дочу и писукането на урурите, безпогрешните живи хронометри на Кашеп. Дали са природен феномен, или специално отгледана порода?

Заслуша се. Припомни се как се сепна, когато един ден някак изведнъж си даде сметка, че никога досега не бе срещал кучета. Фаморите не опитомяваха никакви животни, въпреки че търпяха в селата си разни зверчета, граморите си знаеха само грзутата, а върколаците – овцете си (че и за какво му е на върколак куче?). Но пък отделни племена умееха да примамват и да използват какви ли не безсловесни твари. И само приятелят на човека бе останал в другото измерение на Всемира – в Горната земя...

Ниско прелетя въздушна гемия, а сетне нощта отново грабна Радослав в омаята си.

Той въздъхна. Покрай цялата вртележка на войнишкия живот бе забравил кашепските изгреви и залези с преливащите се сенки в облаците под двете слънца – прекрасни до вълшебство, даже по-пленителни от захласващото искрене на съзвездията. Докато живееше в Селото, не ги пропускаше. Беше забравил и гъмжилото въпроси, които го терзаеха – сякаш ги бе потулил в себе си. Някои самички намираха отговор, други висяха. Вероятно повечето изобщо не предвиждаха разрешаване, защото в този свят не биваше да мери нещата с човешкия аршин.

Запита се, за кой ли път, какво прави тук. Защо денем става, реди се с котлето си пред казаните с топла вода за сутрешно измиване, после тича в тръс към плаца на аравата и няколко часа марширува, заляга, пълзи, изпълнява команди за оръжейни хватки срещу въздуха, после се влачи да поспи час-два след обилна храна, чисти алебардата и бронята си, помага в разтоварване на снабдителни кервани или се занимава с някаква друга работа по поддържане на Лагера, и пак под строй с отряда си пъпли на учения, този път към полигоните на изток, връща се, мие се, яде, спи или се мотае в наряд...

Е, сети се, че поне никой не го караше да застава мирно на всеки офицер, да отдава чест и да се подчинява на безсмислени заповеди от рода да чисти снега пред машината за настилане на асфалт, да мие спалното с четка и сапун, или да стърчи мирно с каска на припек. От подобни тъпизми наистина нямаше нужда – войската на кашепските народи бе доброволна. Тук никой не бе задължен да угажда на квиринитe просто ей така. Съществуваше една строга командна верига на подчинение, специално за него важните офицери бяха дванадесетникът (нищо, че в отряда имаше двайсет и четирима войника) на отряда Гръб, дружинникът на Десета дургха, арайквиринът с емблема Шахар, ирминът Саламандър, лег-квиринът с червено наметало и, накрая – самият монквирин. Останалите бойци, както и чуждите военачалници, нямаха право да му нареждат нищо, нито в бараката, нито на тренировъчния плац, нито по-насетне, в сражение... И пак – отрядникът не си даваше труд да юрка кой да е, не се заяждаше, за всичко си имаше превърнал се в навик режим. Ако не се вписваш в правилата – свободен си да си вървиш.

Очакваше този армейски живот да му е познат от двете отдадени за родината години. Началото съвсем приличаше на излизане на занятия със запасняци – неразбория, анархия, но общо взето всеки знае какво да върши, без да ти тикат в носа уставни изисквания. Нататък обаче службата течеше удивително гладко.

Ето и храната – бе уж както във всяка казарма, от общ казан... ала би излъгал, ако кажеше, че му е домиляло за манджите в БНА. Тук дори угаждаха на войниците – кеф ти яж месо с мургавокожите грамори и джуджетата, като последните хапват и печени насекоми, а не щеш ли – има вегетарианска кухня при гигантите орти. Ако ти е прекалено постно, тогава седни да ядеш млечна попара със сирене и кашкавал при върколаците, отбий се край кухнята на самодивските племена и ще те почерпят с гъби и плодове, пък ако желаеш повече разнообразие – заповядай, фаморите са тук и рупат нещо подобно на варена царевица с едри виненочервени зърна и сърбат горещ бульон с подправки.

Но най-хубавото в Северната армия бе липсата на ужасната досада като сръбска музика или песньовките на Хисарския поп... Впрочем, тук нямаше никаква музика, освен сигналите, които разучаваха. А само допреди седмица свиреха гайдите на върколаците...

Воините, както и довелите го грамори-чергари, бяха мрачновати и угрижени. Живваха само когато вършеха някаква работа, заради което командирите гледаха да им намират занимание. Но свободно време все пак оставаше и тогава в неговата барака потичаха дълги беседи, прекъсвани от тежки въздишки.

Избягваха да засягат темата за похода. Не споменаваха Врага. Понякога Дичо усещаше у съратниците си страх и дълбоко смущение. Но в същото време те бяха категорично убедени, че трябва да се бият.

Той се запита какви ли разговори биха водили негови човешки съплеменници в подобни условия. Нямаше толкова опит, за да направи правдоподобни предположения. И все пак смяташе, че разликите не биха били големи.

Приказваха си за стадата или дивеча и земите си. Пресмятаха пропуснатите сезони за събиране на този или онзи плод или билка, за убой на едно или друго животно. Човъркаха оръжията и униформите си. Бойното облекло бе повече или по-малко еднотипно, с варианти според анатомичните особености на всеки войник. Но това подобие, даже и допускащо известно разнообразие, сякаш потискаше войниците и те доукрасяваха снаряжението си. Фаморите сплитаха легионерските пискюли в сложни макрамета, граморите шареха дръжките и калъфите на оръжията си със силуети на животни или племенни руни. Кой знае защо, не можеха да се примирят с безличната им функционалност. Мъчеха се да ги направят поне едва-едва, но лични, индивидуални.

И докато си играеха така с ризници, шлемове и бронирани ръкавици, те изреждаха един на друг или на Дичо дългите си родословия и питаха риторично здрави ли са семействата и близките им. С гордост описваха децата си.

Радослав бе дежурен слушател на зажаднелите да се изкажат съотрядници. Научаваше от тях любопитни неща – предимно за поминъка им. Отношението от страна на другите войници, дори преди да открият в него най-желания „събеседник“, бе корено различно от това, което помнеше от някогашното си новобранство.

Разликата му с по-голяма част от съратниците бе повече от очевидна. Инакво бе телосложението му, а по ръст се приближаваше към най-високите воини в Лагера. Но ако това съумяваше да поприкрие, подпомогнат от обстоятелството, че в неговия отряд поне една трета бяха снажни, то постоянно се случваше да опресни спечелената си съмнителна репутация с поредица неволни гафчета. Добре че поне в строя мястото му бе в задната редица – според буквения ранг. Ала колкото и да стърчеше над останалите, отликите в поведението бяха най-очебийни от всичко.

Радослав не се побираше в рамките дори на най-човекоподобните бойци – самодивските. Точно заради това очакваше спречквания и проблеми в отношенията си с останалите войници. Но подобно нещо не се случи. Не откри никаква разлика между държането им към него и помежду си. Обратно на човешката психика, странността на Радослав не водеше до враждебно поведение. Вярно, езиковата бариера постави известни ограничения, затова Дичо предпочиташе да мълчи и слуша. Отначало го сметнаха за превъзходен „събеседник“, но сетне мълчанието му доскучаваше на околните и другарите му го оставиха на мира.

Но не и другарките.

Според някакво неписано правило, сексуалните контакти в Лагера бяха табу. Затова двойките излизаха зад Периметъра, в катуните. Под забрана бяха и интимните отношения между членове на един и същи отряд. В това имаше една любопитна подробност. Численият превес на граморите в Радославовата дружина изглежда бе наложил някакви техни походни традиции. Войниците се обръщаха помежду си с думи, които бяха пряк аналог на понятията „побратим“ и „посестрима“. Затова любовни партньори се търсеха в други подразделения.

Според Дичо фамо-граморските видове или не бяха големи мераклии, или и за подобен тип взаимоотношения в Армията съществуваха редица ограничения. Включително и това, че някои имаха семейства край гарнизона. Възможно обяснение даваха и известни физиологични сезонни цикли на повишена полова активност – поне

за фаморите в Селото той бе убеден, че е така. А и вероятно в съзнанието на кашепските разумни раси самият секс, наравно с песните и танците, бе твърде свързан с мирния живот и състоянието на война допълнително го потискаше. Но явно не изцяло.

Между другото, на женските същества-воини от всички раси в Армията бе направено заклинание против зачеване.

Радослав не избегна сблъсък с прояви на извънредни симпатии. Една грамороподобна девица от плък Лястовица, арава Фухтон, дванайсета дургха, отряд Център му предложи да излязат в нощна отпуска. Квиринът, който се случи в бараката, махна позволително с ръка, без да го пита, като дори посочи на изчервилия се Радослав окачените край командирския сламеник дървени медальони – разрешителните за напускане на гарнизона.

Дичо най-учтиво обясни на момичето с руна на знаменосец, че вече си има приятелка.

– Майка-на децата-ти?

– Ммм... още не.

– Тя тама теб биваците-във?

– Не. Далече е... вкъщи.

– Тя нивга-несърди се! Ще се любим за-здраве!

Радослав изпъшка и поклати отрицателно глава. Граморката първо се учуди, после се засмя и повече не опита.

Лесно отклони още няколко ухаждания – на Кашеп уважаваха думичката „не“, макар хич да не я обичаха. Но имаше и по-упорити „посестрими“. Най-настоятелен интерес прояви едно женско същество от атакуващото подразделение – отряд Глава – на лекопехотната Единайсета дружина от същата с Дичо арава, плък и легион. Девойката-воин бе облечена в дълга медено-червеникава рокля и забулена до очите с шалче от същия плат, но Дичо остана с впечатление, че е самодива. И на нея той съвсем приятелски обясни, че не може да приеме поканата. Тя безмълвно го изслуша, но не си тръгна. Гледаше го право в очите. Сетне изведнъж заяви, че утре пак ще го попита. И наистина – попита, докато почиваха в края на плаца:

– Да? – Откъм аурата ù лъхна такъв копнеж, че Дичо настръхна.

– Не! – възкликна. – И... и не казвай, че утре пак ще ме питаш! И утре ще е „не“!

Чувственият и сладък емпатичен поток секна, очите ù потъмняха. Без да каже нито дума повече, тя се запъти към буците сурова глина, върху които се тренираха удари с оръжие. Минаващ строй от друга арава му попречи да я види какво ще прави.

Той въздъхна. Остана му смътното усещане, че ù е нанесъл жестока обида – не толкова с отказа си, колкото заради сприхавата си, почти страхлива реакция. Бе грубо. А кашепците спазваха ритуалните форми за обяснение, особено когато имаше риск да засегнат събеседника.

Специално заради нея квиринът на отряда – насаме, докато му показваше за пореден път как се подостря алебардата – го нарече глупчо.

Дичо се съгласи.

* * *

Ветрецът на върха на стражевата кула превръщаше прохладата в студ. Радослав потърка ръце, за да ги постопли, при което отново усети колко са закоравели дланите му. Когато разчопляше мазолите си, отдолу блесваха змейски люспи. Прие ги като нещо нормално. Бе свикнал.

Да, свикнал. Приспособил се беше и към Лагера. Чуждостта и непричастността към този свят, неговата *новост,* се разтъпка и изчезна, така както войнишките

чизмо-сандали от складовете на Северната армия вече не стягаха и не убиваха краката. Щом се научи съвсем механично да връзва ремъците им, обстановката наоколо съвсем незабелязано му стана привична и дори домашна. Редяха се учения, наряди и патрули, рутината го увличаше в потока си. Започна съзнателно да усеща, че множина грамори още не са хлътнали в новите коловози. За разлика от него, те не бяха попадали в казарма, нито май изобщо си представяха такова нещо, въпреки че умееха да се бият – все пак бяха ловци и пастири, навикнали да пазят себе си и други. А имаше в подразделенията и такива, които имаха войната за занаят, ала дори и те се постъписваха от непознатата им организация и размаха на начинанието.

Но при все това... Каква бе неговата работа тук, в тази многобройна армия, готвеща се към поход неизвестно накъде и незнайно срещу кого? Нима това бе негова война?...

Всъщност, знаеше целта на нахлуването – Зememория. Противникът им бяха „мъртваците"... на атъланите! Трябваше да изгонят сивите им пълчища от Борейския архипелаг и да възстановят престола на Девата-кралица и нейната сестра. Очевидно това имаше някакъв дълбок смисъл за всички раси, народи и племена на Кашеп... но какво го засягаше него, Радослав Христов Радославов, всичко това?

Освен че един изкуфял шаман го бе наричал „атълан"...

А сам се беше набутал сред участниците в Похода.

Разбра това, когато получи първата си наемническа заплата. Подписа се във ведомост с цвета на легиона и подпечатана с гореща дамга на дружината, а сетне прибра кесийката със звънливи жетони. Пластинките бяха деветоъгълни, с диаметър от половин, един и един и половина пръста – не неговите пръсти, а граморските мерки. „Монетите" имаха по три дупки в периферията и бяха отсечени от злато, сребро и мед. За „дребни" служеха квадратчета от желязо с четири отвора по ъглите.

Върху златните сияеше разновидност на руната „Райко". Сребърните – Вер Шелард. Заради изображението върху медните Радослав ги кръсти *янкулки*, а железните по същата логика трябваше да се именуват „кашепки".

От обратната си страна всички те имаха една и съща картинка. Дичо постави редом с жетоните метална десетолевка емисия 1992. Турата на българската монета почти едно към едно съвпадаше с турата на всяка една райковка, шелардка, янкулка или кашепка. Без надписа „Република България", естествено.

Верена никога не бе споменавала, че Мадарският конник е познат и в реалността на Долната земя.

В светлината на това поредно откритие, определено следваше да преразгледа тезата за „насилствената" си мобилизация в Армията. Сега беше намерил друго, по-достоверно обяснение – колоната граморски кавалеристи бе разтълкувала поведението на самотния пътник, който им показваше монетите си, като желание да се наеме в Съюзената войска.

Е, дали не бе улучил десятката? Дали не беше... Съдба?

Той замислено разбърка жетоните. Последното нещо, което очакваше тук, бяха парите.

После се оказа, че те нямат друга стойност, освен някога след войната да засвидетелстват обема на личното участие в Похода. И, може би, да получат отнякъде компенсация.

Извън гарнизона се употребяваха почти като същински пари. Но Радослав се порази от отношението на повечето войници към жетоните. Те раздаваха и обменяха монетите не според определената от материала и размера стойност, а според външния вид – повече ценяха блестящите и с пренебрежение третираха одрасканите и потъмнелите. Изобщо не им хрумваше, че с тях може да си купят „всичко". Навярно

ги смятаха за амулети. Играеха си с тях и ги наричаха „борейски звънкалца“ или „земеморски детезабавки“.

Дичо вече съвсем точно знаеше къде се намира страната Борея.

Навсякъде покрай плацовете на лагера-град стояха опънати платна или кожи с нарисувани кашепографски карти. Квирините на Северната армия държаха всеки редник да знае неща, които според човешкия опит на Радослав трябваше да бъдат военна тайна, защото картите показваха разположението на Обединените войски, отделно дислоцираните легиони и дори направленията на бъдещите удари.

Континентите изглеждаха странно и чак когато Радослав ги зърна в огледалното петно на острието на алебардата си, му просветна. Очертанията бяха не по-лоши от късносредновековни карти на Земята. Показани бяха всички територии и океани – горе-долу същите контури както в гимназиалните атласи. Със смесени чувства Дичо разгледа Балканския полуостров. Естествено, от руническия надпис той не схвана кашепското му название, но топографски бе сигурен, че отражението на земната му родина е възпроизведено с добра точност. Обаче според мащаба Стара планина се бе проточила на не по-малко от 1063 граморски връсти – 118 прелета. И непознат за него речен ръкав съединяваше Адриатика с Дунава, така че Балканите всъщност представляваха остров. Съвсем случайно чу, че „Тихият и бял“ тук е познат като Ери-тяну. Еридан от гръцките митове? Ох...

Навярно, с подобни дребни разлики спрямо познатите му географски обекти от училище, също така достоверно бе изрисувана и останалата повърхност на планетата. Само че тукашнореалната Антарктида заемаше северния полюс, а слънцата изгряваха откъм бреговете на Америките.

Вместо меридиани и паралели картата бе стегната в паяжина от триъгълници. Във възлите им стояха изображения на животни и растения, които тъкмо в тази нощ и в този караул Радослав най-сетне свърза със съзвездията на небето. Очевидно географската широчина тук се бележеше със степента на видимост на определени съзвездия. На планета, чиято ос няма никакъв забележим наклон спрямо орбитата си, това бе повече от удобно.

Планетата-аналог на Земята бе почти пълна нейна двойничка. Вярно – по-едра, по-обширна и повърхността ù – огледално обърната и с разменени посоки север-юг... а по земния Атлантически подводен хребет се разполагаше гъст наниз-мозайка от острови.

Земемория. Борея.

Атлантида.

– Живеят-къде атълани, Ндран? – попита веднъж Дичо командира си.

Отрядникът, примирил се и свикнал както с тъпашките въпроси на подчинения си, така и със съкращаваното си име, отвърна:

– Тамали са Атъл-Дин-във, где е в Горната земя била. Непомниш песни-легенди, Расуау?

– Борейци са ли атълани? – пренебрегна въпроса Радослав.

Квиринът се възмути:

– Не езикай това, Расуау! Борейци са не-атълани! Имат общна кръв с атълани, ала не са тях-като! – граморът дори беше кръстосал пръсти в предпазен жест против лоши сили.

– Борея-от има ли... път право за Вер Шелард?

– Искаш да тамаш при шарканите? Има, има. Победа-след всички идем-ще в Света на дъгите! На пир, за радост!

Дичо кимна и помоли дванадесетника да му покаже хватките с меч, които владее. Квиринът изпуфтя – току-що бяха свършили тренировката, седяха в бараката и по-

чиваха, – но прие. Само след една пета ури скучаещите войници от целия отряд се включиха в „играта“, а Ндрангнекх с удоволствие демонстрираше уменията си, като всяка хватка бе свързана с някаква ловна или турнирна история. За съжаление, половината от разказаното се оказа не съвсем разбираемо за Радослав.

Трениираше обаче с още по-голям хъс – пътят му към Голямата луна минаваше през окупираната от вражи пълчища Земемория...

Увлечен от сладкодумния си командир и запален от техниката на дуела с мечове, отрядът Гръб от Десета дружина закъсня за следобедна закуска, и дургхин-нуаде им се скара, от което Ндрангнекх едва не заплака. Простодушните грамори изобщо не се сдържаха от прояви на емоции като смях или сълзи.

През свободното си време Дичо продължаваше да търси земеморските войници, които бе видял от кулата. Граморите приказваха, че из цивилните станове имало няколко странноприемници, пълни с борейски хъшове, но когато Радослав взе да разпитва барастарите на северната порта, се оказа, че всички бежанци от Островите са заминали по океанските пристанища да стягат корабите си за предстоящото нахлуване.

– Нахлуване – кога?

– Скоровреме, ратник, скоровреме!

Всъщност, липсата на компания от същински хора, хомо сапиенс сапиенс, от известно време насам престана да тежи на Радослав. В отряда си намери приятел.

Казваше се Пбгаркх. Останалите му имена младият мъж дори се отказа да записва на кирилица – малкото име на грамора бе достатъчно мъчно за произнасяне.

От него Дичо научи причината за многосъставността на граморските имена – по тях лесно се проследяваше потеклото на всеки член на племето и по този начин не се допускаше близкородствено кръвосмешение.

В цялата армия съществуваше низова организация на бойците – по двойки. Двамина деляха снаряжение, проверяваха си муниците, затягаха ремъците на брони и шлемове. Единият носеше малък щит и дълъг меч. По време на бой той атакуваше, а другарят му пазеше гърба, прикривайки го с по-голям щит. Отрядният квирин определяше двойките. Това бе процес, на който се обръщаше голямо внимание. Случваше се командирите да правят размествания и дори размяна на войници с друг отряд. Едно от най-големите нещастия за всеки граморски воин бе да убият *чифтака* му. Когато тромавото същество, една руна по-старши от Радослав, бе определено за негов другар, Дичо му измисли прякор. Най-лесно беше да редуцира сложно произносимото Пбгаркх до Пагар. Звателната форма пък дойде от само себе си и така граморът се превърна в Гари.

Преименуваният воин нямаше нищо против, дори хареса новото си име и често го повтаряше, сякаш се опитваше да вкуси неговата звучност: Пагар, Погоар, Багар, дори Богуар...

Той беше сърдечен и добродушен, макар да принадлежеше към някакъв клон от граморската раса, чиито представители имаха силно издадени и насочени напред челюсти, а това им придаваше доста зверски и суров вид. Издълженият към тила граморски череп навеждаше на асоциации с хищник. Но от хлътнатините на типично граморските костени „очила“ гледаха кротки тъмнолилави очи. И все пак, когато партньорът му се ухилваше, Радослав потръпваше при вида на мощни резци, на които би завидял всеки бобър. А пък кучешките зъби – какви ти кучешки, направо вълчи! – будеха предположения за вълколашка кръв.

Дичо се погаждаше удивително добре с него – дали защото вече бяха свързани със задължения, или наистина квиринът бе отсъдил прозорливо, че двамата ще си допаднат. А в това няма нищо чудно – дванадесетникът Ндрангнекх принадлежеше към племе с вековни ловно-воински традиции и очевидно знаеше какво прави.

Слънчо златнолики, колкото по-различна бе ценностната система на тези създания! И те уважаваха силата, но при сблъсък с някой, който залагаше на сплашване, както и на непровокирана грубост, фамо-граморската раса реагираше с кръстосване на пръсти – заклинание за прогонване на Злото. Този жест въздействаше и върху най-ядосаните и необуздани индивиди като много ефективен упрек.

За жалост обаче, Пагар бе сред най-некадърните войници в отряда. Той с мъка усвояваше командите, мудно повтаряше хватките с оръжие и се объркваше при престроянето на редиците. Никой никога не му се караше за това. От своя страна той се стараеше да подражава на другите с всички сили, чак до сълзи. И упорито отказваше да иде в обозните дургхи.

В БНА никак не търпяха такива като него – черни овци, непонасяни от старшини, офицери и войници. В Северната армия го търпяха. Самият Дичо отначало изпитваше досада. А после се убеди, че граморът нито е тъп, нито е безполезен. Всъщност, от една случка тръгна истинското им приятелство.

Беше един от онези инциденти, които изграждаха лошия имидж на Радослав в отряда.

Всичко започна с това, че първо той сдъвка няколко шепи сухари, които се оказаха концентрати за консумация преди или след сражение. Прилоша му, но не успя да си помисли за лечител, когато змейската кожа реагира. Човешкото тяло се подчини на импулсите ù по свой начин. Радослав се разпра да повръща и се изтощи от дрискане. Цял следващ ден не погледна към храна. Но после... връхлетя го върколашки апетит!

И докато лапаше като невидяло баклава циганче, се задави. Седяха под навеса на дружинната кухня и усърдно работеха над канчетата си – в крайна сметка Дичо си издялка дървена лъжица, но никой друг не последва примера, – когато една хапка заседна в гърлото му. Давеше се и се задушаваше, а граморите, първо с любопитство, сетне с тревога, но без никакво разбиране, го наблюдаваха как скача и жестикулира отчаяно. Общо взето и фамори, и грамори можеха да дишат свободно с препълнена уста, вероятно гръклянът им бе по-различно устроен от човешкия...

Радослав се свлече на пейката и задраска по плота.

Колко е тъпо да пукнеш точно така!...

Здрав пестник по гърба – злощастният залък изскочи, Радослав жадно задърпа въздух, трепереше и безредно опипваше масата. Не друг, ами същият несретник Пагар бе този, който се сети да направи това, което трябваше да се направи. Междувременно граморът обясни на останалите какво се е случило. Войниците зарязаха храненето и се струпаха около Радослав, за да му изразят съчувствие и да се извинят.

– Не каза защо, че земеморец чист си, Расуау? – меко го укори и неговият спасител.

– Невиждали сме борейци с толкова много брада, Расуау... – гузно додадоха другите.

Дичо кашляше и бършеше очи, кимаше и наум благодареше на небесата.

Оттогава сякаш взеха да се разбират по-гладко, въпреки езиковите спънки.

Тъкмо по същото време се появиха светлинните ями на пустинните жители, кацнаха кълболетите и заедно с другите Радослав хлътна в нов график, който подсказваше, че денят на настъплението наближава.

За същото говореше и фактът, че при пълнолуние върколашките дружини престанаха да излизат далеч в гората. Вместо това им правеха някакви заклинания, от които овчарите-вълци ставаха апатични, но и раздразнителни. Навярно колобрите отлагаха метаморфозата им с оглед да използват свирепата върколашка енергия в условията на реален бой. В ковачниците масово влязоха заклинатели и оръжията се ковяха в огромни количества под въздействие на пиромагия. Квирините изцяло

обърнаха вниманието си към бойната подготовката на рекрутираните и към доекипирането им.

Дисциплината се затегна и за Радослав секна възможността да си вре носа навсякъде. Буквално се скапваше от маршировки и учения. Храната стана по-обилна и вкусна, но изгаряше в стомаха за нула време.

Започнаха да проверяват оръжието и откриха ръжда по Дичовия шлем, а пък по алебардата му имаше засъхнала кал. Командирът го изгледа свирепо и му се закани с юмрук. Гузен, той се зае да почисти оръжието си. Още същия ден разбра колко тънко е минал, защото имаше публично бичуване на немарливците. Поразително бе как наказаните биваха утешавани после, включително от изпълнителите брастагу.

...А след няколко дни последва и екзекуция. Не стана ясно какво е било провинението, но очевидно беше нещо сериозно, за да окачат един нещастник от неясна таласъмска раса за долната челюст на високо издигната кука.

Пагар стискаше очи да не гледа, когато удряха камшиците, но на изпълнението на смъртната присъда, произнесена от офицер-барастарх, не мигна. Мрачен, той наблюдаваше изпод вежди агонията на престъпника, а на въпроса на Дичо отвърна нещо като: „Пада му се“.

Да, неговият Гари съвсем не бе страхлив.

В съседния легион обесиха по същия жесток начин още двамина, после трети – беше от Вътрешната стража. Като проява на милост, пред строя удавиха в бъчва грамор-оръжейник.

Денят на настъплението наистина идеше.

► Земя, светът на хората, минало време:

На следващата вечер Ванко наистина целуна кака Мариана. Пред очите на няколкото тайфи дечурлига, събрали се в здрача в двора на училището. Приближи се до пейката под кривите брези, където ято по-големи момичета се кискаха и чоплеха семки. Застана пред девойката, общопризната за най-лично момляче в своята възрастова група. Без дума да отрони, той я помилва по бузата...

...и я целуна!

Съвсем като на филм!

Кака Мариана бе толкова поразена, че дори не го отблъсна. Едва когато той се дръпна и си пое дъх, тя го цапна. Кой знае защо – по ръката, ама съвсем слабо.

Вярната дружинка, че и другите хлапета наоколо – всички се развикаха. Големите момичета изпъдиха неврътния Казанова, който невъзмутимо се върна при приятелите си и яхна колелото. С индиански крясъци малчуганите се изнизаха от двора, заобикаляйки тълпата пред читалището. Тук народът жужеше в очакване на кинотехник, нает да прожектира филм. Обаче за възрастни. Колоездачната чета се втурна по склона на улицата, самохвално взе завоя при старата черква и в синхрон би спирачки при Спировата чешма.

Ванко се почесваше по хълбоците, ощипани от ревнивите приятелки на Мариана. Главата му бумтеше и той я пъхна под чучура. Заедно с водата върху му се изляха на прескочи-кобила нетърпеливи въпроси:

– Уха! Как беше?!

– Червилото ù сладко ли е?

– Ама верно ли я целуна?! С *език*?!!

Той избърса лице и малко дрезгаво рече:

– Да.

– К’во „да“?

– Хубаво е. И няма червило. Миришеше на дъвка. От ония, готините, корекомските.

– Ухааа... Ми как иначе, баща ѝ е бил у Либия... К'ви дрешки носи само, да ти падне капата... Ей! Ама он ако разбере, че те гръмне с пищова!

За свое учудване Иван не се разтревожи.

– Че ти си много чуден човек бе. Яз щех да се хванем на бас, ако знаех, че ша спечелим!

Иван погледна аверчетата си изненадано:

– Какъв бас?

– Ми да ти сбереме по пет стотинки! Или даже по десет! Без малко цяло левче, леле!... Прецака се, мой човек, така да знаеш!

– Да-да! Ами ако требеше он да има да дава на всеки по десет стинки!

– Ама нали спечели! Леле мамо, седемдесет стотинки изпущи, будала!

Ванко помисли. Бавно облиза устни и отсече:

– Целувка чини повече от левче!

Малчуганите се умълчаха за миг. Тишината се диплеше лекичко, разлюляна от песента на чешмата.

– Ми колко тогава – два лева? Тва са без мънинко двайсе банички, ух!

– Пет?

– ДЕСЕТ!...?

Иван само махна с ръка.

– Аре пак! Какво че искаш да я цунеш пак?

В отговор момчето завърти пръст около слепоочието на другарчето: ти куку ли си?

– Аре бе! Да не те е шубе бе!

Иван отново врътна пръст и подсвирна насмешливо като кос.

– Аз че я мляснем като Ванката! – намери се друг доброволец. – Ама ако стане, че ви искам топчетата за игра! Ама че вземам само стъклени, изпотребвали са ми ония от пласмаса!

– Еее!... Сите топчета?

– По три – великодушно разреши кака Марианкиното комшийче. – Я че изберем кои. Значи стават... три по седем... десет... двайсе... двайсе и едно топчета.

– Без мене! – обади се Ванко.

– Оти така бе?

– Не ща!

– Я па тоя... Яд ли те е?

Иван не отговори.

Разбира се, от гласеното целуване „на вързано" нищо не стана. Доброволецът-целувач дълго кръжа с колелото си около момичетата и скоро те започнаха да го замерват с отровнозелени шишарки от ниското борче, сгушено до брезите. Вътре в сянката им, хвърляна върху пейката, Иван виждаше проблясващите очи на Мариана.

Накрая девойчетата станаха да си ходят, Иван и другарите му ги последваха, а пишман-басаджията продължи да описва неравни завъртулки край момичетата. На закачки и подмятания той реагираше толкова смотано, че дружината заскуча и си го привика обратно.

– Не става – съобщи посраменият. – Пазят я.

– Пазят я, шикалки! Утре имаш да даваш на секи по три топчета.

– Без мене – напомни Иван.

– Яааа, к'ви бързаци... Утре че я издебнем...

Но не би. Нито утре, нито вдругиден. Хлапакът съумя с преговори, самоизвинения и позоваване на обективни причини – естествено, той не ги нарече точно така – да редуцира дълга си до почерпка в сладкарницата. За всеки по голяма боза (за ДЕСЕТ

стотинки, не малките за ПЕТ!) и по пликче меки ментови бонбони, макар настояванията да бяха за пасти и тулумби. После големите бози станаха малки с общо едно пакетче лилавки или лукчета, дето бяха по две за стотинка. След още няколко дни от уговорката изчезнаха бонбоните. Подир седмица обеща бисквити „Златна есен“, при което всички се облизаха, а на другата заран я сведе до половин кутия „Детска закуска“. Е, пак не беше за изпускане! Накрая все пак донесе голяма шепа „Лакта“ с червен станиол... като за боза изобщо не стана въпрос. И така постепенно историята с баса се забрави...

Вързаното не остана дълго завързано.

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Полагащата му се дрямка бе твърде кратка... Смушкаха го за патрулна обиколка. Радослав шумно се прозя и нарами алебардата. Затопурка по стълбите надолу и се смеси с чакащите го пред кулата войници.

Предстоеше кръстосване на улиците из Лагера-град, среща с други патрули и, накрая, завръщане в караулната шатра. Там щеше да си вземе отрядната плочка и да върне щита с гравираната върху му руна *ситла*, значеща „звезда“, придружена от глифите „множество неизчислимо“ и „оръжие“.

После можеше да се прибира да спи в бараката.

Подкованите подметки на чизмо-сандалите скърцаха по паважа. Тъмни шатри, догарящи осветителни факли, спящи каменни фортове и дървени сгради. Понякога в сенките изцвърчаваха дребни нощни животни, препитаващи се от запасите на гарнизона, изшумоляваха криле на стреснати птици.

Тук Дичо се чувстваше твърде близко до земята и твърде далеч от небето, за да отпусне мислите и спомените да се реят. Не усещаше прегръдката на нощта, само нейните воали му пречеха да вижда извън петната на фенерите. Намести алебардата на другото рамо и се почеса по врата.

Змейските сетива продължаваха да дремят. Бяха като заглъхнали уши. Или просто до такава степен бе свикнал с тях? Ами ако човешкото тяло е разредило, разводнило драконовата сила на кожата?...

„Ех, Верена, къде си! Уморих се да чакам истинската ни среща. Трябва ли да продължавам да вися тук, да се готвя за война, която не е моя? Или това е необходимо? Няма кой да ми каже. Ах, пак същото...“

Радослав се съсредоточи в крачките на самодивския воин пред себе си, за да не го настъпи по петите. Бръкна в пазвата си, извади парче сушен плод и го задъвка.

Патрулът обиколи разположението на своята арава и тръгна към центъра. Още една ури и край на наряда. Кеф!

В една от преките между отрядните бараки призрачно засияха фенерите на друг патрулен пост. Радослав се разсъни. Срещнатите бяха белонци, а това, което младият мъж помисли за светилници, се оказаха коремчетата на белонски светулки – поредната разновидност на тези пластични инсектоидни воини. Стражите спряха и квириите на двата патрула размениха приветствия с оръжията си. Белонският офицер-аристократ тракна с бойните си щипки.

Винаги щом ги зърнеше, Дичо се питаше кого ли е носел като безформена ларва? Искаше му се някой от тях да го познае. Бе страшно любопитен що за живот живеят страховитите паякомравки.

И наистина ли са от тукашнореалния Марс? Беше повече от вероятно. Изглеждаха прекалено чужди на всички други живи форми на Кашеп, макар по-новите поколения белонци като да бяха съобразили фенотипа си с околните организми. Те грави-

раха и оцветяваха черупките си според маркировките на Северната армия. Отначало Радослав реши, че просто са боядисани, но при по-близък контакт се усъмни в това. Вероятно белонците управляваха естествените пигменти в хитиновата си „кожа“, ако наистина бе от хитин. Предвид фокусите, които извършваха с телата си, обяснението за органично променената окраска изглеждаше по-вярно и убедително.

Първият път, когато Дичо стана неволен свидетел на белонските модификации, ги взе за наказания. Сетне се запита дали наистина се налага подобни същества да бъдат наказвани. Изобщо знаят ли те понятието „неподчинение“. Него ден в средата на плаца за маршировка инсектоидите отрязаха по чифт крайници на неколцина свои събратя. Осакатените не се съпротивляваха. Те започнаха да ядат собствените си крака, а от сълзящите слуз рани наченаха да растат нови. След няколко ури претърпелите ампутация вече се бяха превърнали в нещо като гигантски скакалци. По този радикален начин, а навярно и чрез други операции, осъществявани в недрата на непристъпните им казарми-термитници, белонските войници се разделиха на множество видове. Сред тях липсваха само крилати модели – кой знае защо, ракопаякомравките не обичаха височините и полетите.

Бяха съвършени бойци. Моделираха самите себе си в оръжия за масово контактно унищожение. Дебели дървени колове, предназначени за учебни мишени на полигоните, се разпадаха на трици и стърготини със светкавична скорост, щипките на кошерните съюзници работеха като моторни резачки. Белонците не се впечатляваха от температурни разлики. Говореше се, че могат да бъдат бодри в продължение на сто ури, на бързина надбягваха породисто мъжко грзу. Пръскаха и някаква страшна киселина, от която надянатите върху плашила стоманени доспехи хлътваха и се скашкваха като восъчни. Освен това произвеждаха паяжина и се изхитряха да я сплитат в движение за щурмови стълби. Тази белонска „тъкан“ намираше широка употреба – от такелаж за летящите гемии до асептични превръзки за ранени кашепци. Обозниците я поръчваха направо с камуфлажна разцветка и крояха от нея одеяла. Скоро и Радослав се сдоби с подобно наметало.

Крехките наглед аристократи-богомолки не се подлагаха на модифициране. Те останаха сред пришълците малцинство, което запази непроменена телесната си форма. Но съвсем не бяха толкова беззащитни, колкото можеше да се съди по деликатните им пипалца и тънки щипки. Освен неотлъчна плътна охрана, разполагаха и със собствени ресурси за самоотбрана – невероятно мълниеносни реакции и изстрелващи се от коремчетата им отровни жила. Такова същество за секунда уби излязъл от подчинение двукрак гущеровиден хищник, и то с една-единствена жилеща стрела. Поразеното животно мигновено се вкочани. Трупът му бе изгорен в светлинна яма, за да не се отровят останалите грабливи зверове, част от биологическото въоръжение на Армията.

...Междувременно стражите се разприказваха с патрулиращите белонци. Радослав се изненада, че и обикновените редови насекомоподобни умеят да говорят. Отново се налагаше ревизия на схващането, че аристократите-мозъци управляват като марионетки низшите воински подвидове. Но че тези създания са свързани помежду си със здрави телепатични нишки, не подлежеше на никакво съмнение. Радослав ги чувстваше, макар и много слабо. Сякаш си предаваха и приемаха сигнали на инакви от кашепските мозъчни честоти.

Дичо се заслуша в беседата. Подсмихна се. Граморите питаха дали белонците харесват храната, доволни ли са от къщите си. Инсектоидите отвръщаха утвърдително.

– Готови сте за Похода?

– Да да да за поход за поход – Радослав едва разпозна отговора им, сякаш издаден от бръмчащи крилца на бръмбар.

– Вие сте добри войници.

– Кашепски войници добри войници.

Размяната на любезности бе прекъсната от въпрос, изскърцан от крехкия предводител на белонската стража:

– Пристигат-кога Децата на Голямото слънце?

Квиринът и патрулните леко се смутиха, а Дичо пристъпи крачка напред с оголени изпод плетената яка на шлема уши.

– Не знаем – призна квиринът-върколак. – Чакаме.

– Те дойдат! – увери го белонецът след кратко мълчание.

– Да, да! – ентусиазираха се в хор кашепските патрулни. – Множество-безчет облачни крепости, ята Небесни дъждовни замъци!... Даже дузина двойки воини – доста е! Или една дургха Оръженосци с буреносни криле, да!...

В настъпилата пауза богомолката раздвижи главица с две очи колкото малки тикви. За няколко неуютни секунди Радослав си помисли, че съществото гледа тъкмо него, но едва ли можеше да го твърди със сигурност. Накъде гледа едно водно конче? Я по-кротко... И все пак тръпки като буболечки полазиха гърба му под ризницата. За да се овладее, смело изтърси:

– Белон прилича ли на Кашеп? Гори, езера, планини?

Аристократът с готовност забръмча:

– Не прилича. Белон два пъти по-непросторен от Кашеп. Тежина на Белон по-лека. Има планини. Няма гори, има трева като гора. Малко вода, пазя-пазим я в пещери. Тук въздух по-гъст.

След късата реч на богомолката зажужа войник-белонец със саблени предни крайници:

– Въздух гъст, размазва взор от очи надалеко. Кашепски квирине, покажи на-небето Топазовата звезда!

Всички останали вирнаха лица нагоре.

– Мммм... – почеса четина върколакът. – Ситла Белон ще е на север от Змейската земя, когато изгрее... Призори ще е.

– Искам-искаме само знае над нас ли сега Домът-гнездо – обясни инсектоидът. – Не виждам-виждаме звезди. Не различавам-различаваме. Наши сестробратя Небомери гледат-гледаме звезди и ги познават-познаваме. Няма-нямаме такива в Малкия домрояк тук. Не излюпили.

Двата патрула се смълчаха.

– Как изглежда Янкул във вашия свят? – наруши тишината самодивският воин.

– Голям. Красив. Така е двеста наши дни. После мрак и лед. После Голямо слънце расте и сто дни има второ лято. Кратко, силно горещо. И пак сън – сняг и лед. И отново време за живот под Галещото слънце. Тела умират, аз-ние продължавам-продължаваме към Винаги. Да, Янкул красив. Райкхо – много голям. Янкул живот-за-Дома.

– Когато се върнеш, пак ще го видиш...

– Не. Малък рой излюпен за война тук и умре тук, не излюпен за завръщане – безстрастно отвърна офицерът-богомолка.

* * *

Удари в далечината гонг – седма нощна ури – и патрулиращите се сбогуваха. Белонските светулки угаснаха зад завоя. Самодивът, крачещ до Радослав, замислено промърмори:

– Толкова далеч от роден край... Тежко е сърцето в чужда чужбина, без връщане.

С кънтящи между зиданите фортове стъпки, патрулът приближаваше караулната

шатра. До ушите на Дичо долетя приглушената гълчава на сменящите се стражници, носът му подуши миризма на топла чорба.

И тогава го стресна грозен крясък на птица, а секунди подир това в скръстените му върху дръжката на алебардата ръце тупна рошава черна топка пера, разшава се и жално изкряска.

Квиринът освети замръзналия на място Радослав. Гарван, или приличащо на гарван крилато създание, раззина човка към фенера и – о, пак чудеса! – изграчи нещо, прозвучало като дума. На крачето си птицата носеше ламаринен пръстен със самосветещи в конвулсия руни – сложен личен монограм и колобърски символ.

Командирът на патрула присви уши, озъби се към мрака и припряно изджавка някакви разпореждания. Часовоите застанаха в кръг около Дичо и хвъркатото, наежиха враждебно към тъмнината копия и алебарди. Квиринът нервно постави юмрук върху дръжката на големия си сърповиден нож – върколаците не признаваха мечове. Един патрулен се втурна към караулната шатра, а самодивът застана с отворена манерка пред Радослав и от дланта си започна да пои птицата.

Чак тогава Дичо осъзна, че гарванът бе поискал вода.

Перата му бяха проскубани, лявото крило висеше. В цялото му сякаш безтегловно телце се чувстваше зверска умора, а полъхът на съзнанието му не приличаше на животинска аура.

С трясък на доспехи и в сгъстен строй откъм караулното пристигнаха редници-барастархи. Те също обкръжиха групата патрулни, заемайки стойки за отбрана навън.

Последва кратка заповед и цялата малка фаланга, с Радослав в центъра ù, в тръс се насочи обратно към сърцето на Лагера. Тичаха около четвърт ури, докато накрая спряха пред твърдината, където се разполагаше върховното командване на гарнизона.

Пазачите изпроводиха станалия изведнъж важен Радослав право към залата на монквирина.

В нея миришеше на статично електричество, светеха на гроздове фенери. Магове и заклинатели от свитата на главнокомандващия стояха пред кристални гадателни топки с впоени в тях чудновати черепи. Някъде нещо цъкаше като часовник. Пеонквирини местеха костени фигурки по огромна, невероятно подробна карта на кашепския Атлантически океан. Няколко същества се намираха в транс и отговаряха на въпросите на писари. Белонски аристократи, всякакви фаморски старейшини, граморски вождове, самодиви с княжески вид, джуджета, върколаци и един гигантопитек седяха на кръгла маса в средата на помещението. Всички те извърнаха погледи към пристигналия войник.

Радослав бе избутан към тях. Щабът позамлъкна. Дичо внимателно остави птицата на посочената му възглавничка върху плота на маса и понечи да се махне, но висок таласъмо-грамор с побеляла козина, в когото младият мъж разпозна самия генерал, го спря с жест да остане.

Дичо се подпря на алебардата си, косо разглеждайки монквирина. По набръчканите бузи на генерала синееха татуировки.

Появи се запъхтян колобър, забележителен с това, че бе първият видян досега фамор с истински мустаци, а не косъмчета в ъгъла на устните. В движение магьосникът стори небрежен полупоклон към военния съвет и монквирина, отмести с лакът стърчащия пред себе си Радослав, измънквайки под носа си нещо като „добри ми войниче...“, и се надвеси над гарвана.

Призрачно, едва различимо сияние избухна между протегнатите му длани и главата на птицата. Козината на тила на фамора щръкна и заискри. Появи се непознат тънък аромат, който бързо се разсея. Магът убоде гарвана с игла и много внимателно облиза капката кръв, след което затвори очи и замръзна неподвижен. Младши пеон-

вестоносец отнесе възглавницата с хвъркатото, като грижливо слагаше в човката му сдъвкани парченца месо.

Кракорък маймун-писар постави пред себе си триножник с набор за печатане и зашумоли с хартии в очакване.

Мустакатият магьосник дълбоко въздъхна, отвори очи и рече на монквирина:

– Господарю, обратнах *Сянката* своя.

– Каква е вестта?

Колобърът не отвърна веднага. В щабната зала стана още по-тихо.

– Зла – отвърна колобърът.

Писарят, който бе нащрек и с четирите си длани над дръжките на печатчетата, подчерта думите на магьосника с картечно трополене по хартията. Радослав някак незабележимо за себе си превеждаше наум доклада на магьосника:

– Наследницата на борейската Владетелка също е заловена. Последните чисти и честни багили на Земемория прогонени са от Дворцовия остров. Атъланите закани сипят – душите ще отнемат на сестрите-царици. Сивите мъртваци се множат. Който имперски гражданин глас надигне – колят го, а и без друго ловят невинни. По всички земи на Борея атъланите злосторничат. Не се прикриват вече зад покварени от тях князе, багили и старейшини.

Мълчанието в щаба натежа.

– Научи ли слугата ти где затвориха Владетелките?

– Да! – Колобърът посочи към картата. Контурите на един от островите на страната Борея засияха като неонова реклама. – Там!

Картографите се засуетиха и заскърцаха с пера върху пергаменти.

– Моят слуга е сигурен – продължи магът. – Стражата му от соколи загина до крило, за да го опази при нас да пристигне.

– Всички соколари-заклинатели, водили стражата на твоя гарван, здрави ли са?

– Заведохме ги при нуадугу. Всички ще оздравеят тялом и духом.

– Безбавно пак ума да им пречистят! – разпореди се монквиринът. – Атъланите чрез тях може да надникнат-узнаят, което знаем ние! Само тоз гарван ли успя от всички други?

Въпросът бе отправен към друг пеон, който кимна утвърдително. Генералът продума сухо:

– Щом е тъй, нему ще вярваме. Далекогласен колхор веднага да обади злата вест на шарканите... Кога да очакваме техни зертони? – попита встрани.

Отзова се магьосник, застанал с подбелени очи пред кристална топка:

– Облитат безспир Високото небе над нас, господарю. Обаждат, че ще кацнат, щом настъпи време за това.

– Слънцето знае как се свети... – като шепот отвърна генералът. – Белон-пастири! От роя ваш ще искам нови войници, ала не за бой, за далекогласие, каквито ми дадохте за небоплаващите лодки. Досущ предишните, ситни ги искам – за всяка пехан-дургха по два или три! През тях да говоря и да чувам войската си, освен чрез колобру-квирините!

– Роят ще излюпи топла дузина от исканата тялоформа до шейсет ури от този миг, господарю – пропя също като щурец един от инсектоидите. – До стотната ури ще имаш още четвърт от това множество. Повече Малкият рой не ще може-можем. Изтощихме запасите яйца, господарю.

– Приемам колкото можете – кимна генералът.

Щабът се оживяваше, пеоните трескаво захващаха задълженията си. А Радослав стоеше като истукан и ловеше въздух с отворена уста.

Монквиринът внимателно го погледна. Плъзна взор по ордена-пръстен, завързан на войнишкия колан, и каза съчувствено:

– Не-тревогай сърце си, борейски ратнико. Владетелките ще бъдат избавени. Змейовете са го рекли!

– А... Ъъъ... Може ли да говоря с някой от шарканите? – заекна Дичо.

Сдържаният монквирин внезапно му се усмихна толкова бащински, че той заподозря дали желанието му не е разтълкувано погрешно.

– Засега не. Ето ти талисман, щом благослов за късмет желаеш. – От широките си одежди генералът извади ясписов медальон и затвори пръстите на Радослав в юмрук върху прохладната каменна фигурка. – Върви да почиваш подир дозора, ратнико Ра-досш-уав – прочете знаците на алебардата монквиринът.

Сетне главнокомандващият свъси тежки вежди и се обърна към съвета си на непознат напевен език.

Жена-върколак с руни на вестови пеон изведе Дичо навън и съвсем по кучешки го лизна по носа:

– Горе чело, зememорецо! – окуражи го тя. – Владетелките ще бъдат живи и здрави. Ще дойде голямо пълнолуние! – закани се вълчицата, озъбвайки се на юг.

– Аха, мерси, маце... – въздъхна ù в гръб Радослав – Маце... Дано не ти е прозвучало обидно, щото да ти кажа „кучко“ ще е егати...

Разгледа талисмана в светлината на факлите. Пеон-стражниците пред портата на щабната крепост се спогледаха, когато Дичо тихо възкликна към небето, помръкнало от оранжевите пламъци на фенерите:

– Ех, „другарю“ генерал, трябва ми *живо* дракончe...

– Какво говориш, Расуау? – учуди се патрулният квирин.

– Нищо – измърмори Дичо. – Молитва.

– Ааа... Прощавай, че те прекъснах.

– Карай, не е болка за умиране – премина разсеяно отново на български.

Командирът преглътна любопитството си към непознатата реч.

Патрулът се помъкна вяло към подлагера на своята третина арава. Над щабната твърдина увисна трепкаща мараня. Магическият щит бе подсилен.

► Земя, светът на хората, минало време:

...Иван имаше сложни взаимоотношения с кучетата. Те или му ръмжаха, или се умилкваха. Абсолютно никое псе не го подминаваше равнодушно – било то породисто домашно или от онези с богато генетично наследство – сиреч помияри (това определение той чу след години от един малко по-възрастен свой приятел, който все проклинаше, че се е родил в същия ден като Тодор Живков).

Още живееха в София на квартира – беше се изнизала около половин година, откак напуснаха вилата на загиналите Янелски. Един най-обикновен следобед Ванко се шляеше в градинката между кооперациите. Изневиделица върху него налетя грамаден доберман. Кучето просто се давеше от злоба. Притиснат до грапавата мазилка на блока, Иван се взря в очите на псето. Отчаянието му даде сили. Немалко уплашен, той изпъна шия и стисна зъби срещу ужасните челюсти на звяра. Одомашнен, а значи и в известна степен очовечен дотолкова, че да не изпитва респект пред човешки същества освен стопанина си, доберманът отлепи предни лапи от земята за скок върху детето.

Тъкмо в последвалия безпаметен миг хлапакът забоде поглед в очите на врага си. Сякаш кръстоса шпага с великан... който се оказа гумен и въздухът от него излезе със свистене, не – със скимтене.

Песът побягна. Куцаше и с четирите си лапи, виеше ужасен и старчески тресеше голямата си глава. На помощ изскочи собственикът на кучето.

– Какво направи бе, хулиган такъв!

Естествено, стиснатите пестници бяха приготвени за двуногото калпазанче.

Още наелектризиран от станалото – много дълго време мина, преди да проумее *какво* се беше случило тогава, – Иван погледна твърдо сърдития чичко.

Погледна.

Мъжът млъкна, заотстъпва и изчезна подир кучешката диря.

За добро или за лошо, но свидетели на случката нямаше. А онова голямо нещище, избухнало в детското телце на Иван и подплашило домашния любимец и господаря му – то отново се смали, спотаи се обратно в гърдите, като бърже се наметна с пелената на забравата. Същата онази завивка, под която се крият всички сънувани през живота сънища... освен някои, хванати за опашката. Но и те оставят в ръцете на достъпната памет само нея – опашката, досущ както го правят гущерите.

...Каракачанското чудовище в двора на кака Марианка спадаше към другата група кучета. То просто изпадна във възторг и два пъти събори Ванко с тежкото си тяло.

– Трай сега, щото няма повече да дойда да си играеме – шепнешком го предупреди момчето.

Кучето послушно отстъпи.

А беше тренирано да не пуска след мръкване *никой* в двора. И макар че не облайваше минувачите, винаги ги съпровождаше зад оградата. Дебнеше. И досега никому не бе позволявало да му стискат муцуната, за да мълчи.

Всъщност, Иван бе равнодушен към кучета. Откакто загуби своето пале – Цицири. С него ядяха от една паница и спяха заедно в кучешката колибка. Това, разбира се, не бе гледано с добро око от мама Валентина.

Известно време го залъгваха, че кутрето е пратено да го чака в казармата, където ще го дресират и после заедно с Иван ще пазят границата. Или ще станат танкисти. Като Густлик и Шарик от любимия филм за трима танкисти и кучето.

Един ден Ванко проумя, че никога повече няма да види игривия и мил Цицири.

Също както бате Райко.

Ала сега, сега дори да бе луд по четирикраките и да мрънкаше всяка вечер на майка си за овчарка или коли като Ласи – не, в този момент решително не му беше до кучета.

Той попипваше плахо устните си, на езика още чувстваше вкуса на корекомска дъвка.

Същата нощ, в късната лятна доба, той се промъкна в градината на баба Стана и оттам избра най-малко бодливата, най-голямата и най-дъхава роза. Прегриза стеблото ù със зъби. Дори и след това вкусът на вносната дъвка не изчезна.

Беззвучна сянка в тъмното (способността си да вижда в мрака Иван осъзна като нещо изключително чак след пубертета), нечут и невидян, освен от каракачанката в заветния двор, той се озова пред къщата на кака Марианка... Всъщност, оттогава насетне титлата „кака“ изпадна от съзнанието му заедно с умалителната (пренебрежителна!) наставка към името.

„Мариана“ му звучеше достатъчно нежно, за да го лигави.

Прозорецът се оказа височък и Ванко привика кучето. Верният страж изтърпя да му стъпят на гърба и даже въртеше щастливо рунтава опашка. Горкият пес, жегавото лято далеч от планински прохлади го съсипваше, добре че нощта се случи свежа...

Към цветето Иван приложи пръстенче – жълтичко, с червена калинка. Преди време го откри в шумата и прахоляка, трупащи се при бордюрите на тротоара. Добави го към останалите си съкровища, пазени в кутия от обувки. Струваше му се ужасно красиво нещо и сега с радост му намираше достойна употреба.

Известно време вися на прозореца.

Приятелчето му наистина имаше право – леглото на Мариана се намираше точно под прозореца. И сега тя спеше.

Кучето отдолу тихо заскимтя – викаше го да играят. Когато го лизна по петата, Ванко не издържа и от страх, че ще се разхили от гъдел, едва не се пусна обратно в тревата. Успя да се прехвърли през перваза, надвесвайки се над спящото момиче.

Гледа я дълго в нашарения от уличната лампа мрак. Светлината бе пробила гъстите черешови клони и докосваше лицето ù. Заслуша се в дишането ù.

После остави върху възглавницата розата с надянато на стеблото пръстенче. Докато се навеждаше, той помириса разпиляната коса на девойчето. Не се реши да я докосне.

Навън поигра вяло с кучето и се прибра у дома.

На заранта баба Стана кълнеше крадците на рози.

В продължение на седмица, всяка нощ, той носеше цветя на Мариана, ала стъкмените букетчета вече бяха от полски незабравки, маргаритки, синчец и някакви жълти, чието име не знаеше.

Два дни след розата той забеляза на кутрето на Мариана детинското пръстенче с калинката.

Светът бе станал прекрасно място. Почти...

Късно следобед девойката се появи край училището. За жалост, на Ванко му възложиха куп задачи: да полива градината, а после да помага в докарването от ливадите на сено за баба Стана.

Скоро, поради неизвестна причина, Мариана престана да излиза от къщи. Мярваше се край здравната служба, бледа и някак отнесена. Това предизвика шушукания, но Иван нямаше навик да дава ухо на нещо, което не му е съобщено специално. Оставаше в неведение, макар да виждаше как баща ù я кара нанякъде с Волгата – престижното возило, Мерцедесът на социализма.

Темата за болестта на Мариана достигна обаче до острите уши на неговите приятели.

– От какво се е поболяла бе?

Иван напрегнато слушаше и дума не продумваше.

– Ми имало някакви си женски работи такива... Не знам. Може да е шантава като вуйча си. Он нали припадаше с пяна от устата.

– Той не ù беше вуйча, ами първи братчед на тейко ù, а он пък е рода на мама и не е бил шантав, ами болен от слепсия.

– Слепсия?

– Едно такова, че нищо ти нема и отма вземеш та паднеш. С гърчове.

– Нема що, егати работата... Мре ли се от тая болест?

– Ти па питаш! Он нали умре!

– Дрън-дрън! Не е верно! Он беше от маминàта рода и язе знам – блъсна го камион, не е умрел от слепсията!

– Ама то сигур е припаднал и затва...

– Е, значи е смъртоносна...

– Смъртоносно е на баба ти фърчилото!

– Добре де... Начи не е смъртоносна, ако не почнеш да се гърчиш на пъто или докат караш, нали? Не че се мре от нея задължително...

– Ту да те! Гламчо, гламчооо! Чича ù го беше ударило нещо у главата у Кремиковци, те тогава той почнà да има гърчове.

– Егати! Значи от тва се получавала слепсия?! Ей, само да сте посмели да ме удряте по главата, кога ùграме на бъз! Оти че ви пцувам!

– Абе не е слепсия! Аз чух наште си говореха, ама не разбрах... Май некви уроки са направили на кака Марианка...

– Уроки! Грънци! Нема такива работи! Питай бате Наньо, дет чича му е доктор у София, че тва са бабини деветини! Сетих се, бе – казва се „елипепсия“... или нещо такова...

Все така в мълчание, Иван изслуша вещите си другари. Той не можеше да види никаква промяна, освен че според него Мариана се разхубавяваше от час на час. А и защото, когато очите им се срещаха – това ставаше винаги отдалеч, те така и не размениха нито една дума! – тогава тя губеше своя странен, отнесен и болнав вид.

Те говореха. С погледи.

И нощем тя спеше дълбоко, не се събуждаше. Но щом Ванко провисваше на перваза, върху устните ù изгряваше вълшебна усмивка.

Той не каза никому за своята си шантава история. Не от срам или притеснение. Подобни сенки в чувствата – сякаш върши нещо *недостойно*! – изникваха само при опитите му да *разсъждава* над ставащото. И затова, а може би защото детството не изисква *мислене*, той не мислеше, а просто плуваше в чувствата си.

Летеше.

И някаква подобна на онази сила, която сломи злобата на добермана, се разрастваше и го носеше нагоре, нагоре и нагоре...

В нощта на осмия ден Иван не успя да засвидетелства симпатията си. Нещо го спря пред вратника на Марианини и той се притаи в клоните на ореха, с чиято помощ преодоляваше дувара. Не чака дълго. Видяното го потресе и объркa, развесели и уплаши.

Първо зърна кучето, което приветствено замаха с опашка, но някак плахо и смутено. Бе вързано на каишка, стискана от ръката на Марианиния татко, чичо Емилиян. Тъкмо видът на едрия мъж накара Иван да онемее и в мислите си.

Бащата на Марияна обикаляше дома си като стражник на пост. Гол! Всъщност, не съвсем – беше с плувки. Голям православен кръст проблесна в лунните лъчи върху гърдите на мъжа. Незнайно защо уличната лампа нея нощ притихнало мъждукаше и осветяваше по-скоро сама себе си. В другата ръка чичо Емилиян държеше нещо, което събуди у Ванко момчешко любопитство, но щом осъзна, че това не е играчка, чувството прерасна във възбуда... недоумение... и накрая страх – за какво му е??!

Таткото на малолетната хубавица държеше... пистолет! Истински.

Луд граничар с куче! Май тези приказки за склепсията-елипепсия не бяха празни дърдорения...

Иван едва изчака мъжът да завие зад ъгъла на пристроената лятна кухня, за да се смъкне от дървото. Щом усети с подметките на сандалите си плочките на тротоара, хукна да бяга.

На следващата вечер не посмя дори да помисли за дома на Мариана. Плашеше го не толкова оръжието, колкото откаченото поведение на възрастния човек.

...Наистина ли *откачено*...

Нещо вътре в него нашепваше, че всичко е заради посещенията му. Гонеха го. Показваха му, че не го искат... Беше прекалено шантаво, за да го приеме не наужким.

Както и да е, същия следобед Ванко упорито остана с другарчетата си да палят огньове зад гробищата поне един час след залез слънце. Мястото ги вдъхнови да си разказват страшни истории за таласъми и караконджули.

Мариана изчезна на деветия ден. Комшийското момче съобщи, че била заминала с майка си на море. Той използва новината като поредното извинение за несбъднатия замисъл да спечели прословутия бас. Ала необяснима бе тайнствеността, с която девойката отиде на почивка. Сигурно е било изненада и за самата нея, защото не бе успяла да се похвали на приятелките си. Съседчето даде на тайфата още сведения:

– На Слънчев бряг били ошли. Ама казват, че нещо се била поболяла и това за морето е наужким. Некъде по санаториум отишли.

Ванко заскуча. Не му се играеше на фунийки срещу хлапаците от другата махала. Не му се събираха „бронзови“ бръмбарчета в тревата, не му се ловяха нито жаби, нито попови лъжички (той зорко следеше да няма убийства и пленниците после да бъдат амнистирани). Нито дори светулки в стъклен буркан. Не му се палеха боклуци по сметището.

Той не бе претоварван с работа като своите селски другарчета – те пасяха кравите, помагаха в полето, пластяха сено, изриваха тор от кочини и обори, боядисваха огради. Сръчно си ремонтираха велосипедите и майсторяха „лагерници“, които високо се ценяха наред с колищата. Иван нямаше голям вкус към техниката, веднъж видял как се лепи спукана гума, можеше да се справи сам, но много повече го интересуваха други неща – често неразбираеми за останалите деца.

Често неразбираеми за самия него.

В селото имаше голяма дъскорезница. Зад нея стоеше грамаден бункер, от който се сипеше талаш. Хората си го сбираха за постелка на стоката, най-вече за свине. Хлапетата скачаха от бункера в планини меки стърготини. При първия скок винаги беше страшничко. Търкаляха се и премятаха до премала. Понякога възрастните ги пъдеха. Понякога не им обръщаха внимание. Привечер Иван се прибираше с талаш в косата, талаш под дрехите, в гуменките... и с по няколко трески в ръцете, разбира се. Връщаше се у дома хем доволен, хем някак си... *недоял*. Много обичаше тези развлечения. И... всеки път оставаше разочарован. Защото тупваше в стърготините, вместо да излети нагоре...

Вярваше, че ако доведе тук Мариана и двамата застанат на ръба на кънтящия зелен бункер... и се хванат за ръце... и тогава – няма да се озоват след секунда-две потънали в талаш. Може би щяха да се гмурнат в облаците, както искаше да направи, скачайки в преливника на язовира. Във водата се отразяваше небето.

* * *

След половин месец Мариана отново се появи. Почерняла на слънце, дори и пообелена, с герданче от морски охлювчета и мидички, жизнена и красива, тя отново тръгна с приятелките си от махалата – и до язовира, и в сладкарницата, и към двора на даскалото...

Още същата вечер Иван набра цветя, но нещо му попречи да излезе, когато къщата стихна. Той се въртя в леглото и едва призори задряма. Цял ден се чувстваше неспокоен и отпаднал. Отказа на приятелите си да ходи с тях за риба. Обикаляше местата, където можеше да зърне Мариана.

Чак на свечеряване, след като се посъвзе и почувства прилив на сили, той внезапно разбра причината за безпокойството си. Не беше от това, че Мариана нито веднъж не го погледна, колкото и да се стараеше да попадне пред очите ù, макар и отдалеч. Просто на кутрето на девойката вече не блестеше тенекиената калинка.

Иван се разтревожи.

После я видя пак във волгата. Колата пътуваше в посока на съседното село. За него Ванко знаеше само две неща – че момчетата там са побойници и че в най-отдалечената му махала живеела врачка като баба Ванга. По преки горски пътечки той препусна с велосипеда си да проследи автомобила. Убеди се, че Мариана наистина пътува за въпросното село, когато волгата не се отклони към минералния извор, а продължи по шосето. Това не му хареса, но не съумя да си обясни защо.

Подкара колелото към могилите. По-ниската от тях бе съвсем обрасла и стърчеше сред полето, което постепенно се издигаше и след пет-шестстотин метра преминава-

ше в планинска стръмнина. Другият хълм се падаше близо до канала, носещ мътни води в неизвестна, гъделичкаща въображението далечина. Иван предпочиташе да си почива и да размишлява тъкмо на върха на втората могила.

Уж седна да помисли, пък мярна гущерчета и ги подгони. Хвана едно и едва тогава се настани на сянка под диворастящ розов храст. Разтвори шепа, но опашатото не избяга.

Момчето му разказа всичко от игла до конец.

След като не благоволяваше да проговори почти до четвъртия си рожден ден, Ванко сякаш се бе отпушил и неуморното му бърборене вземаше бедствени размери. Той рядко слушаше – предимно говореше, говореше и говореше. Подир две години се беше поуморил. Бе готов и да помълчи. Не с всеки. Понякога с майка си. С летеца – много повече. След неговата смърт Иван не беше издумвал толкова думи накуп пред никой друг, колкото сега пред малката сиво-жълта гадинка.

Разказа ѝ всичко от сърце.

Когато се почувства изчерпан, сведе длан към земята и размърда пръсти, за да подкани живинката да си иде. Обратно на очакванията, гущерчето не се стрелна към камънака сред щръкналите кичури трева. То пропълзя не твърде бързо, сякаш споделената момчешка тайна му тежеше. Спря на стъпка разстояние върху буца пръст и остана на припек. Иван отново подхвана нежното му телце и го занесе на върха на могилата. Там люспестото чевръсто се шмугна в малка дупка.

Момчето постоя известно време, сякаш в очакване на отговор.

Но такъв последва от само себе си чак когато Ванко завъртя педали към селото.

Тази нощ бе решил да я събуди. И пак да я целуне. И да говорят. Може би дори да се разходят до язовира – толкова загадъчен нощем. Или на талаша. Или нещо такова. Да я пита дали е оздравяла. Да му разкаже за морето. Морето, което той още не бе виждал, освен на кино.

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Заедно с другите войници Дичо издаде наряда, но когато се прибра в спящата си отрядна барака, установи, че му е твърде нервно да си легне. Постави алебардата и шлема си на стойката до висящия като хамак плетен сламеник. Хвърли върху завивките меча си и ръкавиците. Наоколо похъркваха съратниците му. В спарения въздух се носеха казармени миризми – пот, специфичният дъх на граморски тела, мазните аромати на оръжейна смазка и профилактични мехлеми.

Радослав открехна внимателно вратата и се отби до отходната яма навън. Понечи да се върне обратно, но наистина не му се спеше. Вдъхна от нощната свежест и тръгна да се поразходи.

Минавайки край портичката в Периметъра, предназначена за спешно излизане на малки групи, той реши да се изкъпе и поплува.

Пазачът го попита кой е.

– Расуау от дясна ръка дружина, втори отряд. Отивам на реката. Ще се мия.

– Минавай, Расуау. Меч носиш ли?

– Нож. Два.

Извън бараката винаги трябваше да е въоръжен. Часовият се подвоуми и реши, че съратникът знае какво прави. Типичното юнашко доверие на повечето кашепци.

– Добре. Да се върнеш през същата врата!

– Да, добре, зная...

Сред високите тръстики при един завой на реката познаваше езерце с каменисти брегове. В средата му бълбукаха мехури и извираше топла вода.

За петнайсетина минути Дичо бе там и вече се събличаше, потрепервайки от прохладния въздух. Тръстиките шумоляха, сякаш шептяха дочути тайни. Едри звезди се къпеха във вирчето, меко плискаше реката. Източният небосклон начеваше да се налива с плаха засега аленина, сред която рижавееше тънкият сърп на луната Клех Нзе. Километър назад мигаше с фенерените си очи Периметърът, над Лагера висеше слабото зарево на поддържани за осветление огньове.

Радослав остави дрехите си на брега. Бе сам – другите войници мразеха да излизат навън по тъмно, – но и без това не се опасяваше, че някой ще му ги задигне. Повечето раси на Кашеп не си падаха по кражби. Навярно затова толкова лекомислено се отнасяха към паричните жетони. На тържището пред югозападната порта Дичо си „купи“ кошница невиждани екзотични плодове и ленени долни дрехи, като ги плати с няколко български монети, повече по навик, защото можеше и просто да си ги поиска – щяха да му ги дадат. Граморите простодушно си искаха това, което им харесваше. Обща бе традицията охотно да си споделят какво ли не. Спазвайки установените обичаи, той разподари на колегите си в отряда почти всички метални левчета. Остави си само най-потъмнялата десетолевова монета – за спомен. Кой знае след колко земно време щеше да се върне у дома. Може би тогава и парите нямаше вече да са същите. Все пак ката ден престой в Долната земя се заплащаше с две или повече отлитащи денонощия в неговия Свят. Разбира се, ако правилно помнеше какво му бе казвала Верена за различния времеход в двете реалности.

Дичо стъпи с боси крака върху камънаците, покрити с тънка коричка сол. По време на прилив – *висоководие* – езерцето се сливаше с реката. Това допълнително придаваше на водата лековити и укрепващи свойства. За нуждите на Лагера обозниците я наливаха в бъчви и мехове именно оттук или от подобни вирчета.

Заради възможната поява на водоносци, Радослав остана по гащета и фланелка с дълъг ръкав. Досега беше опазил змейската си кожа от чужди очи. Не искаше случайни усложнения.

Потрепвайки, той влезе в езерото. Раздвижи тъмните му води, люшна воала мъгла. Седна на дъното, водата стигна до шията му и той затвори очи.

Откъм гората глухо се обаждаше кукувицо-кукумявка. Несмело чуруликаха, сякаш преговаряха партитурите си, единични пойни птици. След някоя и друга ури гласовете им съвсем щяха да потиснат тишината, но най-голяма врява щяха да вдигнат на Райко-изгрев.

Дичо блаженстваше. Само да не беше лекото главоболие... Безплътните пръсти на умора притискаха слепоочията. Като се наспи, ще му мине...

...нещо познато имаше в това усещане, в тази разсеяност...

!!!

Ясно. Всичко е ясно!

По начеващите все по-осезаеми бодежи на мигрена над и около слепоочията си, Радослав отсъди, че който и да го дебнеше, не владееше достатъчно професионално своя психощит. Неизвестният съгледвач се престараваше. Сигурно не дооценяваше змейството на преследвания.

Дичо се постара да прикрие, че е усетил присъствие. Продължи нехайно да се плацика, но крадешком стрелкаше поглед във всички посоки. Интуитивно насочи внимание към тръстиките. Къде? Кой? Защо? Не чувстваше непосредствена заплаха, но... Ах, ножовете останаха върху дрехите!...

Опипа дъното за камък. Само мека глина и пясък. Отказа се.

Поизправи се, за да влезе в дълбокото. Заплува. Редуващи се топли и хладки струйки галеха кожата му. Той прекоси езерцето жабешката, гмурна се назад и изплува, пуфтейки шумно. Старателно имитираше безгрижие. Поведението трябва да е естествено!

Докосна млечнобели водни лилии, чиито плоски листа образуваха ивица пред тръстиковите шубраци. Престори се, че разглежда цветовете. Усмихна им се замислено. Протегна се и примижа към луната. Бе достатъчно светло за очите му, за да различава сравнително добре камъшите, където навярно се спотайваше незнайният съгледвач, оградил се с психощит от телепатично помирисване.

Дичо заплува край белите лилии, уж в търсене на някое по-едро цвете. Върна се малко назад. Прикри се сред растенията. Така. Краката стъпиха в тънката тиня на дъното. Сърцето му лумкаше.

Започна да преглежда затварящите се под пръстите му цветни пъпки, кривваше насам-натам, но постепенно доближаваше източника на мигрената си. Отдалечи се, почти искрено привлечен от други, изключително нежни лилии, които розово фосфоресцираха два пръста под водата. Приклекна в плитчината край тях. Изправи се и критично се намръщи към изтегления на повърхността цвят, коронясал дълго хлъзгаво стебло. То еластично се скри под водата. Радослав се сниши в листата на лилиите и подгони изквакало от уплаха *нещо*. Опита се да го хване... Проклетото жабче скочи не натам, накъдето в крайна сметка му трябваше да отиде... Той обаче тръгна крадешком, все едно го виждаше на друго място...

...и се втурна право към камъшите, за да събори непознатото същество, да осуети възможното му бягство!...

Дъното пропадна под него и Дичо като оръдейно гюле бухна в дълбокото пред самите тръстики. Шумният воден фонтан вдигна от тръстиките ято птици. Но през мощния плясък и крясък той дочу тихо, сребристо чисто кикотене.

Смееше се самодива.

Тя изплува пред носа му, докато той плюеше попадналите в устата му водорасли. Девойката изви гъвкаво мокро тяло. Сякаш светкавица блесна пред мъжките очи – видя съвсем човешки форми, бледа, като че прозирна кожа... Дъхът му секна от клъбцата на стегнатите гърди. Под тях, между изпъкналите ребра, тъмнееха хрилни процепи. Мярна се плоско коремче, съвсем човешки пъп, светъл пух по слабините. Стори му се, че под коленете, отстрани по пищяла до глезените, речната самодива има къси рибешки перки.

Русалката се гмурна гладко по гръб, а под петите ù пръсна вода – право в лицето на Радослав.

Засрамен и смутен, той задраска към брега, където тичешком събра вещите си. Заоблича се трескаво, борейки се с лепнещите по тялото му дрехи.

Откъм тръстиките отново екна смях. Но сега някак тъжно.

Приклекнал на едно коляно, Дичо сплиташе ремъците на чизмите и тръскаше мокра глава. От брадата му капеше вода.

Тя се появи – тихо и неусетно – на няколко крачки от него. Той я разпозна.

Беше момичето от единайсета дружина. Нямаше ризница, но бе в същата дълга рокля, която в тоя нощен час изглеждаща гранатово черна. Този път не криеше лицето си.

В някаква моментна игра на въображението, провокирана от здрача, Радослав съзря в чертите ù прилика с Верена. Той даже пристъпи към нея... но спря. Не, самодивата нямаше нищо общо с милото му драконче. Може би само големината на очите.

Спомни си, че русалските очи, поне у това момиче, са тъмнозелени.

През рамото ù бе преметнат калъф с чудновато извити рамене на самодивски двутетивен лък. В свободно отпуснатата ù ръка се поклащаше украсен с мъниста колчан.

Девойката мълчеше. Дори не се усмихваше по присъщия си закачлив и фин начин. Но от нея определено се носеше призивен аромат.

– Съжалявам – рече ù Радослав, без да иска на български. – Бях много груб миналата седмица. Аз такова... Много си хубава, обаче... Не, наистина. Направо си мечта,

ама... не съвсем моя...

Самодивата наклони глава настрани и продължи да го гледа без звук, без удивление.

– Ми... по-добре е да си тръгвам. Не ми се сърди... Чао.

Той притеснено се оттегли заднешком, полута се, докато намери пътеката, и без повече да се бави, тръгна към Лагера. Чудеше се дали отхвърлената отново русалка няма да му пусне стрела в гърба. По целия път се ослушваше напрегнато. Не успя да се отпусне дори когато пазачът затвори вратичката след него и му пожела „райкови сънища".

Най-сетне Дичо благополучно се добра до бараката, „до вкъщи", където се унесе веднага щом легна. Но сънят му бе тревожен и накъсан. Е, все пак спа.

Чак до пладне, когато отрядникът Ндрангнекх го вдигна за следобедни учения на полигона.

► Земя, светът на хората, минало време:

Когато се улови за перваза – невероятно, но сякаш прозорецът бе станал по-нисък! – и започна да се набира нагоре, надуши познат аромат. Не, не този на косите и тялото ù – намираше тези ухания за очарователни... Бе нещо друго. Той увисна неподвижно и пое въздух, мъчейки се да разпознае на какво му мирише.

Едва не падна, когато се досети.

Някои твърдят, че перуниката нямала мирис. Иван не вярваше, защото смяташе такива хора за хремави. Той знаеше как миришат всички неща, дори онези, чиито имена и названия все още не бе научил.

Странно, но перуниката за първи път му лъхаше лошо. Досега лошо му миришеха само мъртви неща. Или машини.

Той скочи обратно на тревата и побутна умилкващата се каракачанка. Отдалечи се няколко стъпки и огледа перваза. По целия прозорец имаше перуника.

И лъхаше... някакъв *ДЪХ*. Не такъв, че да го уловиш с носа си, но...

Не можеше да го назове. Не можеше да го осмисли. Но го *чувстваше*.

И то го обиди. Страшно, мъгляво и безформено.

Сега вече не родителите ù – Тя не го желаеше. Нито него, нито цветята му, нито тенекиените калинки. Особено тях, калинките. Ами че тя от трети клас носеше не обикновени обици-треперушки, приличащи на часовникарски зъбни колелца, а истински *златни* пирончета с главички като сърчица...

Той се обърна и си отиде.

* * *

Дойде есента, а значи и училищно време. Селското даскало се оказа не кой знае колко по-различно от градските, само дето бе по-спокойно, пък и майката на Иван нямаше толкова проблеми. Ала от цялото учене за него важни бяха ранните сутрини, точно преди часовете. Тогава той виждаше Мариана да се качва на рейса за София. Мислеше много за нея. Не точно *мислеше,* а *чувстваше*.

От всичко ставащо в душата му, той можеше да формулира само два ясни извода. Първо: „обичам Мариана"; и второ: „тя не е знаела". Съгласила се е с нещо, което са ù го внушили – *хората* – възрастните.

Последното бе повече силно желание, отколкото факт, защото той я *оправдаваше*.

За какво?

Тук Иван отново губеше почва под краката си.

За това, че го е отблъснала...

А може би ѝ ВРЕДЯ... ...?

КАК?!!

Объркан, той преставаше да мисли и отново се потапяше в емоционалните води, където нещата бяха кристално разбираеми. За съжаление, невъзможни за изказване, а следователно – и за споделяне.

* * *

А и през зимата нямаше гущерчета да го изслушат...

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Край плацовете за учения вятър издуваше знамена с уставните заповеди, които по време на маршировка се учеха наизуст:

УБИВАЙ БЪРЗО! ЩАДИ ЩЕДРО!

Един запазен живот е повече от много дузини погубени!

На войниците непрекъснато повтаряха колко необходимо е врагът да бъде прогонен *в отвъдността, откъдето е дошъл* (не беше сигурен дали е разбрал правилно).

Странното бе, че тази „политическа“ подготовка не призоваваше към омраза.

Мразенето е пътят към Злото!

Мъст значи омраза!

Квирините говореха за противника както уравновесени овчари биха говорили за вълците – без твърде лично отношение. Другите инструкции в Северната армия (най-после разбра защо я наричат „северна“: задачата ѝ бе да окупира северните борейски острови) гласяха, че при среща с врага се атакува. Съвсем еднозначно: „Атакувай винаги!“

С уточнението – „Не се увличай!“

От войниците се изискваше сдържаност при сблъсък с борейци под вражески знамена – по възможност трябваше да бъдат пленявани: „Мрежи вместо стрели!“

Ала „мъртваци“, пилоти на летящи кораби и *всякакви* други противници – тази сган следва да се унищожава *до крак*, веднага и без бавене.

Дали беше недоразбрал, или се обаждаше неосъзнато предчувствие, но лично за себе си Радослав откри, че има за какво да мрази завоевателите на Архипелага.

Третият раздел от неписания „устав“ на Армията призоваваше:

Страхът е силен от твоята сила!

Кажи овреме на квирина, ако не си готов да приемеш да умреш!

Немалко воини не издържаха внушенията от последната сентенция и напускаха. Част от тях се присъединяваха към обоза, други вероятно се връщаха към далечните си родни земи. И никой не ги упрекваше за решението.

На техните места обаче прииждаха толкова много доброволци, че по едно време към Слепящия легион сформираха осем резервни плъка. После край северната порта изградиха изпитна полоса с препятствия, на която безпощадно късаха кандидат-легионерите. Селекцията бе по-сурова от професорско лошо настроение на поправителна сесия. Доброволците капеха като студенти на препитване по съпромат или на устен по висша математика. Скъсаните биваха утешавани почти трогателно и им даваха по девет янкулки за старанието.

А вътре в гарнизона тренировките ставаха все по-сложни. Целеше се усвояване на навици по взаимодействие на различни родове войски. Повечето упражнения се провеждаха на полигони отвъд западната стена на Оградата.

В деня след нощната стража Радослав трамбоваше по плаца в строеви упражнения за загрявка преди учебен щурм на крепост. Самата „твърдина“ се подготвяше за занятието от гъмжило джуджета – строители и топографи, които маркираха с колчета по терена условни непреодолими прегради.

Както и преди, войниците се подчиняваха мълниеносно на заповедите. Самите команди се крещяха или произнасяха на висок глас само по време на учения. Извън тренировките квирините не повишаваха глас на редниците. Никога. За тях това бе израз на началническото им достойнство.

По време на упражнения към отрядника се присъединяваше специален офицер-инструктор. Тази командна прослойка не влизаше в системата на легионно-аравно-дружинната организация. Освен редниците, те обучаваха и самите отрядници. Често се случваше инструкторите да ръководят подразделенията вместо техните същински началници.

В подготовката за ръкопашен бой и различни маневри се усещаше дълбоко премислена схема.

Сигналчици-тръбачи и тъпанджии подкрепяха със съответен звуков знак всяка команда, всяко движение на фалангите.

На полигоните се отработваше всичко: атака, отстъпление, насрещен бой, обсада, оттегляне с контраатака, евакуация на ранени и освободени пленници. Учеха войниците да реагират на различни противникови действия. Сред многото от тях – и една възможна тактика: сухопътно нападение в съчетание с въздушни удари, при което се предполагаше, че вражеските пилоти няма да щадят и свои бойци.

Лег-квирините предвиждаха и партизанска съпротива. За тренировки в гората потъваха командоси-самодиви, облечени в леки ризници, с вплетени в тях чудодейно неувяхващи клони.

Още при формирането на войска от рояците въоръжени племена, на воините бе казано: „Забравете всичко, което знаете. Научете това, което ви показваме, а сетне го съчетайте със собствените си умения!“

Подбрани части към корпуса брастаргу правеха демонстрационни маневри, а новобранците гледаха. След което се мъчеха да повтарят.

Ведно с отряда си, под пеенето на тръбачи и лумкане на барабани, Радослав свикваше да сгъстяват и разпръсват строй. Да се прежеждат от походни колони в плътни правоъгълни и триъгълни фаланги за равнинен бой, после – в по-малобройни строеве за пресечена местност. Редяха се за съпротива срещу пехота и конница, разпиляваха се при въздушна тревога, маршируваха във вериги, слабо уязвими за облаци стрели (или картечен огън?), скупчваха се в покрити със щитове „костенурки“. Пълзяха по един километър на всякакъв терен, готови да скочат на крака и образуват зададената от сигналчиците строева фигура.

Към хватките с оръжие влизаше многочасово млатене на въздуха и посичане на плашила-мишени от мокра пръст и глина. Това подсети Дичо как на тренировките по кендо, по което за известно време го беше запалил Лъчезар, цялото доджо размахваше до оглупяване бамбукови тояги и надаваше дивашки крясъци.

Е, тук беше почти същото.

Първият „двубой“ с грубо оформеното чучело едва не му коства изкълчване на ръцете. Полутвърдата кал се оказа дяволски коварно нещо. Изискваше не само сила, но и акъл, работа на всички мускули, точност и буквално сливане с алебардата.

Като замотаваше китките си с еластичните ремъци преди изпълнение на оръжейните хватки, Радослав си подметна наум – „Трябваше ли да прекосиш времена и пространства, за да разбереш онова, което ти обясняваха на чист български, три пъти седмично от пет до седем вечерта, в залата за танци на ВИФ, повече от година и половина, бате?“

Свикна. Може би защото в главата му мълчаливо присъстваше мисълта, че в един миг от това ще зависи и неговият живот. Пък и помнеше туй-онуй отпреди.

Но някои елементи от бойната подготовка го смущаваха и дори стряскаха.

Майстор-гласоиграч възпроизвеждаше звуци, при които войниците трябваше моментално да залегнат и по възможност да поразят източника на шума от разстояние, без да се отлепят от земята.

Оловните жълъди на най-добрите прашкари в отряда пукаха в прах обявените за мишени гърнетата, независимо дали мятаха малките си снаряди изправени, или лежаха затънали в блато с кал до, че и чак в ушите. Пета дружина, където имаше познавачи на бумеранга, обковаваха фърфорещите си летящи тояги с ръбести пръстени от белонска стомана.

Но според Дичо звукоимитаторът ги подготвяше да разпознават стрелба на автоматично огнестрелно оръжие.

Квирин-инструкторът подчерта, че справянето с посочената опасност е задължение на ратния колхор, който ще бъде причислен към отряда в деня на настъплението, но все пак, за всеки случай, не е зле войниците да реагират, без да чакат...

Физическите възможности на отделните раси бяха различни. По бързина на реакциите Радослав се приближаваше до върколак, а на три хвърлея дистанция караше съотрядниците си да му гълтат праха. Първото си обясняваше с влиянието на змейската кожа, колкото до спринта – то и преди не беше зле в леката атлетика. Фаморските народи не можеха да развиват голяма скорост при бягане, но тичаха продължително и бързо вървяха, граморите пък по-добре скачаха и бяха способни на по-експлозивни движения. И двете сходни раси, когато им се случеше да прекосяват наклонен терен, просто падаха на четири крака и галопираха по нагорнището като маймуни. Естествено, по-късите човешки ръце не позволяваха подобни фокуси.

Понякога сред таласъмограморите се случваха талантливи хвърлячи на копия, но това оръжие бе по-характерно за земеморската раса. Самодивските племена бяха прочути като ненадминати стрелци. Джуджетата имаха крайно посредствени постижения с метателни снаряди, но отлично въртяха секири и чукове. Като вещи в каменната магия ги разпределяха в частите, чийто изключителен занаят щеше да бъде превземането на крепости – включително *подземни*.

Повечето племена плуваха зле, особено граморите. Радослав блесна и с това свое умение, но бледнееше пред речните самодиви, докато форсираха реката.

При въпросното водно учение интересно се включиха и пришълците от Белон. Те се стъписваха пред големи водни площи, но в деня на тренировката се справиха с проблема по обичайния си начин – ускорено угоиха група свои сънародници, които за четвърт сол нараснаха до размерите на среден шлеп. После корубите им изсъхнаха, а интензивно хранените белонци се измъкнаха от тях, връщайки се в нормалното си състояние. Празните хипертрофирани черупки те дообработиха с челюсти и щипки – прогризаха отвори, оформиха палуби. Други индивиди трансформираха телата си в двигатели с перки и заеха местата си по дънището, като протегнаха нагоре хоботи, за да дишат, както и да извадят над ватерлинията сетивните си органи. Когато сигналните рогове наредиха форсиране, хитиновите кораби зажужаха като стършели и тромаво заплуваха напред, натоварени с войници.

От отсрещния бряг ги посрещаха с фойерверки, имитиращи огън на вражеска отбрана.

По думите на квирин-инструктора, това се правело *за всеки случай*. Дичо го погледна накриво.

Но това бе нищо в сравнение с шока, когато взеха да отработват команда, с която почти всички грамори свикваха мъчно, но на него му се видя подозрително и тревожно позната.

През почивката той поиска обяснение от дванадесетника:

– Ндран... Оная похватка, ааа... когато ти глас-гласеше „Слънчев Чук отляворамо! Слънчев Чук отгърба!“ Що е то – Чук?

Квиринът отвърна със страхопочитание:

– Най-злото оръжие под всемир-небесата. От-сърце на-звезда. Даже Райко-благ такъв е отблизост, Расуау. Затова казва се – „слънчев“. Непощадява никакъв живот, усмъртва птица в-облак, риба в-езеро и всичкощина, що ходи та пълзи поземя и подземя – наогън обръща!

Радослав зиморничаво сви рамене:

– И... какво ще правим, ако ни го стоварят този Чук по главите?

– Незная, Расуау. Таз загрижа не-моя. Змейовете пазят ни та овардват. Неглавомрачи се за туй. Нашата вършина е здраво секири да държим. Нямай страх! Ти сторваш похватката найвярно!

– Тогава... защо я тренирахме, щом...?

– Тъй трябва! Добре знаеш – добре се пазиш!
– Значи не е сигурно, че змейовете могат да ни опазят... от Чука?
– Умзнае, че е сигурно!
– Ами защо тогава...
– Носиш ризница, Расуау? Носиш. Ала и чифтак те ощитва, тъй? На лов излишен нож няма! Хайде, тамай в строя, ще отноваме похватката.

Радослав не остана много доволен, но убедеността на отрядника му подействa щогоде успокояващо.

Уви, това спокойствие не трая дълго. Шашна се отново, когато им раздадоха маски с очила от слюда. Те се пъхваха под твърдата яка на ризницата, предпазваща гърлото от саблен удар или от клуп на ласо. Маската се лепваше върху носа и устата и здраво се притискаше към лицето. Важно бе да се нагласи правилно, за да паснат на място очилата. Между другото, през тях се виждаше лошо.

Лечител им заръча изпърво да издишват обема на дробовете си, преди да надяват маската. И по възможност да се намазват с определен мехлем навсякъде, където могат да бръкнат, за да не прониква отровата през кожата.

– Прави се при рогоглас „отровен дим“, или ако ви умирише тъй... или тъй – говореше нуаде и размахваше пред носовете им отворени шишенца, – или ви залютоочи...

– Досущ да е от уроки – обади се един войник.

Лечителят изпръхтя:

– Атълани немогат читаво урочасат! Така, мехлемомажете се... – продължи той инструктажа и накрая рече: – Надали ще потрябва-ви, ала стари воини знаят – на рат вземаш и съседови амулети! Наличникът тоз до-дръжката на-меча нека стои.

Радослав мрачнееше.

Срещу кого всъщност се канеха да воюват с мечове и лъкове, с брадви и древноримски катапулти, щом тренираха защита от ядрени експлозии и получаваха противогази!

Междувременно, след редица учебни игри и строева подготовка, а особено заради правилната реакция при командите „атом“ и „газ“, Дичо бе издигнат до шести по ранг в отряда. Дванадесетникът с искрено задоволство го закичи с руната „ешмун“. Като по вълшебство Пагар също взе да се оправя с хватките, а и Радослав помагаше на партньора си най-усърдно, в резултат на което граморът бе оценен на пета позиция – „дон“. В отряда се състоя „военен съвет“ и войниците почти единогласно решиха, че ако стане най-лошото и предишните руни загинат в бой, Расуау ще е само помощник-квирин. Дичо се съгласи, дори изпита облекчение. Наистина, твърде бавно говореше граморски, за да е ефективен командир, пък и още не знаеше да чете. Единствен Пагар възрази на тази „несправедливост“ и се закани да я поправи. Но както и да се мъчеше, успя да даде на чифтака си само най-обща представа за употребата на фамо-граморицата, макар да постигна известен напредък с приказването му. Дичо се ободри.

А скоро разбра, че съратниците му не са толкова беззащитни пред сложни нападателни средства и че в арсенала си Северната армия държи контра-изненади за непредвидени ситуации.

Едно такова средство се оказаха щитоносците от 12-а дружина. Веднъж те се разгънаха на плаца в Лагера, а срещу им изкараха... лъчево оръдие!

Съоръжението блестеше с индикатори, имаше радар – дисплеят бе разбит – и консумираше електричество от зарядни елементи. Изтъркано и очукано, вероятно пленено от незнайна страна в неизвестно време, то носеше следи от надписи, напълно загадъчни и за най-образованите грамори. Обслужващите го „ратаи“ – разновидност на джуджешката раса – мълчаха като пържени скални попчета.

Оръдието стреляше съвсем като във фантастичен филм – улучените тухлени огради се топяха в стъкловидна маса. Но белонският метал устоя на енергийните му снаряди – импулсите се пръскаха и отразяваха, без да засегнат щитоносците, които гасяха лазерните лъчи, забиваха ги в земята, дори съумяваха да ги пренасочат към пясъчни купчини-мишени. След тази тренировка бойците изглеждаха изтощени, не толкова физически, колкото душевно. Всичките щитоносци носеха значки на младши колобри.

На следващия ден опасните занятия бяха преместени на най-далечния полигон.

Всъщност, след този епизод Радослав разбра, че в задълженията на магьосниците не влизат само медицинските задачи. Колобрите бяха важен елемент от състава на армията и най-сетне той схвана, че нуадугу са отделна служба. Някои, които едва навлизаха в занаята и нямаха преки военноприложни вълшебнически дарби, заемаха длъжности на строеви квирини. Така например, отрядникът Ндрангнекх е бил подготвян за шаман на своя клан. Но повечето от магьоническия състав на войската имаше своя структура, закрепена към всичките подразделения.

Военните колобри, както и самодивите, често се отнасяха пренебрежително към униформата, предпочитайки въоръжението и облеклото на родното си племе – в разумни граници, естествено; носенето на ризници, цветни пискюли и лични плочки се спазваше строго. При цялата пъстрота обаче, личните тотеми на маговете бяха удивително еднообразни: гарван, орел и някакво митично животно, за което, поради рогата, Радослав сметна, че е елен. Свитата на всеки колхор бе по-стриктна относно въпроса за армейското облекло и общоармейската символика.

Важността на магьосниците – като нервна система на войската и нейна специална сила – се подчертаваше от колобърската охрана. Тя се състоеше от неприсъщо високи и мускулести грамори с тесни очи. Те се кипреха с подсилени доспехи и яздеха кръвожадни двукраки гущери. Ездитните имаха железни намордници и възпираща ги от резки движения бодлива сбруя, но като твърде опасни, за тях направиха отделен подлагер с високи стени, почти като за върколашките отряди. Към тези животни не питаеха страхопочитание само белонците. Случи се, че една богомолка хладнокръвно уби такъв звяр, когато укротителят му изтърва юздата, а колобърът не успя овреме да подчини на волята си съзнанието на животното.

Радослав дълго разглежда свирепите влечуги и шарките по люспите им. В зъбатите им змийски глави той долавяше чиста злоба и никаква интелигентност. Ездачите потвърдиха, че зверовете им са глуповати и всъщност било доста лесно да се оправят с тях, но предупредиха, че *рашнаките* винаги са способни на изненади и коварни хитрини. Затова телохранителите бяха нащрек с питомците си и честичко ги даряваха със звучни пестници по муцуните. За себе си Дичо реши, че всеки, който му намекне, че рашнаките приличали на дракони, заслужава да му се размаже носът – двете си приличаха колкото маче и каче.

Прислугата и самите колобри вземаха дейно участие в оръжейното производство. Също така именно те, а не нуадугу, правеха заклинания на хранителните продукти и се навъртаха край летящите кораби. Една от малкото категорични забрани в армията пак бе свързана с тях.

Не бяха позволени частни магии, съзаклятия, баене и всякакви други несъгласувани с колобрите чародейски практики. Изтъкваше се, че това пречи на военните магии и смущава далековидците и мислевестоносците. Любопитно мотивираната заповед прозвуча на Дичо досущ като нареждането войниците да не използват лични мобифони, за да не пречат на комуникационните радиочестоти и радарното наблюдение.

Когато чу тая колобърска повеля, му хрумнаха някои идеи. Скри се в тоалетната и опита да се вглъби във вътрешния си слух – беше го пробвал само в началото, когато

попадна в реалността на Долната земя. Тогава бе в нещо като контузия от Преминаването. Ала този път му се отдаде по-отчетливо... и пак безрезултатно – ефирът за телепатична връзка продължаваше да е задръстен. Болезнено бучеше и натискаше мозъка, затова побърза да излезе от вглъбяването.

Така или иначе не бе усетил полъх, който да му напомни за Верена или за сродно ù същество. Ала откри друго – че над Лагера присъства грамаден психощит.

Щом се измъкна от клозета, налетя на Пагар, който загрижено попита дали Расуау няма пак разстройство.

А минаващ наблизо магьосник някак подозрително го изгледа, но продължи, забързан към полигоните.

* * *

Макетът на крепостта бе подготвен за учебен щурм. Тежката пехота под строй седна на земята за последен инструктаж. Отрядникът изреди изискванията. В замъка щяло да има глинени мишени-чучела. Сивокачулестите трябвало да се изпосекат. За плашилата на командири-атълани било достатъчно едно мушкане с брадвомеча между гърдите и стомаха. Да се внимавало да не се поразят макети на „мирни жители", вътре те били пълни с червена боя, която щяла да цапа оръжията. Всяка глинена статуя на условен вражески войник имала заклинание за самозащита. Не се бавете при „убиването" на „лошите"! Мудните воини ще попаднат в клопка! Пазете се от капани! Дано сте си наточили добре алебардите! Ставай! Строй се! Готови за атака!

Зад гърба на отрядите заскърцаха дървени трибуни. Дичо се озърна – колобрите заемаха местата си. Сред тях той видя трима старци с дълги кози бради и подобни на прилепови криле уши. Живописната троица в синхрон люшна надиплени дълги ръкави.

Удариха барабани и пронизително екнаха тръби!

Отрядите тръгнаха напред.

Отсреща гръмнаха халосни заряди, сякаш от крепостта обстрелваха щурмуващите с топове. Стените са забулиха в дим. Към крепостта плъзнаха бледи светкавици, обсадните катапулти изтрополиха в залп.

От бърза крачка фалангите преминаха в бяг, а когато каменните снаряди на стеноразрушителите събориха първите зъбци на крепостта, без никаква команда войниците завикаха страшно:

– Улу-уа-уа-уа-уаааа!!!...

Тъпаните биеха неистово, тътенът на настъпващите резонираше в стомаха на Радослав.

Засвистяха сърповидни самодивски стрели и щръкналите по крепостната стена чучела рухнаха обезглавени.

Отрядите стигнаха защитния трап. Само за миг той бе запълнен със снопове клони. Спъващи се войници запълзяха по насипния вал към стените.

Отгоре трещеше и виеше.

Белонците изстреляха харпуни-жила от коремчетата си, щурмуващите се вкопчиха в обсадните паяжинни стълби.

Рамо до рамо с Пагар, който носеше големия щит на прикриващ боец в двойката, Дичо също понечи да се катери, но мерна пропукване в стената. Гигантопитеци и белонци разширяваха пролома, сторен от катапултните батареи. Той дръпна грамора натам.

В пролома бе прашно и димно, под нозете им се търкаляха натрошени тухли и отломъци от каменни блокове.

С усет, нежели с очи, Радослав долови неподвижните контури на фигура.

Нещо змиевидно се изстреля от чучелото към чифтака му, избързал напред. Дичо светкавично протегна алебардата си. Острието сряза въже, което за миг пусна искри и тупна долу. Замириса остро, сякаш на озон – „миризма“, която той вече безпогрешно разпознаваше. Бе полъх на магия, близък до усещането за електризирана материя. Със следващия замах разполови мишената.

Секунди подир това граморът парира с щита си падащ някъде отгоре чувал с пясък, който за малко да повали Дичо в несвяст. Сетне затисна с алебарда чучелото на друг противник, изскочило от странична шахта, което също не устоя на Радославовия удар.

Двамата се втурнаха напред, озовавайки се сред множество глинени статуи. Пагар, Радослав и потокът нахлуващи в крепостта воини развъртяха брадвомечове. Не всички обаче бяха достатъчно повратливи и скачащите омагьосани въжета оплитаха ръцете или краката им. Условно убитите войници проклинаха и тутакси се дръпваха встрани, за да не бъдат стъпкани от другарите си. Щитът на Пагар заприлича на обрасла с въжени водорасли шамандура, алебардата на Дичо свистеше.

Зоната между външната и втората крепостни стени се запълни с тежкопехотинците от червената саламандрена арава Шахар. Мишените изчезнаха.

Радослав се закатери по изпъкналата зидария, а чифтакът му го буташе отзад и му подвикваше да се пази от падащи чувалчета.

„Схватката“ на втората стена бе по-ожесточена. Сред макетите на противникови бойци се срещаха и „невинни“, а това усложняваше задачата. Дичо някак успяваше да разпознае навреме лъжливите мишени и отклоняваше оръжието си от тях.

Тук чучелата се движеха. Макар и мудни, тромавите „врагове“ улавяха по-непредпазливите войници и рухваха, затискайки ги с калта, от която бяха направени. Радослав щедро раздаваше ритници, не щадеше и алебардата. В теснината на една врата той едва не попадна в мъртвата глинена прегръдка на голем, но верният му съратник намушка мишената с меча си, след като ловко прехвърли алебардата в ръката, стискаща щита.

Аха, успя да си помисли Радослав, мечовете са за тесни затворени помещения!

И пак напред, към цитаделата.

И пак изненада – глинените манекени държаха тояги и атакуващите се принудиха да встъпят в индивидуални схватки с неживите сопаджии. Разпадналата се на дуели битка завърти Радослав в луд балет. Барабанчиците спокойно можеха да сменят ритъма с нещо друго, по-подходящо – „Танц със саби“ на Хачатурян, например.

Като отрязъци на камшици във въздуха продължаваха да изфучават самостягащите се въжета. Внезапно плъзна зеленикав дим и неколцина бойци се свлякоха опиянени. Пагар и Дичо смогнаха да реагират овреме. През очилата на противогаза Радослав едва виждаше, от челото му се лееше пот, прах и пясък запушваше носа и скърцаше по зъбите.

Тръбачи възвестиха, че цитаделата е овладяна, но на десния фланг леката пехота е закъсала.

Коварната дясна част на крепостта бе построена във вид на извратен лабиринт с множество „чудни изненади“ като маскирани ями и дебнещи от засада дървени марионетки, далеч по-подвижни от глинените големи.

Секирите на тежкопехотинците обаче ги превърнаха в трески. Те ви изненадите, дръжте си ги!

С рогове и свирки сигналчиците заповядваха пълно унищожаване на мишените и спасяване на „мирните жители“. В здрачавите коридори, в които нахлу отрядът на Радослав, подразделението лека пехота бе почти неутрализирано от капаните. Алебардоносците удариха подвижните чучела в гръб.

В бъркотията на схватката Дичо мярна фигура, под чиято ризница личеше рокля, с помен от цвета на есенни крушови листа. Самодивата се бореше с някакво съоръжение, което я оплиташе във въжена мрежа. Девойката не бе овързана докрай, но буквално след няколко мига клопката щеше да я вцепени.

Дичо и Пагар разсякоха пипалата на „паяка“ и веднага се обърнаха в противоположни посоки, за да отразят нападението на вече познатите им големи. Граморът покри младия мъж с щит, докато той не върна манекените в първоначалното им състояние на лепкави купчини глина.

Марионетка-чекрък, подобна на противника на самодивата, скочи връз тях от тавана. Радослав ù се отскубна, но ремъците на щита му се скъсаха и той го изгуби. Изпусна и алебардата си.

Мрежата покри чифтака му.

Добрият стар Дичов нож и витяшкият титанкерамичен сякаш сами скочиха в ръцете му. Той накълца мрежата, боравейки с калените си другари както белонец – с щипките си, затъкна ги обратно, подхвана алебардата и зае отбранителна стойка, докато Пагар се надигне от пода.

– Готов съм, Расуау!

Радослав се озърна. В помещението нямаше повече мишени. Войниците изнасяха своите „ранени“ и „убити“ съратници. Отвън тръбата на дружината настойчиво пеше да се търсят „мирните жители“ на крепостта, както и спотаени „противници“.

Самодивата все още се мъчеше да се изправи, заклещена между стената и останките на капана. Според правилата на учението, тя бе „съвсем леко ранена“ и не изискваше специални грижи. Предвид обстановката не бе задължително да ù се помага.

Радослав протегна ръка. Но не с мисълта, че прави нещо за играч от своя отбор.

В отговор тя гневно блесна с открай докрай потъмнели от напрежение очи и се озъби, което мигновено го вбеси и той също показа венци изпод шлема си:

– Не ми се прави на горда ма! – кресна ù на български. Вкопчвайки бронирана ръкавица в ризницата ù, насила я изтегли на крака.

Лекото тяло чак подлитна нагоре, косата ù се люшна – черна с отливащо като гарваново крило зелено. Пагар почтително и далеч по-кавалерски подаде падналата каска на девойката. Тя му я изтръгна припряно от ръцете, без да го поглежда. Продължаваше да мери Радослав с убийствено-сърдит поглед. Дичо ù се сопна:

– Не ме зяпай, не съм ти изял попарата! Действай сега! Хайде, Гари!

Двамата чифтаци хукнаха нататък по коридорите в търсене на мишени.

* * *

Отрядите напуснаха превзетата крепост. Към нея веднага тръгнаха групи да я възстановят и оборудват за тренировка на следващите дружини.

Преминалите изпитанието воини се събираха край квирините си. Потни, мърляви, уморени. Доста от тях – нацупени.

Съвсем малко от щурмуващите имаха истински наранявания – предимно ожулвания и навехнати крайници. Тях ги обхождаха лечителите.

Отрядникът махна на войниците си да седнат в кръг. Изчака ги да се напият с вода и да си наплискат лицата. Сетне започна да сочи с пръст и да изрежда:

– Ти посече пет вражини, но уби трима невинници и се закапани на външната страна. Поумувай здраво где сгреши. Ти пък димощитната си маска забрави и сега гледалца ти право не виждат... я иди при наудугу... Ти добрестигна втората стена, ала насетне...

Радослав се чувстваше като парцален от умора. Не слушаше командира. Ветрец рошеше косата му и всичко би било почти добре, ако не бе напипал, че в ухото му липсва Пресияновата обица.

Някъде я беше посял. Ама че тъпня...

– ...Расуау, Пбгаркх.

Дичо се сепна.

– А?

– Вие двамина – заяви квиринът – днес сте ми най за хвала! Расуау и Пбгаркх убиха четири ръце на брой вражини и един отгоре! Непаднали нито в един капан, отървали се от примки! И оръжие им чисто, няма боя от лъжовни мишени! Само тез двамина отцяла дружина са безгрешка. Хвала вам! Тръгнем-кога на истински Поход, подир кръвосражения живи ще останат и имената си ще прославят с ум-разум и безстрах!

– Ух-ух-ух-ух-ух! – завикаха радостно войниците от отряда.

Дичо неволно се ухили, а одобрението не се ограничи с викове – съратниците рипнаха, вдигнаха двамата похвалени на ръце и три пъти ги подхвърлиха към небето.

Когато стъпи на крака, Радослав видя, че едва ли не цялата третин-арава се бе струпала около отряда му и ликуваше възторжено.

Ех, само да не беше загубил подаръка на един друг войник, когото грамори и другорасови воини също биха аплодирали...

– Почивайте! – нареди дванадесетникът. – Три четвърти ури отдъхвате и назадваме в стана. Поизпът колобру имат да покажат нещо, гледайте и внимавайте.

Уморените дружини разпростряха платнища и наметала върху отъпканата пръст на полигона и се проснаха, прегърнали оръжията си. Над множеството се понесе ромон от гласове и смях. Откъм крепостта, превърната в руини, чукаха кирки.

– Гари? Ти броил ли си мишените?

– Неброил.

– Откъде тогава Ндрангнекх знае колцина сме поразили?

– Колобру знаят.

– Ааа...

Радослав прикри очи от клонящото на залез голямо слънце.

– Гари? – предпазливо запита отново. – Какво знаеш за, ъръ... самодивите, които плуват като риби?

– Малко. В моя край няма ги, плитки са реките.

– А за самодивите изобщо?

– Търпим се. Ние насамаме, те натамат – да не препътекваме се насреща. Всяко племе и по-благонравни, и по-гневосприхави има. Ала за самодива не знаеш кога осърди се. Обидопаметни са им женските. Два живота време назад мъж-от-мояклан разлошавил горска жена... А горските пò са разбрани!

– В смисъл? Как така – разлошавил?

– Обидил незнам-с-какво. Обич отказал на нея, така раздумваха. Тоя мъж поболял, пръст не можел шавне, нозе го не държат. Дарове даде веднъж, дваж, триж, многож! Шаманът наш мъка измъчи, докат придума горската жена лошогняв си да обратне. Чак тогава-време изцерил клетника...

Дичо нервно затропа с пръсти по каската, захлупила коляното му.

– Много ме утеши, да знаеш...

Граморът безгрижно жумеше с ръце под тила.

– Сега-тук ратна клетва за побратство ни овардва. Можеш да не страхохраниш се, Расуау.

– Аха. Хм.

– Нещо... грижа имаш, Расуау? – тревожно се надигна на лакът Пагар. – С янкуловоцветно одрешената самодива?

Радослав нехайно и прекалено бодро махна с ръка. Не искаше да разказва случката при топлия вир. Горчивият опит със Селото и обвиненията на горския магьосник го

караха да внимава не само какво показва, но и приказва. Дори пред Пагар.

– Ммм... не. Не. Всичко е наред, Гари. Дрямкай си.

* * *

Половин час по-късно квиринитe вдигнаха дружините и ги поведоха към лагера. Свечеряваше се, облаци затулваха небето. Войниците почти дремеха в колоната.

И изведнъж!...

Лагерът изчезна!

Миг преди мига неуловимо предчувствие изправи нащрек Дичо и той измери на око разстоянието до оградата на Периметъра.

Дървените трупи на крепостта се стопиха пред смаяните воини, сякаш мъглив воал затрепка...

...от него изплуваха тихи призрачни силуети.

Плътен строй сиви качулести фигури с дългошипести боздугани в ръце. Пред тях вървяха кльощави типове, облечени в зловещо съчетание от черно и червено – издути в раменете куртки, прилепнали клинове, на гърдите белееща емблема: око със спирална зеница. Явните командири бяха въоръжени с дълги кинжали, но ги държаха и движеха някак странно. През първата безкрайна секунда на стъписване, Радослав си помисли, че по същия начин към устата се поднасят ръчни радиостанции. Лицата им бяха страшни – тебеширени, с изпъкнали черни жабешки очи.

Зад пехотата по неравното поле се клатушкаха танкове с високи цилиндрични куполи. Буци пръст летяха изпод траковете им. Дула на къси оръдия изригваха риж огън, беснееха пламъци на картечници. От небето пикираха непознати летателни апарати.

Всичко ставаше без звук – насечени кадри в призрачен ням филм.

Грамори, фамори, самодиви и джуджета реагираха инстинктивно. Не удари нито един барабан, никой квирин не извика команда, не се обадиха тръби и рогове, но колоната стихийно се разпръсна за насрещен бой и настръхна с оръжия. Като струни на контрабас се обадиха тетиви на лъкове, остро изсвириха прашки...

Тръбите внезапно известиха „отбой“, барабаните зовяха „сбор“.

Радослав за първи път „видя“ с кого ще се бие неговата армия. Той се напрегна и през силуетите на противника различи да прозират гредите на крепостната ограда... Видението не бе нищо друго, освен масова халюцинация. Отпърво то избледня, а сетне изчезна внезапно. Басовите барабанни стонове настояваха за строяване в маршова колона и войниците стреснато се подчиниха. Граморите държаха пръстите си кръстосани и в тих ужас шептяха заклинателни молитви.

Дичо ги разбираше прекрасно. Самият той, който още в самото начало се усъмни в реалността на врага, бе потресен. Пред очите му продължаваше да се мержелее олющената боя върху бронята на най-близкия танк, заварените по нея звена от тракове, листовите противокумулативни екрани и... маркировката отстрани на купола – същото хипнотизиращо око. Редом до него – цифри и букви.

Тръсна глава, притисна и разтърка очи. Не, вероятно просто му се беше привидяло. Просто са му заприличали на разбираеми символи. Точно така – игра на въображението.

Ала... би ли си *въобразил* подобно съчетание – 3-ЖFQ-15...

„Глупости!“ – възропта наум, тъкмо когато сигналчиците млъкнаха.

В тишината квиринитe се обърнаха към смутените дружини:

– Не страхопадайте, воини на Кашеп! Нашите колобру ви оконаучили какви-наглед са атъланите и сивите им мъртваци! Едните са плът без благост, другите – леш без душа! Ала ние сме силноздрави! Дванадесетниците-колобри знаят как да гърлостиснат

3-ЖГФ-15

смъртохвъргчите на врага. Магьосници-лъкострелци ще огнеподпламват боевашките колесосамоходи. Най-могъщите ни чародейци ще силоотнемат отровата от атъланското жило! Железохвърчилата вражи не ще преминат през ятата лубанкалски орлове и гемиите ветроездачески, що дошли са ни напомощ отдалечната залезпосочна страна Илуян. За нашите ръце остава малост мала – да впрахосразим сивите мъртваци и атъланските им вождачи! Да волноизбавим почитащите Дух-гласа на Кашеп борейски събратосестри! Атъланите са покорнослугачи на моросмъртта, ние – ратници на вечноживота. Развейте знамена! Победозапейте храбропесни! Към Стана – тръгвааааай!...

Подобно на парад колоната влезе в Лагера.

На кулата над портата Дичо забеляза тримата магове с прилепови уши. Сториха му се доволни. Потръпна – косата му сякаш още шаваше под шлема. Да ви се не видят номерата!

Войниците обаче пееха с цяло гърло за това, че всяка победа започва от сърцето и тогава оръжията сами надвиват врага и водят към слава.

И към дома.

► Земя, светът на хората, минало време:

Пролетееше. Ванко успя да проводи до Мариана бяло-червени пискюлчета и щеше да се пръсне от щастие, като видя, че тя носи тъкмо *неговата* мартеничка. Връзката помежду им сякаш се възроди. Този път той внимаваше. Размяната на усмивка и мил поглед рано сутрин на автобусната спирка – толкоз му стигаше.

Земята се стопляше. Снегът изчезна напълно, слънцето изяде лакомо и онзи, който изтръска от полите си сприхавата баба Марта. Запяха най-първите птици, прецъфтяха кокичета, настана ред на минзухари, загатваха нова премяна горите. Небето светна чисто, отрази се в измитите прозорци на къщите. Чертаеха го единствено дири на самолети. Рееха се и тракаха с клюнове щъркели. Невидим сред тях, навярно кръстосваше висините и бате Райко.

Баба Стана отиде при него съвсем току преди Великденската седмица.

Козунаците и шарените яйца щяха да бъдат тъжни без нея.

На селския пролетен събор танцовият състав изнасяше програма пред читалището. Валентина накара сина си да иде, да е по-далеч от печалната опустяла къща. На площадчето Иван видя Мариана нагиздена за лазаруване. Необясним ужас го изпълни, когато установи, че лазарките спазват ритуала като по учебник. Дори под страх от смърт не би съумял да го обясни на друг, но се чувстваше предаден от девойчето, подир което шепнеше „обичам“.

Той избяга оттам.

И сплитащата нишка отново се разплете. Този път завинаги, след като малко преди края на учебната година Ванко я видя да се вози на мотор със Здравко. Баткото, който тъкмо завършваше техникум по обществено хранене. После много често ги мяркаше усукани един около друг. Пък чичо Емилиян веднъж подгони ухажора. Бащата на Мариана беше як мъж и дори атлетичният Здравко изглеждаше като суха вейка пред него. Веднага след инцидента полата на девойката стана с педя и нещо по-дълга. Ала подир седмица или две от гонитбата и заканите, Иван видя Марианкиния татко и този на Здравко да седят заедно на отрупана с най-скъпи мезета и питиета маса в механата, която се смяташе за *лукс* в сравнение с вехтата Начова кръчма.

Здравко и Мариана съвсем открито започнаха да ходят из селото хванати за ръце, а за капак на всичко тя плака безутешно на изпращането му в казармата.

Тогава сватби, кръщенета, изпращания – не и погребения – се празнуваха с размах. Преграждаха някоя уличка, строяха метално скеле и опъваха отгоре брезент.

Събираше се половин село. Свиреше не само магнетофон, но и живи музиканти, гостите лепяха десетолевки по чела. Деца се гонеха под масите. Миришеше на кебапчета. Веселбата траеше до зори. Миризмата оставаше дълго след това.

Бате Здравкови имаха голяма рода. На празненството дойдоха техни близки от други села, защото кръвните им се бяха разлели на много места – домовете на дедите им бяха останали под водите на голям язовир, също както Атлантида под вълните на океана. Улицата пред къщата на новобранеца бе традиционно преградена и превърната във временна кръчма.

Иван попадна там, без да е имал желание.

От Чехия си беше дошла мамината братовчедка. Името ѝ по кръщелно свидетелство бе Еленка, но Ванко на шега я наричаше леля Сърничка. Все пак я подмлади до „кака", щото никак не му изглеждаше стара, пък и беше седем години по-малка от мама. По-късно тя остана само Елена – Иван автоматично отряза и тая умалителната форма. На семейството предстоеше да се върне окончателно в България. Договорът на Елениния съпруг – бате Митко, със СО „Пътно строителство" и съответната чехословашка организация изтичаше. Ванко разсеяно слушаше какво говори леля му. Перспективата, че скоро ще се запознае със *своята* си братовчедка, почти сестра, която скоро ставала на девет годинки, го остави равнодушен. Пиеше лимонада и гледаше косо към Мариана. Чаши, шишета, ръце, глави – във всеки миг и под всеки ъгъл му пречеха да я наблюдава.

Тя вдигна мокри очи. Иван с болка видя сълзите ѝ. Беше му мъчно от нейната мъка. А мъката си е мъка, дори да е бял кахър. Когато си вътре в тъгата, не личи колко и дали е голяма. Искаше му се да я утеши. Не страдаше, че не плаче за него.

А тя го гледаше... но не го *видя.* Очите ѝ останаха празни към него. Бе потулила в тавана на спомена първата си целувка с момче.

Подпийналият бате Здравко грубовато я сграбчи в прегръдката си и влажно я замляска, повтаряйки:

– Айде стига циври де, Мариано.

А тя хлипаше и се притискаше към него. Потните ръце на младежа се завряха под блузата ѝ, лепяха се по коленете и бедрата ѝ. Голата кожа светеше в очите на Иван.

Той сви юмруци под масата. Изниза се да си ходи. Валентина кимна разсеяно и съгласно. С леля Еленка си говореха за починалата баба Стана, Бог да я прости.

Музикантите подхванаха кючек и новобранецът издърпа Мариана да танцуват. На Ванко му призля и той замижал се измъкна навън... въпреки че всъщност всички се намираха навън. Провря се през дупка в брезента, разклати захранващите кабели на лампите под празничния навес и облаци насекоми се люшнаха подир крушките. Стори му се по-свободно за дишане. Концентрира се върху цвърченето на прилепите, тръгна с бърза крачка между телената ограда на близкия двор и платнището, зад което продължаваше да вижда танцуващата двойка, макар да бе невъзможно да пониже с поглед брезента... Сигурно това бе някаква измислица на ума.

Пое си въздух със съскане. Загърбил празненството, в ушите му продължаваха да звънкат наздравици, да ехтят подвиквания, да пищи кларнет. Извивките на кючека дълго го преследваха.

Цяла нощ не спа и сутринта посрещна слънцето. И чак когато видя оранжевите му септемврийски лъчи, някак му олекна. Изречението „обичам Мариана" стана кухо и погина като есенната шума по дърветата.

Но нещо, нещичко – все пак остана. Иначе не би му било приятно, когато – без да търси нарочно среща, – виждаше девойката из махалата.

Та нима обичта наистина някога умира? Нима е тя като есенно листо или нещо друго смъртно?

* * *

А с каракачанката продължиха да бъдат приятели. Чак до онзи момент, когато мама Валентина реши да се преместят да живеят другаде. Кой знае защо, тя не прие поканата на Елена да останат на етажа на покойната баба Стана. Нещо външно се бе приплъзнало между двете жени. Огорчени, но не една от друга, те си казаха „довиждане".

Този път и Иван имà възможността да се сбогува.

И не можа да реши кое е по-доброто: внезапна загуба или предизвестена раздяла, подчертана накрая с тъжното: „Довиждане. Някой ден... пак".

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

На следващия ден преминалите тренировъчния щурм не излязоха на полигона. Състоя се подробен анализ на грешките и постиженията, показани бяха правилните действия в онези ситуации, в които войниците бяха сбъркали, отрядите веднъждваж повториха проблемните тактически елементи.

В края на занятието отряди и дружини се запознаха със зачислените към тях бойни магове, които произнесоха речи-уверения, че ще овардят войскарите от огнеплюйки атълански, злоотровен пушек и всякакви вражи подлогнусотии. Бойците слушаха, седнали върху напечената земя в сянката на платнищата от белонска паяжина, и се стараеха да запомнят тотемите на „своите" вълшебници.

Сетне прозвуча „отбой". Офицерите почти насила подгониха редниците да излизат в отпуска, че да се разведрят в извънгарнизонните станове. Напомниха им да помислят и да преценят силите и волята си, всеки сам за себе си. За последен път на войниците се даваше право да избират – ще тръгнат ли на Поход, в който рискуват да загубят живота си, или ще подпомагат офанзивата като резерваци и обозници.

Или ще се върнат у дома, кой откъде е.

В списъка за отпуски бе дошъл ред и на Дичо, който по навик се обади да напомни на квирина Ндрангнекх, че няма какво да търси в катуните. Ала този път дванадесетникът нямаше настроение да слуша обяснения.

– Вънкай оттук, Расуау! – като никога се озъби той. – Небива само в Лагера да тукаш! Защо не волноизлизаш никак?! Нехубаво е тъй! Иди, намери жена, винопий, дозахласиграй на костици, душовесели се, умопотули и скорозабрави войната – до Янкул-изгрев време. Марш!

– Гари...

– Бържеизчезвайте и двамината. И дълбокопомислете до Янкул-заран, волеготови ли сте да смъртоумрете, ако ви е Съдба.

– Няма какво да мисля, Ндран...

– По-сетне, Расуау. По-сетне. Такъв е редът.

– Значи... скоро е настъплението?

Квиринът съвсем по човешки вдигна рамене и грубовато ги избута от бараката.

Както всички отпускари, чифтаците оставиха в Лагера основното си оръжие – щитове и алебарди, също връхната броня – коруба, остра на гърдите като кил на птичи скелет, както и дребен полеви багаж. В случай на внезапна тревога оръжието, торбите и другото имущество щяха да вземат оставащите в гарнизона бойци. Излизащите навън получиха зашити в плат дървени дъсчици с указание накъде да се изнасят в търсене на своята част. Двамата другари окачиха на шиите си подобни на шишаркови цветя медальони, представляващи разрешителни за напускане на Лагера, а записаните заповеди пъхнаха в пазвите. Тръгнаха по леки ризници, сгънаха шлемовете и ги пристегнаха за коланите си. За по-удобно преметнаха на гръб ножниците с пехотните мечове.

Радослав си правеше сметка да се присламчи към Гари, който най-вероятно щеше да иде в катуните при семейството си. Чудейки се по какъв начин да се самопокани на гости, той небрежно попита чифтака си далеч ли са отседнали родините му. Пагар беше казвал, че има три жени, едната от които била свързана и с друг съпруг. Граморът се грижеше за единайсет деца, на седем от които бе истински баща, но всеки път се замисляше в кое от всички отрочета тече неговата кръв. Брачните отношения на граморите по принцип носеха временен характер – докато проговори роденото от връзката дете. За следващия тин, сезонната година, бяха свободни да създадат нови семейства или да препотвърдят старите си връзки. Или дори да образуват групови бракове.

За изненада на Дичо, Гари му призна, че е напуснал родния си край без съгласието на клана.

– Да не си се измъкнал нелегално!? Ама ти си бил голям... хм... – Радослав не намери съответствие на понятието „авантюрист".

– *Да са ми прековолили*? – разбра го по свой начин граморът, не по-малко удивен от предположението. – Никой никому не пречи, кога е пътепоел да следовърви подир Съдбата своя, Расуау. Не ми добропомогнаха, да, защото старейшините не драгоискаха тъкмо аз да ида на война.

– И ти все пак тръгна.

– Девет пъти подеветих пред Селото, че волножелая да войнобия се. И тогаз ме чак пратиха, керванонасамсочиха, но амулет ми дародадоха не ратнокъсметлийски, ами такъв за скоровръщане в живост и здравост. Та затуй бях половинорък на бойните игроучения. Ти, Расуау, чудопомогна ми – надсилих талисмана. Сега с *две* леви ръце съм!

Чифтакът му бе левичар. Само около една трета от армията използваше десницата си. За „десноръките" се произвеждаше специално въоръжение, огледално на основното. А пък за джуджетата асиметрията ляво-дясно нямаше никакво значение.

– Хмък. Ми... къде тогава ще ходим с теб?

– Тамкъде оковидим – нехайно отвърна Пагар, подрънквайки нанизаните на гердан жетони. – В хан с камъкоигралци.

Граморът се славеше с майсторлъка си в тази неразбираема за Дичо игра. Определено бе хазартна, но без други залози освен престиж и слава. Да премерят умения с него в отряда идваха същества даже от съседните легиони. Повечето губеха. Постигналите реми се хвалеха, че са устояли два пъти по дванайсет хода на голям познавач на камъни-костици.

– Аха... – Радослав още мислеше за дечурлигата на чифтака си. Кога е успял да ги направи? – Гари, все не мога да разбера на каква възраст си!

– Половин живот без шест яра, Расуау. Много тини време има да радвам очи на слънцата.

Дичо вдигна вежди. Виж ти! Пагар карал трийсет и втората си година по земни мерки. „Е, пет лета са дребна разлика. Набори сме." Което го подсети за собствения му рожден ден, пропуснал да отбележи покрай вътрежката от вселени, времена и реалности, в която попадна след злополучното летуване в Ахтопол. Дали нямаше така да забрави и търкулването на двайсетте и осем свои лазарника? Запресмята наум солове, денонощия, месеци и пълнолуния.

До северната порта стигнаха в мълчание.

Стражата погледна отпускарските им медальони и ги пропусна с вече набъбналата група воини.

* * *

За изненада на Радослав, катуните бяха доста по-чисти, отколкото ги помнеше в началото.

В сравнение с налаганите в Лагера ред и дисциплина, извънгарнизонните селища бяха оставени на самотек. Те приличаха на шарени панаири, в които сред ехтящи тълповъртежи от разновидови мъже, жени и деца никнеше диворасляк от колиби и коптори.

Промяната се дължеше и на широките улици, павирани като лагерните. Цивилните се движеха в страничните платна, средата бе еднопосочна и предназначена изключително за военните колони и обози. Тези правила не оправяха докрай бъркотията от мъкнещи се напред-назад пешеходци, кервани от всякакви ездитни и впрегатни животни, както и стада разноедър добитък, но я канализираше в достатъчна степен, за да не възникват задръствания по кръстовищата. Пътищата се запушваха само при инцидент с тяговата животинска сила или при счупване на каруца. В подобни случаи стражници-регулировчици веднага мобилизираха тълпата да избута повреденото возило встрани, укротяваха товарните добичета, отстраняваха пречките. На усилията им не устояваха дори гигантските триетажни многоколки.

В отбелязаното с червени павета платно Дичо няколко пъти видя каруци, които се движеха абсолютно самостоятелно. От такива миришеше на магия, бордовете им бяха украсени с лагерните руни на колобърския корпус и прясно заковани знаци на дургхи и арави, весело пърхаха и шарени легионни вимпели.

Подир казармения град махалите му се сториха твърде стихийни и дразнещи – истински цивилен живот, взел по малко от арабските приказки, европейското средновековие, но преди всичко – от собствения си многорасов чудноват колорит.

Лагерът обаче се усещаше и тук, той хвърляше сянка с множеството въоръжени резерваци, групи отпускари и сновящи насам-натам караули. Стражите очевидно не целяха да залавят военнослужещи в издънка, каквато бе основната роля на комендантските в човешката родина на Радослав. Някои от тях с ръчни колички прибираха препилите войници в разположението на частите им. Ала присъствието на патрулите като че беше по-скоро перчене пред цивилното гъмжило, и чак след това предназначено да изпълнява полицейски функции.

Край „булевардите“ се редяха грънчарници, ковачници – напоследък военните поръчки бяха възложени на бивакуващите цивилни майстори, претъпкани ханове и шатри, откъдето на вълни се плискаше смях или гърмяха викове – ту насърчителни, ту разочаровани. Зад тези постройки, по-скоро навеси на колове или на побити каменни късове, се разполагаха жилищата на отделните племена.

Граморите живееха в палатки от кожа, опъната над кокалено-дървена рамка, поставени върху мегалитен фундамент, понякога с бордюр висок над метър. През множество отдушници и вертикални процепи надничаха лица. Граморските кланове обитаваха още и направени от тухла и дърво грубовати здания с едноскатен покрив, срещаха се и градежи от натрупани като детски кубчета каменни блокове, чиито врати се закриваха от плетени килими. Извисяваха се неколкоетажни кули от дялани камъни, завършващи с дървени чардаци.

Радослав видя и живи горички, оформени в къщурки под общ покрив, по подобие на неговото злощастно Село. Болка убоде сърцето му, когато мерна край тях фамори в тръстикови дрешки...

Пещери за жилища зееха в един хълм като шупли по швейцарско сирене. Друга пък махала отдалеч приличаше на купчина огромни рапани. Отблизо къщите съвсем напомняха за раковини. Те се опираха на къси дебели колове, а под дънищата им шаваха пипала, сякаш между подпорите се криеха колонии гигантски голи охлюви.

По друма се носеха какви ли не аромати: освен характерните миризми на грифони, еквусоиди и животинска тор, смърдяха и помийните канали, небрежно настлани с дъски. Виеше се пушек от огнища и пещи. В светлинни ями къркореха казани с

храна. От готвачниците се изпаряваха твърде екзотични ухания, които понякога будеха любопитство, ала не и апетит. Подправки тънко гъделичкаха ноздрите. Тежко натискаха носа съхнещи кожи.

На посипани с пясък площадки мереха сили отпускари и цивилни, в опит да се избутат един друг от очертанията на кръг. Ръцете им бяха вързани на кръста и борците се блъскаха с рамене, кикотейки се сякаш от гъдел. Тълпата зяпачи направо лазеше от смях.

А пък шаренията на носии и украшения почти докара на Дичо пристъп на главоболие. Представителите на кашепските народи изглеждаха в Лагера някак по-еднакво поради еднообразната униформа и оръжия, но тук...

Тук отвсякъде свиреше музика и най-ревностно се изпълняваше заповедта на квирините предстоящата война да бъде забравена. Отпускарите усилено се забавляваха. Хановете бяха препълнени.

Пагар и Радослав скочиха в движение на една каруца от обоза, извозващ отпадъците от Лагера.

Цивилният град се разпростираше на повече от прелет дължина, заобикаляше като извито ветрило шанцата-„аеродрум“ и се катереше по хълмовете на североизток. Чак в крайните му квартали можеше да се намери свободно място в гостилниците и досетливият грамор предложи да не си морят краката. Трябваше само да изтраят половин час, като дишат по-плитко зарад делвите, овързани с дебели въжета към каруците.

По съвсем разбираеми причини пропускаха вонливия керван с предимство. Тиловаците-кочияши забавяха скорост само когато прекосяваха незастроени поляни, където пасяха овце на върколаци и тромави шестоноги крави, неизвестно чии. Обикновено по ливадите стърчаха високи окастрени дънери с висящи въжета по тях, на които сега с възторжен писък се люлееха деца и възрастни. Над разстлана жар цвърчаха шишове с месо. Грамадански селски събор, помисли си Дичо. Атмосферата отпускаше дори него, разтревожения от войната с технически по-развит противник.

– Вярноистина е празник – потвърди Пагар. – Нощна Третина, светло е две дузини ури на сол... Тукаслизаме, Расуау! – и даде знак на каруцаря да намали.

Боклукчийските возила продължиха по каменистия път, а двамината побързаха да отмият полепналата прах от лицата си и да прочистят гърла край гранитна чешма с чучури от бронз. Изворната вода от тая великанска гайда се изливаше в посока на сравнително празна гостилница, майсторена по граморски тертип. Тук обаче върху побитите морени, изпълняващи ролята на стени, имаше фаморски покрив от живи дървета и храсти, умело сплетени като втори етаж.

Радослав очакваше в приземието да е тъмно, но медни огледала вливаха под колонадите достатъчно светлина. Миришеше вкусно. Дрънкаше някакъв струнен инструмент и звукът се огъваше така, сякаш му акомпанираха на трион. Подът беше самата „земя“, посипана с трици и слама. Сцепени на две трупи служеха за пейки и маси.

Момче фамо-грамор приветства новодошлите и ги настани. Пред всеки от тях сложи кръгла тръстикова подставка, по една удивително чиста кърпа и стомна вино помежду им. Пагар поръча своята си манджа, облизвайки се радостно. Дичо махна ръка за същото, уточнявайки, че освен месо иска и разните му там гарнитури.

Граморът смушка чифтака си с лакът и му посочи отделни пънове, върху които бе изрязана тройната решетка за игра на камъни. Безмълвни двойки и тройки замислено редяха оцветени пулове.

– Тук тукат най-омъдрените камънари – прошепна той благоговейно. – До заник тях ще надвия... ако преди туй приятел не стана с оная хубавица.

Радослав проследи накъде блеснаха очите му. Хубавицата имаше глигански зъби, но стъпваше наистина красиво и напето. Бе воин, в ризницата ù бяха втъкани зелените конци на пети легион, предназначен да щурмува големи крепости. Тя седна край един от пъновете и се замисли над партията.

– Щом наядем се, с нея ще играя – потърка длани Пагар.

Гозбите не се усладиха кой знае колко на Дичо.

Айде, постната яхниеподобна чорба беше приемлива. Ядките в купата – също. Тънките ивици леко затоплено месо – абе и те ставаха. Обаче варени сладки плодове със сол? Или печената риба с мед, чийто костици граморът захруска с наслада?

Опита и виното. Горчиво-кисел вкус на бира, приятен дъх като на цветя, но пък омайващата му сила не можеше да се мери дори с шира...

Той се накани и отиде при гостилничаря. След относително кратки обяснения, успя да си поиска рибата без мед, а солта и пипера – отделно от другите ястия. И, да, ей от онова кисело мляко... мляко е нали? Чудесно. Него разбийте с малко вода и може да сложите сол... Не, не, не, без олио!... А имате ли царевица? Да, печена става. Това? Ммм... не, мерси.

Стопанинът тежко въздъхна към поопушения таван, че имало по света варвари, които не разбират от сладковкусна и сръчносторена кухня. Радослав го утеши с 10 лева и една лъскава медна кашепка, след което му обещаха да изнесат поръчката от готварницата само след една петина ури.

Той се върна при сътрапезника си, който доволно се оригваше след рибата. Дичо поклати глава – ако някога има път да заведе Гари на гости в София, с какво да го гощава? Пържен телешки салам с течен шоколад и кока-кола с горчица?

Пагар захвана порцията сурова мръвка, обяснявайки, че девойката от зеления легион е склонна да му покаже някой-друг урок на свещената игра.

– Почудена ще остане – изгъгни граморът и изведнъж млъкна. Дори спря да дъвче! Замига на парцали към нещо, което се намираше зад гърба на Радослав.

Той въпросително вдигна вежди и се обърна.

Водната самодива стоеше със забулено лице и държеше тригърла стомна. В другата ù ръка почукваха две каменни чаши с орнаменти на многоглави животни.

Тя остана неподвижна миг, сетне без покана остави съдовете на масата.

– Ъ... Здравей – изтърси Дичо.

Думите ù прозвучаха като ромон на поточе:

– Ще споделиш ли с мен кана борейско вино, Ра-до-слав?

Малко пъти в Долната земя Дичо бе чувал името си произнесено правилно.

Граморът неспокойно замърда на пейката.

– Струва ми се, че те викат за игра на камъни, зъбатко – обърна се тя към Пагар.

– Ъкхъъъ... – той питащо погледна Радослав, озърна се към таласъмката със зелена ризница, която го подмамваше с оголена ръка, и пак измига към чифтака си.

– Ми... да, Гари. Пробвай си късмета – ухили се малко насила Дичо и му намигна. – Пробвай си целия късмет.

– Добре, Расуау. Ако дотрябвам тебе, викай мене.

– Няма да му трябваш – отсече самодивата. – Играй спокойно. И бъди по-мил от другаря си.

Пагар взе подноса с недояденото и, оглеждайки се назад, заситни към игралния пън. Радослав се почеса зад ухо, разроши брада. Стомната загълголи и записука. Спомен за бърдучета, недокосван може би от ранни детски времена, го накара да се втренчи хипнотизиран в леещото се вино.

Самоуверената девойка притихна, вероятно усетила полъха на чувстващата му аура. Той се окопити и престорено небрежно се усмихна:

– Наздраве.

Тук не чукваха една о друга чашите, а ги обхващаха плътно с ръка и докосваха кокалчетата на пръстите си. По-близки приятели сплитаха за миг кутрета, което изразяваше одобрение и симпатия.

Самодивата обаче вирна палец, което май значеше извинение или по-точно признаване за случило се някога недоразумение, и притисна пръсти към опакото на Радославовата китка.

Той удържа да прикрие учудването си, ала дяволчето в него го дръпна за езика:

– Да не би във виното да има любовно биле? – последвано от смела глътка.

Абе, простак! Сега или ще го възприеме като заяждане... или като заявено съгласие за ново интимно предложение!... Ау! Ама това е истинско вино! Съвсем като гъмза! Яааа...

– Уха! Чудесно!

– Сдобих се с тая кана на южната порта миналата Райко-сутрин – подхвана тя.

Като че не бе схванала закачката. Е, поне не я взе пак за обида...

– ...Исках да сложа сърдечна билка, макар забраните – продължи самодивата и Дичо усети ушите си горещи. – Ала...

Той премълча възможния отговор и зачака.

Девойката кротко постави пред него слънчево блеснала дрънкулчица.

– ...ала намерих това. Ти си го загубил.

Радослав взе с два пръста обицата.

– О! Това... – фразата „подарък от приятел“ някак заседна в гърлото му. Той пресуши още една чаша и рече: – Благодаря ти!

– Връщам услуга – сухо отвърна тя.

Отпиха със сведени погледи. Мълчанието им се скърши от възглас, дошъл откъм играчите.

Край Пагар и момичето-воин се трупаха зяпачи. Между стоящите на пръсти в захласа си кибици, Дичо мерна таласъмката, която изглеждаше поразена. Граморът пък се опитваше да задържи физиономията си сериозна. Напразно – сияеше победоносно и самодоволно.

– Защо не ми каза отрано, че си под монашески обет? – с леки сърдитки в гласа си попита самодивата.

Монашески? Обет? Нещо май пак не си превеждам правилно... Хм, да не би да го връзва с обицата! Да ù разкажа ли всичко? Поколеба се. А каква огромна нужда имаше да сподели – и за срещата в клисурата, и за непростимото отвличане на Верена, за светлинните години и стотиците хиляди километри търсене, за гибелта на едно фаморско Село, където вярваха във вълшебната му сила!...

Тъкмо последното го отрезви.

– Така трябваше – промърмори Радослав и въздъхна.

Винтчето на обицата липсваше. Той уви златото в кърпа, която стегна на възел и прибра в най-плътно затварящата се паласка на колана.

Речната дива напълни чашите и вдигна своята. Пръстите ù докоснаха кокалчетата на свитата му десница.

– Може би сега е строго твоето заричане, ала след Похода... Или вярно имаш жена, която теб чака?

Дичо избяга от погледа ù.

– Да. Имам.

– Тогава по-добре е, че извинение имаш, защото не те искам само за нощ... Остани да изпиеш виното сам. Аз ще ида да река заклинание за забрава. Нямам обида към теб. Но твърде си хубав, не зная със що.

Тя стана и тръгна. Радослав изпроводи с поглед леката ѝ снага.

Припомни си я там, на езерото.

Отрядникът Ндран имаше право – глупак си ти, Расуау... Мама му стара, липсата на жена направо може да побърка човек!...

Над ромона гласове и мляскане, внезапно дръннати струни отекнаха в хана. Старец от непозната за Дичо фаморска раса галеше кръгла гусла, люлеейки широки ръкави на дълги ленени одежди. До него стоеше облечено по същия начин момиченце, но дрешката ѝ бе украсена с яркоцветни пера. Като всяко детенце, то изглеждаше много мило. Над косицата ѝ – дълга, кафяво-златиста и подобна на козинка, стърчаха прозирни и нежни животински ушички. Малката държеше дайре със звънци и потропваше в такт с мелодията.

Предишните музиканти бяха оставили тамбурите си и ядяха сладко, топейки пръсти в дигаща пара съдина. Един от тях изпляска с омазнени длани и народът стихна.

Дядото дръпна развълнувано струните, а момиченцето запя.

Текстът бе удивително разбираем и за слуха на Радослав прозвуча приблизително така:

Огньове, бури, пепеляк!
И сякаш във криле на Дракон ураган,
надига се вихрушка страшна,
какво ще стане по-натам?
И чувствам, виждам пушек, дим
и миризма на мъртва плът
Война, нима е тя?...
Отново конници потеглят
в кълба от прах, но не на лов –
напред препускат те да се опълчат
на древното бездушно Зло!
В редиците им аз съзирам
един от тях, воин – най-безстрашен,
по-едър от тълпата, горд.
Нима е... той?
Дали в мъглата
наистина успявам аз
крилете негови да видя?
Да! Не е наметало
и не е сетен дъх
на стъпкано огнище!
Да! Той е! Драконът дошъл
в подкрепа на Доброто!
Спокойна съм, не се страхувам,
за битката, която ще е утре,
аз знам – спечелена е тя,
а с нея даже и войната![1]

Дичо барабанеше с пръсти по служещия за маса кютук и се мъчеше да запомни думите.

И аз се мислех за поет, кютукът му с кютук, помисли си той.

Останалите войници също внимателно слушаха, даже глухите за всичко камънари надигнаха глави.

[1] Автор Деница Г. Николова – б.а.

...Песничката свърши отсечено и струните замлъкнаха под дланта на гусларя. В гостилницата като вълна премина шепот: „Ула-ул-ул-ул-уууул...“ Сред граморските раси най-върховните форми на одобрение се изразяваха тихо, за да подчертаят онемяването пред нечие изкуство.

Един върколак рипна от мястото си, при което понадигналите се веднага седнаха, и обходи посетителите с протегнат калпак, в който всеки слагаше по нещо. Радослав пусна вътре ясписовото драконче. Върколакът тихо ръмжеше и примижаваше като голямо куче, галено зад ушите. Горд от ролята си на изразител на общата почит към музикантите, той се поклони на дядото и лизна детенцето по челото. Калпака положи пред нозете на малката певица и се оттегли заднешком.

Старецът прие поднесеното с достойнство, а момиченцето заподскача радостно, като всяко хлапенце, получило подаръци.

Публиката се поклони.

Отново зазвънтяха струните, свирачите умиха ръце и се включиха в живата танцова мелодия. Някои от гостите станаха да разкършат тела с ритмите, други продължиха да се гощават и да си бърборят. Камънарите потънаха в дълбокия си размисъл над игралните полета.

Радослав пиеше виното и наблюдаваше Пагар. Определено граморът печелеше не само играта, но и таласъмката, която все по-разнежено гледаше своя победител.

* * *

...Към Лагера Дичо се връщаше по тъмно с лъкатушеща походка и втора стомна земеморско вино под мишница. Няколко пъти възмутено отказа на патрулите да го сложат на количка, подобно на другите пияни отпускари, за да го приберат в гарнизона.

Бродеше из цивилните биваци, гледаше, слушаше, смееше се завалено на палячовци акробати, приемаше почерпки и сам щедро черпеше всеки срещнат.

На едно място игра нещо като хоро, прилоша му на някакви люлки, после изведнъж се дивеше на разнообразни оръжия, метални съдове и украшения в импровизираната сергия на ковачница. Остана без пукната стотинка и дори кашепка в кесията. Помнеше, че някъде пя пред слисано множество „Мера според мера“ и остана недоволен от изпълнението си, но пък слушателите му го засипаха с жетони, които той тутакси раздаде на ято хлапета, играещи на война с дървени саби и парцалени „доспехи“.

По някое време поведе задушевен разговор с върколак от черния легион, обкръжен от семейните си, но кой знае защо се мъчеше да се разбере с него на български, щедро накипрен с шопски диалект. С удоволствие тръгна заедно с тях към изгряващите луни, но сетне гостоприемните му събеседници изчезнаха в мрака извън махалите. Опита се да ги последва, но те бяха бързи и офейкаха към ливадите на подскоци и с по четири крака.

Дичо остана насаме с нощта, звездите и глъхнещия десетина хвърлея зад гърба му шум на огромното село, видно оттук като раздиплената бохча на някой титаничен бей.

Седна тежко на земята – мека от плътно сгушени тревици и влажна от спусналата се тънка мъгла. В стомната нямаше нищо, изстискана беше до капка. Обаче се сети, че още не е опитал съдържимото на върколашката дървена бъклица. Отпи и се закашля. Озадачен, близна отново. Несъмнено бе ракия, разредена с мляко и мед. Ха така!

Гледаше небето и без никаква причина се усмихваше към гонещите своята пълнота луни.

Един дявол знае колко време седя така. Когато прохладата го разтърсваше с ледени пръсти, той надигаше бъклицата и се чувстваше... почти прекрасно.

Говореше на глас с въображаеми събеседници. Те се меняха според трепканията на лашканите от алкохола мисли – Верена, Пресиян, Верена, Зако и Сашо Рус, селенитката, Верена, самодивата. Изимитира телефонен разговор с баща си, натъжи се... Гневно взе да възразява на фаморския шаман, зарида за Мава и Пава, хлипайки името на змеицата – ту тази, неговата, ту онази другата – с черно-червена гвардейска униформа и портативен рокан на колана. Помълча пред призрачния образ на Инспектора. И пак приятели, Верена, сфинксовете, и отново Верена...

Оклюма се, уморен и разочарован, раздразнен от монолозите си. Ех, дракончe...

Почувства нечие внезапно присъствие. Злокобно. Някак от само себе си десницата му стисна дръжката на витяшкия нож.

Не ни дразни, глупав войнико! Прибери се в осветените станове, не ни изкушавай!

Телепатичното послание бе сърдито, неприветливо и пропито със заплаха, както разумът му – с вино и върколашка медо-млековина.

Някой, или нещо, се отдалечи в мрака, стопиха се незнайни сенки, а Радослав стреснато се заизправя на непослушни крака.

Какво беше това? Дори не можеше да мисли за някаква стройна хипотеза. Пък и за какво ставаше дума, по дяволите?...

– Пак си се натаралянкал, бате – рече си гласно и се изхили, а после смръщи.

Мама му стара, що наистина не потърся забулената самодива?

Ще ù разкаже наистина всичко! ...Кой друг би могъл да го разбере?

* * *

В крайна сметка патрул фамори и джуджета го докараха в Лагера. Стовариха го на северната порта, където върху сламеници кротко спяха подобни нему пияници.

Начумерен, Дичо отказа стражниците-брастагу да повикат някой, който да му помогне да се довлече до аравата си. Тръгна си сам, крив на целия свят.

Наближаваше Янкул-изгрев. Из гарнизона се движеха повозки, конници и отрядни колони. Мълчаха и гледаха да не шумят. На една от каруците той разпозна щита със знака на своята част и се качи в нея. Втренчи се в тъмната земя, бягаща под люлеещите му се чизми.

Пред бараката си приседна до входа и облегна гръб на стената. Раздразнено захвърли шлема, който му убиваше на кръста. Плъзна взор към помещенията на единайсета дружина. Да търси там самодивата... Закъсняло решение, а и нелепо. Това, което искаше, можеше да му даде само Верена. Всичко друго щеше да е залъгалка с горчив привкус накрая.

Пресуши остатъка вода в манерката си и започна да се навива, че сам кладенецът няма да дойде при него, следователно...

Мързелът възтържествува в мига, в който Дичо съзря крачещата по плаца позната фигура, която се приближаваше към бараката.

– Здрасти, Гари. Как изкара?

– Ау, Расуау! Кнахтри водопад жена е, самодива същинска! Съгласи се след войната тя при мен да дойде и четвърта жена за половин тин време да ми стане! Ау, сладка е като...

– Добре, добре – припряно го прекъсна Радослав. – Като стана дума за вода, пълна ли ти е манерката?

– Ъ? Да миеш тебе ли искаш, Расуау?

– Да пия! – подкрепи думите си с жест. Проклета филология!

– *Заповядай!*

– Мерси... Уф! Водата, Гари, сега ми е по-сладка от нова изгора! Ще пийна още...

– Колко смешни неща казваш понякогаж, Расуау.

Дичо избърса брадата си и се сети за друго:

– Абе, чифтак, дали някой взема мерки против съгледвачи. Вън от Стана?

– ?

Той обясни на грамора, че се е натъкнал на нещо подозрително.

– Чудя се, дали да докладвам на квирина за това?...

Пагар се навъси и лаконично отвърна:

– Тварите на Нощта вардят Стана, кога слънцата спят... – Потупа го по рамото. – И ти добре е да поспиш, Расуау.

– След малко.

– Подарихте ли с русалката единдруг любов? Ще вземате ли се за...

– Не! И не ме питай, о'кей?

– Окхйе – съгласи се граморът, но не влезе веднага в бараката, потъпка чизми на място и добави: – Случва се, Расуау. Не притеснявай се.

Махмурлията заръмжа и чифтакът му ухилен се скри в бараката, събаряйки нещо на прага.

Дичо остана да погледа диска на малкото слънце, който се издигаше над лагерните кули.

С първите му лъчи цветето-шишарка запука като изстиващи в тава печени семки. Той сведе очи към медальона, този чудат документ за отпуска, който бързо увяхваше, за минута стана трошлив и започна да се разпада в прах.

Радослав изхвърли ронливото цвете в ямата за отпадъци.

► Земя, светът на хората, минало време:

Стопиха се цели пет лета и Иван отново се озова в китното софийско селце, където за първи път бе почувствал не просто влюбване, но и обич.

Завръщането и настаняването му бе объркано и трагично. Още се намираше в състояние на шок, след като посред първата му студентска бригада, на която успя да си намери гадже – от букета бъдещи колежки той без усилие грабна най-пленителното цвете, – пристигна телеграма. Сухи страшни думи. Комсомолският активист, командирът на бригадирския лагер, се постара с всички сили да смекчи удара. Но свръх възможностите му бе да промени неумолимите факти.

Инфаркт бе покосил Валентина, едва навършила четирийсет и една години. Иван не можеше да си прости, че бе пропуснал да предусети състоянието ù, че в мига на смъртта ù се любеше с първата си жена – сред дъхави лозя, под вълшебни звезди.

Може би заради това не почувства какво се е случило.

Освободен от бригадата, той се завърна, за да прибере вещите и да поеме формалностите по погребението. Не знаеше какво да прави.

Светът около него се обърквaше.

Спаси го появата на Елена, която по неведома случайност бе решила да навести братовчедка си. Елена имаше проблеми с щерка си, която скоро щеше да навърши петнайсет и бе пожелала да живее при баба си в Княжево, уж по-близо до техникума, а всъщност – „самостоятелно", тоест без контрол. Ала вместо да сподели грижи и дертове с Валентина, както и най-сетне да изчисти отдавнашното недоразумение, тя бе принудена да се сблъска с непоправимото. За миг замръзна на прага на кооперацията, разпитвайки в кой апартамент живее братовчедка ù, когато бе уведомена за трагедията. Сетне храбро се взе в ръце и се обади на мъжа си. Бате Димитър пристигна незабавно и без нито една излишна дума пое необходимите грижи, стегна багажа от квартирата, плати на хазаите някакъв подозрителен борч и простичко рече на Иван:

– Хайде, Ванко. Да се прибираме.

Младежът вдигна прозрачни очи към рано оплешивелия мъж и отрони:

– Къде?...

– Вкъщи.

– Вкъщи... – Иван опитваше думата на вкус. – Никога не съм бил там...

Бате Митко не показа и следа от учудване, нито прояви натрапчиво съчувствие. Произнесе равно и меко:

– Значи е време. По-добре късно, отколкото още по-късно.

В словата му нямаше скрит смисъл, но те проехтяха в Иван като откровение.

– Мама?

Димитър късо сви рамене:

– Приживе се погаждаха с баба ти Стана. Мисля, че до нея ще ù е спокойно. Гробището ни не е като оная мизерия в Орландовци. Надявам се, че не възразяваш, нали?

Иван сбърчи чело и каза с усилие:

– Не възразявам. Наистина е... добре. – Той погледна в късогледите очи на Димитър и внезапно му олекна. – Там има широко небе. Щъркели. Сигурно оттам полесно ще се събере с един свой приятел. Той я чака. Чака я, откакто не му се налага повече да се качва на самолет, за да лети...

Димитър не разбра почти нищо, племенникът му шепнеше все по-тихо и по-тихо. Ала и не попита. Постави корава тежка длан на рамото му и кимна. Тръгнаха.

На скромното погребение Иван се държа твърдо. Само дето беше много блед и все се озърташе нагоре, към есенната бездънна синева. Прие случилото се чак когато откъм небето му се счу гръм на реактивен самолет. Гръм, който остана нечут от шепата хора, дошли да почетат покойната.

Попът заекна и млъкна насред заупокойната молитва. Втренчи се невярващо в лицето на младежа.

Никому после не каза какво беше съзрял.

Иван остави смъртта на Валентина зад гърба си. Успокои се, лека-полека се съвземаше от изтръпването. Ала продължаваше да усеща околната действителност разпиляна и несвързана.

И точно след двайсет и един месеца нещата се обърнаха докрай.

Или, може би, си дойдоха на мястото...?

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

Седяха с Пагар върху дървените трупи на разглобена многоколка и си клатеха краката. Довечера, при залез-Янкул, им предстоеше да застъпят на караул, а призори – обиколка отвъд Периметъра. Очертаваше се интересна нощ, нищо чудно да засекат белонските ракопаякомравки. Щеше му се още веднъж да поговори с тях.

Граморът човъркаше с бронзово ножче отцепена от трупите треска, а Дичо зяпаше към плаца, където дясното крило на дружината им се потеше в строеви хватки. Зад гърбовете им тренираха неговият отряд и лекопехотното подразделение, в което се мяркаше фигурката на речната самодива с бакърено-червената рокля.

Когато преди обяд квиринът събуди отпускарите и огласи списъка за наряд, дружинен вестоносец връчи на Радослав вързана на красив възел копринена кърпа. В нея се къташе винтче за обицата му – не оригиналното, разбира се, но пак измайсторено от злато. Самодивът добави, че подаръкът е от посестримата-воин Ларунди, която в замяна не очаквала някакви специални благодарности.

Дичо го изслуша с каменно лице и седна да почисти снаряжението си. Сега безделничеха с чифтака и чакаха всеки момент да ударят тъпаните за следобедна закуска, когато определените за нощна стража бойци можеха да легнат да спят.

След снощното купонясване спането бе повече от мечтано. За жалост бяха задължени да наблюдават упражнението. Неговият и отрядът на самодивата строяха временен окопен лагер. В земята се забиваше копие, нанизваха му халка с вързано въже и някой от войниците тичешком обикаляше залегналия около копието отряд, като оставяше в движение диря с брадвомеча си. По така очертаната окръжност се копаеше траншея, а после се ровеха съединителни ходове към въображаеми съседни окопи, в бруствера се забиваха насочени навън остри колове.

Радослав търкаше чело и се двоумеше защо полевият лагер трябва да се прави по този начин. Ясно чуваше обясненията на дванадесетника, че „земната крепост", която копаят сега, е мъничко подобие на стан за цяла арава, „ако има място". В паметта му изплува схемата на древноримски стан от някакъв учебник по история. Не е ли по-лесно като тях – правоъгълен? От друга страна, римляните са се ръководели от някакъв ритуал, не помнеше точно какъв, докато граморите комай бяха свикнали най-рационално да подчиняват действията си на желаната цел.

Зачуди се как да формулира питане към чифтака си за подробности, но се прозя, махна с ръка и за по-лесно реши да се осведоми каква манджа готвят за ядене в кухнята. Граморът имаше великолепно обоняние, „като вълкокож пастир", както се хвалеше. Дичо сбръчка чело, съставяйки наум изречението така, че да бъде разбран веднага.

Почти сглоби въпроса, когато нещо привлече вниманието му в преминаващата наблизо колона обозници, облечени в плъстени куртки с емблеми „каруца+арава".

Съзря сред маршируващите *човешко* лице.

Пагар сепнато вдигна глава, когато Радослав скочи от трупите сякаш от вихър понесен.

Къде така тича приятелят Расуау? Граморът пъхна ножчето в джоб на колана и се смъкна на отъпканата земя. По навик, съкрушено намръщен, той порови с върха на сандала си почвата. Как само е убита от краката им, ай-яй-яй...

Смутиха го нечии силни викове и той се опули към източника на врявата. Щом схвана какво се случва, се втурна натам.

Дичо се бе вклинил в строя тиловаци, поведени нанякъде с преметнати на рамо лопати. Те се разпръсваха и образуваха кръг, в средата на който непознатият им алебардоносец пуфтеше и дърмолеше техен парцалив колега, ала не смогваше да го повали. Двамата сякаш танцуваха, вкопчени един в друг.

Граморът разбута зяпачите.

В кръга се появиха и командири, които завикаха на подчинените си, които пък мигом разтърваха счепкалите се.

Пагар изтърси обозниците от другаря си и го вдигна за яката на ризницата. Радослав веднага се опита пак да се хвърли в свада, но граморът го удържа в прегръдка.

Дичо ръмжеше и крещеше през рамото му:

– Едно кампари за дамата, а за господина джин фис с повечко джин, а говедо!? Пусни ме, Гари, ще го удуша тоя педераст! Труден за рисуване ще го направя!

Противникът му, озаптен от колегите си – той ама въобще не налиташе на бой, – потрепваше при всяка българска дума. Грамори и фамори, джуджета и дневни талисъми въртяха изненадани лица и муцуни от единия човек към другия.

– Колко ти дадох бакшиш бе, лайно, я ела да ти добавя! Гнида!

Квирините на тиловаците питаха Пбгаркх какво става, на що се е разгневил войникът, граморът разперваше в недоумение ръце, опомняше се и здраво хващаше Дичо за колана, а човекът-обозник се свиваше в плъстената си куртка като охлюв в черупка.

Дотича и Ндрангнекх, подире му довтасаха двата отряда, запотени и разгорещени, с брадвомечове в ръце. Струпаха се копиеносци и самодивски стрелци.

Малко кротнал, Радослав все още разпалено обясняваше, тикайки пръст към човека, който вече съвсем определено се дърпаше от лапите на другарите си, мъчейки се да хукне в противоположната на нападналия го войник посока.

Дичо на висок тон ядно месеше граморски думи и български слова:

– Ей оня там шопар ме прецака в дискотеката в Созопол! Комбина играеше с мутрите! Помогна им да ми отвлекат приятелката. Ей, ще те пречукам! Не ми трябва алебарда да те направя на парчета, на зелева чорба ще станеш, майка ти да таковам скапана! Носеше ми пиене с отрова, Гари, разбираш ли? И като не можаха да ме опият с приспивателно, пръкна се гаден гларус и ми сипа уиски с някаква дрога, гадост... Мършо, приятелчето ти от бол време е на оня свят и те чака за свиждане!... Ндран, искам дуел с оня, чуваш ли? Ду-ел. Ще се бия с него! Дайте му оръжие, а вие, кечаджиите, почвайте да копаете. Ей ти, лягай да ти вземат мярка!

– Небива, Расуау, дуелите са възбранени, лег-барастархът така повелил... – успокояваше го отрядникът.

– Хич не ми пука! Иди при лег-квирина, при който искаш, обаче оня там е съучастник в престъпление и трябва да виси на куката! Ама ще му го спестя. Разбираш ли? Онова копеле е от моя Свят, от Горната земя, и понеже там още се глезят с апашите, няма да го влача по полиция, ами тук ще го накарам пръст да яде!

Пагар внезапно пусна Радослав, който се стъписа. Обозниците бутаха напред човека, комуто личеше и под мръсотията, че е пребледнял. Дичо почти се учуди как е съумял да го познае без бялата риза и папионката на келнер.

– Юмручвате се поред по трижпъти! – заяви Ндрангнекх – Кръг двубоен искам!

Алебардоносците оградиха с щитовете си площадка, като изместиха тълпата обозници.

– Не до усмъртване, Расуау! – нареждаше командирът. – Биеш го малост и се разотивате! Тук-сега сме да се кръвобием с атълани за Борея, не за жаждопоене на лични обиди!

– Ндран, тоя...

– Сърцевярвам ти, Расуау, затуй ти волнодавам честно да се гневоукротиш. Ала не прекомервай! Не си от брастагу!

Дичо тръсна рамене, постави крака здраво на земята и вдигна юмруци.

Келнерът от дискотеката в Созопол трепереше. Едната му скула бе сцепена до кръв, от носа му течеше розов сопол, потурите на коляното му бяха разпрани, куртката полусмъкната, въжените копчета висяха скъсани, по корема му имаше прясна кал от ритник.

– Айде бе, мъж! Или без водка с дрога не мож да надвиваш! Нали чу – сега ще ти се размине. Ала после отивам в щаба при барастарите и на куката ще те искам!

Човекът пред Радослав жално се сгърчи и отвори уста. От нея се понесе само едно сърцераздирателно мучене. Той куцукна няколко стъпки назад, седна и зарева.

Дичо рязко изпъна гръб. Доповръща му се. Отпусна ръце. Разтвори юмруци.

Келнерчето раззинваше уста и хлипаше. Зад зъбите надничаше някакво... нещо... но не и език. Беше му отрязан.

В мълчаливия кръг пристъпи едър грамор с оцветена плъстена куртка на квирин-обозник.

– Този, за когото казваш, че те е оскърбил, войнико, е мой неволник.

Лицето на Радослав пламна, сетне побеля.

– Не се усъмнявам, че този бореец е лош, защото лъжеше, сееше раздори и обиждаше деца. Магьосникът ни го заведе при Съдник дваж пъти. Сетне вождът и старейшините на селото ни отредиха да лишим от глас зememореца, подъл като атълан. Оскърбените го осъдиха да отработи за злодеянията си, докато изминат три по де-

вет Големи лета. Пощади го, войнико, каквото и да ти е сторил. Наказан е доста. Ала не го обиждаме, не го мъчим. Яде колкото иска. Работи колкото може. Послушай молбата ми. Ако грехът му е голям, подир срока ще ти го предадем, ала сега недей...

Дичо се озърна към командира си.

– Ти решаваш, Расуау.

– Ти решаваш, войнико – рече обозникът. – Аз казах.

Радослав изгледа нещастника. Забеляза железен нашийник като на куче с откъснат кожен повод. Задържа се върху страхливите очи.

Тарикатът бе сбъркал. Просто ТУК такъв като него не можеше да не сбърка. Съмнителните човешки „ценности", които му бяха позволявали да вирее, да се подвира и нагажда, да печели и да избягва възмездие, в този свят нямаха стойност.

Махна с ръка:

– Пощадявам го. Няма да повдигам обвинения нито сега, нито след двайсет и седем... хм, след едно рунище тина – Дичо плю встрани и хвана верния грамор за лакътя. – Хайде, наборе, стана време за манджата...

Над строяващата се в колона тълпа забиха барабани, оповестяващи храненето.

Радослав се мръщеше и гледаше в краката си.

До него Пагар въздъхна.

► Земя, светът на хората, минало време:

Двама души седят върху бордюра на стар нисък бент пред малко вирче, до половината потулено в шавар. В откритата вода се отразяват приведена върба, бели облаци и синкава грамада на планина. Витоша. Контурът ѝ е сякаш отделен от небето с живачна нишка. Поточе тича по обрасъл с дебел мъх преливник на бента, искри под слънчеви лъчи и посребрява с мехурчета заседнали в пукнатините клонки, които го карат да ромоли, да чурулика, да звънти, сякаш се радва, че не е самотно.

Тихо, топло на припек, светло. Лятото свършва.

Виното е „Магарешко мляко" в зелена бутилка от седемстотин мililитра, с немскоезичен етикет. Само то стои между младежа и девойката. И кутия цигари „Мелник Лайт". Но с нищо и никак шишето и цигарите не им пречат да се докосват с пръсти. Мълчат и се усмихват, от време на време се поглеждат.

Този вир им е познат от детинство. Тук са се къпали – всеки със своята си тайфа другарчета. Той е пробвал да лови риба. Заниманието не му е допаднало въпреки известната сполука. Плячката си подари на една котка, която не захапа рибките веднага, а първо замърка и се отърка в дланта на благодетеля си.

Момичето е идвало тук скришом да пуши и да разглежда списания с приятелки. Обикновено когато бягаше от скучните часове в училище. Странно ѝ бе, че само на нея това място ѝ се струва вълшебно. Учудваше се, че никой друг от селото не го обича просто така, заради самото него. Винаги заради нещо – че е закътано, че е достатъчно дълбоко за плуване, че може да се хване едра риба... и че бе най-прекия път до голямата черешова градина на стопанството към съседното село, вече софийски квартал.

Познават и двамата това вирче. И двамата го обичат. Уж никакво, жабешка земя, вода тоест, Обетована. Ала има нещо в него. НЕЩО.

Години наред не се е случвало да се срещнат и да споделят своята привързаност. Срамота.

Срамота е роднини да не се познават...

Той я помнеше – поне три пъти я бе засичал на автобусната спирка „Окръжна болница". Наблюдаваше я крадешком, галейки с поглед високото ѝ чело, ясните сини очи, питаше се какви ли са на вкус красивите ѝ устни.

Тя забелязваше интереса му. Би се радвала да я заговори, защото също ù допадаше. Какво ли я спря да го насърчи, да го окуражи?...

Ах, да. Автобусът...

Най-странното бе, че чакаха един и същ рейс. По принцип. Но не и при предишните мимолетни срещи. Той отиваше някъде другаде, не у дома. А тя, преди да иде да навести родителите си, предпочиташе първо да се види с приятелки. Вярно от съседното село, но ù трябваше друг автобус, тъкмо когато той пък решаваше тази вечер да не спи в общежитието в Студентски град.

Още по-странно се оказа, че не успяваха да се разпознаят един друг на снимки. И той, и тя чуваха за себе си, че са по „особен начин нефотогенични" – излизат уж добре на всеки кадър, но някак не приличат на самите себе си...

Случваше им се да се разминат за минути.

А стаите им бяха съседни – в една и съща къща. И обичаха едни и същи хора...

Докато един ден не се качиха заедно в рейса. И седяха на двойна седалка. И чак после, на мегдана, не хванаха по различни улички до вкъщи.

Голям смях падна, когато разбраха, че са братовчеди. Сто и петдесет негови и двеста нейни крачки до дома – на всяка по щедра порция смях, радост... и облекчение.

Срещнаха се най-сетне – и се РАЗПОЗНАХА. Само дето не повярваха веднага на прозрението си.

Мнението на околните беше притъпило вярата им в себе си. От тази вяра остана само усещането за вълшебството, спотаено във вира.

Заради това сега са тук.

Нищо друго няма значение. Нито кръвта им на роднини. Нито неговите срещи и раздели. Нито нейните връзки, особено тази, сегашната, най-драматичната, шантавата и продължителната – като паяжина обуркана, като паяжина мъчна за късане...

Тези неща са ТАМ, нейде. Там, където Витоша е гола край върхарите си. Там, където по Искъра вече няма бесни водопади. Там, където в небето дъгата има САМО седем цвята.

Там, където сякаш е немислимо да се случи това, което се случва в момента.

А то се случва: пръстите придърпват китките, протягат се ръцете, обвиват тънкия кръст на момичето, а нейните прегръщат шията на младежа.

И миг след това той вече знае какви са на вкус нейните устни.

И миг след това тя вече знае, че всичките ù сънища са били... истина.

Тяхната обща, свята и невероятна истина.

Обичам те, дракончe

И аз те обичам, дракончe

► Кашеп, светът от реалността на змейовете, сегашно време:

В караулната шатра Радослав правеше играчка от парче кожичка с пухкава козина. Приши черни мидени черупки за оченца и повъртя критично топчестата кукла. Бе се получило нещо далеч от първоначалния замисъл, но все пак животинчето имаше планираните големи смешни уши като Чебурашка и определено изглеждаше симпатично. Ето на какво може би наистина ще се зарадва пеещото момиченце от хана.

Вече бе навил началника на нощния патрул да кривнат до гостилницата, за да остави подаръка. Не се учуди, че той склони на молбата му – тук връщането на дълговете се смяташе за свещено, въпреки липсата на класическа представа за парично-стокови отношения. Освен това офицерът се оказа музикант и дори неумело изтананиканата от Дичо мелодия, която не му излизаше от главата, го заинтригува. По „радиостанцията" (белонски бръмбар с големина на тиква и извънредно дълги

пипала-антени) квиринът се свърза с караулния щаб, след което доволно съобщи на войника, че призори ще се отбият до мястото...

Освен играчката, Радослав бе приготвил за малката и един шоколад. Естествено, консултира се с лечител, който реши, че екзотичният сладкиш ЕВЕНТУАЛНО би навредил само на върколак или на джудже. Нуаде с мъка се въздържа да не поиска още едно парченце за дегустация. Явно имаше силна воля, а може би собствени деца, заради които не веднъж се е отказвал от вкусен залък.

Патрулът тръгна в обход на крепостния Периметър, като сменяше часовите по наблюдателните кули.

Пагар и Дичо останаха на дозорна площадка, високо над затихващия Лагер.

Далеч на юг луната Клех загатваше светлинна пътека сред придошлите приливни морски води.

Радослав се подпря на скърцащия парапет.

– Защо раницата своя взел си, Расуау?

– И аз не знам защо я помъкнах да си троша главата... – той намести ремъка на войнишката си торба. Премяташе се през рамо косо през гърдите. – Ама не пречи. Удобна е... Я виж това. Как ти се струва? Добре ли е... ъъъ... за гледане?

– О! Много забавително! Какво то е?

– Детска играчка.

– Ооо... Радост има в нея, сякаш давал си я на шаман за заклинание.

Млъкнаха, взирайки се в тъмнината.

По някое време отвърнаха на повика на съседния пост, очертавайки с фенера кръст – в знак, че всичко е наред.

Ури след ури изтичаха в миналото. Граморът се прозя и закрачи напред-назад по площадката.

Дичо търсеше сред звездите метеори. На пресекулки се прислушваше към равнината около Лагера. Пагар спря да обикаля и застана до него. Изскриптя яката на шлема му – чифтакът също бе вирнал лице нагоре.

– Гръбнака на нощта ли гледаш, Расуау? – попита той.

Дичо се усмихна.

– Аха.

Колко красиво наричат тук Млечния път. Гръбнак на нощта![1]

– Ти вярно ли от Горната земя си? – обади се престорено нехайно граморът.

– Ъм... Да. От Горна земя съм.

Съжаляваше, че се бе изтървал. Още тогава, още щом го изрече, думите му направиха голямо впечатление на околните. На самодивата Ларунди щяха да ù изскочат очите, дори под забулващия воал личеше, че е отворила уста от слисване... Всъщност, рано или късно това трябваше да се случи. След краткото смущение, той усети какъв товар е паднал от сърцето му.

– Аз знам за тая земя твоя от приказките на бабата моята... – поде Пагар.

Още нещо се бе случило, след като призна пред всички, че е чужденец в този Свят, в тази реалност. Езикът. Вече никак не се напрягаше да разбира и разгадава думите.

– Спомням тия предания и разказвал съм ги сам на децата моите... – додаде граморът.

Дичо го слушаше, без да се пита как така вече е в състояние дори да отговори с лекота, сякаш на български. Ала мълчеше сега. Услаждаше му се да чува необикновената граморска реч, нейната образност и напевност.

– ...помня сказанията за туй как хората от Горната земя почнали да късат своето себе от света, в който поминуват. Как от своя си страх пред създания други пора-

[1] Според вярвания на африкански народи, Вселената е гигантско животно и ние отвътре виждаме прозрачното му тяло – б. а.

снало презрение към всичко онуй, дето на тях не прилича. Как почнали да смятат за добро всичкото, дето се покорява на волята тяхна. Как спрели да виждат себето си като част от Гласа-дух на планета своя. Как на ръцете не вярвали си и на нозете, на паметта и очите свои, затуй правели всякаквото възможно да обградят се прякомяра с неща, дето тръгнали да мислят за по-омайни от ония, що природата създала е... Расуау, вярно ли тъй е?

– Ами...

– Истина ли е то, че от Горната земя човеците едно мислят, второ словят и трето вършат? И на опашката добиват всецяло различно нещо, а не туй, дето пожелали са?

– Общо взето... да.

– И още, че при вас водят и владеят не най-умните, ами най... – граморът се мъчеше да намери подходяща дума. – Най такива... дето като хищници гладни са. Дето срам нямат. Дето всичкото правят тъй, сякаш земя, въздух, вода, живинки всякакви и другите хора в шепата им са? Сякаш взели са го от бащите свои, наместо да знаят и помнят, че държат го на заем от децата свои?

Радослав се радваше, че е тъмно и че е длъжен да гледа навън, а не в лицето на другаря си...

– Уви, така е. С малки изключения... които не траят дълго. Но се стараем.

– Не разумявам. Хора такива никак ум нямат. Как тогаз само глупости не вършат и не излагат се, та накрая да ги изпъди племето тяхно?

– Карат умните да мислят вместо тях.

– Как тъй? – учуди се Пагар.

– По-силни са. С големи юмруци. С много... неща, от които останалите имат нужда, и те ги раздават според това кой им се покорява. Владеят страха на хората, разбираш ли?

– Като атъланите в Борея сега?

– Май да.

Граморът поразмисли и рече:

– Бабата моя казвала е още, че хората в света твой имали Добро в себето свое. Ала не искали да вършат другояче нещата, освен само по начина техен, без да гледат как туй правят безсловесните твари и по-разумно да научат и те да правят нещата. А туй ослепило сърцата, тъй щото всяка благост в желание, ако е без мяра, на зло става. Искали всичкото само за тях си, измислили всемогъщи предци, дето подобни да са им, и казвали, че тия Предци дават им правото господари да бъдат. И хем словели, че хората „по-висши“ са, хем в другите човеци, дори от племето свое, врагове виждали – хищник било то или плячка. И преди свикнали били да убиват не зарад храна, но скоро престанали милост да дават и на падналите, кога нищо не струвало им да ги щадят. Всеки искал вожд да е, без да вслуша шепота на Ориста своя. Немарели пред чужда Съдба. Отучили да споделят и делят туй, от що нужда имаш, че да живееш.

Пбгаркх въздъхна, погледна другаря си и добави:

– Не всичките лоши ставали, Расуау, не такова нещо да кажа искам. И сказанията-предания не настояват. Ала случвало се, право тъй и ти одеве призна, че силни ставали грубите и злите, а останалите под тях помирявали... А сетне, след иги многож, хората всецяло повярвали, че господари са на земята своя... и уплашили се, тъй щото в сърцата свои знаели, че слаби са. Затуй рекли, че Предците техни могъщи са толкова, та могат не само съвет да подават от оттатъшното, ами магии истински да вършат в отсамъшното на живите. И укротили се, щото тъй имало кой да закриля... и оправдава всяко деяние тяхно. Човеците нарочили едни от предците свои за зли и кога ставало лошо нещо, казвали, че Злите предци виновни са, а пък те, хората, подлъгали се били. И тъй живеели, мнозина многож нещастни, а нещастието зло

поражда и без зли предци някакви да има... Преди едно ли, преди две ли асу, човеците в Горната земя взели магия с желязо да творят, ала магията тяхна слаба била, тъй щото малцина в сърцето свое Гласа-дух сещали. Само че ръцете на хората сръчни били, умовете техни – остри и гъвкави като лозя, затуй да майсторят продължили все по-изкусни сечива, а с тях намножавали силата на ръцете, без да умножават мъдростта на сърцата. От иги ли, от повече ли време, човеците в Горната земя правели били помощници от желязо и хранели ги с огън ли, с пленени мълнии ли. Скоро обаче сами пленници станали на онуй, дето изработвали, и харчели дните свои, та да слугуват на слугите. И тъй съвсем намразвали себето свое. Намразили над главите небето и под нозете земята. И затуй не поглеждали ги, освен кога дъжд валял или крак спъвали. Искали повече и още разкош, повече и още наслада. И вече избивали се единдруг не просто тъй, само щото говора на съседа свой не разбирали, а спрели да тачат и обичат Живота след толкоз убийства многож. Кога умирал един, плачели те, кога безчет умирали, оставали в равнодушност. Карали дете без Съдба да живее, а живот отказвали на други чеда свои, кои на война пращали – като сегашната наша, само дето не питали кой да отиде иска. Без докрай зли да стават, злини вършели. Тъй щото нещастният в корена свой зъл не е, а болен – дори едър отвън да е, щом не умее радост да има в самото себе, значи дребен той е отвътре. И няма вече кой да спаси тогова, щото избрал е по такъв път да постига Съдбата своя – само дето не път това е, а безпътица. И сякаш човеците от Горната земя вкупом почнали да кършат душите свои и тъй затворили капана... Щото на мнозината да подчиниш себето свое е на живините присъщо, не на говорещи създания и разумни, кои да разсъдят сами умеят. Ала живините все пак Гласа на света свой чуват. Ония, дето за него оглушават – изчезват! Глуха глутница, че и с добър водач, че и от можещите да е, кои разбират що правят, всякогаж стои на по-ниско от мисълта. Затуй и множеството жестоко е с оня, който поиска по-инакво нещо от туй, дето многобройството желае с алчността и страха свои. Такъв различен убиват или накарват сам себето свое да усмърти... Расуау, от свят такъв ли идеш?

Радослав преглътна.

– Да, Гари.

– Тогава – убедено заяви граморът, – не ще да настъпи най-лошото за Горната земя. Не може ти само инакъв да си, не може ти само да пречиш на лошата Съдба на Света свой. Има и като теб други! И щом преборите глутниците от ония, кои жалки са или направо духом мъртви, без глутница като тях да ставате, Пътят на Горната земя сменен ще бъде! Ти... това ли дошъл си от нас да учиш, Расуау?

Дичо мълком гълташе сълзите, които размазваха звездното небе над него. Граморът деликатно изчака.

– Май тъкмо за това съм тук, приятелю...

– Расуау! Аз обичам да съм приятел твой.

– Ей, ти си страшен!

– Страшен?

– Страхотно готин.

– Не разбирам, ала грее мисълта твоя. Ще да е много хубаво нещо да си казал за мен. – Пагар се подпря на алебардата си и огледа небосвода. – Кога Походът свърши, в Равнините ще дойдеш, където живея! – заяви той. – Ще запозная теб с вятъра, дето в тревите пълзи, пък литва сетне да роши пернатите. Ще покажа на сърцето твое как на Кашеп сърцето тупти, а в него туптежа на Земята своя ще чуеш. Ще видиш колко прекрасно е сняг да пада, остър като от стрели сноп правен, да гали теб Янкул, а после Райко да суши като над огън. Ще разбереш кое място да разореш чака и вкусна царевица да насадиш или то по-добро е за плод земен, а още кое пасище

иска да бъде. Ще научиш да различаваш във времето на лова кое животно съдено му е плячка твоя да стане и теб да нахрани, а кое, нека и в капана хванато, още има Съдбата своя да дири, пък ти дълг имаш към него живо да го запазиш. Само ти ще си, небето и Равнината. Гласа ще чуеш. И ще намериш себето свое. Трябва да научиш как следва се Съдбата. Искаш ли, Расуау?

Радослав не съумя да отвърне веднага. Изкашля се. Не бе сигурен, че гласът му не е изтънял до хленч. Граморът го потупа по рамото.

Дичо успя да прошушне:

– Да. Искам, Гари. Много ще се радвам...

– И аз щастлив ще бъда мой гостенин да си! – ухили се широко Пагар. Радослав тръсна глава.

Ох, винаги има едно „но", когато казваш някому „да"...

– Ще е чест за мен, но... Но първо... трябва да намеря... – той млъкна отсечено.

Миг. Два.

Осъзна какво става.

Сякаш невидима ръка внезапно му бе запушила устата, а змейската кожа извика във всяка клетка на тялото: опасност! Не чу свистене, но изневиделица изгърмя страшно и пламна, облак искри се изду като балон и повали чифтаците върху дъските.

Четвърт минута по-късно Дичо се съвзе. Светът продължаваше да е цял, не бе разтрошен на парчета, но сякаш беше потънал в моментна глуха тишина. Експлозията още сгъстяваше въздуха навред из охранявания от тях участък на Периметъра.

„Не е далекобойна артилерия –хладнокръвно щракаше изключваните варианти вътрешният му глас. – Не е бомба, нито минохвъргачка, защото първо би се чул воят на снарядите... ето го, чак сега идва..."

Щом не са оръдия, нито бомби или мини, значи...

Радослав заблъска смразения от ужас грамор да слизат от клатушкащата се кула. По стълбите се опипа за раницата-колан и нарами влачената алебарда. Молеше се наблюдателницата да не се срути, преди да са стъпили на земята.

Пагар се подчиняваше като автомат.

На по-долната площадка двамата залегнаха и инстинктивно закриха глави с ръце.

Втората експлозия отнесе горната част на кулата, посипаха се трески. Слава на небесата, че по чудо се отърваха, отломките не ги затиснаха, нито удариха.

Изправиха се на колене, погледите им се лепнаха за небето. Виждаха третата вълна.

Този път наистина не беше ракета, която да удари, а после да ги връхлети звукът от полета ù. Това, което сега летеше горе, бе невиждано ярък и огромен болид. Огненодимното кълбо като че ли забавяше скоростта си... и започна да се уголемява... Дичо разбра, че болидът пада.

Падаше върху Лагера!

– Скачай, Гари!!! – изрева той и хвръкна в мрака.

Тупнаха в тревата отвъд Периметъра, претърколиха се, граморът изохка, но повече от уплаха.

Радослав се огледа за тътнещия метеор. Не можеше да прецени размерите му, но, съдейки по шума, вероятно щеше да погълне целия стан! Помисли си го и замръзна, а граморът зяпна, безкрайно поразен от зрелището.

Болидът приближаваше. Първо ги натисна тътенът на ударната вълна. Пагар се окопити, но не последва понечилия да хукне Дичо, ами наду сигнален рог. Определено реагираше със закъснение, но напълно според наученото във войската.

Ала това бе излишно – граморът и сам го разбра, още преди от Лагера да загърми тропот на барабани... сирената на падащото кълбо ги погълна. Ревеше като орляк пикиращи бомбардировачи и в съзнанието на Радослав изникнаха кадри от стари

кинохроники: ескадрили от нацистки Ю-87 „Щука“ сриват някакъв град, тичат обречени хора... Въпреки ученията и тренировките, Дичо въобще не очакваше да чуе този звук – писък на лавина авиобомби!

Изтрещя!... Но не болидът, а мрежа лилави и зелени мълнии, които се издигнаха от Лагера насреща им. Кълбото пламна още по-силно, от него се откъснаха тежки капки огън, под угасналите сякаш от уплаха звезди заваля дъжд от жупел. Огнената сфера ги облъхна с жар и се отклони с грохот, тласкана и бъхтена от светкавиците. Сетне се понесе към скалните ридове с потискащ вой като улучена от зенитки летяща крепост. ...Баща му бе разказвал за такава над Панчарево, когато бил хлапе и дошъл на гости в столицата! От страшната крилата машина се сипел *златният* дъжд на месинговите гилзи от бордови картечници и оръдия... Болидът ги освети с морави отблясъци. Дичо скочи на крака. Наоколо падаха догарящи парцали, зад Периметъра гърмяха бойни тръби. Огненото кълбо се заби в скалите на няколко връста от шанцата на ветролетите, кинжали риж пламък щръкнаха в небето!... Откроиха се черните силуети на спешно издигащите се хвъркати гемии, завеса от нови мълнии ги прикри от шрапнелите... Взривът довя до двамата другари горещ въздух и ушите им пак заглъхнаха от вълната високо налягане. Косите на Радослав се развяха от вятъра. Пагар го теглеше и викаше през кашлица:

– В аравата да се връщаме, Расуау! Роговете зоват, бързо!

– Ами... Кой ще пази Периметъра? Може да последва сухопътна атака!

– Тварите на Нощта защитата на Оградата вземат! *Да се махаме!* Да не изкушаваме на мрака рожбите, нищо че съюзници сме сега! Стреснати и те като нас са...

И наистина, сгъстената от заревото на пожари тъмнина мърдаше – щураха се неясни сенки, святкаха бледи очи, нокти, зъби...

Чифтаците се втурнаха през останките на съборената кула. Миризма на пушек – скоро и самият дим, понесъл се на чаршафи – удари в ноздрите на Дичо. Барабани мереха влудяващо бавен такт. В Лагера нямаше паника, макар да горяха няколко шатри и дървени постройки. Някъде от стана на зеления легион се издигаше стълб нашарен от огън дим. Пагар жално простена. По улиците на гарнизона се суетяха обозни чинове, тъпчеха пожарите, трупаха имущество в платнища и каруци, удържаха стада уплашени животни, сбирайки ги накуп с дълги камшици. В лек тръс се носеха колони войници, подрънкваше снаряжение, командири викаха на спъващите се подир нещо изтървано редници да не се туткат. Гигантопитеци трескаво разглобяваха дървените блокхауси. Ревяха свирки, тръби, рогове... Факли и огньове опушваха знамена над гора копия и алебарди. Отблясъците караха очите на грамори и фамори да светят по котешки.

– Ето, натам! Стягът на аравата наша!

Грамор и човек се затичаха към своята колона и едва успяха да се включат в опашката на дружината. Край тях шурна конница, докосвайки ги, бръснейки със стремена като вихър. Радослав и Пагар влязоха в тежкия ритъм на барабаните, запромъкваха се към маршируващия в средата на колоната отряд. Без да спират, дванадесетниците провеждаха поименна проверка:

– Рас-уау?! Пбгаркх?!

– Тук сме!

– Стегни редици! Не изоставай! Всичко изгубено ще получите на корабите! Премини на бяг с къса крачка! Бързо, бързо, бързо!

В небето отново сияеха звезди, в Лагера пак гръмнаха експлозиите на обстрела.

Като ниски облаци преминаха скърцащите ветроплани. Над тях присветна нещо – дали метеори, дали нови вражески ракети... С гръмотевично изфучаване прелетяха някакви двойки същества... Дичо се спъна. Колоната му попречи да се огледа подир летците. Само полъх го докосна – и толкова.

– Подравни редиците! Марш, марш, марш!

Походът бе започнал.

* * *

Лагерът на Северната армия опустяваше бързо.

Още тлееха неугасени пожари, още кисело димяха кратерите от бомби. Последните колони звънтяха с оръжие. Олелията в цивилните катуни едва слягаше, укротявана от брастагу, заети с евакуацията. Още бучеше, хленчеше и проклинаше мракът, звездите не смееха да се появят, под краката се тресеше... а по тъмните плацове на потеглилите арави запъплиха грамадните шестокраки животни. В светлината на факли и жарави гигантите теглеха исполински плугове, други разравяха с бивници убитата от тъпкане земя. Селяни, седнали на гърбовете им, с пълни шепи пръскаха семена, други тичаха подире и безредно бодваха тук фиданка, там храст.

Закапа дъжд.

Към каменните градежи пристъпиха резервните подразделения на джуджетата-скалозаклинатели. Мълчаливи, подобни на видения тиловаци доразглобяваха Периметъра и другите дървени постройки, спретваха шлепове и салове, които пращаха към морето. Доброволци от катуните засипваха бившите светлинни ями.

В тях положиха загиналите при обстрела, посадиха върху мъртвите тела млади дървета...

...След настъпването на Райко-изгрева вече почти нищо не подсказваше, че в тази долина е имало Лагер. Попилата силни възраждащи заклинания почва се бе покрила с два пръста висока и гъста трева. Племената, изпратили на война свои събратя, също бяха напуснали мястото. Те се завръщаха по родни степи, планини, блата и дъбрави.

И само в центъра на заличения стан стояха девет наредени в кръг каменни колони, високи по три разтега. Приличаха на зъби. Бяха нашарени с хиляда и двеста монограма и край тях още пълзеше и се усукваше ароматен пушек от жертвените гърнета и урни.

Тръстиките по бреговете на реката тихо шепнеха бъдещите легенди за Великия борейски поход.

ПОХОДЪТ

„Кровью вымокли мы под свинцовым дождём“
Владимир Высоцкий, 1978

„Лети високо!“ – змейско пожелание, приветствие и поговорка

Походните колони стигнаха до морето. Миризмата на паника в потта на стотици хиляди въоръжени същества вече се бе разсеяла, но сега, наред с потръпването от стъпките им, ромона от дишането и от триещ се метал и кожа, над тях витаеха смут и глухо безпокойство. Малцина кашепци някога бяха изпитвали това чувство на тревожно, неизвестно и заплашително бъдеще.

Затова мълчаха и дори се стараеха да си поемат дъх по-тихо, да вървят по-внимателно – неизбежният шум от собственото им придвижване ги стряскаше.

Ала все пак имаше от какво да се почувстват обнадеждени. Бе знак, от който през плъкове и легиони премина въздишка и се превърна във вятър. А после, поради навика си да благоговеят в тишина пред поличбите, станаха толкова тихи, колкото бе възможно, даже и свръх това.

Радослав също се стараеше да следва примера на другарите си, но далеч по-слисано от тях мигаше към тъмното небе, където бледо, но достатъчно различимо трепкаше като огромен байрак деветоцветна дъга. Тъкмо тя предизвика преминалия като бриз шепот: „Шаркан, шаркан!“

Предутринната тъма се разлюля в мъглата, родена от огромния брой топли тела. Аравите подушиха сол и водорасли. Скоро, през неспирното бучене-ромон-съсък на собствения си вървеж, дочуха и равномерния тътен на прибоя, след него и плисък на речни бързеи. Покрай тях мъглата се слегна, натежа. Колоните вече я газеха като все по-различима в червената янкулова зора безтегловна прежда.

Кълбестите пари ту се издигаха, ту ставаха по-плитки. Войниците потъваха в тях, а отгоре стърчаха само копията и навитите около прътовете си знамена, алебардите и гребените по шлемовете на кавалеристите. Звуците се попиваха в призрачните нишки, но те започваха вече да изтъняват, а сетне изведнъж здрачът се изпълни с оранжева светлина. По-твърдата почва стана песъчливо-камениста и колоните като привидения изникнаха на пристанището. Забавиха се пред поклащащи се понтони, край които под маскировъчни козирки светеха бордовите фенери на морски кораби.

Дичо не схвана веднага какво вижда над безкрайните гърбици шлемове и четината остриета. После разпозна тясно устие на река, образуващо малък залив... дали беше „малък“? Мрежата салове, даващи достъп до всички плавателни съдове, акостирали в очакване на войската, скриваше водата под себе си. Колоните се разделяха и тръгваха по тежко скърцащите понтони... Не! Заливът изобщо не бе толкова малък! Въпреки че утрото тъкмо начеваше да превръща сивото в червеникаво, ярките петна от факли и фенери сякаш сгъстиха тъмнината и ограничиха цялостната картина – отгатваха се мачти, въжета, пестеливо озарени сигнални знаменца, отблясък по оръжия и брони...

Невероятно прецизната организация за сетен път порази Радослав. Без никакво бавене полковете запъплиха по саловете – право към предназначените за тях кораби. Квирините полугласно насочваха подразделенията. Кой знае защо, барабаните бяха млъкнали отдавна, тръбачите също не се обаждаха. Дичо различи тихи пиукащи свирки и тогава забеляза, че по корабите цари мълчалива суетня.

Отвътре, от средата на плаващото пристанище, гледката се оказа още по-внушителна. Тъмна вода се плискаше под дъсчените палуби на саловете, вълните леко ги поклащаха. Гората копия и многоглави брадви сякаш се сниши като трева пред джунглата мачти, оплетена от лианите на такелажа. Отляво и отдясно се извисяваха тъмни бордове на галеони, галери, корвети, катамарани, в пролуките се разкриваха смътни очертания на още и още кораби, задръстили рейда на залива. Факелни отражения играеха и се раздробяваха в откритото море...

Потресен, Радослав отведнъж спря. Хрумна му мисъл, която го уплаши – ами ако противникът удари залива?! Нека да не е ракетно нападение, нека са обикновени гюлета! Но ако пуснат и нажежени снаряди за предизвикване на пожари, или от онези, морските, свързани с верига, замислени да късат платна и да трошат мачти!...

Усети беззлобно смушкване в гърба, придружено със съвет да внимава къде стъпва.

Дружината подмина галеон, по траповете на който се катереха пехотинци и изчезваха в трюма му.

Дичо шепнешком сподели опасенията си с Пагар. Граморът само вдигна пръст нагоре и окуражаващо тупна другаря си по рамото.

В просветляващото и все по-беззвездно небе кръстосваха въздушни кораби.

Дванадесетникът предаде заповед от дургхина да свият наляво. Покрай раменете на предните отряди Радослав мерна вертикално вдигнатите весла на очакващата ги галера. Чу как чизмо-сандалите на войниците затропаха по мостчетата.

От борда екипажът на кораба разменяше с дружинния квирин и пеоните глъхнещи от тупурдията реплики. Уморен от впечатления, Дичо даже не можа да се развълнува от вида на моряците.

Бяха хора. В светли ризи без ръкави, къси шалвари до под коляното, тюрбани на главите. Не успя да разгледа лицата им – трябваше да внимава да не падне от мостчето, но му се стори, че приличат на самодиви.

– Качвайте се и се настанявайте на пейките по средната линия на втора палуба. Качвайте се и се настанявайте... – с монотонен глас повтаряше пеонът на преминаващите покрай него войници.

Редица по редица дружината стъпваше на борда. Със свити лакти Радослав мина по дъските на горната палуба и хлътна заедно с другите в трюма. Вътре беше тясно, извитите дървени ребра на галерата се сключваха над главите им като скелет на истинско водно чудовище. Грамадната риба миришеше на смола и пресни стърготини. Мъждиви магически фенери едва ориентираха бранниците. Сумракът се клатушкаше, сякаш погълналият ги левиатан дишаше.

– Насам, насам! – със странен акцент рече някой отгоре.

Войниците продължаваха да се спускат в дъсчената утроба на галерата. От двете им страни оставаха познаващите се по куките за закачане на веслата пейки на гребците. Първите бойци стигнаха края на полутрюма. Не можеше да се разбере дали се намират под носа на кораба или под кърмата му. Май този съд бе двупосочен.

– Пуснете седалките от стените! – чу се отново гласът, който доста небрежно произнасяше граморските думи.

Пехотинците се подчиниха и тежко се отпуснаха върху дъските. Над тях като глухи барабани думкаха стъпките на други бранници. Радослав, Пбгаркх и още двамина грамори се настаниха. Седналите преди тях можеха да излязат само ако стъпеха на раменете им. Сядащите в момента ги затапиха по същия начин. Дружината се натикваше като цаца в консервна кутия. Вече заелите местата си войници предпазливо се въртяха, отпускаха ремъци, поставяха зачохлени оръжия между коленете и се подпираха на тях, поради липсата на облегалки. Някъде отзад избълбука манерка, отстрани някой тихо заговори с чифтака си, друг шумно си пое дъх, трети сдържано

кихна... Дружината приключи с разполагането – натоварихме се! – и за кратко настъпи глуха тишина.

После изтропаха стъпките на моряка, който им бе показал къде да се разположат. Дичо зърна само краката му, обути във високи сандали, каквито преди не бе виждал – горните ремъци пристягаха шалварите под коленете. Матросът тихичко мърмореше под носа си нещо като „Добре, добре", сякаш отмяташе как са се справили пехотинците. Сетне той прескочи дъсчената траншея на полутрюма, развяха се предници на елек, над граморските шлемове се люшна кривата му къса сабя с широко острие. Морякът продължи по пътеката с местата за гребците и почти на четири крака се покатери по стълбата. Отгоре се дочу гласът му, но този път езикът бе съвършено непознат.

Дичо се опита да свали шлема си, но лактите му опираха Пагар от едната страна и борда от другата. Затова последва примера на другарите си – сложи лакът на късата странична дръжка на брадвомеча си и подпря бронирано чело на изправеното оръжие. Козирката на шлема леко чукна острието на алебардата през брезента на калъфа. Радослав потисна въздишка и си забрани да мисли за нападение срещу флота. Притвори очи.

Над главите им отново забумтяха стъпки – галерата товареше нови войници.

* * *

Дрямката му бе секната от изблик на паника. Дичо подрипна на място и едва не извика – отвън бучеше вода! Грохот на водопад?!

– Висоководието, приятелю – обади се Пагар успокояващо. – Приливът.

Репликата не подейства веднага на нервите му. Той се сви, стегна се – неразсънен, бездумен, объркан, с представата за тъмна водна стена, която захлупва галерата, издавя заклещените в недрата ù войници като кутрета в торба, а сетне разбива съда на трески...

Змейските люспи останаха равнодушни към човешките страхове, но от тях дойде усещането за движение. Минута по-късно корабът съвсем осезаемо се люшна и Радослав стисна дръжката на алебардата. Неколцина от отряда със съскане поеха въздух през зъби.

Техният преглътнат страх го застави да се вземе в ръце. Съсредоточи се.

Галерата се плъзгаше, вода шумеше под краката и отстрани, зад обшивката на борда. Дружно скръцнаха весла от двете страни на полутрюма. Плясък. Шушнене на пяна. Тласък. Още един. Корабът набираше скорост. Отгоре притичаха двама или трима, изплющя платнище, забучаха въжета като обтегнати струни на контрабас. Къси подвиквания. Нещо хорово мучеше... не... аха. Бяха гребците – пееха, навярно със стиснати устни, някаква мелодия без думи. Ритмично шляпаха веслата, изквичаваше дърво върху желязо. Галерата ускоряваше. Дичо усети, че е с гръб към посоката на движение.

– Дълго ли спах, Гари?

– Няма и четвърт ури, Расуау. Тръгнахме... – в гласа на грамора се усещаше и възторг, и страх. Очите му по котешки проблеснаха, отразили светлик от окачения фенер, който се клатушкаше като махало.

Радослав почеса брадичка в яката на нагръдника си и нарочно високо и безгрижно произнесе:

– Някой да ме събуди, като стигнем!

След малка пауза от всички страни се донесе кикот. Вече унасяйки се, той се почуди какво пък толкова смешно е казал.

* * *

Проспа не повече от два, най-много три часа. Събуди се схванат, всичко наоколо му се струваше изтъкано от неудобство, разпокъсано и нереално. Под клепачите си сякаш имаше пясък, страшно му се ходеше по малка нужда.

Докато се чудеше кое от двете да направи – да се измъкне навън или да поиска кофа, а това със сигурност пак щеше да предизвика веселие, – квирините започнаха да извеждат нагоре групички от по няколко души, за да се поразтъпчат.

Той изтрая да дойде редът му, на палубата примижа от дневната светлина... и забрави за физиологичните си потребности.

От хоризонт до хоризонт морето навред бе запълнено с кораби. Пъстрееха ветрила, по такелажи се катереха чевръсти матроси, пляскаха стотици и хиляди весла, плющяха знамена. Над мачтата на техния кораб се развяваше син вимпел с бяла озъбена акула и пришити бронзови звънчета. В солената свежест на въздуха отекваха гласове, барабанни и тръбни сигнали. Повърхността се преливаше от аквамарин към зелен нефрит с жилки искряща пяна, намножавана и браздена от всевъзможни съдове. Издуваха платна тромави наглед салове като „Кон Тики“, някои от плаващите платформи бяха съединени в цели композиции, огъващи се в такт с вълните; цепеха водната шир внушителни многопалубни галеони, бръмчаха белонски шлепове, следвани от пасажи кожени лодки; и още безчет други – двуноси галери като тяхната, изящни катамарани, тумбести тръстикови кораби, бързоходни фрегати, очевидно предназначени за охрана...

Сред пухкави облачета в теменуженото небе плуваха като отражение на морската флота армади ветроплани. Сякаш на корабите им бе тясно в океана и половината бяха литнали нагоре. А още по-високо личаха инверсионни следи от някакви други апарати. Отново белонци?

Заслепиха го слънчеви зайчета. Безплътните бързачета гъделичкаха водната повърхност навсякъде. Златно сияние от изток подсказа на Дичо, че бе спал доста повече от три-четири ури, което го подсети за...

За тоалетна служеше оградена с брезент делва, която за негова изненада не миришеше. Гнусливо, но и любопитно той надникна в нея. Смръщи се. Стори му се, че на дъното шават плоски лигави твари и поглъщат отпадъците. Хм... би могло и направо в морето, но пък...

Облекчен и с облекчение, Радослав се отдалечи от тоалетната и се облегна на фалшборда, като предвидливо се улови за едно от обтегнатите въжета. Погледна във водата... и потръпна – първо от страх, даже неволно отстъпи назад, а после от възхищение.

Морето бе прозрачно. И в дълбините му се виждаше подводният ескорт на флота.

В свитата имаше стада делфини, които следваха опашките на малки групи косатки и от време на време изскачаха на повърхността. На тласъци се движеха обтекаеми раковини, грамадни може би колкото единичните салове „кон-тики“. И, най-стряскащите подразделения от силите на Армия Океан – огромни свирепи акули. Стъкмени със сбруя като коне, страшилищата носеха ездачи, някои теглеха подводни шлепове. Морските хищници разпориха с перки повърхността, а от букета струйки и пяна, право в лицето на пехотинеца се втренчиха изпъкналите прозрачни очи на един от повелителите на акулите.

Ихтиандърът направи гримаса и Дичо усети полъх на телепатично приветствие... сетне подводната охрана се спусна в зеленикавата бездна.

* * *

Плаването продължи почти два сола.

Извеждаха пехотинците на палубата, където им уплътняваха времето с упражнения,

свързани с десанта, или ги пращаха да сменят гребците. Първата привечер вълнението се засили, ала малко след залеза отново утихна. Въпреки това граморите не спряха да се мажат под носа с мехлеми, за да превъзмогнат пристъпите на морска болест.

Радослав зърна акуловите водачи още веднъж. Човекоподобните амфибии бяха с дълги опашки и необикновено изящни. Те плуваха подобно на тритони, извивайки цялото си тяло. Издаваха тихи жабешки звуци. И определено обичаха да играят с делфините. Бяха чудата и прелестна гледка...

Нощем фенерите на въздушното прикритие трепкаха ведно със звездните рояци. Понякога на небосклона се виждаха огнени драскотини от метеори... или патрулиращи змейове. По целия кръгозор мигаха сигналните светлини на флота, под полегатите вълни пробягваха фосфоресциращи сенки. Веслата раждаха от водната плът студени зеленикави искри, проблясваше и пяната пред вълнорезите на кораби. В тези часове ставаше тихо, всеки се умълчаваше, пленен от величието на гледката, почти потиснат от размаха на това, в което участваше. Армадата се плъзгаше в звезден океан и самите те бяха звезди, тънки иглени върхове светлина, трептящи струнни лъчи на предалечни чужди слънца.

Ако не бяха заповедите да се почива, Дичо би пожертвал всеки миг от съня си – само да гледа и гледа това до болка красиво великолепие, още по-ненагледно заради своята несъвместимост с онова, което ги чакаше. Войната.

Войната с нейната кал, злоба, кръв и изкормени агонизиращи тела.

* * *

Седеше на носа на галерата, вкопчен във въжетата и надвесен над бягащите назад вълни. Наслаждаваше се на скоростта. Току-що го бяха изгонили от веслата – всички войници искаха да поизгорят малко енергия и да се разкършат.

Той стопи малко време в беседа с борейските моряци. Е, силно казано беседа – само капитанът знаеше граморски, но пък беше постоянно зает. Зememорците гледаха с любопитство и симпатия странния войник, ала езиковата бариера не им позволяваше да поприказват истински. Пробваха няколко диалекта и останаха разочаровани, че не ги разбира.

От своя страна Дичо също намираше за симпатични кашепските хора. Извън всякакво съмнение, биологически те бяха напълно идентични с него самия. Високи и доста добре сложени, с правилни черти на лицата. Не можеше да определи към коя раса принадлежат, приличаха му на мелези, хармонично съчетали в себе си както европеидни, така и монголоидни и негроидни белези.

За съжаление, моряците също като капитана имаха работа в повече. Бяха едва шестима, но пък изглеждаха колоритно за шестнайсет. Носеха ярки обеци и гердани. Татуираха се с руни, които сочеха на Радослав и му ги четяха звук по звук като същински букви. Без никакво усилие произнесоха правилно името му и се усмихваха, когато ги приветстваше.

Естествено, най-вече „говореха“ за войната. Докато се мъчеха да му разправят за островите си и превзелите ги орди, за това колко кораби и войска са събрали самите те в подкрепа на Северната и другите обединени армии, Дичо се сблъска с откритието, че борейците не употребяват дузини за смятане. Служеха си с двайсетици – по броя на всичките си пръсти по ръцете и краката. Загледан във вълнореза, той си спомни как докосваха меча му и със зверски гримаси правеха жест с реброто на дланта през гърлата, сочейки на северозапад, където се намираше врагът, поробил тяхната родина.

Радослав потрепери и се помъчи да се отвлече от мрачните картини, които предстояха да се сбъднат, щом стъпеха на сушата...

На половин разтег пред носа на галерата като неуморим лоцман плуваше бял делфин.

Дичо усети зад гърба си познато присъствие. Въздъхна и стъпи на палубата. Косо погледна дванадесетника, който бе застанал до него и също се любуваше на морето.

– Време ли е да слизам в трюма, Ндран?

– След малко, Расуау...

– Нещо искаш да ми кажеш?

Отрядникът пъхна припряно в ръката му нещо хладно.

– Какво е това?

Бе медальон, подобен на гилза.

– Не го отваряй – предупреди квиринът. – Вътре има нокът, напоен с Мъртва вода. Дадоха ни го шарканите.

Радослав преглътна.

– С каква цел?

Ндран го погледна в очите.

– Отрова, Расуау. Ако се случи да те пленят, само туй е спасението. Инак ще те превърнат в сив мъртвак, душата ти ще стане *колни*. Змейовете казаха, че ще се постараят такова нещо да се не случва, ала невъзможно е да се предвиди всичко. Затова, ако друг изход не остане... с Мъртвата вода ще освободиш душата си от лапите на атъланите. Не ще ти я отнемат!

– Толкова ли е зле да си пленник при тях? – промърмори Дичо, като стисна металната тръбичка в юмрук.

– Още по-зле е.

Той умислено прибра медальона в пазвата си. Не бе сигурен какво означава „спасяване на душата от отнемане". Но изглеждаше наистина разумно – ако противникът има навика да подлага военнопленниците на изтезания... Ох, проклето да е... Ако още в началото бе усвоил езика, нямаше сега да има гатанки, за чието разбулване вече му липсваше хъс да разпитва. Войната, смъртта и сраженията неумолимо се приближаваха към него – имаше ли смисъл? Навярно имаше. Но силите му за това бяха изчерпани...

Предстоящото близко бъдеще го сковаваше.

– Добре, отрядник. Щом ме съветваш...

– Искам да ти предложа още нещо, Расуау.

– Какво?

– Това.

На дланта на грамора лежеше метална руна – „абзу". Според подредбата на писмените знаци на кашепската азбука-пиктограматика, това бе дясна производна на „основната" руна.

– Искам да станеш резервен знаменосец, Расуау. Мой пеон.

Дичо измига.

– Ами... Гари?

– Пбгаркх остава твой чифтак. Но ако загина в бой, добре е ти да ме заместиш.

Белият делфин се премяташе жизнерадостно пред галерата, спазвайки дистанцията.

– Ммм... Ндран, от мен не става командир. Знам го от опит. Бил съм войник в Горната земя. Прощавай, но отказвам.

– Не бързай, Расуау. Помисли. Имаш много важно предимство пред всички останали. Даже се питах дали да не те пратя като пеон при арай-квирина или даже в свитата на ирмина... Искаш ли?

– Ъ... Пеон?

– Познаваш борейците. А от Горната земя знаеш оръжия като боен газ и Слънчев чук. Сега казваш, че си бил ратник у дома си...

– Редовна военна служба, Ндран, нищо особено – възрази Дичо. – Тук научих много повече за воинския занаят... Там по-често държах кирка и лопата, отколкото автомат.

Квиринът не обърна внимание на опита му да омаловажи нещата.

– УМЪТ и СЪРЦЕТО ти са подготвени, Расуау. Подготвени към враг като атъланите. Дори да си бил обозник в Горната земя, сигурно си използвал огнен смъртомет... И навярно по-добре от повечето ни воини имаш представа как може да мисли врагът, защото си от сродна с атъланите раса. Затова трябва да си квирин или поне пеон-съветник!

Загледан в тялото на делфина, Радослав не смееше да се обърне към отрядника.

Изведнъж му бяха просветнали няколко неща наведнъж. Ндрангнекх преливаше от съчувствие. Очевидно според неговата преценка на Дичо му предстоеше да воюва против свои сънародници. И затова искаше да го повиши! Не да го арестува като заподозрян в шпионаж! И никой от съратниците му в отряда, които се радваха на „отпушения му език", с нищичко не показа, че изпитва към него недоверие, че го подозира в подмолност!

За пореден път бе научил нещо важно за граморите – че психиката им наистина е различна от средночовешката. И че са доста деликатни – или поне онези от тях, които ставаха за младши лейтенанти като Ндран.

И така – пеон... В щаба. Далеч от кръвта. Няма да разпаря кореми и да сече глави. Няма да убива – не и със собствените си ръце. Няма и самият той да... да загине, нека си го каже направо. Тоест – по-малко вероятно е. Съвсем изгодно предложение...

Направо блестящо.

Радослав поклати глава:

– Не, отрядник. Благодаря ти, само че трябва... да се бия. Рамо до рамо с вас.

„Макар да не знам точно защо, но трябва, Ндран" – добави наум.

След дълго мълчание дванадесетникът рече:

– Руната-звание е у мен. Съдбата е твоя, ти избираш. Няма късен избор. Но ако останеш в отряда... всички ще сме горди, Расуау. Да се бием рамо до рамо. Или под твое командване като квирин от пехану! – добави бързо. Сетне плесна с длани. – Май е време да излязат и другите навън, приятелю Расуау!

– А може ли да ида на веслата?

– Като ти дойде ред, разбира се! – отвърна без сянка от усмивка квиринът.

* * *

Приливната вълна абсолютно точно отговаряше на представите на Радослав: стена от тъмна вода с едва разпенен гребен. Именно тя понесе десанта към брега.

Дичо не вярваше, че в такъв момент ще му се иска да пищи неистово, и то не от възторг.

Пълната тройка луни сияеше над главите на настъпващите, планините на остров Дилмун от Борейския архипелаг се криеха в облачна шапка, оцветена в кърваво от изгряващия Янкул. Червеното слънце хвърляше мрачни лъчи откъм гърба на десанта.

Още преди да достигнат приливната зона, капитанът нареди на дежурните гребци да изоставят веслата. Моряците откачиха киловете от дънището на корпуса и ги зарязаха на произвола на морската стихия. После свиха платната и отсякоха мачтите – тъкмо навреме, първата вълна на прилива пое галерата върху снагата си.

Плоскодънният кораб летеше към брега в мантия от съскаща пяна като изгубена дъска за сърф. Всички войници бяха изкарани по тревога на горната палуба с готови за бой оръжия и в пълни доспехи. Повечето коленичиха на дека, здраво стиснали челюсти под шлемовете. Отляво и отдясно, отпред и отзад се плъзгаха останалите десантни кораби. Все още далеч, но с всеки миг по-близо, там, където ревеше при-

боят, изтрещяваха експлозии, пламваха и угасваха огневите точки на отбраната. Ала най-отчетливо откъм брега се донасяше неистов и страшен върколашки вой.

Капитанът се провикна, без да щади гърлото си:

– Внимавай! Напред три педи!

Войниците припълзяха към носа, балансирайки галерата.

– Лакът ляво на борд! Крачка назад! Стой така!

От острова светна зеленикав лъч и моментално след това съсирек от звездна жар се шмугна по лъча като по жица. Гейзер от пара литна далеч отзад и отляво. Избоботи тъпият удар на взрива, превърна се в къс водопаден шум. Никой не посмя да се обърне, бранниците потулиха глави между раменете. Тутакси една въздушна гемия стовари облак подсилени със заклинание стрели в залива.

– Две крачки напред и вдясно! Леко, назад! Стой така!... Внимавай!!!

Отдясно внезапно се чу страшен вопъл от множество гърла. Всички трепнаха. Съседната галера се преметна встрани по гребена на вълната и от нея се посипаха войници. Корпусът ù на мига стана на трески.

– Надясно! Още! Върни се назад! Стой така!

Дичо стисна влажната дръжка на алебардата – дали от пръските морска вода, дали от изпотените му длани... Ала колкото и здраво да държеше оръжието, не укроти треперенето на ръцете си. Не смееше да отклони взор, но с ъгъла на очите виждаше картината на крушението – уви, с подробности, които не би желал да зърне. Грохотът на вълните заглушаваше виковете на давещите се.

Но ето че също така внезапно от тъмночервеното небе към разпадащата се съседна галера се спусна ветролет, от кила-елерон на който провисна спасителна мрежа.

Брегът отпред препускаше право в зениците на Радослав – приливът настъпваше, а заедно с него връхлиташе яростната войнишка вълна, яхнала стихията.

– Внимавай! Три разтега под кила! Малко напред! Готови... Сега!!!

Крайбрежните камъни застъргаха дъното на кораба толкова осезаемо, сякаш раздираха коремите на десантиращите. Трясък!

...студена разпенена вода удари дружините в гърба, покривайки острите скали, над които бяха прескочили заедно с вълната. Палубата се раздруса и изчезна изпод краката, мнозина бойци извикаха от моментна уплаха. Обезсиленият океански вал отми атакуващите от разтрошената галера и ги изхвърли на брега.

Водовъртеж грабна Радослав, оглуши го, потопи главата му, в ушите забълбука, коленете се удариха в нещо твърдо, той се претърколи и остатъците от вълната преляха около него. Наситен със звуци въздух нахлу в устата му.

– Напред напред напред!

Вече крещяха квирините, не борейските мореходци.

Изтърсени върху брега като раци от каца, пехотинците припряно скачаха на нозе или трескаво пълзяха напред, далеч от линията на прибоя, за да не ги повлече водата обратно, където отломките, заедно със следващите талази настъпващи орди, щяха да ги смажат.

Заслепени от светкавичната въртележка, от плисналите в очите им солени пръски, атакуващите се ориентираха единствено по слух, осланяйки се на лумкащите от безопасната суша барабани и тръбни призиви:

„Насам насам насам!“

Дичо се опомни за кратко едва на стотина или повече крачки от прибоя. Дружината спешно се строяваше в походна фаланга за евентуален насрещен бой. Той успя да се обърне за малко.

От кипящата морска пяна на брега изпълзяваха нови безредни тълпи, по петите ги следваха високи тътнещи вълни, отрупани с галери, шлепове и парчета от кораби.

В бръснещ полет над прилива се шмугваха въздушни гемии, които люлееха пълни с крушенци мрежи...

Дъхът му секна – нещастниците, току-що изхвърлени на брега, всеки миг щяха да бъдат пометени от водните лавини!

Нов удар на прибоя не успя да застигне десантиращите, които подтичваха някак смешно, но пък се откопчиха от розово-черната пяна, в хаоса на която се премятаха нови разпилени дружини.

– Бегом! – изрева колкото му глас държи дванадесетникът и Радослав усети, че е благодарен, задето го откъснаха от кошмарната, омайваща, откачена и абсурдна гледка.

– Напред!

Напред – по стръмни дюни. Напред – затъващи в пясъка. Войниците преметнаха оръжия и щитове на гръб и препуснаха нагоре по склона, издълбан от високите кашепски приливи, на четири крака. Без да се замисли, Дичо последва примера им. Не го биваше много в маймунски бяг, но по стръмното се оказа удобно даже с неговите, човешки къси ръце. Предните, сполучили да се покатерят горе, протягаха дръжките на копията и алебардите си, изтегляйки изоставащите.

Напред! Напред – плюейки вода и пясък. Напред – жвакащи с подгизналите си дрехи, дрънкащи с доспехите. Напред – изтръгвайки нозе от сипкавите дюни. Напред – с усещането, че ей сега ще долети изневиделица последната точка на твоята орисия, във вид на куршум, стрела, шрапнел, ракета, лъч от бластер, плазмен пакет или Райко знае каква гадост... напред!

Запъхтяна, дружината най-сетне стъпи на по-твърда почва и се скупчи да си поеме дъх.

Обленият с ръждива светлина бряг гъмжеше от войска. Отзад гърмеше и съскаше приливът, отпред остро звънкаше и виеше сражението. Ала полковите барабани и тръби не зовяха в битка.

Втората вълна на десанта застина.

Радослав оправи шлема си, озърна се за Пагар, после източи шия като гъсок.

Отрядът бе приклекнал на едно коляно в очакване на команда. Стръмните хълмове на остров Дилмун чезнеха в ниски облаци. Тук и там догаряха храсталаци. Потокът войници от първия ешелон се всмукваше в тесни проходи между хълмовете, върху чиито склонове тъмнееше гора. Сред дърветата святкаха оръжия.

Квиринът и знаменосецът разглеждаха пергаментни свитъци, хвърлени им в движение от вестоносец, яздещ подскачащо като заек грзу. Когато се отдалечи, по него откриха стрелба с лъчево оръжие или трасиращи куршуми, но грифонът им избяга с лудешки зиг-заг, вестоносецът се сля с гърба на животното, а секунди по-късно огневата точка се задави и млъкна. Инстинктивно свели гърбове, легионерите отново вирнаха глави.

Отляво, на около хвърлей и нещо, имаше огромен окоп с висок бруствер от чували, пънове и камъни. От по-плитките краища на трапа се подаваха върхове на шлемове с белите пискюли на Първи легион. Но чевръстата им шетня не беше бой – те прехвърляха барикадата от другата страна на окопа, сякаш се подготвяха за отбрана. Появиха се тежкострелци, надвесиха се над другарите си, почнаха да монтират триножници и да качват върху тях залпови арбалетни оръдия, които много скоро настръхнаха и се озъбиха със снопове остриета към вътрешността на острова. Колобър-артилерист докосна жилата, заредени в единия копиемет, и по тях засияха жълто-зелени пламъчета. Секунда – и копията с фучене и искри излетяха като огнени метеори, изгубвайки се във високия слой мъгла.

Съвещанието на командирите приключи.

– Отряд Гръб! Заеми място в колона! Напред, леко бегом!

Дружината се вля в тълпите. Кратко блъскане, Дичо изпсува. Мярна непознати муцуни. За миг се уплаши, че се е изгубил. После забеляза значките на другите подразделения – бяха от неговата арава. Проби си път към своя отряд, влачен от колоната като в лудешки поток. Екнаха барабани и въдвориха ред заедно с пресипналите вече младши командири.

В бърз марш чизмите на войниците затупкаха по стръмен павиран път между хълмовете. Навлязоха в гората, по друма шумоляха окапали листа. Край дънерите на дърветата се валяха купища сиви боклуци, вероятно изхвърлени платнища...

Хлъцна, когато разбра, че това са изблъскани от пътя трупове. Купища мъртъвци. По лявата страна на друма, насреща им, по посока към брега, се точеше тънка рехава колона санитари с носилки и колички. Пристъпваха леко ранени.

Над знамена и копия, чупейки високите клонки, издрънчаха вериги на ветролет. От портовете-амбразури в борда, както и от палубата, зловещо пееха тетиви, свистяха пламтящи стрели. Хвъркатата фрегата плюеше смърт, обстрелвайки някаква цел далеч напред по пътя. Точно натам, към пъклото на битката, бързаше тройаравата на Радослав. Вероятно челните плъкове на легиона се бяха сблъскали със силна съпротива...

Сърцето на Дичо гърмеше сякаш по-силно от барабаните.

Ндрангнекх в движение масажираше гръкляна си и пиеше очевидно неприятен на вкус илач. Готвеше се отново да крещи заповеди – на бойното поле.

По кожата на не един легионер полазиха студени мравки. Радослав забеляза колегите си да потръпват, някои обилно се потяха. И в същото време пробваха с нокът остро ли са наточили брадвомечовете си... Машинално провери и той.

Бръснач.

Сега ще видим имаше ли полза от всички тренировки и учения.

За щастие обаче, когато аравата пристигна на предната гореща линия, боят бе свършил. Въпреки това дружините се разгърнаха във фаланги веднага щом излязоха на сравнително плоското мъгливо плато. Съмваше се, но заради облаците оставаше сумрачно, ръждиво-сивкаво, без сенки. Легионът подмина опожарените укрепления, в които сега шетаха победителите – арави с бели и сини знамена.

Ортски отряди влачеха с грамадни гребла вражески трупове, накамарявайки ги във високи по разтег и нещо купчини.

Имаше и „повече от желаното“ ранени съратници от белите и сините легионери.

Отпред гръмна тръба, запригласяха ù други. Продължавай марша!

Изминаха още няколко връста. Развидели се, но мъглата продължаваше да забулва околността. От бялото се появи ирмин-пеон и предаде нареждане да спрат и да копаят окопи. Дружините се заровиха в земята от двете страни на пътя, заеха позиции за почивка, за евентуална отбрана при контраудар и прикритие на следващата вълна от настъплението.

Дичо не успя да изчовърка земята и на една копка дълбочина, защото довтасаха неколцина едрички белонци, модифицирани като попови прасета. След тези живи земекопни машини двамата с грамора просто се свлякоха в траншеята, заемайки местата си според ранга, и задрямаха, докато обозниците разполагаха каруците си във временна стена.

* * *

Нахлуването в Земемория премина успешно първия си етап. Твърде малко от периферните острови оказаха съпротива, но дори най-ожесточените сблъсъци при дебаркиране на авангарда приключваха за четвърт сол. По-дребните късчета суша биваха окупирани светкавично от армия Океан и с подкрепа от въздушните сили, които незабавно установиха там свои бази.

Най-сериозен отпор кашепските войски срещнаха във вътрешните територии на големите острови. Съпротивата на врага растеше и с приближаването към Гръбнака на Архипелага – ивицата срединни острови на Борея.

Тактиката, избрана от командването, приличаше на морски прибой. Армията настъпваше полегионно, въпреки че на всеки нов бряг ставаше малка бъркотия. Ала войниците без бавене се организираха и стриктно спазваха забраната да не се смес-

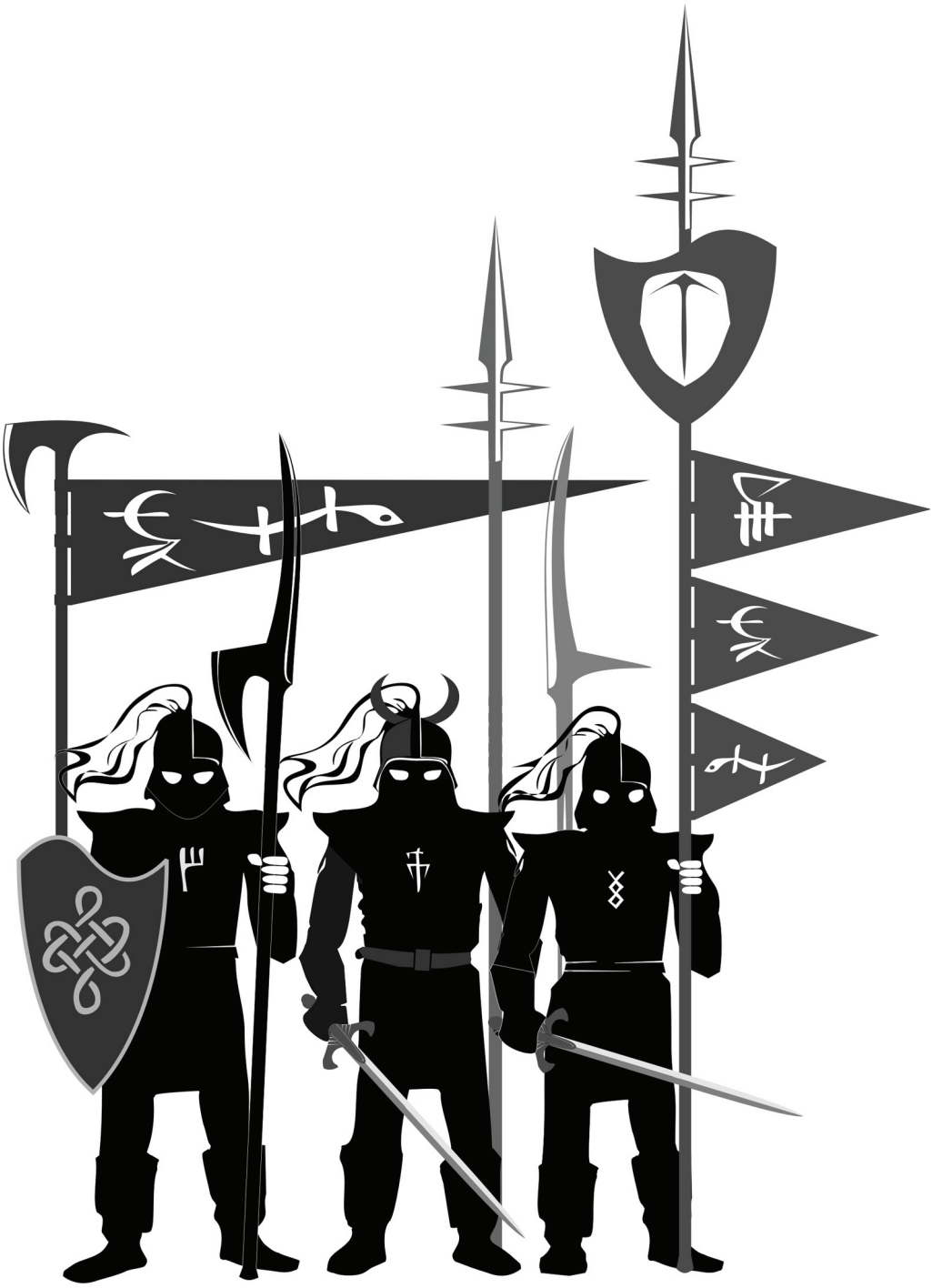

ват подразделения с различни цветове. Комуникациите се възстановяваха бързо и по тях като по нерви пристигаха заповеди – плъковете да се разделят на блокове от по три арави, всяка тройарава да образува маршова колона с график на движение и набелязани позиции за всеки етап от настъплението. Достигнеше ли етапната си цел, тройаравата се окопаваше, укрепваше лагера си (неоценими помощници бяха тия модифицирани белонци, които гризяха каква да е почва) и чакаше да мине определеното от щаба време.

Дружините сякаш потъваха в земята, спрялата тройарава само за една ури след сигнала за бивакуване превръщаше местността в укрепена окопна крепост – валове от пръст и камъни, периметър от разкачени каруци и обозни щитове – всичко това едва се подаваше над терена.

Щом „живозакопаните“ до козирките на шлемовете си пехотинци потвърдяха с рог или тъпан, че са готови, покрай или през лагера им се пропускаше да мине второешелонната арава. Станът временно преминаваше в резерв, готов да се притече на помощ на настъпващите си колеги, или да ги защити, ако обстоятелствата ги принудят да се оттеглят.

В междините покрай инвазионните части и резервните станове шетаха „конни“ ескадрони и самодивски специални отряди, които буквално пресяваха всеки квадратен разтег от завладяната територия, унищожавайки единични гнезда на съпротива. Случваше им се да пресрещнат промъкващи се вражески диверсионни групи. Моментално встъпваха в заградителен бой, като викаха на помощ стражевите подразделения от околните окопни крепости или от дебнещия за заплаха от масивен флангов удар трети ешелон.

В лагеруващите резерви настъпваше известно спокойствие – понякога за повече от цял сол. В стана докарваха ранени, лекуваха свои и чужди болни, поемаха попълнения, обслужваха дотътрилите се основни обози. Помагаха на трети ешелон да се изтегли напред. Поправяха оръжие, стягаха снаряжение и внимаваха за противников десант в тила. Ако последното се случеше, бяха длъжни да завържат ариергардни схватки, докато връхлетят ударни кавалеристки части, които не бяха обременени от обози, понеже ездачите се изхранваха от животните си. Обикновено с това инцидентът се изчерпваше, в краен случай тежки летящи галеони изпепеляваха вражеските отряди – тоест цялата местност, където ги откриеха.

А после идваше моментът, в който над окопите или се рееше сокол-вестоносец, или пристигаше разпенен куриер. Всъщност, те само потвърждаваха заповедта, тъй като белонците-телепати бяха предали вече нарежданията, или предупреждаваха за промени в сроковете и задачите, посочени в графика. Тогава тройаравата изоставяше стана и с ускоряващо се темпо тръгваше напред. Докато траеше маршът, квиринте се запознаваха с обстановката чрез сводки по живите си „радиостанции“ – ориентири за маршрута, сведения за проведените сражения на втори и трети ешелон. Тройаравата подминаваше вече окопали се или водещи битка плъкове, когато се налагаше – оказваше съдействие, прегазваше вражески отбранителни рубежи, напредваше още и пак потъваше в почвата. Цикълът се повтаряше.

Радослав си мислеше, че навярно такъв начин за водене на война би бил твърде разточителен за цивилизована технически армия. Подозираше също, че кампанията е повече жандармерийска, отколкото чисто военна. Настъпващите кашепци се стремяха максимално да прочистят терена, така че в тила да не остава боеспособен враг. Контролът над освободените територии се предаваше на обозната охрана и на местното население.

А местното население бе оредяло и наплашено. Лечителите и снабдителните кервани бяха все по-често принудени да обръщат повече внимание на борейците, отколкото на войската.

Дичо само чуваше новините за положението на местните жители – неговият легион още не бе минал през нито един град, било то голям или малък. Само веднъж заобиколиха опустошено селце, край което рояк ветролети стоварваше специални отряди за помощ, а те разпъваха шатри, трупаха дрехи, завивки, храни... Ала твърде често копаеха братски гробове или издигаха погребални клади. Изтласкваните противникови войници жестоко си отмъщаваха за пораженията на беззащитните цивилни. Радослав жадуваше час по-скоро легионерите да прекосят острова и да издавят вражеските части в морето, в което със сигурност им бе подготвено посрещане от страна на ихтиандрите с техните акули. Всичко, което чуваше за развитието на Похода, го караше да се настървява и да желае пълно изтребление на атъланите.

Новините съвсем буквално пристигаха в окопите – на два крака. Още от първото стануване сред отряди и дружини засноваха Пътници-Разказвачи. Край всеки Разказвач се скупчваха почиващи войници и внимателно го слушаха, все едно бе транзистор или им четеше вестник.

Повечето Пътници приличаха с облеклото си на онзи, първия, когото Дичо бе видял във фаморското Село, но тукашните бяха от всички кашепски раси, без самодивската може би. Армията ги задължи да получат и да носят ризници, ако ще се мотаят на предната линия. Разказвачите приеха условието. Естествено, нямаха значки, защото не бяха мобилизирани дори в нещо като корпус за военна пропаганда.

Дявол ги знаеше как си обменяха съобщения, във всеки случай не бе рядко явление някой Пътник да замлъкне насред дума, да постои със затворени очи, след което да изтърси нещо за събития, отминали преди не повече от две-три ури на стотици прелети разстояние.

Новините бяха разнообразни. Радослав жадно ловеше разказите, усещайки с лакти и рамене лактите и раменете на другарите си от отряда и дружината.

„Армия Океан допреди четири ури и половина е потопила единайсет рогати дузини вражески плавателни съда, две дълги дузини от тях – рибокораби...“

Деветнайсет хиляди и осем кораба, от които двеста осемдесет и осем подводници – пресметна вече почти автоматично кашепските числителни Дичо. Интересно боравеха тук с големите числа – степенувайки дузината...

„Морските съюзници владеят всички важни проливи във Външния пояс на Архипелага, с което осуетяват прехвърлянето на атълански тамги по вода. Преди един сол океанците блокирали четирийсет вражески тамги, струпани на малък остров-казарма, който е на изток от Т'кем. Когато долетели въздухоплавателните ята и покрили парчето суша с пламък, атъланите и техните мъртваци се опитали да се скрият в пещерите. Ала морските жители пуснали своята стихия в гротовете и сами нахлули в тях. Вражалците били на брой 40 960. Никой от тях не оцелял! Но... за жалост, Дълбинният народ още не е пробил защитата на Сърцето на Борея, което се намира в средата на Гръбнака наEmemория. Водоживущите събратя много жертви дават...“

Една атълански тàмга включва 1024-ма войника заедно с офицерите и „другите“ – смяташе Радослав. – *Хм... тия какво, да не използват двоична бройна система? Или шестнайсетична?... Какво ще рече това?*

„Ала Сърцето на Борея, Цитаделата, е било посетено миналата нощ от наши съгледвачи! Вярно, не успели да стигнат до Царските острови, но ги приближили на половин прелет! Сторили са го Тварите на Нощта. Диверсионна полуарава от Тъмната армия е разкъсала по пътя си повече от четвърт тамга мъртваци, петдесетима атълански квирини и повредила три дълги дузини „инакви“. Нощните съратници проклели останките им в името на Деветте кръга на Мрака...“

Пак „инакви“! Трябва да попитам какво представляват...

„Ала през урите на отминалото безслънцие Тварите на Нощта са понесли сериозен удар другаде, далеч на юг, където цяло ято мрачни бойци, на брой колкото три дружини, попаднали в засада на остров от веригата на Гръбнака. Атъланите отровили нощните съюзници с чесънов газ. Обречените на бавна агония Твари предпочели да се понесат в самосмъртна атака към пристанище, което легион от Армия Ден се мъчел да превземе от седем сола. Мрачните бойци нападнали врага малко преди изгрева на Райко. Когато след ури и половина аравите на Дневната армия се решили да проверят защо е толкова тихо зад крепостните стени на пристанището, заварили ужасно опустошение, мъчно за представяне и тежко за описване...“

Твари на Нощта... Онези, които нямат слънца по знамената си и от които фамограмите се стряскат. Май Пътникът ще продължи с лоши вести...

„Единайсети въздушен легион на Северната армия преди четвърт ури е връхлетял в мъглата над Акуловия провлак на балони, пълни с блатен горлив въздух... Врагът е нападнал... Ламийска крепост се включва в сражението!“

„По заповед на монквирина хвъркатите гемии ще приемат помощник-кормчии от Армията на Мрака, без значение дали това се харесва на капитаните им. Ездачите на вятъра трябва да забравят по време на Похода всякакви вражди и неприязън към същества, които в тази война са ни съюзници и умират заедно с нас в битки с атъланите... Старейшините на небоходците не отхвърлят искането на квирина, но са недоволни, че ще трябва да търпят на борда си Нощни твари...“

„Легионите на Армия Ден бавно, но твърдо напредват от запад на изток и юг. Настъплението им обаче е трудно заради сриване на подкрепата от страна на Дълбинния народ. Врагът е употребил подводна тръба, чийто звук е уплашил и разпилял акули и кракени. Колобру на Дневната армия приготвят заклинание, което да предпази бойните риби и животни от подводния звук, да укрепи тяхната неустрашимост.“

Според Разказвача, Северната армия още не бе претърпяла нито едно сериозно затруднение. И въпреки това...

„Цяла дружина от зеления легион е пострадала от отровен газ, който проникнал през маските им, когато нахлули в подземна твърдина на врага. Повечето ще оживеят, ала надали ще бъдат излекувани и ще укрепнат достатъчно до края на войната.“

Радослав се озърна към Пбгаркх, чифтакът напрегнато слушаше.

„Атъланите са пратили срещу Трети легион страшна болест, надмогнала силите на нуадугу. Оранжевите плъкове са извадени от настъплението, в лагера им е кацнал змейски зертон в подкрепа на лечителите. Първа сред поразените от недъга войници е пристигнала една змейска жена, Велик нуаде, и вече има оздравели. До три сола аравите ще са готови за бой...“

– Змейска жена? – подскочи със закъснение Дичо. – Коя е?! Как се казва?!

Разказвачът се препъна в гласа си, но не се разсърди на грубото прекъсване.

– Жената е другарка и любима на Премъдрия шаркан Саджар’раун. Името ù е „Изгрев-светлина“ на нейния език, ратнико. Дошла е тук от Горната земя преди няколко иги. Нещо друго желаеш ли да узнаеш?

Лицето на Радослав пламна. Седна в кръга на другарите си смутен.

Разказвачът вещаеше нататък:

„Първа тройарава от жълтия легион се е натъкнала на нови, невиждани досега капани. Атъланите заравят в земята своите слуги мъртваци, които внезапно излизат като червеи от пръстта. Станало по време на изкопаване на полева крепост, вражалците изниквали сред кашепските войници – битката била страшна... само съюзниците от Белон спасили тройаравата от гибел.“

„Сините легионери превзели ужасен град, обграден със стобор от бодливо желязо. Вместо къщи – изкопани ями, досущ като онези, в които оставят злосторници за на-

казание. В ямите било пълно с мъртви тела, сред които и изнемощели до смърт земеморци, неотличими от покойниците. Седем арави от легиона сега спасяват живота на оцелелите борейци, в останалите две са избрани само най-добрите, най-бързите и най-силни войници. Двойната арава е подсилена с върколашки чети от резервния легион на монквирина и сега настъпва яростно, все едно фамори, грамори, джуджета и самодиви са изпаднали във вълчи пълнолунен гняв..."

Пръстът на Разказвача шумолеше по папирусови карти, докато изреждаше имената на превзети острови. Войниците одобрително ръмжаха.

И накрая винаги го молеха да утоли слуха им с вести от мира, от домашните огнища. И Пътниците говореха, говореха, говореха...

За неопърлени небеса. За мълчаливи кротки гори без клопки. За пасища и поля, необезобразени от ровове. За реки, чиито кристални бързеи пеят сред камъни, сплитат се във водопади и са чисти, не миришат на кръв. За селища, които не са превърнати в скръбни пепелища. За това как благоухаят ранните цветя и листенца на неусетно настъпилата истинска пролет. За миризми, в които липсва киселият дъх на страха и блудкавата воня на изоставен леш.

За далечните земи, в които оръжията си стоят кротко в ритуалните шатри и се вадят пред лика на слънцата само за благороден и честен лов. За недосегаемото Там, където въздухът трепти от песни, вместо да се гърчи от вопли на гняв и викове на болка.

* * *

Явно досега някаква добра фея, ангел-пазител или блага орисница бдеше над Радослав. Тройаравата му някак все изпускаше сериозните боеве. Течеше осмият сол от десанта, единайсето земно денонощие. От известно време войниците се окопаваха небрежно. Темповете на напредване оставаха високи, съпротивата – незначителна. Дичо заподозря, че скоро в щаба ще се сетят как да използват „мързеливците" по-интензивно.

Честно казано, вече се бяха досетили и започнали – отрядите често шетаха из околностите, за да подкрепят „чистачите". Попадналите в обкръжение и изостанали от фронта си подразделения на врага бяха доста, но все на малки групи. Което не значеше, че са лесни – всеки път се опитваха да се зъбят.

Предната вечер дружината, пратена да ликвидира открита от самодивските командоси недоклана вражеска тàмга – или каквото бе останало от нея, – бе атакувана с бойни отрови. Жълтеникавият облак обаче се издаде с миризмата си, подобна на хлорна вар. Сигналните тръби алармираха бойците, които мигом надянаха газовите маски. Начело на фалангите изтичаха колобри и разпръснаха облака. Никой не пострада, но грамори, фамори, таласъми и самодиви усетиха смъдене в очите, а почувствителните се разкашляха и заругаха.

Зад облака ги чакаше рехава верига облечени в безформени сиви дрехи мъртваци. Стояха като чучела, като монаси от сиромашки орден, приготвили се за някакво свое си религиозно деяние.

Викове на квирини, вой на рогове, тъпаните смениха такта, тройаравата настръхна, наежи се с копия и алебарди. Войниците се втурнаха напред. Но преди още да достигнат противника, мъртвашките редици взеха да се стапят под оловните жълъди на прашките и сърповидните стрели на самодивите. Накрая отрядите прегазиха малкото останали прави врагове, промушиха ги от разстояние с копията си и ги стъпкаха като шума.

Ала на пет-шест хвърлея зад пометената верига имаше небрежно маскиран бруствер на окоп. Граморите различиха укреплението и тутакси се престроиха в клиновидни фаланги, без да чакат тръби и рогове да пропеят заповедта.

Над врага пикира двойка ветроплани, която стовари порой от камъни и плащеница вряла смола. Сетне барабаните наредиха на четирите челни отряда да превземат траншеята, от която насреща им безмълвно излизаха сивите войници на атъланите.

За свое щастие Дичо не свари лично да убие изпречилия му се сив войник, защото Пагар избърза напред и, въпреки ролята си на прикриващ боец в двойката, с мощен удар размаза мъртвака с щита си.

Мигове по-късно предните редици на дружината се сблъскаха с втората противникова верига... и затъпкаха на място смутени.

Пред тях стояха земеморци в калпави черно-червени униформи с ококорено бяло око на гърдите. Дрехите им можеха да заблудят някого само отдалеч – те нямаха познатата от множество магоилюзорни демонстрации пластмасова лъскавина на атъланските костюми. Тези клетници с изпити лица и сивкав нездрав тен, празни очи, потни чела и треперещи устни бяха подставени да отнесат гнева на граморските секири.

Борейците изглеждаха така, сякаш току-що се свестяваха от наркотичен унес или тежък сън. Някои стреснато и объркано разглеждаха боздуганите в ръцете си. Други мигаха към граморския строй – навярно легионерите им се струваха нереални. Трети, най-адекватните, хвърляха боздуганите си като опарени и падаха на колене.

Мигът на стъписване отмина, част от отрядите се втурнаха напред, подминавайки земеморците, а други, сред които и Радослав, прикриха с щитове предалите се хора и заотстъпваха предпазливо.

Дичо косо поглеждаше пленените, които покорно се подчиняваха на заповедите, като не забравяше да наблюдава околностите за скрита засада. Оказа се, че вече няма такава – самодивите бяха изпозастреляли укрилите се наблизо във високите храсталаци сиви качулки. Само на десния фланг под краката на един тежкопехотинец глухо пукна мина, ала зарядът ù бе обезвреден от заклинанието на колобрите и войникът се отърва с лека уплаха.

Дружината поведе към окопната си крепост пленниците, за които легионерите приказваха помежду си като за „избавени". Те несъмнено бяха от същата раса като моряците на галерата, но Радослав с мъка разпознаваше в тези същества, част от които бяха напълно апатични, а други плачеха и ридаеха безутешно, гордите и красиви борейци, човеци като него. Граморите се чувстваха неловко, когато подаваха на несретниците манерки с вода, походни питки или понечваха да ги наметнат с топли одеяла от белонска прежда. При всеки жест, земеморците се свиваха, като че очакваха пердах. Кашепските войници заклатиха с жал глави и кръстосаха пръсти.

Единственият истински военнопленник бе някакъв блед индивид, облечен в атълански костюм, но червеното по униформата му бе по-скоро избеляло с него самия в тухлено-ръждиво. Той обаче умря, въпреки усилието на третия дружинен колобър и двамата нуаде от свитата му. Вражеският офицер не бе получил и драскотина, седмината белонци, зачислени към подразделението, отдалеч го омотаха в паяжините си, ала въпреки това атъланът се самоуби. Колобърът вяло се караше на войниците, които бяха забравили как се постъпва при залавяне на такива като „тоз трижди проклет вражалец". Граморите начумерено мълчаха и отдалеч влачеха с куки тялото.

Дичо се съмняваше, че работата е в забравяне на инструкциите. Повелята бе на атъланите незабавно да им се отнемат кинжалите, в които се криела някаква магия, очевидно не съвсем ясна дори за колобру. Личните оръжия били давали на вражеските офицери нужната сила на волята да прекъснат живота си. Според него обаче легионерите просто не бяха посмели да докоснат атъланина.

Лечителите прибраха трупа в палатката си, а в окопите прецениха схватката като голяма победа. Още повече че имаше няколко дузини спасени борейци, поверени на

грижите на техни съплеменници, чиито доброволчески чети започнаха да пристигат в края на деня. Говореше се, че освободените са били принудени да се запишат в мъртвашките тамги, след като атъланите взели за заложници семействата им. Земеморците бяха убедени, че близките им са били изклани веднага след насилствената мобилизация.

В следващите си, също толкова кратки и дребни схватки, тройаравата влезе доста по-самоуверено. Когато дружините отново тръгнаха в настъпление, три връсти преди набелязаната за достигане позиция, от гората изскочиха мъртваци. Оловните куршуми на прашкарите покосиха противника, ала втората му вълна се опита да открие огън с пушки. Над главите на отрядите полъхна електризираща вълна от магически заклинания и само три-четири карабини пукнаха задавено. Тогава към кашепците хукнаха сиви качулки с брезентови раници на гърба и гърдите. Ясно се виждаха тлеещи фитили.

– Самосмъртници! Залегни! Прашки! Стрели!

Убийствена градушка удари камикадзетата, но накрая поне петима от тях се блъснаха в изправените щитове на заградителната дружина. Взрив не последва – детонаторите изсъскаха без резултат. Фалангите стъпкаха мъртваците с крака, без да цапат брадвомечовете си.

Нито един от сивите не издаде и звук, докато загиваше. Сякаш наистина посичаха вече умрели, безчувствени тела. Мъртваци. Зомби.

Настъплението на легиона продължаваше.

Хвъркати гемии докарваха питейна вода, защото кладенците бяха засипани или отровени.

Случи се един ветролет да кацне пред походните колони поради незнайна повреда. Отрядът на Радослав мина съвсем близо до летящия кораб. Ветроездачите-матроси разтоварваха трюмовете. На площадка, в средата на главната мачта, в алените лъчи на малкото слънце Дичо съзря палатка с офицерски символи на Армията на Нощта. Отдолу на палубата стояха телохранители, а в шатрата дремеше някакво създание, високо колкото грамор, но напомнящо бухал. Той не успя да го разгледа подробно, но пък усети колко страх и омраза буди съществото сред екипажа на гемията. Ако не бяха обвързани с клетва, ветроездачите с удоволствие биха го убили на часа.

От същия ветроплан дружинните готвачи получиха казани с топла храна. Манджата се доставяше дори на предната линия, веднага след проведено сражение. Квирините препоръчваха заедно с гозбата да се изяжда по половин шепа сухи концентрати от раниците. Радослав, опасявайки се от рецидив на стомашни проблеми, си намали дажбата двойно.

Тройаравата стигна до поредната си етапна цел, окопа се, престоя пълен сол и тръгна отново. Съпровождащата „конница“ разгроми слаби огнища на съпротива.

До западния край на острова оставаха шестнайсет прелета.

Дружините пак спряха на зададена позиция, последва ново окопаване.

И изведнъж настъпи необичайно дълго затишие.

* * *

Седяха в „крепостта на кълтиците“, както в опит да се пошегува я нарече Дичо, повече от сол и половина, без изгледи да продължат марша си в близките ури. Поради някакви несъобщени причини командването бе преустановило активните действия на тяхното направление. Стъпаловидният поход на легиона замръзна. Отпред се мержелееха безмълвни планини.

Дванадесетниците подхвърлиха на войниците новината, че легионът бил натрупал прекомерно много умора, а и по склоновете на планинската верига имало твърде

опасни вражески укрепления. Затова с мъртваците се заел плък от Армията на Нощта, за да обезкръви врага с набезите си и улесни прочистването на Дилмун от атъланската сган и мерзост.

Радослав се замисли над употребената като че ли съвсем буквално дума „обезкръви“. Запита се що ли за изроди са събрани във войските на Мрака.

Две ури подир залез-Райко настъпи съвсем непрогледна тъма, заръси дъждец. Дичо и Пагар опънаха платнище над окопа си, граморът тутакси задряма, но другарят му дълго се наместваше, заслушан в глухи тътени откъм фронтовата линия, които никак не му приличаха на обикновени гръмотевици. Накрая толкова се разшава, че събуди чифтака си.

По някое време успя да се унесе, но почувства раздвижване в окопите и в просъница надигна глава. Старшият ирмин поканваше всички квирини за съвещание. Радослав се прозя и си рече, че офицерската работа също не е лесна...

В тъмното облачно небе летяха ветроплани.

Измина може би половин ури. Събуди го часовоят на отряда.

– Аааах... Кхенрагш, ти ли си, побратим ратнико?

– Аз съм, Расуау. Дванадесетникът ми каза да ви обадя, че нуадугу търсят доброволци, съгласни да дадат от жилите си девет галу кръв. Чакат с бакърени котлета. Питай Пбгаркх дали ще сподели водата на живота си...

Дичо кимна и се изправи. Постовият продължи да обхожда траншеите. Ръмеше по-силно. На запад мъждукаше засенчено от мъглата и дъжда зарево... Сви рамене – защо пък не иде и той за донор? Лечителите в Лагера бяха установили, че кръвта му е съвместима с тази на някои граморски видове. Най-вероятно ставаше дума да се помогне на ранени.

В дружинната полева лечебница седеше непознат нуаде. С кокален нож той правеше фин разрез при вените на изпънатите войнишки лакти. Изцеждаше по малко на око, помирисваше канчето и сипваше кръвта според някаква си своя преценка в приготвените стомни и котлета. Радослав си спомни за животните, заколвани за месо в Лагера. Тяхната кръв също се източваше в подобни съдини и той се безпокоеше, че по-късно им я сервират вместо супа, но бе сгрешил.

Донорите притискаха порязаното с белонски бинт, а дружинният лечител даваше на всеки по бучка мед на клечка. Дичо си поиска две, като преди това увери непознатия медик, че като по-едър от другите може да дари дванайсет галу кръв. Магьосникът се колебаеше дали изобщо да му взема от „водата на живота“, беше на път да се откаже, но после махна с лапа и добави двеста двайсет и шестте доброволно дадени грама човешка кръв към литрите фаморска, при което Радослав повдигна вежда.

Двамата с чифтака се върнаха в окопа си, като мляскаха и се облизваха по пътя. В мрака на нощта като че цялата арава се занимаваше със същото – месоядните грамори обожаваха сладости.

Акцията по кръводаряване разсъни повечето войници. В траншеите крадешком припалиха фенери, без да обръщат внимание на квирините, които предупредиха, че току-виж се наложило да се скача по тревога в ранни Янкул-зори.

Дичо твърдо реши да поспи и се зави презглава. Установи, че му е задушно, и подаде нос изпод наметалото. И тъкмо се сети да попита Пагар за какво, по дяволите, е било това кръвопускане, след като лечителят изобщо не си е дал труда да разделя течността според видовата ѝ принадлежност, камо ли по кръвни групи, когато установи, че в окопа има гости.

Безгрижно настроеният му чифтак бе поканил двама души – за партия на камъни, естествено. Играчите вече се бяха заплеснали по пуловете и щяха да се сърдят, че ги безпокоят за дреболии. Радослав покорно прие да потисне любопитството и се

съсредоточи да прехвърля втората медена бучка от буза на буза, докато тя не се стопи. Допи му се вода. За беля манерката бе хвърлена в другия край на окопа. Докато пиеше, се присламчи да гледа партията.

Не, нищо не можеше да разбере. Отначало я мислеше за подобна на шах, ама не. Правилата бяха твърде сложни, камъните се слагаха и не се местеха. Подреждаха се в загадъчни комбинации, които нищо не му говореха. Дали пък не бе по-елементарна, отколкото изглеждаше? Тц, нищо елементарно няма тук...

Доскуча му и надникна навън изпод платнището.

Над полето бе спряло да вали, облаците изтъняваха, ала склоновете на планините тънеха в мъгла и дим, а слабият тътен оттам не стихваше.

Разсеяна лунна светлина му позволи да различи бабуните по терена на стана. Местността изглеждаше пуста. Дори и на дневна светлина бе трудно за вярване, че тук като зайци в дупки се спотайват близо четири хиляди бойци, плюс кавалеристки ескадрони, зememорски и върколашки чети, три дузини арбалетни оръдия, двайсет единици лека и средна обсадна техника и даже стотина съвсем не малки обозни каруци. Всеки път, когато потегляха на марш, му се струваше, че дружините поникват от самата почва, сякаш полето е било засято с драконови зъби...

– Ей, майсторите! Стига толкова!

Беше квиринът Ндрангнекх, промъкнал се неусетно, като истински ловец. Хокаше играчите:

– Веднага да спите! Щом с изгрева почнат да се броят светлите ури, барабаните ще запеят! Има промяна в задачите, момчета! Отново сме челна настъпваща вълна.

– Отрядник! – възроптаха камънарите. – Само дванайсет хода още!

Ндран едва-едва омекна. Все пак и той беше грамор, а следователно не бе равнодушен към играта на камъни.

– От мен да мине. Седем хода.

– Девет?

С удивително човешки жест квиринът постави ръце на кръста.

– Пбгаркх, може да се намираме в Борея, ала не сме се чучнали на зememорски панаир! Никакви „пазарлъци". – Играчите смутено хихикнаха от произнесената борейска дума. – Седем хода и край, който спечелил, спечелил. После да лягате!

Радослав се върна в леговището си в ъгъла на окопа. Сви се под наметалото, като се постара да остави достатъчно място за чифтака си.

На запад бумтеше като далечен прибой бурята на фронта.

* * *

– Расуау?

– Ъ? Ох... Гари, тая нощ няма ли да се спи?

– Извинявай, Расуау...

– Карай да върви, няма значка... Спечели ли?

– А, разбира се – небрежно и разсеяно отвърна граморът. – Добър съм с черните камъни даже... Виж, трябва...

– Какво трябва? Защо вадиш брадвомеча от калъфа?

– Ела. Дванадесетникът вика ни.

– На пост?! – надигна се Дичо, сънен, рошав и кисел.

– Не.

– А за чий?

– Каза при него да идем. Въоръжени. Ето, приятелю, шлема твой.

– Уф... аха, мерси. Тю, да му се не видяло...

Чифтаците изпълзяха от сънената тъма на окопа в проветривата тъма на полето.

Отново се бе заоблачило, но поне не валеше. Одевешният дъжд май беше сътворил много кал. Почти пипнешком намериха траншеята, където нощуваха неколцина отрядни командири. Дичо свадливо предположи, че квиринте са се събрали, за да играят тайно от подчинените си на камъни, Пагар се захили звучно, но емоционалният му полъх остана сериозен и с оттенъци на тревога.

Ндрангнекх ги чакаше на бабуната на бруствера. Подпираше се на извадения си меч, смърдеше на чесън и изглеждаше също толкова люто угрижен.

– Расуау – рече той, – да познаваш някой мрачен боец от Армия Нощ?

– Ъмм? Хм... не.

Мечът зачовърка земята. Квиринът късо въздъхна и обясни:

– Един... едно от Тварите искало да те види... Ние ще дойдем с теб, Расуау. Вдигни си яката и си пази гърлото! – добави притеснено.

Трима закрачиха сред лабиринта изкопи, спъвайки се и внимавайки при прескачане на траншеите да не се надянат на стърчащи остриета. Изпод платнища, щитове и плетени от пръти покривчета мъждукаха светилници. Няколко пъти ги спираха часовои. Отрядникът прошепваше паролата и те продължаваха по неравната земя към периметъра на тройаравата.

Стигнаха едва подаващите се над терена каруци и въртящи се платформи със зачохлени многозарядни арбалети. Няколко стъпки навън и спряха. Квиринът впи очи в мрака.

Дичо, който по пътя насам сумтеше и се чудеше за смисъла на разходката, изведнъж подуши присъствието на нещо невидимо. Някой невидим. Този „някой“ му се стори неприятен, навярно дори злокобен тип. Аурата бе смътно позната... аха! Да, същото усещане като по време на отпуската в катуните, една нощ преди да почне Походът.

Квиринът грубо излая към нещото в тъмнината:

– Ей, ти! Тук сме.

Насреща шавна сянка.

– Кой от вас е онзи, когото търся? – гласът произнасяше думите с непознат акцент, тонът бе гаден и високомерен, изпълнен с лошо прикрито презрение.

Ндрангнекх скръцна със зъби и не остана длъжен:

– Внимавай, изтърсако на Мрака! И дневните, и нощните рожби сме на ръба на пропаст! Помни това и не се дръж като...

– Не търся тоя ваш другар за мъст и разправия! – възрази със свистящо изпръхтяване тъмнината. – Аз помня клетвите! И знам, че докле атъланите са тук, заплаха обща тегне над нас, както ликът на Дневния унищожител застрашава такива като мен!... Нека *човекът* пристъпи два пъти по девет крачки насам. Другите стойте си, където стоите, вас не ви засяга!

Квиринът заръмжа ядосан и стисна дръжката на меча си. Повече любопитен, отколкото разтревожен, Радослав го потупа по рамото и понечи да тръгне. Ндран го задържа и прошепна:

– С два-три скока съм при теб, Расуау! Дръж това. – Тикаше в дланта му дребен объл предмет, на допир като суха луковица.

Дичо подсмъркна и кимна. Всъщност, би предпочел да не мърда от място. Насили се да отмери поисканите девет стъпки. После още толкова.

Зад гърба му граморите заеха бойни стойки и несъзнателно кръстосаха пръсти.

След предпоследната крачка Радослав се поколеба. Пристъпи бавно и спря. Повече с въображение, отколкото със зрение различи малко по-ниска от себе си фигура. Напрегна се. Емоционалната миризма не бе дружелюбна, но нищо не го накара да я прецени като агресивно враждебна. Стори му се, че съществото е късокрако и е

наметнато с плащ, развят въпреки безветрието. После с ноздрите си долови и дъха на непознатия. Вонеше на мърша. Там, където се намираше главата, смътно мъжделееха белезникаво-синкави очи с тъмни жилки и овални зеници.

Дичо мълчеше и чакаше. Изведнъж си даде сметка, че усеща змейската си кожа настръхнала от отвращение.

Съществото с безкрайна неприязън изграчи:

– Прибери си глупавия чесън, нечестивецо! Ъгррр... – непознатият сякаш се опомни и леко промени тона: – Твоят войвода току-що изрече верни слова, че и вие, и аз сме войници от една и съща армия. Затова не ме оскърбявай. Махни проклетата луковица! Защото помня обидите.

Радослав стисна чесъна в юмрук и скри лявата си ръка отзад, притисна китка към кръста си, докосвайки железния колан. В същото време намести десницата си по-удобно и здраво върху загладения прът на алебардата.

– Така става ли? – попита хладно.

Създанието сякаш предпазливо душеше в неговата посока.

– Бива.

Интонацията бе съвсем противоположна на отговора. Дичо реши, че по примера на квирина също може да бъде нелюбезен:

– Какво искаш?

– Ти си *човек*, нали? Пристигнал си неотдавна от Горната земя.

Не отвърна веднага. Наистина, одеве създанието бе употребило думата „човек“, на което той не обърна длъжното внимание. Вече автоматично си превеждаше граморското понятие „говорещи животни“ като „хора“.

– Да, аз съм – разкърши рамене човекът.

– Как се казваш? Да чуя името ти на твоя език!

– Радослав.

Нещо дребно тупна в размекнатата земя, търкулна се и се спря в чизмите му. Дичо се изненада – силуетът насреща дори не бе трепнал. Явно събеседникът му е доста опасен, щом така добре владее тялото си.

– Искам няколко капки твоя кръв, за да съм сигурно, че ти си онзи, комуто трябва да предам вест! – заяви Нощната твар. – Поръси ги в чашката. И да не е от ръката, с която държиш луковицата! Сетне остави граалчето и отстъпи назад, ако те е страх.

Радослав се наведе сковано и напипа подхвърлената чашка, не по-голяма от напръстник. Тежеше и хладнееше като да бе изработена от камък. От външната ѝ страна напипа сложен фин орнамент, отвътре бе гладко шлифована.

Той плъзна показалец по острието на алебардата и отърка порязаното в чашката, като внимателно я притискаше между коленете си. Надигна се и се изпъчи към тъмнината. Протегна напръстника към създанието. Ще видим кой го е страх, копеле арогантно!

– Ето ти пожеланото, мрачни съратнико.

Съществото помълча, може би удивено.

Но в следващия миг върна паса на изненадата. Дичо не успя да се поддаде на изблика си страх, когато тварта изфуча – толкова стремително бе движението ѝ. Създанието се хвърли напред, скокът му се сля със също толкова мълниеносно отдръпване. Като вихър то грабна чашката от ръката на човека, който замижа и се клатушна назад, съумявайки да се пребори с импулса да хукне назад към граморите. Може би защото просто се смрази на място. Точно сега не се чувстваше храбър.

А в тъмнината се чу смъркане, къса кашлица, нещо като просъскана ругатня и чашката-напръстник чукна Радослав по коляното. Нозете му омекнаха и той се облегна на брадвомеча си.

– Аха – изгъргори рожбата на мрака, – наистина си ти...

Последва неясно мърморене.

Уплахата накара Радослав да попита нагло:

– Вкусно ли беше?

Съществото издиша рязко въздуха от устата си, отново лъхна на разложено. Тварта бе ядосана... но като че ли ù бе олекнало. Каза равно, почти без злоба:

– Никак. Друг път не предлагай кръвта си, когато сме жадни... съратнико. Другите ще ни нахранят вместо теб. – Мрачният боец продължи още по-официално и сдържано. – Моите съплеменници са... *признателни* – почти изплю думата, – за Напитката на живота, дарена ни от вас... Имахме нужда, бяхме се изтощили, а от мъртваците кръвта е лоша... И дано денем, под светлината на Унищожителя, бъдете безмилостни като лъчите му към врага! Докажете, че жертвите ни не са отишли нахалост! Избийте атъланите и сивите им слуги!

– Ще... ще се постараем...

– Твоята кръв люти, Радослав от Горната земя. Не ни я давай повече.

– Откъде ме познаваш?

– Не те познавам. Една... шарканка те познава. Търсеше те и ме задължи да те търся и аз. Ще предам на Голямото ято, че вече си тук, в света на Светата костенурка. Това бе вестта, това е и краят на клетвата ми... – Нощното чадо примлясна и отрони едва ли не приятелски: – Дано никога повече не се срещнем, съратнико Радослав. Сбогом, човеко със змейска кръв!

И съществото подрипна нагоре, с мек хартиен звук разпери криле. Секунда – и тварта, самата тя черна сянка, се шмугна и пропадна в черния мрак. Секна и усещането от присъствието ù. Дичо задиша по-леко.

– Ей, ти, чакай! – провикна се закъсняло на български. – Верена ме е търсила?! Кога?... Ей! Ехо!... Ъ! Офейка, да го... хм!

Що за изчадие беше това? Радослав много внимателно се огледа, напрягайки отслабналите си змейски сетива.

Нищо.

– Расуау! Добре ли си?!

– Добре съм – отзова се той през рамо, приклякайки. – Ей сега...

– Защо викаш?

– Няма нищо. Тварта си тръгна. Сега идвам.

Разперените му пръсти намериха чашката. Той прибра напръстника в паласката на колана, пъхна там и чесъна (ах, как ще цопнеш в чорбата – уха-ха!), и още веднъж се озърна.

Безрезултатно.

Махна с ръка и бързо се върна при Пагар и квирина, които нескрито се зарадваха и даже го прегърнаха, след което шумно въздъхнаха.

– Да се прибираме, Расуау! А... какво искаше от теб... онова?

Дичо свали шлема и се почеса по тила.

– Абе... Най-важното беше, че не им се услаждала моята кръв. Ндран, кои са те, Тварите на Нощта?

– Вампири.

Пръстите на Радослав замръзнаха в рошавата му и вече доста мръсна коса. След кратка пауза той мъдро измуча и си нахлупи каската. Добави, затягайки ремъка под брадичката си:

– Предаде и благодарности към донорите от аравата...

– *Благодари*? Вярно ли чух, Расуау? То ти *благодари*?!

– Ъхъ. Ама не на мен лично. На всички. Пожела ни успех за утре. Заръча да унищожим врага.

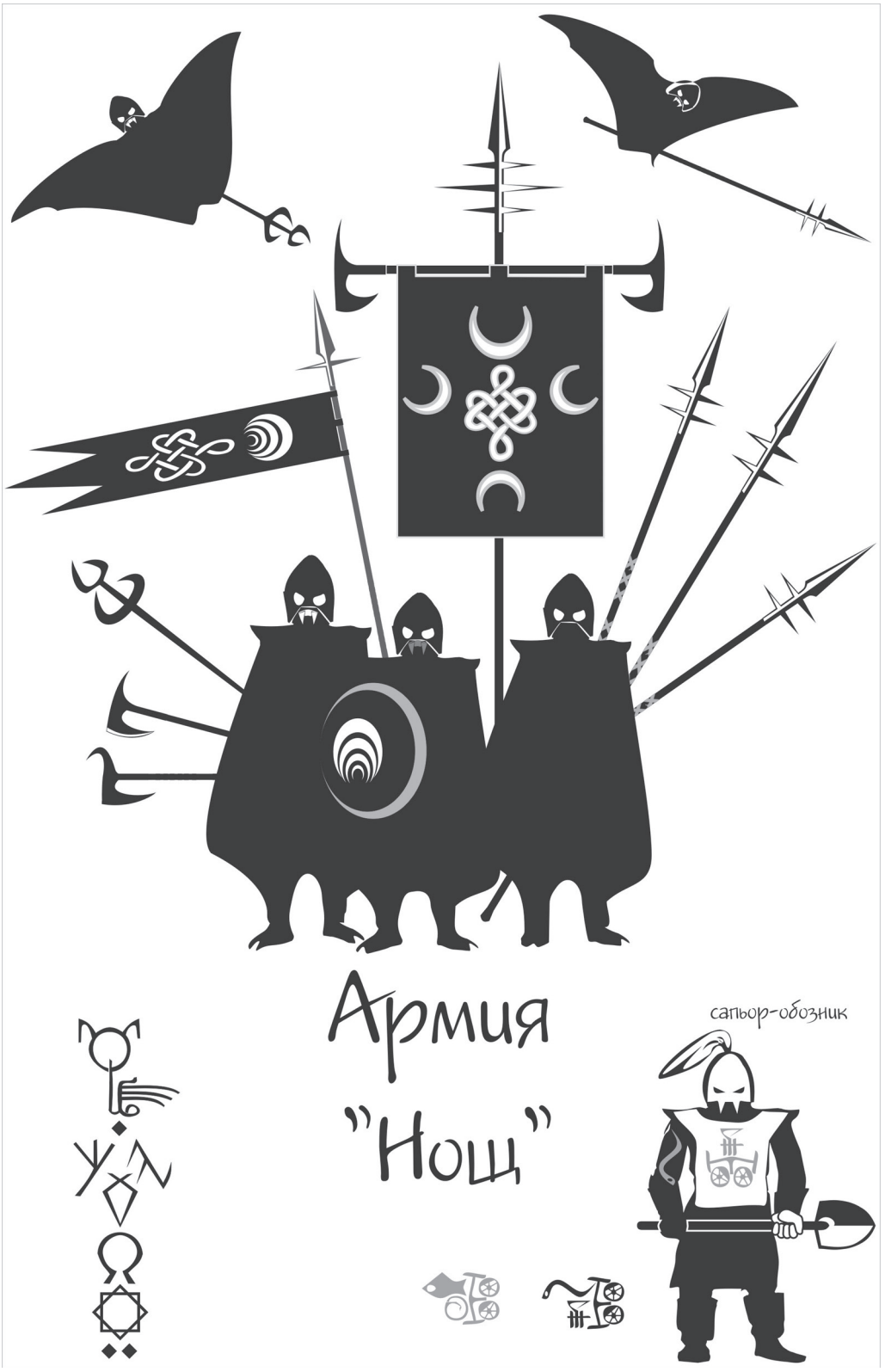
Армия
"Нощ"
сапьор-обозник

Рогатият шлем на Ндрангнекх недоверчиво се разклати:

– Какво доживях да чуят ушите ми... Твар на Мрака да благодари! Щастливец си ти, Расуау, щом не харесват кръвта ти.

– Отрядник! Не познавам онова изчадие, обаче то ме познавало. Само че не ми обясни как и защо, да го вземат дяволите! Изчезна, преди да го разпитам. Щяло си да изпълни някаква клетва...

– Кротко, Расуау, кротко. Лошите същества често носят добри вести. Когато е полезно за съдбата ти, ще научиш каквото трябва. Хайде сега обратно в окопите да спим. Утре ще е тежък ден. Славен ден!

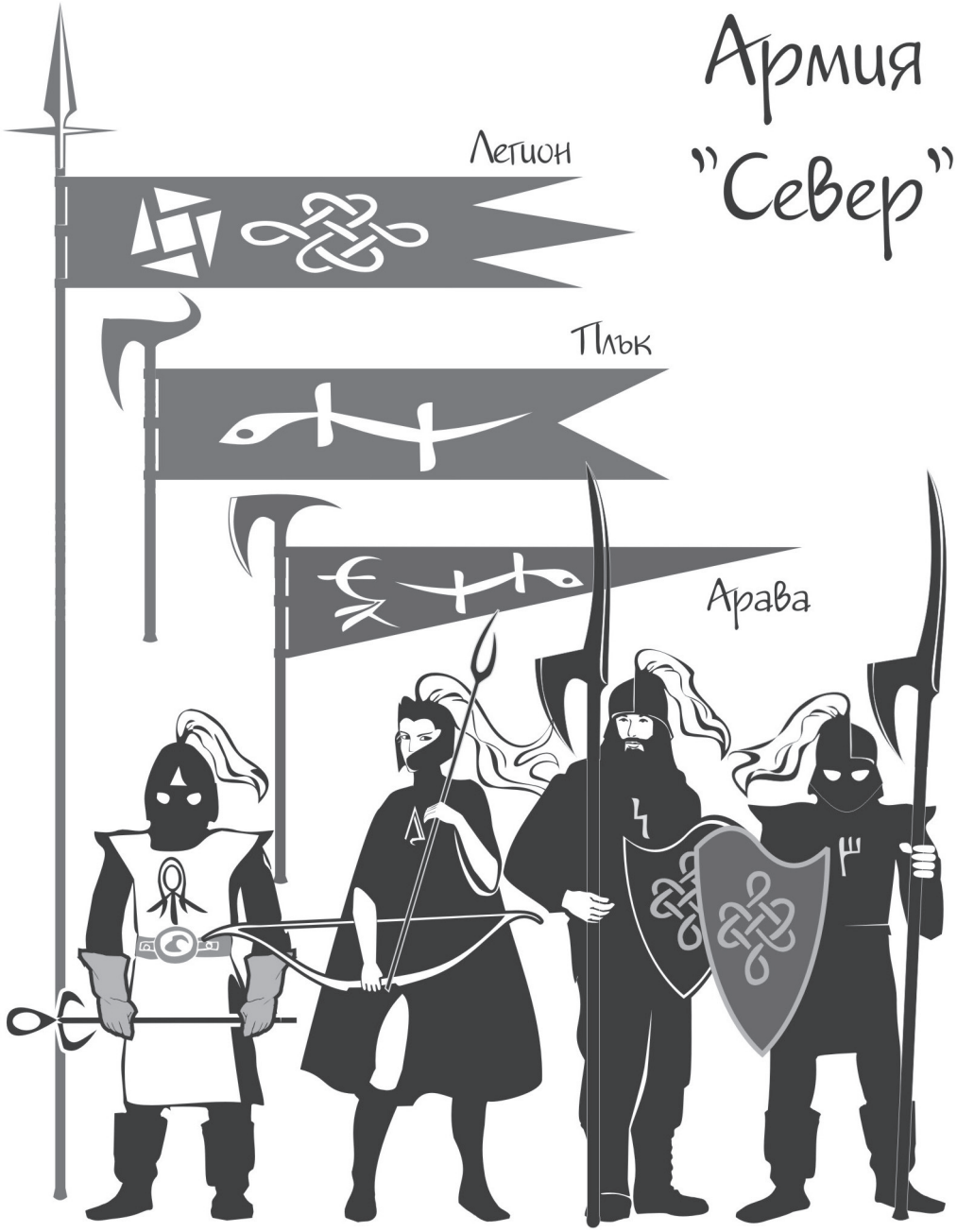

* * *

Утрото бе мрачно. Изгревът пламенееше като зловещ пожар, зацапан с облачни ивици. Петната небе се покриваха със сиви парцаливи мъгли като с лой. Пръскаше леко, но бе топло. За раздвижилата се тройарава – горещо до припотяване.

Дружините се измъкваха от земята, вдигайки прах. Нервни отряди нарамваха походното си имущество, тук-там редиците се смесваха и обърквaха. Димът от огнищата, на които бе стоплена закуската, караше войниците да търкат очи и да кихат. Безмълвното допреди четвърт ури поле заскърца, задрънча, запровиква се раздразнено, превърна се в гъмжило от бойци, каруци животински впрягове, лафети на катапулти, балисти и арбалетни оръдия.

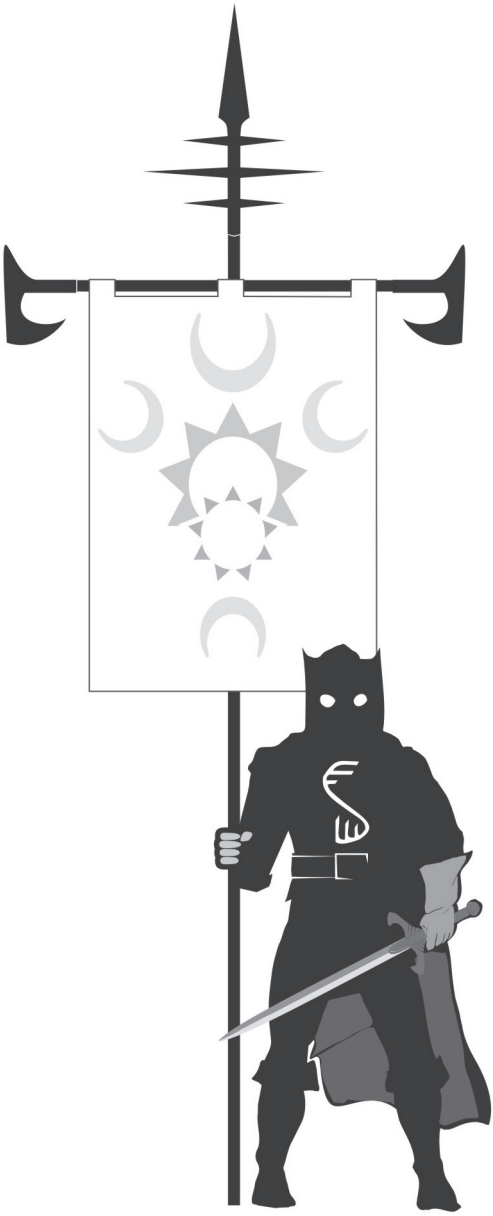

Забулен и сякаш недоволен от пробуждането си, Янкул мяташе копия румена светлина, като да се опитваше да повдигне схлупеното небе. Под лъчите му шупна трънак от знамена и остриета на оръжия. Барабаните загърмяха монотонен марш, тръби и рогове се надвикваха и си пречеха. Разкривени колони запълзяха към димящите като вулкан планини.

В опустелите траншеи навлизаше второешелонната тройарава и току слегналата се пушилка отново увисна над бруствeрите.

* * *

По Янкул-пладне стигнаха някаква долина, приличаща повече на широка клисура. Отрядникът съобщи името ù – Ураш-поле. Радослав не го хареса.

После се обади пеещата раковина, която тръбачът надуваше извънредно рядко. Зовът ù заповяда на дружините да се престроят в готови за разгръщане в боен ред колони. Дълбокият, сякаш шептящ звук от рапана предизвикваше у Дичо даже в Лагера чувство на неопределена тревога, а сега направо тръпки го побиха.

– Гари, какво ще рече името „Ураш“?

– Представа нямам, Расуау. Думата борейска е.

Радослав преметна по-удобно алебардата на рамо, раздразнен неясно от какво. Сърдеше го всичко – и това, че не спираха за храна, а дъвчеха дажбите си в движение, и тропотът от хилядите крака, и прахта, която запушваше носа и смъдеше на очите, и насекомите, кой знае защо непрогонени от заклинателите, даже и яркият изгрев на Райко. Червеното слънце само подчертаваше безрадостния мрак на деня.

Червен легион...

плък Саламандра, арава Шахар...

две ръце дружина, отряд Гръб, руна...

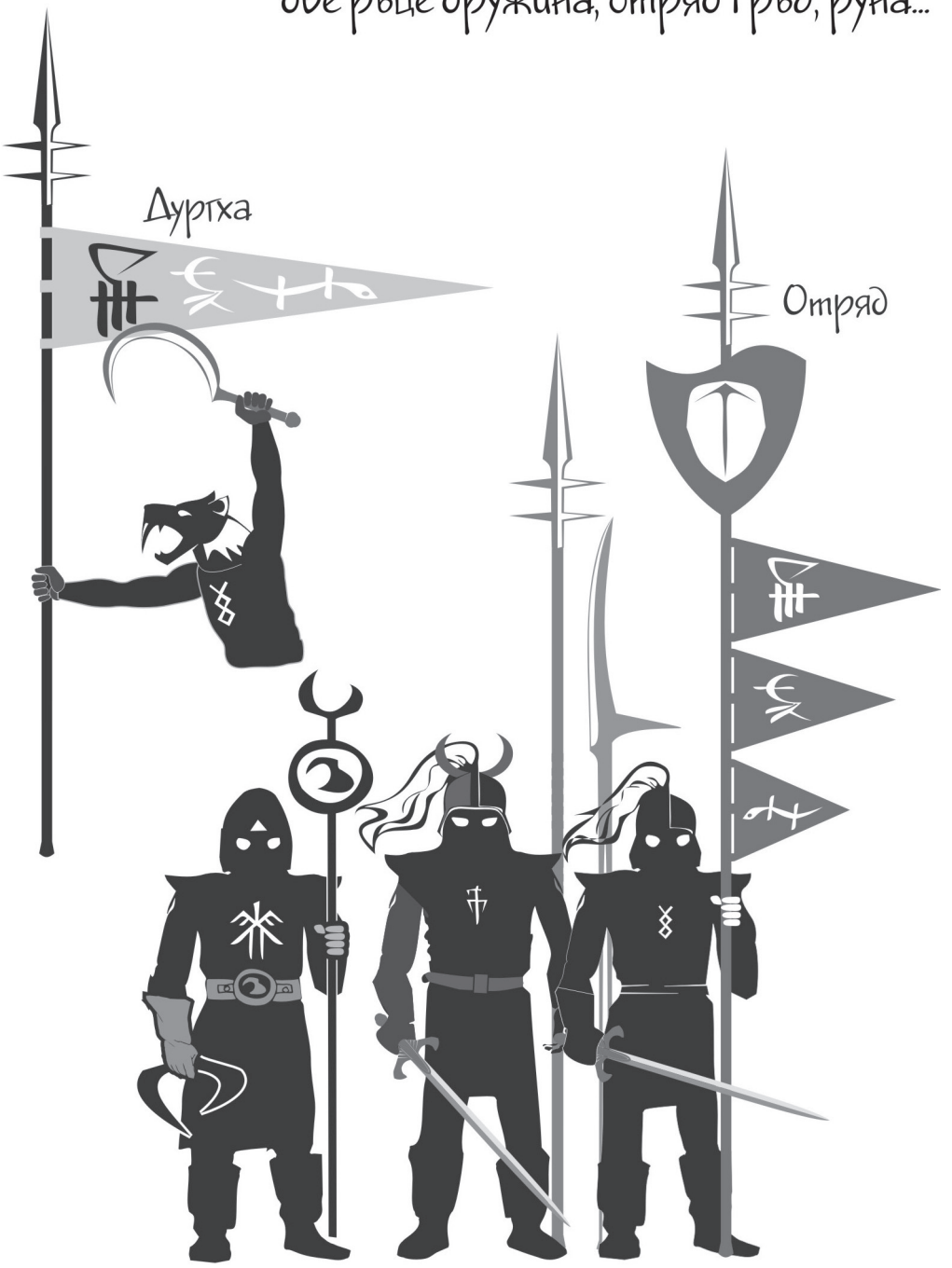

Планините отпред се извисяваха като стена. По склоновете им чернееха грозни пепелища, върхарите се губеха в облаците, убождани от копията на колоните.

Дичо плю. Къде е противникът, кучета го яли?!

Напред по колоната се чуха крясъци. Свада? Някой глупак се е спънал или е изтървал нещо от раницата си? Да го сритат по задника да внимава!

Лакътят на съседния войник блъсна щита на Радослав. Подобни работи се случваха безброй пъти, постоянно. Бяха съвсем в реда на нещата и той дори не ги забелязваше. Но не и този път. Изведнъж неволното побутване взе че преля плитката чаша на търпението му. Той се озъби на съратника си, който отначало отстъпи, а после задудни колко скапани били борейците, които даже и възпитани от фамори, продължават да са грубияни и все ходят с вирнати носове...

Нормалното бе да си кимнат почти несъзнателно за извинение. Ала сега...

Сега Дичо се извърна към войника вбесен, с горещи уши. Отвори уста. От езика се наканиха да скочат оскърбителни думи – право в неумитата зурла на тъпанара, дето много знае да мърмори!

Властен гъдел по люспите внезапно избистри съзнанието му. Като плисната в лицето кофа ледена вода. Той *подуши* напрежението наоколо. Чу как по цялата колона, във всяка дружина, кипва безформено недоволство, което всеки момент щеше да избуи във всеобща кавга. Свадите заплашваха да доведат до толкова редките за грамори и фамори сбивания – ей така, за нищо, заради неравната земя под нозете, заради нахалните лакти на съседа, заради мухите, небето, заради всичко!

Нещо не е наред.

В мига, в който Радослав се отказа да изреве обиди в очите на съратника, проехтя пеещата раковина, а подир нейния стон се понесоха командите на колобрите:

– Внимаааай! Под уроки за раздор сме! Нападнати сме от уроки за раздор! Стегни фалангите! Кажи си заклинанието!

Отрезвяваща вълна премина като електрически ток през отрядите. Магьосниците викаха, рапанът им пригласяше:

– Докосни съседа си! Той е твой брат! Кажи си заклинанието! Не стискай зъби! Обърни гнева си към врага!

Хиляди очи зашариха наоколо, ала жив противник нямаше.

– Изхвърлете злината си, войници на Кашеп! – деряха гърлата си колобри и квирини.

Колоните спряха, несигурни, обезверени. Неприветливи скали ги обграждаха половин връст наляво и половин надясно. Долината се бе стеснила. Тясно и объркано стана и в душите на легионерите. Дичо неволно кръстоса пръсти, както правеха граморите за предпазване от злото. Отчаяните призиви на офицерите се задавиха ненадейно.

В мигновеното безмълвие някой се изсмя истерично.

„Защо сме тук? – прошепна призрачен глас в Дичовата глава. Другарите му наостриха уши, явно и те чуваха същото. – Защо си тук, войнико? Защото обичаш да убиваш ли? Защото искаш по острието на брадвата да се стича кръв на друго разумно създание като теб? Защото ти харесва да причиняваш болка и смърт?“

Гласът кънтеше в черепа като камбана. Знамена скланяха платнища, копия клюмнаха блестящи остриета. Радослав притисна слепоочията си, при което за малко да изтърве алебардата.

„Харесва ти да убиваш!“ – перна го отвътре през лицето.

– Не! – не издържа и изхлипа той.

Наоколо премина като ехо шепот: „Не, не, не... Не е вярно, не, не...“. Шепотът нарасна до ропот.

Гласът неумолимо удряше по оголените нерви:

„Тогава защо?!“

– Защото... защото... – заекваше Дичо.

– Защото своя свят обичам! – възкликна до него Пбгаркх и войниците се сепнаха, започнаха да повтарят словата му, които се усилваха и издигаха към тежкото небе. Жилата на оръжията се изправиха. Разтресоха се, сякаш по змийското тяло на колоната с броневи люспи преминаваха гърчове. Ропотът се превърна в рев от хиляди гърла:

– Защото СВОЯ СВЯТ ОБИЧАМЕ!

„Обичта ли ви доведе тук?!“ – гласът настойчиво бъхтеше нещо, свило се в съзнанието на дружините.

– ДА! ОБИЧТА НИ ДОВЕДЕ!

„Защото ви е болно да мърсят света, който обичате?“

– ДА! ЗАЩОТО Е ОБИДНО! ЗАЩОТО КАШЕП СЕ НУЖДАЕ ОТ ЗАЩИТАТА НИ! – изгърмя колоната и се разпадна на отделни викове през сълзи и кашлица: – Не сме убийци!... Ние сме честни ловци!... Ние сме бранители! Ние обичаме своя свят!... Ние сме длъжни... да спасим... Кашеп...

Мнозина приклекнаха, някои паднаха на колене, крясъкът вдигна в небето спотаени между скалите птици... и угасна. Войниците клатеха глави, шепнеха заклинания, бършеха мокри очи и неловко се прегръщаха за помирение. Току-що всеки бе усетил как в сърцето му сякаш се е спукал отвратителен цирей и гнойта на омразата изтича навън без остатък.

Ндрангнекх се обърна към отряда си. По челото му се лееше пот.

– Така ви искам... Слава ви, побратими мои... Надвихте, победихте... Слава на вас... – кънтеше дрезгаво гласът му.

Радослав мигаше към командира си. Гласът-шамар, звучал допреди миг в главата му, раздрусвал го да се опомни... беше негов, беше гласът на квирина. Наистина, та Ндран бе от чираците-магьосници. Той, колобрите и другите офицери бяха успели да смачкат в зародиш междуособицата. Дичо го видя, осъзна го и по побелелите му устни, които се раздвижиха и додадоха уморено:

– Хайде, воини, подравнете строя... Атъланската магия е разкъсана. Продължаваме.

Като пропукала зимния лед река, тройаравата отново потече напред. Радослав усещаше как колобрите плетат мрежа от заклинания. Съжали, че не бе настоял на идеята, която му хрумна още в Лагера – Северната армия да се научи на строева песен. Та нали уж който пее, зло не мисли! А и пеейки, сигурно се предпазва от злото...

Ала злото не дремеше. И само след четвърт връст нанесе вече неприкрит, явен удар.

Няколко секунди мрак.

Дичо бе сред първите, които се свестиха. Надигна се объркан и смутен. Какво ги бе застигнало? Цялата колона беше повалена като широка ивица кегли. Отгоре искреше магичен щит, разряди статично електричество шумоляха и боцкаха тялото. Колобрите се опълчваха на новата атака.

Един подир друг легионерите започнаха да идват на себе си. Скочиха на нозе квирини и знаменосци. Некоординирани движения, нефокусирани погледи. Общо замайване – сякаш пристъп на морска болест посред твърда земя. Възклицания. Страх.

С концентрирани потоци енергия колобру подкрепиха квирините, после изправиха на крака барабанчиците и сигналистите. Екнаха рогове, затракаха тъпани: „Разпръсни се и замри на място!“, „Виж другаря си!“.

Досущ магически пипала, заповедите докоснаха зашеметените съзнания на войниците. Кашепците инстинктивно се подчиниха на командите, дори онези, които още не можеха да проумеят, че нещо се бе случило.

„Психобомба – помисли си Радослав. – Сгъстен шок. Телата станаха непослушни, неуправляеми, волята омекна, умът е като мъгла... Дявол да го вземе, това ли се наричало психотронно оръжие, а? Бррр, мамка му...“

Но барабаните биеха за поход, тръбачите зовяха „сбор“, знамената се развяваха пак, подир платнищата щръкваха и оръжията. Несъзнавано, чисто по навик, бойците се строяваха, шареха с ръце като слепци... Ала не всички. Уви, не всички.

„Внимавай за атака! Остани на място!“ – нареждаха барабанни откоси.

„Доложи кога си готов!“ – свиреха укрепнали рогове.

„Кой си? Кой си? – настояваше разпознавателен сигнал раковината. – Докосни амулета си! Кой си?“

– Аз съм... Пбгаркх съм – дочу Радослав отляво. Чифтакът му сякаш бълнуваше. – Пбгаркх съм от Червен легион... плък Саламандра, арава Шахар... две ръце дружина, отряд Гръб, руна...

– Гари, как си, братле? – разтърси той леко другаря си.

Полека-лека муцуната на грамора придобиваше осмислен израз, но оставаше ококорен като уплашено дете:

– Расуау? Къде сме?

– Амиии... на Ураш-поле, остров Дилмун. Северни борейски острови.

– Ък! ... да, вярно... О, Расуау, главата боли ме! Сякаш от грзу ритнат съм... какво стана? Ък...

Чифтакът се опита да се изправи, но не успя. Дичо му помогна, а граморът замачка с длани коленете си. Изпъшка:

– ...По-добре сега съм, можеш да спреш да крепиш ме... Зла сила удари ни, нали?

– Аха. Но за нас това е дребна работа, приятел. Ще се оправиш.

– *Ще се оправя* – повтори граморът и тупна по задник. Рече, докато опипваше натъртеното: – Ще да поседя така малкож. Краката мои като на сукалче-дете са... – Пагар започна да почуква шлема си и да тръска глава, сякаш искаше да изкара вода от ушите си. Приличаше на пиян.

„Вземи мехлема от синята кесия! – изтрещяха барабаните. – Мехлем от синята кесия!“

„Внимавай за противник, внимавай за противник!“ – пригласяха им тръбачите.

И внезапно нещо изцвили, замуча, а после се оформи в мелодичен хор. Гайди. Вълколаците не бяха свирили от обучението в Лагера...

– На дванайсет – стани! – провикнаха се квирините. – На двайсет и четири – бавно напред! Строй за насрещен бой! Едно, две, три, четири, пет...

– Музика – прошепна Пагар. – Като у дома. Край клана мой често овчари минаваха. Винаги весело с тях беше... Ставам, Расуау, ставам...

– ...дузина и девет, дузина и десет, нзе... две дузини! Ходом-маааарш!...

Дружините попиваха заклинанията на лечителите, отърсваха се от психотронната атака. Предпазливо запристъпваха в разгънат строй, готови да реагират на всяка нова изненада.

Ала някои бойци не станаха и не тръгнаха редом с другите.

Над петдесет души, предимно грамори, но и неколцина самодивски воини, лежаха с неподвижни изумени лица. Отрядите подминаваха убитите при незримото нападение. Гледката на изстиващите тела досъживи оцелелите, които присвиха очи в търсене на по-осезаем противник, комуто нямаше да простят нищо. Или, може би, за да му простят веднъж завинаги – с остриетата на мечовете, алебардите, копията и стрелите си.

И врагът не закъсня да се появи.

* * *

Пагар още залиташе, подобно на други легионери в колоната, и Дичо го водеше под ръка, без да се оглежда наоколо. Осланяше се на дозорните, както и на маговете. При все това той пръв обърна внимание, че отсреща, на фона на планините, изникнаха бързи черни точки с тънки водоравни чертички отстрани. Като разкривени нотни знаци.

Те приближаваха...

Предчувствие за опасност връхлетя Радослав. Без да осъзнава, той нададе неистов вопъл:

– Въздуууух!!!

Дали дружината бе започнала да разбира български, или съгледвачите бяха подали сигнал, а може би и колобрите усетиха полъх на неприятел, но след няколко мига фалангите се пръснаха във ветрилни вериги и залегнаха.

Планерите напредваха. Блестяха метално, но Дичо различаваше като през бинокъл ръждавеещи петна по шевовете и сглобките на фюзелажите им. Беше невероятно от такава дистанция, но той бе повече от сигурен, че наистина ги вижда!... Съзираше дори трепкащата мараня пред безмоторните машини. Защитни полета. Може би бяха породени от заклинания, но по-скоро от емитери на неведоми силови генератори, продукт на незнайна технология.

Даде си сметка, че гледката не е заслуга на човешките му очи. Змейските сетива, които досега дремеха или в най-добрия случай се разсънваха за кратко, в този момент бяха будни и бодри, в пълна сила и готовност. Те му позволяваха да долавя дори действията на маговете от тройаравата. Колобрите протягаха вълшебни телекинетични ръце, свиващи се в пестници енергия. Над залегналите дружини се трупаше напрежението на предстоящия магичен сблъсък на сили.

Петте челни машини рязко свиха настрани и надолу, една от тях се заби в земята и изпука като самосвал, пълен с ламаринени кофи. Основните сили обаче успяха да проникнат през издигнатия на пътя им отразяващ щит на магьосниците.

Над авангарда профучаха капковидни тела със заоблени криле, планерите губеха височина... Неочаквано, от прикрепените отдолу гондоли с оглушителен гърмеж лумнаха синкави пламъци – реактивни двигатели! Летците изравниха апаратите си, вирнаха носовете им и се скриха в облаците.

Секунди след това в средните дружини на тройаравата, където строят не бе разреден и войниците само бяха приклекнали на коляно, към небето изригнаха гейзери от пръст, дим, огън и... разкъсани тела. Ударните вълни от бомбените взривове повалиха знамената на стъписаните отряди.

Втората вълна ракетопланери имаше открити гнезда по крилете, над и под тях – с бездънни зеници на тъпи дула...

Картечниците затракаха, засвистяха порои куршуми, вдигнали от земята безбройните нишки на малки фонтани от прах.

Дичо зарови лице в камъните, смъртта свирна над него и го отмина, оставяйки тръпки по тялото и лепкава кисела пот. Включените реактивни двигатели заглушиха писъци и агонизиращи стонове.

Оставяйки димни следи, планерите направиха остри виражи, угасиха ракетните си гондоли и сякаш увиснаха под раненото сиво небе. Няколко безшумни мига. А сетне... сетне още веднъж окосиха залегналите кашепци с пунктир от картечни откоси, в дирята на които застиваха или грозно се гърчеха копиеносци, кавалеристи, магьосници...

Някъде отзад, като че все по-близо, изтрещяха нови бомби.

– Окопавай сеее!!!

Трескавото заравяне в пръстта бе започнало много преди отчаяния екот на призива. Но уви, за голяма част легионери доскоро непознатите съоръжения за защита се превърнаха в пресни гробове. Хвърчеше земя, метал стържеше камънака.

Радослав удряше с юмрук безполезната срещу огнестрелите алебарда и се мъчеше и той да се зарови, да се скрие, да избяга...

Ала никой от бранниците не бягаше. Подвикваха си един другиму за кураж, притискаха гърди към пръстта. Картечниците отгоре не спираха, на снопи жънеха животи. Колко още щяха да издържат граморските нерви, без да видят, че и такъв противник може да е уязвим, че въпреки загубите и тоя враг може да бъде раняван, убиван!

През зъби виеше и Дичо. Теренът под него беше непробиваем. Той трескаво се озърна, търсейки по-мека почва, най-добре даже – естествена гънка на местността, дере някакво, трап... Помисли си за кратерите от бомби и... погледът му се спря върху нещо, от което кръвта в тялото спря.

Горкият, още непреодолял последиците от психотронната вълна Пагар стърчеше като истукан насред полето. Бе гологлав, без нагръдния си доспех, също както и Радослав, комуто кирасата само пречеше. Граморът тихо простенваше и въртеше палци по ръбестите си слепоочия. От ушите му се процеждаха капки кръв.

– Залегни, глупчо!!!

Пагар обърна изкривена от страдание муцуна към другаря си и жаловито замънка, че *главата боли го ужасно*... Навярно беше контузен, но не личеше да е ранен. Дичо кресна още веднъж, проумявайки, че граморът не е адекватен и не разбира какво става.

За трети път затракаха картечници, вятърът засвистя в елероните на пикиращи планери. Радослав полетя с отскок към Пагар.

Пиукане от кълвящи земята куршуми го застави да се извърне.

Пътечката на откоса се приближаваше с умопомрачителна скорост.

Не се сети за друго, освен да прикрие гърдите си с широкото острие на алебардата. Сляпото олово звънна в секирата и го просна по гръб с изтръпнали длани, но цял, невредим. Яката на шлема му задра спечената земя, ремъкът едва не го удуши.

Ала той не забеляза това, едва го усети. Не бе в състояние да възприеме нищо... само страшната, обърната с краката нагоре картина на беззащитния Пагар, зяпнал учудено планера. Под смъртоносните криле неистово пламтяха картечници, ръцете на бордовите стрелци се тресяха в луд такт с неудържимите спусъци.

Ризницата на грамора грозно цъфна на няколко места, рикошет изпищя от твърдото желязо на колана му, в пръски кръв отхвърча лявата му ръка от лакътя...

...С хленч и подскачащо „не, не, не“ в главата си, Радослав се извиваше като червей, драскаше в опита си да пропълзи, неспособен да се изправи и хукне към клетника...

Пбгаркх сведе грамадни, детински изумени очи към другаря си, размърда кървящото си чуканче, оброни глава и рухна като отсечен дънер.

Със сетен измъчен скок Дичо успя да го стигне, озова се над него и повдигна главата му в шепи.

– Гари!

– Расдрад...? – изгъргори войникът. – Студено...

– Гари, Гари – суетеше се Радослав, – недей бе, Пагар! Потърпи малко бе, глупчо такъв, сега ще те превържа бе! Гари!

Затискаше с пръсти раните му и отчаяно викаше отрядния нуаде с безумна надежда за помощ.

Напразно. Лечителят бе проснат двайсетина метра встрани с димящи навън черва, единият му крак се тресеше в конвулсии.

От заешко-вълчата уста на грамора бликна тъмночервена кръв, отведнъж в погледа му изчезна вътрешната искрица.

Дичо млъкна. Паниката крещеше да вади бинтове и мехлеми, ала змейското в него вече беше подушило... Почувства го остро, както никога досега. Смъртта.

Мъртъв е. Чифтакът ми е мъртъв.

Горещ ураган от близка експлозия се стовари отгоре. Ушите заглъхнаха, светът онемя. Радослав продължаваше да усеща само тътена от удари на сърцето. Изплю пясък върху прахта и се огледа.

Безмълвни картечници косяха дружините.

Върколак без звук виеше към недосегаемия противник и се давеше в собствената си кръв.

Сянка на планер премина над колобърска свита, подире ù щракна със зъби подивял рашнак. Сетне свирепият гущер меко се просна до мъртвия си ездач.

Легионер раззинваше уста, навярно викаше санитари, влачейки подобния на парцалена кукла другар. Куршуми прерязаха нозете му, но той продължи пълзешком, криейки съратника си с тяло.

Откоси превръщаха живи и мъртви в дрипи от броня, кости и плът.

Група войници образува с щитовете си костенурка, градушката от олово осея корубата с вдлъбнатини, ала белонската стомана издържа. Подир атъланския летателен апарат се завъртяха прашки... взрив на бомба разпръсна фалангата. Бранници се премятаха сред кълба дим и изтръгната от земните гърди пръст, падаха и повече не помръдваха.

Бавно и трудно умираше белонски войник, куршумите го разцепваха, той отвръщаше с жила и струи отрова. Планерът го отмина, но жестоко осакатеният инсектоид продължи да се мъчи да докопа убиеца си.

С изпъкнали от напрежение жили, Ндран отскубна от преобърнатия наблизо триножник малък копиемет. Почвата около него вреше от забиващи се куршуми, един откъсна рог от шлема му, но квиринът сякаш не го забеляза, насочи арбалета към следващия самолет и стреля. Веднага след това пусна твърде тежкото за него оръжие и падна на четири крака, мъчейки се да си поеме дъх.

Копието, засияло от вкованото в острието му магическо заклинание, удари защитното поле на планера и изгоря като шепа магнезиев прах. Апаратът замлъкна. Не бе нужно да ЧУВАШ, за да усетиш това. Картечниците му спряха, пилотът се паникьоса, през мътните стъкла на кабината можеше да се види как трескаво дърпа лостове... Замръзна за миг и ритна червена скоба пред себе си.

Реактивната гондола се откачи, ведно с картечници и картечари. Олекотен, планерът продължи да се плъзга по въздуха, тресейки се от ударите на прашкарите.

Отрядникът отвори уста, озъби се и запъпли напред, както беше на колене. С усилие се изправи, размаха пречупеното копие-знаме на взвода и като че ли закрещя, сочейки падащите стрелци. Към тях на зиг-заг хукнаха воините, видели крушението или чули виковете на своя квирин...

Радослав не можеше да помръдне. Усещаше в шепите си тежестта на главата му... на Пагар...

Нови взривове. Нови откоси.

Пръсна искри от огън стрела. Още една. И още.

Атакуваната тройарава се съвземаше и опитваше да отвърне на удара. Тъмни силуети се спуснаха върху планерите – ято от гигантските орли. Атъланските ескадрили прекратиха огъня по пехотата, строят им се наруши, пилотите се опитаха да

маневрират.

Хищните нокти разпорваха ламаринените тела на машините, човките с един удар откъсваха елероните, чупеха блистерите на летците, правеха на пихтия картечарите.

Колапсира поредният защитен екран, улучен от омагьосаната стрела на колобър, след нея в апарата се впи друга – самодивска. Тя попадна във въздуховода на реактивния двигател и корпусът избухна в синьо-жълти пламъци, над клисурата засмърдя остро на спирт. Орлов ездач хвърли оперена сулица, която обаче само одраска кабината, но летецът се стресна от нея, направи непохватен завой и се сблъска с друг планер. Двете машини се запремятаха към скалите.

Облак стрели изтръгна светкавици от защитните полета на апаратите, но само в един от тях пилотът клюмна, самолетът му продължи по права линия и заора земята. Тутакси върху машината се накачулиха освирепели войници, секири се впиха в корпуса.

Бомбите валяха безредно, святкащите дула на картечници се обърнаха към въздушния си съперник. Ето, един от орловите гиганти кресна – през бучене в ушите си Радослав някак го чу. Разхвърчаха се пера, орелът започна да пропада надолу, навярно и ездачът на птицата закрещя – височината бе смъртоносна.

От облаците се спуснаха нови ракетопланери.

Снаряд улучи дружина самодивски стрелци. Разпиля разпокъсаните тела. На ръба на изровената за миг яма Дичо видя Ларунди. Половината ѝ лице бе овъглено. Здравото око гледаше право в него, пълно с непоносима болка... и молба. През разпраната на халки ризница, под обгорената и съдрана на ивици бакърена рокля, потръпваха конвулсивно хрилете ѝ. Димът се разсейваше, прахта се слягаше, покривайки русалката с пепел. Крехката ѝ снага се сгърчи, сетне отпусна. Цепките на хрилете се затвориха плътно и... зейнаха, разхлабени от смъртта. Затрополиха камъни и буци глина.

Задушаващо люта миризма на барут.

Самолетите довършиха широк вираж, част от тях се сбиха с орлите, другите се готвеха пак да пикират върху наземните цели. Сякаш се насочиха директно към Радослав. Куршум издрънча по захвърления щит на другаря му... на Пагар!

Дичо побесня.

Да имах еРПеГе, гадове!

В изблика си на гняв, той се закани с юмрук към планерите, все едно можеше да ги смачка като комари.

А дали НАИСТИНА не можеше?!

Премига към стиснатата си длан. Пръстите бяха сграбчили витяшкия му нож, който сочеше атъланските самолети.

Господи, какво безумие... Идеше му да се затръшка от яд, да зареве, да вие, да...

Студена титанкерамична тръпка се плъзна от камата по костите, достигна главата и не глас, но усещане, оформи в съзнанието светкавична мисъл:

„Аз съм твой. Покажи ми врага. Дай ми силата си!“

Змейските люспи го засърбяха, стегнаха се и рязко стиснаха тялото. От самото сърце на Радослав се откъсна пламтящ съсирек, накара го да изтръпне като от токов удар и се вля в дръжката на ножа – дар от една отвъдна неродна родина.

И острието засия, от него бликна ослепителна мълния, която прониза защитното поле на самолета и превърна машината в нажежен прах!

Дичо късо издиша. Имаше чувството, че току-що е смачкал с пестник много корав орех. Ала нямаше време да се ослушва в себе си и да се чуди. Завъртя камата към друг ракетолет – и нова светкавица, която изсмука нова хапка мощ от душата му, унищожи мишената.

Той успя да изгори още един атълански апарат, преди ескадрилата да реагира. Пла-

нерите се опитаха да избягат, строят им се разбърка, последваха катастрофи, избегналите сблъсъка попадаха в орловите нокти.

Отведнъж ушите му отглъхнаха с пукот.

Наоколо всички крещяха. Дори вече пресипваха от викове, деряха се от възторг, заканваха се с мечове към небето:

– Шар-кан! Шар-кан!

Самодивите още по-бързо опъваха тетивите. Копия, камъни и проклятия догонваха вражите апарати, колобрите гасяха едно подир друго защитните полета на атъланите. Падащите бомби престанаха да гърмят, легионерите ги зареждаха в катапултите – такова гюле отнесе опашката на плюещ сажди от реактивната си гондола планер. Летящите машини обърнаха назад, в търсене на спасение.

В очите на Радослав пулсираха отблясъците от мълниите, виеше му се свят. Отпусна се на коляно, за да не падне, ала все пак наслуки перна отстъпващия назад враг, този път доста неточно. Стори му се, че блъснатият планер загуби управление и докато пилотът овладее машината, го застигна орел със заплетен в сбруята му мъртъв ездач.

Дичо нямаше сили да се зарадва.

– Шаркан, шаркан! В десета дружина имаме си шаркан! Ул-ул-улааааа!

– Размажи ги, Расуау! Изритай ги от Кашеп! Шаркаааан!

Мигаше, светлите петна в полезрението му бяха станали тъмнозелени и му пречеха да различи какво става наоколо. Сърцето бумтеше в клетката от ребра, гърлото и езикът бяха пресъхнали, сякаш не бяха от мека и влажна плът, а от едра груба шкурка.

– Атака от небето! – някой изпищя, остър вопъл сред въодушевените викове.

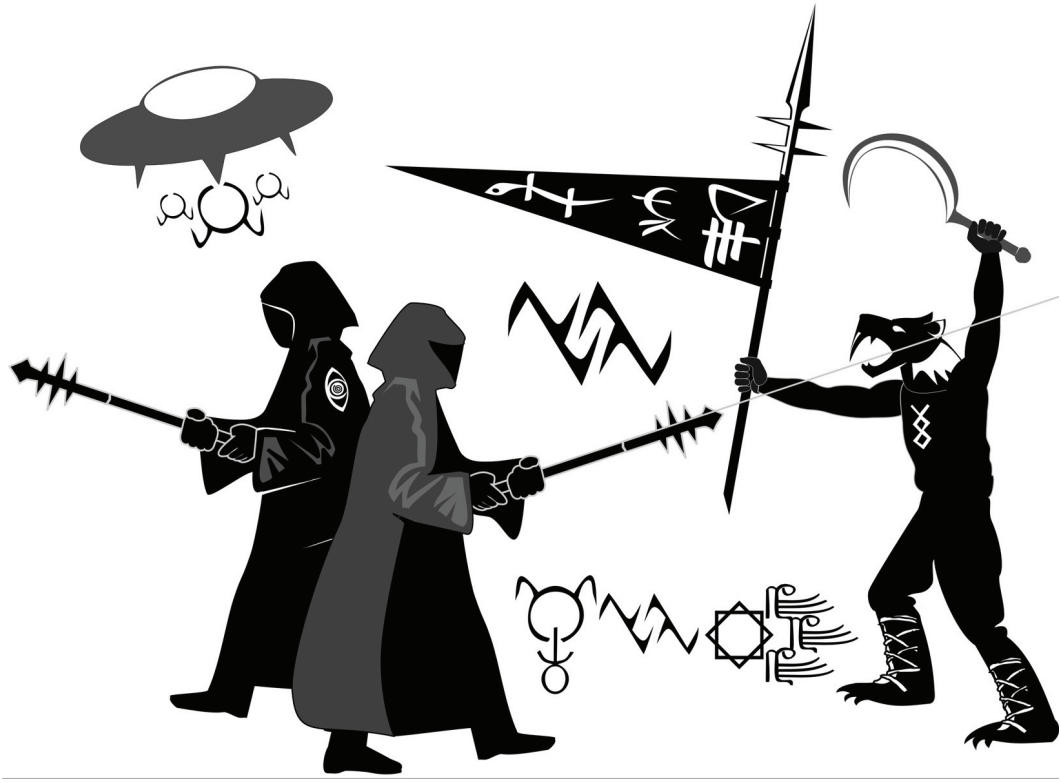

Барабаните го подкрепиха.

Радослав с мъка вдигна глава. Пак ли? Не ви ли беше *достатъчно*?!

Взорът се избистряше, змейската кожа отново стягаше човешкото тяло за бой. Ох, да не беше тази отмала, тази противна и жалка слабост...

„Ще взема умората ти – каза витяшкият му нож. – Ти – живей и се бори. Твоята воля е моя воля, господарю."

Освежаващ поток, ободрителен, чак подскочи от преливащата енергия. Впи очи в новия враг.

Наистина бе нов.

– Смъртоколесницииии! Крий сеееe!

Този път паниката бе истинска и взе връх. Бранниците зарязаха всичко, хвърлиха се под отломките, покриха се с телата на трупове, загризаха земята, неколцина в ужас хукнаха към скалистите стени на клисурата, други с хленч – право към Радослав.

Трите смъртоколесници се движеха много бързо. Не приличаха на самолети и планери с ракетни гондоли. Плоски черносиви корпуси, никакви примитивни шевове с нитове; гладки издутини на кабини или други механизми; по периферията – гъст пунктир светлини, ослепителни дори денем, на носа – ярки до непоносимост триъгълни прожектори.

Летящи чинии.

Не оставяха димни следи, издаваха басово тихо жужене, изглеждаха хем масивни, хем някак леки, дори безтегловни. Силовите им екрани бяха по-съвършени, оръжията – също.

Дънищата на дисколетите избълваха фунии от оптично изкривен въздух, подобен на мараня. Снопове незнайно лъчение докоснаха челните редици на аравата.

Живите замряха и заедно с мъртвите се овъглиха, почерня и земята, вятър повя тънък слой пепел.

В безкрайната секунда преди да хване ножа с двете ръце и да се прицели с острието му, сякаш се канеше да стреля с пистолет, Дичо разбра как бе загинало неговото фаморско Село.

НЕГОВОТО село. Мава, Пава... и всички други.

– Аааааааа!!!...

Задушаващ гняв, жажда за мъст – целият изблик се концентрира във витяшката кама и се откъсна от нея във вид на мълния. Ураш-поле се люшна в гърма ù.

И веднага змейската кожа го накара да повтори удара по същия дисколет, защото първата светкавица успя само да неутрализира защитното поле на атъланската машина.

Като малко слънце огненото кълбо облиза силовите екрани на съседните апарати и угасна в грапава вълна нажежен вятър.

Левият дисколет, сякаш подигравайки се с инерцията, почти от място литна вертикално нагоре и с гръм от преодоляната звукова бариера избяга в облаците, усукващи се подире му. Втората смъртоколесница обаче се снижи, стрелна се напосоки и тогава се натъкна на магическата мрежа на колобри и вещери-квирини. Защитното ù поле запулсира, бордовите светлини угаснаха.

Радослав я халоса отгоре... получи се много по-слабо, отколкото той разчиташе...

...дисколетът се вряза в земята, корпусът издържа, но се отвориха трапецовидни люкове. Шурналите навън метално проблясващи същества, подобни на хлебарки, се счепкаха с белонския резервен отряд, връхлетял противника като ято скорци на лозе...

...ножът в ръцете му шавна. Острието бе нажежено, деформирано и се топеше като въглен под струя кислород. Но дръжката бе със лед.

„Удари още веднъж, преди да те напусна, господарю. Ти си жив, аз ти служа."

Дичо осъзна, че има само още една мълния.

Отчаяно закрещя през рамо към припълзелите под закрилата му на „змей“ войници:

– Мъ-мъ-мммахайте се от мммен!... Далеч!!! Далеч от мен!!!

Изправи се, размаха ръце, бойците плахо се свиваха, някой посочи нещо с пръст.

Той се извърна и блъвна последната си капка мощ срещу новата тройка летящи чинии. И се свлече като парцал. Тъпо погледна витяшкия нож. Това, което бе останало от него – дръжка с топящ се скреж.

Уморих го, рече си. Уморих го и изтощих себе си.

Така неистов и неопитен ездач погубва коня си, пришпорвайки го в бесен галоп отвъд границите на чия да е издръжливост.

Можех да разпределя присадената си змейска сила по-разумно, по-ефективно. Не да правя заря за Трети март...

Разбираше това твърде късно.

Стреснатите от последния му удар дисколети довършваха лупинг с невероятно къс за скоростта и размерите си радиус. Секундите, леко разтеглили се по време на схватката, отново се свиваха до нормалното човешко времеделене.

Нови две двойки смъртоколесници с подсилени защитни екрани връхлитаха и сееха невидими снопове убийствени лъчи.

Край.

Гледаше равнодушно приближаващите се апарати. Изпитваше само някаква нежна тъга и примирение.

„Сбогом, драконче. Бях толкова близо до теб...“

Бях толкова близо!

Скъсах три чифта обувки, износих два ката дрехи... сега съм с третия, последния.

Намерих си бели коси в главата и видях с очите си неща, каквито могат само да се измечтаят, но не и да се измислят, не и наяве...

Преминах през две войни. Едната ме лизна само, но тази май ще ме погълне... в края на замръзналата сега секунда. Последният ми спомен от този мой живот непрокопсан.

Ти беше най-хубавото нещо в него. Не е празна приказка.

Прости ми, че не успях да те намеря.

Още ми е чудно... и странно... и даже не ми се вярва, ала зад гърба ми останаха не просто девет планини, не километри или мили, ами светлинни години навярно. И бариери, и граници, за които самата ти не допускаше, че могат да бъдат поне мъъъничко проницаеми, та камо ли преодолими.

А сега ще умра, преди да те видя, миличко! Изтормозих се от жажда за теб! Написах и ти посветих най-хубавите си досега стихове... няма да мога да ти ги кажа...

Иска ми се да ги чуеш. Повтарях си ги до втръсване, за да ги запомня и, щом дойде мигът най-сетне да се срещнем отново и за докрая на късите вечности на нашите животи, да мога да ти ги подаря като букет...

Жал, жал, жал!

Не съм искал да се разделяме. Прости ми, че го допуснах. Искам, искам да се преборя, ала сила не ми остана, слънчице, само толкова имам, колкото да не захленча, а да приема следващия си страшен миг достойно. Поне да знаеш, че съм си отишъл като... като някой, когото заслужава да го обича змеица.

Защо, защо, защо!

Толкова съм близо – в един свят с теб, защо СЕГА трябва нещо да ме спре!

Да бях станал истински змей! Да бих могъл да замахна с крило, да отнеса смъртоколесниците, погубили толкова много мои другари, да ги сплескам и запратя на земята, която ще се пропука, щом ударя с крак по нея, ще зейне да погълне убийците, с вулканичен жар да ги превърне в прах и пара! А после, после с омерзение ще се измия в дъжда, който ще шурне по моя повеля от небесата, които ще се продънят, за да изчистят света и мен – за да ти е драго да ме погледнеш.

Поне да съм измит и чист, дракончe.

Да ме помниш с хубаво.

Продъни се, небе. Продъни се.

Измий ме, да съм чист и хубав пред небооката ми любима.

Продъни се, небе. Продъни се.

Продъни се!

Продъни се...

* * *

Небето се продъни.

Пропука се на безброй места, а от тях лумна огън... не, това бе мрежа светкавици...

Мълниите биеха като навързани наръчи, като отприщени реки, ниагари сияеща плазма. Скалите около клисурата на Ураш заприличаха на антични руини и кипнаха от вихрушки, камъните сълзяха с пръски от лава.

Порой дъжд падна като бодлива плоча.

В стихията си да удави всичко живо, водата натисна легионерите. Радослав наведе глава, за да може да диша и пак плюеше ледени струи, стичащи се в устата му. Замлатиха кошмарни гръмотевици. Дъждът внезапно намаля и в пречистения въздух земята излетя срещу пикиращото като ястреб небе.

Излетя с неистовия рев на втурнали се в ръкопашна схватка люспести крилати тела!

Оловните облаци се завихриха на спирали около змейски опашки, камшик на светкавица оплете смъртоколесница и я запрати в скалите. Корпусът на машината се спука с отвратителен звук като огромно рохко яйце и Радослав едва не повърна от гадост. В долината падна друг един дисколет, отгоре му кацна шаркан, зашиба го с опашка, помете с криле капаци на люкове и с пламък изкара екипажа навън – право в ноктите си.

Земята тътнеше, вой на смъртоколесници, рев на змейове, пъклени тъпани на експлозии... Дичо захлупи уши, за да не полудее, но писъците на битката пронизваха всяка фибра от тялото му...

Пороят спря. Но стремителни драконови силуети продължаваха да кръстосват небето, по дирите им валяха прекършени планери и поразени дисколети.

Слънчеви лъчи разшириха пролуките в облаците, обляха клисурата, осеяна с убити, ранени, с отломки от вражеските машини и тлеещи обозни каруци. Тези лъчи подобно магнит задърпаха оцелелите, зовяха ги сякаш са растяща трева, оредяла слънчогледова нива – покажете се! Победете! Нима ще лежите с ръце на главите, докато се решава съдбата на вашия свят?!

Като с тънък бич на голо писнаха свирки, рогове, гайди. Събудиха се барабаните – атака по земя! Стани! Строй се във фаланги!

В отговор се надигна страховито и зверско „Ул-улааааа!“, по земята отекна тропот на здрави още нозе. Бойният рев заглуши всички заповеди – дружините бяха дочакали, доживели, оцелели до момента, в който последната дума щеше да бъде произнесена от алебардите, мечовете и копията. Вълна от кашепци се понесе към извиращи от подножието на клисурата сиви тамги от закачулени пехотинци.

„Ухааа!... Пък аз си рекох, че са смачкали цялата тройарава!“ – едновременно се зарадва и смая Дичо.

Легионерите се изляха върху пълчищата от мъртваци и през цялата дандания до Радослав стигна мляскащият хрущящ звук от първите сблъсъци на секирите с мека плът. Призля му.

Напипа алебардата си в калта и се подпря на нея, за да се вдигне. Успя донякъде, когато го лъхна прилив на сили и той чак залитна от ненадейно възвърнатата пъргавина.

Телекинетичната подкрепа идеше от приземяващ се току до него змей. Махащите криле бръчкаха калните локви, вдигайки пръски и прахоляк. Шарканът плюеше пестеливи мълнии право в сърцето на сивокачулестия вътрто.

Бе кафеникаво-черен, но по краищата си люспите бяха досущ Радославовите на цвят – в синкаво-стоманено сияние. Шипове и рога красяха източената муцуна, в кривите нокти се отразяваше жълтият Райко. Змеят се извисяваше малко над холка на кон, ала бе някак по-строен, изящен.

На Дичо му се доплака – от облекчение.

Сънародникът на Верена почти кацна, но в следващия момент тромаво плесна с криле, завъртя се, изви шия и изстреля тясно ветрило огън. Малко след това тръбачите призоваха втора и десета дружини от арава Шахар, заедно със средните отряди от шеста дружина на арава Тесан, да преградят пътя на забелязана вражеска тàмга откъм североизток. Дичо машинално преметна брадвомеча си за бой... и затъпка на място.

Отрядите от посочените дружини напираха срещу противника, опитал се да нападне в тил поредялата тройарава. В многокрак галоп ги изпревариха страховити белонци, ескадрон грзута едва следваше техните дири. Паякомравките първи се врязаха в колоната от мъртваци и щипките им затракаха на месо, на всички страни се разхвърчаха парцали. А после и грифоноездачите извадиха своите саби, които губеха с всеки удар по малко от блясъка си. Накрая с врага се измешаха тежкопехотинци грамори, развъртели алебардите сред общия звън и стон. Над знамената – пробити, опушени, но грижливо събрани от полето на боя и гордо развети – продължаваха да се сипят струите драконов пламък. Земята отдолу изсъхваше. Вятър вдигна пепел, лъхна воня на барут, кръв, смърт... и победа.

– Огньове, бури, пепеляк!... – прошепна Радослав. Краката го сърбяха да хукне към отряда си, да се слее с ужаса и перверзното опиянение от сечта...

„Не се поддавай на стадни инстинкти, моля! Стой тук! Няма да те гоня през цялата война!“

Отвъд всяко съмнение бе, че му говореше змеят. Мислесловата бяха престорено сърдити.

Шарканът блъвна малко огън, изфуча или кихна, струйки дим излетяха от ноздрите. Той кацна меко, разперил криле като ноктести парашути. Изправи шия и започна да изучава човека пред себе си. Дичо се изненада от цветът на очите му – шоколадов. Бяха твърде... хм, обикновени. Е, вертикалните черни зеници, то е ясно... но някак си бе очаквал и неговите ириси да са сини. Като на Верена.

Змеят стоеше и оглеждаше войника от глава до пети.

Радослав пръв наруши мълчанието. Заговори със запъване на граморски:

– Аз съм от Горната земя, змейо, и... – обърка се какво точно да каже, без да изпадне в словесна диария. – Търсех ви...

– И ние те търсихме – люшна глава в кимване змеят. – Деветнайсет шаркански клана избраха по един Посрещач, с надеждата да спечелят честта да открият витяка Радослав, потомък на боила колобър Радан Угаин... Трябваше да се обзаложа, че няма начин да не те открия преди тях! Къде се залута тъй бе, юнако?

Коленете на юнака омекнаха от радост.

Разбира се – Верена е предупредила своите, милата... Облекчението сви гърлото му, заради което езикът не изстреля веднага въпроса „Къде е тя?“. Паузата му даде време да се учуди и зяпне. До съзнанието му достигна фактът, че змеят свободно и даже небрежно говореше български.

Ах да, драконче ги е научила, за да не станат грешки при срещата...

Над Ураш-поле облаците се разкъсваха, криеха се зад скалите на клисурата, бързаха към билото на планините. Откритата след сенките им синева бе стряскащо просторна, в небето кръжаха летящи корвети, по мачтите им плющяха слънце-лунните стягове на храбрата Северна армия. Корабите носеха пресните рани на битката – димяха бордове, вееха се разкъсани ветрила, зееха тъмни пробойни. Тежък галеон се приземи да гаси пожара на палубата си. Друг един се сниши, от кърмата му паднаха жлебове, сякаш вземаше земята на абордаж, по тях плъзнаха върколаци с оранжеви войнишки значки.

Покрай дружините на битата до смърт, но победила тройарава на бегом се изнасяха подразделенията на втория ешелон. Повечето отряди не спираха. Мяркаха се алено-белите наметала на санитарите. Глутницата жадни за кръв върколашки воини се понесе като вихър напред, пръскайки лиги и виейки песента за правото си на пълнолунна плячка.

– Е те тия вече ще доизметат мъртваците от Дилмун! – възкликна шарканът. – Много шантав народ са. Виж ги, за малко да ми прегазят опашката... Чини ми се, че са единствените разумни същества, при които добрината и проклетията са разделени във времето, а баш сега са *много* лоши и зли!... Ти как си?

Радослав повъртя китка и размърда пръсти: горе-долу...

– Точно вечерта преди нападението върху Лагера бях в щаба – продължи дружелюбно змеят. – И се зверех на монетите, които си пуснал в обръщение сред Северната армия. Даже военните съдии се чудеха нарушение ли е това или неуместен изблик на творчество, такива са тук, да им обясняваш що е то фалшифициране на пари е загубена работа... На часа загрях, че ти си чейнчаджията, после научих за един странен бореец от Червения легион, космат като Буги Барабата. Обаче призори нали сам видя каква каша се забърка, командирската палатка на твоя легион изгоря заедно със списъците на войниците... хич не ни беше до теб, извинявай...

– Буги Барабата ли? – глупаво повтори Дичо.

– Е, не си приличате, преувеличих малко... А пък снощи един кръвопиец от Армия Нощ се обади в стана, че си бил в тази тройарава. Сигурен бях, че ще се оправиш дотук.

– Ъъъъ...

– Фърляй тоя топор, Радо, обозниците ще го приберат – засмя се змеят. – Уволнение! Повече нямаш работа тук, зарежи грижите. А... такова, откога отпадна „народна“ от републиката ни България?

Радослав се втренчи в очите на дракона, където играеха лукави искрици.

– Ти... мислите ли ми четеш? Не ми харесва!

– Не! Аз и не го мога като другите. Малко съм, ха-ха, калпав от расата си. Хайде, тръгваме. Чака ни облачна ладия. Другите трима вече са горе.

– Трима? – не повярва на ушите си, когато съобрази за какво иде реч.

– Четирима Оръженосци сме. Ти колко искаш? Дузина? Или двойка Воини? Да не би по тез чукари да се е скатал Шести американски флот! Четиримата бяхме достатъчни, както се убеди.

– Чакай, чакай... ами откъде тогава...

– После, Радо, после. Нека не се бавим. Не беше ли тръгнал към истинската Змейска долна земя от приказките? Отиваме право там! Ето, погледни.

От небесата по тясна спирала се спускаше малко облаче в ореол от деветоцветна дъга. Насреща ù летяха калпаци и каски. Облакът увисна съвсем ниско и се стопи. Остана само дъгата и нейният източник – седефена раковина-нераковина, шишарка-нешишарка... нещо невиждано. Змейски зертон. Всъщност – зертонче. Надали по-голямо от Дичовата кооперация в София. Въртеше се около вертикалната си ос като украшение за исполинска коледна елха.

Като омагьосан Радослав тръгна напред, но спря и заби поглед... в краката си.

– Изчакай съвсем малко.

Той изтича няколко крачки в обратна посока и се отпусна на колене пред загиналия Пагар.

Този път очите не го засмъдяха, ала в гърдите си усещаше пустота. Бавно вдигна лице към кратера, където бе издъхнала самодивата. Тялото ù вече го нямаше там – тиловаци от погребален отряд я носеха връз кръстосани копия, с покров чиста

белонска паяжина, към кладата от отломки. На върха на пирамидата от разбити каруци и грижливо полагани мъртъвци се вееше знамето на изцяло унищоженото подразделение – девета дружина от арава Шахар.

Гигантопитек в бяла траурна роба пристъпи към безжизнения грамор и коленичилия край него човек. Изгука печално и спря, оказвайки почит на покойника и скърбящия го.

Радослав разтвори сгърчените пръсти на Пагар и ги сви върху дръжката на алебардата му.

– Лека ти пръст, Братко – прошепна и непохватно похлупи мъртвите очи на войника. Ласкаво покри главата му с шлема, избърса с ръкав калта от нея и спусна забралото. Оксидираният метал завинаги скри познатото лице, толкова нечовешко и толкова скъпо.

Изправи се и постоя малко над чифтака си. Даде знак на орта-обозник. Гигантът тромаво се размърда, но изключително внимателно вдигна на ръце шампиона на Северната армия по игра на камъни. Понесе го, склонил глава, още по-прегърбен. Тихо и жално гукаше нещо неразбираемо, може би заупокойна молитва.

Дичо се завърти на пета, отскубна своята алебарда като стръкче трева и с размах я поби обратно в пръстта. Сабленото острие потъна на повече от педя, отгоре на пръта окачи шлема си. Пискюлът се разлюля, сякаш му махаше за сбогом.

Шумът на сражението утихваше. Сигналчици и квирини събираха разгорещените бойци в колони за марш. Меките граморски ботуши газеха вражески леш и издирваха сред телата тежко ранени свои другари.

Змеят го чакаше.

– Добре дошъл, земляк – рече сериозно той. – Ще ти хареса у нас.

* * *

След няколко минутки драконовата ладия изчезна в сърцето на безшумно ослепително сияние. Приветствените викове към отлетелия облачен кораб за последен път се отразиха от стените на клисурата.

Легионите продължиха похода си.

Зад тях лечителите издигаха шатри и палатки, ортите от погребалните отряди вадеха кристални топки от ковчежета и със сгъстените лъчи на Райко подпалваха кладите.

Така трябваше да бъде. Слънцето бе дало живот, нему се полагаше да го продължи, пречиствайки смъртта с огъня си и пръскайки по света тленните останки в дим и пепел.

За да станат те отново част от живите.

КРАЙ НА ПЪРВА ЧАСТ

змей
сармак
змеица
Шаркани
халич
ламя